

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Muradiye ÇEVİKÇELİK

TÜRK İDARE HUKUKUNDA MADEN İŞLETME SÖZLEŞMELERİ

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Muradiye ÇEVİKÇELİK

TÜRK İDARE HUKUKUNDA MADEN İŞLETME SÖZLEŞMELERİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Muradiye ÇEVİKÇELİK'in bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ender Ethem ATAY (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Seçkin YAVUZDOĞAN (İmza)

Tez Başlığı: Türk İdare Hukukunda Maden İşletme Sözleşmeleri

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 30/06/2017

Mezuniyet Tarihi : 20/07/2017

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk İdare Hukukunda Maden İşletme Sözleşmeleri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Muradiye ÇEVİKÇELİK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Muradiye ÇEVİKÇELİK
Öğrenci Numarası	20145228001
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kamu Hukuku
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ
Tez Başlığı	Türk İdare Hukukunda Maden İşletme Sözleşmeleri
Turnitin Ödev Numarası	829999167

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 186 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 10/07/2017 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 12

alıntılar dahil % 20'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

12/07/2017

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MADEN HUKUKUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Maden Kavramı	4
1.1.1. Genel Olarak	4
1.1.2. Eski Maden Kanunlarında Yer Alan Maden Tanımlamaları	6
1.1.3. 3213 Sayılı Maden Kanunu’nun Maden Tanımına Yaklaşımı	7
1.1.4. Danıştay’ın Maden Tanımına Bakışı	13
1.1.5. Madencilik Sektöründe Önemli Bazı Ülkelerin Mevzuatlarında Yer Alan Maden Tanımlamaları	14
1.2. Madencilik Faaliyeti Kavramı	15
1.3. Madenlerin Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altında Olması	16
1.4. Madencilik Faaliyetinin Kamu Hizmeti Niteliği	18
1.5. Madencilik Faaliyetinde Kamu Yararı	22
1.6. Maden Hukuku Alanında Özel Mahkemeler	25
1.7. Maden Hukukumuzda Yabancı Sermayenin Yeri	26
1.8. Küreselleşmenin Maden Hukukuna Etkisi	28
1.9. Madencilik Faaliyetleri ve Çevre Hukuku İlişkisi.....	30
1.9.1. Çevre Hakkı ve Hukuki Boyutu.....	30
1.9.2. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi.....	33
1.9.3. Katılım İlkesi	37
1.9.4. Madencilik Faaliyetlerinin Çevresel Etkileri	40
1.9.4.1. Açık Maden İşletmelerinin Çevresel Etkileri.....	42
1.9.4.2. Kapalı Maden İşletmelerinin Çevresel Etkileri	42

İKİNCİ BÖLÜM

MADENLERİN İŞLETİLME USULLERİ

2.1. Madenlerin İdari Sözleşmelerle Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmeleri.....	44
2.1.1. 6309 Sayılı Maden Kanunu Dönemindeki Uygulama.....	44
2.1.2. 3213 Sayılı Maden Kanunu ile Madenlerin İşletilmesi Usulüne Getirilen Yenilik.....	44
2.2. Madenlerin Rödovans Sözleşmeleri ile İşletilmeleri.....	45
2.2.1. Ruhsat Alan ile Özel Hukuk Kişisi Arasında Yapılan Rödovans Sözleşmeleri	46
2.2.1.1. Maden Hukukumuzda Rödovans Sözleşmesinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi ..	46
2.2.1.2. Rödovans Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği	50
2.2.1.3. Rödovans Sözleşmesinin Şekli ve Tescili	54
2.2.1.4. Rödovans Sözleşmesinin Tarafları	55
2.2.1.5. Rödovans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Yükümlülükleri.....	57
2.2.1.5.1 Ruhsat Sahibinin Hakları ve Yükümlülükleri	57
2.2.1.5.1.1. Ruhsat Sahibinin Hakları	57
2.2.1.5.1.2. Ruhsat Sahibinin Yükümlülükleri	58
2.2.1.5.2. Rödovansçının Hakları ve Yükümlülükleri.....	60
2.2.1.5.2.1. Rödovansçının Hakları	60
2.2.1.5.2.2. Rödovansçının Yükümlülükleri	60
2.2.1.6. Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesi	62
2.2.1.7. Rödovans Sözleşmesinin Alt İşverenlik Kurumu Açısından Değerlendirilmesi	64
2.2.1.8. Rödovans Sözleşmelerinde Karşılaşılan Daimi Nezaretçi Atanması Sorunu .	67
2.2.2. İdare ile Özel Hukuk Kişisi Arasında Yapılan Rödovans Sözleşmesi.....	69
2.3. Madenlerin Ruhsat Usulü ile Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmeleri.....	70
2.3.1. Arama Dönemi.....	70
2.3.1.1. Maden Arama Hakkı	70
2.3.1.2. İdareye İlk Müracaat ve Arama Ruhsatının Verilmesi Aşaması.....	72
2.3.1.3. Arama Faaliyetinin Başlaması Aşaması.....	76
2.3.1.3.1. Ön Arama Dönemi	77
2.3.1.3.2. Genel Arama Dönemi.....	78
2.3.1.3.3. Detay Arama Dönemi.....	79
2.3.1.3.4. Fizibilite Dönemi.....	80
2.3.1.4. Arama Faaliyetinin Sınırları ve Prospeksiyon	81
2.3.2. İşletme Dönemi	83

2.3.2.1. Maden İşletme Hakkı	83
2.3.2.2. İdareye Başvuru ve İşletme Ruhsatının Düzenlenmesi Aşaması	86
2.3.2.3. İşletme İzninin Alınması	88
2.3.2.4. Taksir İşleminin Yapılması	89
2.3.2.5. İşletme Faaliyetinin Yürütülmesi	90
2.3.2.6. İşletme Faaliyetinin Geçici Tatili	91
2.3.3. Maden Sicili	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARAFLARIN HAKLARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

3.1. Ruhsat Alan Özel Hukuk Kişisinin Hakları	98
3.1.1. Genel Olarak Maden Hakları	98
3.1.2. Takaddüm Hakkı.....	102
3.1.3. Buluculuk Hakkı	103
3.1.4. Maden Kanunu'nda Belirtilen Teşviklerden Yararlanma Hakkı	103
3.1.5. Haczedilmezlik ve İhtiyati Tedbire Karşı Koruma	104
3.1.6. Maden Ruhsatını Şirkete Sermaye Olarak Koyabilme Hakkı	106
3.1.7. Maden Haklarını Devredebilme.....	108
3.1.8. Maden Haklarını Miras Bırakabilme	109
3.1.9. İrtifak ve İntifa Hakkı Tesis Edilmesini Talep Etme Hakkı	110
3.1.10. Maden Hukukuna Özgü Kamulaştırma Talep Etme Hakkı	114
3.2. Ruhsat Alan Özel Hukuk Kişisinin Yükümlülükleri	118
3.2.1. Çevresel Etki Değerlendirme Süreci.....	121
3.2.2. Orman Alanlarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri	124
3.2.3. Askeri Yasak Bölgelerde ve Güvenlik Bölgelerinde Yapılacak Madencilik Faaliyetleri	126
3.2.4. İmar Alanları ve Mücavir Alanlarda Yapılacak Madencilik Faaliyetleri	127
3.2.5. Sit Alanlarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri.....	128
3.2.6. Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahalarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri	130
3.2.7. Mera Alanlarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri.....	131
3.2.8. Su Toplama Havzalarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri	133
3.2.9. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı.....	133
3.2.10. İzin Alınması Gereken Diğer Durumlar.....	135

3.3. İdarenin Hakları	136
3.3.1. Ruhsat Bedeli.....	136
3.3.2. Devlet Hakkı ve İl Özel İdare Payı	137
3.3.3. Belediye Payı	142
3.3.4. Çevreyle Uyum Teminatı.....	143
3.3.5. Uzatma Bedeli.....	143
3.4. Uyuşmazlık Çözüm Yolları	144
3.4.1. Özel Hukuk Kişisinin Yürüttüğü Madencilik Faaliyetlerinin Denetimi	144
3.4.2. İdare Tarafından Uygulanabilecek Yaptırımlar	146
3.4.2.1. İdari Para Cezası.....	146
3.4.2.2. Uyarma	148
3.4.2.3. Faaliyetin Durdurulması.....	149
3.4.2.4. Ruhsatın Feshedilmesi ve Ruhsatın İptal Edilmesi	150
3.4.2.5. Üretilen Madene El Koyma.....	151
3.4.2.6. Projede Belirtilen Üretim Miktarının %10'u Üzerinden Devlet Hakkı Alınması	152
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA.....	158
ÖZGEÇMİŞ.....	173

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Akt	:	Aktaran
AŞ	:	Anonim Şirket
Av.	:	Avukat
Bkz	:	Bakınız
BM	:	Birleşmiş Milletler
C	:	Cilt
ÇED	:	Çevresel Etki Değerlendirme
Çev	:	Çeviren
Dr	:	Doktor
DSİ	:	Devlet Su İşleri
E	:	Esas
Ed	:	Editör
HSYK	:	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
İYUK	:	İdari Yargılama Usulü Kanunu
K	:	Karar
LTD ŞTİ	:	Limited Şirketi
Md	:	Madde
MİGEM	:	Maden İşleri Genel Müdürlüğü
MÖ	:	Milattan Önce
MTA	:	Maden Teknik Arama
Prof	:	Profesör
s	:	Sayfa
S	:	Sayı
San	:	Sanayi
T	:	Tarih
TBK	:	Türk Borçlar Kanunu
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tic	:	Ticaret
TMK	:	Türk Medeni Kanunu
TTK	:	Türk Ticaret Kanunu

WCED	:	Western Cape Education Department
vb	:	Ve benzeri
vd	:	Ve devamı
vs	:	Vesaire

ÖZET

Madenler, tarihin bütün dönemlerine damgasını vurmuş doğal kaynaklardır. Günümüz dünyasında gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerin, madencilğin itici gücünden yararlandıkları aşikârdır. Her ülke kendi sosyal, ekonomik ve siyasi politikası doğrultusunda madencilik politikasını belirlemekte ve maden mevzuatını oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında esas olarak ülkemiz maden mevzuatında öngörülen maden işletme usullerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, maden kavramının tanımı ve kapsamı ortaya konulmaya çalışılmış, maden hukuku alanındaki temel tartışmalara yer verilmiş ve madencilik faaliyetleri çevre hukuku, sürdürülebilir kalkınma ve katılım ilkesi bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, ruhsat usulü ile Soma ve Ermenek'te yaşanan elim maden kazalarından sonra üzerinde tartışmaların yoğunlaştığı rödovans sözleşmeleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Son bölümde ise ruhsat usulünde tarafların hakları ve yükümlülükleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Maden, Maden Hukuku, Rödovans Sözleşmeleri, Maden Ruhsatları, Çevresel Etki Değerlendirmesi.

SUMMARY

MINING CONTRACTS IN TURKISH ADMINISTRATIVE LAW

Mines are natural resources which have leaved its mark in all period of history. In today's world it is clear that countries which have an advanced economy take advantage of the driving force of mining. Every country determines its mining policy and forms its mining legislation in accordance with its social, economic and political policies. In this thesis it is constitutively aimed at revealing methods of mining prescribed by our country's mining law. In the first chapter of the thesis, it was attempted revealing definition and scope of the mine term, basic discussions in the mining law was featured and mining activities were assessed in the context of the environmental law, sustainable development and the public participation principle. In the second chapter of the thesis, the licence method and royalty agreements debated over after deplorable mining accidents which took place in Soma and Ermenek were discussed thoroughly. And the last chapter of the thesis, rights and obligations of parties in the licence method were revealed.

Keywords: Mine, Mining Law, Royalty Agreements, Mining Licenses, Environmental Impact Assessment.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada maden hukukuna ilişkin birtakım temel kavram ve müesseseler açıklanmış, maden hukukunun çevre hukuku ile ilişkisine değinilmiş ve madenlerin aranması ve işletilmesi usulleri ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur.

Yüksek lisans eğitiminin ders aşamasında, tez konusunu seçme aşamasında ve tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ'e, tez çalışmam sürecinde kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Özlem ARMAĞAN'a, kıymetli arkadaşım idari hâkim İbrahim Şener'e, Av. Işık BERBEROĞLU'na, Av. Ramazan GEDİK'e ve Av. Sonay AYDIN ÜÇÖK'a teşekkürlerimi sunarım.

Maden hukukunun pek çok disiplinle bağlantılı bir alan olması nedeniyle, borçlar hukuku ve ticaret hukukuna ilişkin hususlarda Öğr. Gör. Mehmet MÜLAZIMOĞLU'na ve vergi hukukuna ilişkin hususlarda Ar. Gör. İmran ARITI ERDEM'e ve Emre ERDEM'e sorularımı bıkmadan cevapladıkları için teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmam boyunca bana olan inancını hep hissettiren sevgili arkadaşım Ar. Gör. Kübra İmran DİLER'e çok teşekkür ederim.

Aramızdan iki yıl önce ayrılan kıymetli arkadaşım Ar. Gör. Tolga GÜNDOĞAN'ı rahmetle anıyorum.

Son olarak, hayatımın her anında yanımda olan ve desteklerini eksik etmeyen annem Fadimeana ÇEVİKÇELİK ve babam Osman ÇEVİKÇELİK'e, abim Süleyman ÇEVİKÇELİK ve ablam Nurcan KAYA'ya sonsuz teşekkür ederim.

Muradiye ÇEVİKÇELİK
Antalya, 2017

GİRİŞ

Günlük hayatta kullanılan temel ürünlerin üretilmesinde en önemli ham madde olan madenler, ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasında lokomotif görevi üstlenmişlerdir ve üstlenmeye de devam edeceklerdir. Binlerce yıl öncesine uzanan tarih öncesi devirlere damgasını vurmuş olan bakır, tunç, demir gibi madenler göz önünde bulundurulduğunda, madencilik tarihinin de insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir.

Madenler, yer kabuğunda çeşitli iç veya dış doğal etkenlerle oluşan ve ekonomik bir değere sahip olan doğal kaynaklardır. Hukuki açıdan ise kanun koyucu, maden mevzuatının kapsamına girecek madenler açısından bir değerlendirme yapma hakkına sahiptir. Bu durum bilimsel açıdan maden olarak nitelendirilebilen bir maddenin, hukuki açıdan maden olarak nitelendirilmemesi ve maden kanunu kapsamına dâhil edilmemesi sonucunu doğurabilmektedir.

Ülkeler maden kavramının kapsamının belirlenmesi hususunda tanımlama veya tadadi olarak sayma yollarından birini seçmekte serbesttir. Ülkemiz maden mevzuatında, maden kavramının kapsamının belirlenmesi aşamasında tadadi olarak sayma yöntemi kabul edilmiş ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 2. maddesinde madenler beş gruba ayrılarak tek tek sayılmıştır. Ancak 5177 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nun 2. maddesinde yer almayan bir maddenin grubunun tespitine dair esas ve usullerin Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceğinin öngörülmüş olması, doktrinde maden kavramının kapsamının belirlenmesinde tadadi olarak sayma sisteminin terk edildiği şeklinde yorumlanmıştır.

Ülkemiz mevzuatında madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Dolayısıyla madencilik faaliyetlerinde bulunmak isteyen özel hukuk kişilerinin öncelikle idareye başvurarak arama ruhsatı/sertifikası almaları gerekmektedir. Maden arama ruhsatı/sertifikası sahibi, ruhsatın/sertifikanın kendisine sağladığı maden arama hakkı kapsamında maden yatağının keşfedilebilmesi için ruhsat alanında her türlü arama faaliyetinde bulunabilecektir. Arama ruhsatı sürecinde yürütülen arama faaliyetleri neticesinde keşfedilen bir maddenin maden yatağından çıkarılması, bunun için yeraltında ve yerüstünde gerekli tesislerin kurulması, çıkarılan maddenin taşınması, temizlenmesi, stoklanması, üretilen maddenin pazarlanması ve satışı için arama ruhsat sahibinin Kanun'da belirtildiği şekilde idareye başvurarak maden işletme ruhsatı alması gerekmektedir. Öte yandan maden işletme ruhsatı, her ne kadar ruhsat sahibine tekel niteliğinde birtakım yetkiler veriyor olsa da ruhsat alanında maden işletme faaliyetlerinde bulunabilmek için ruhsat sahibinin ayrıca maden işletme izni

alması gerekmektedir. İşletme izni almak isteyen işletme ruhsat sahibinin, işletme ruhsatı yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde Maden Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında gerekli izinleri alması ve çevreyle uyum teminatını yatırarak MİGEM'e müracaatta bulunması gerekmektedir.

Başta maden arama hakkı ve maden işletme hakkı olmak üzere madenler üzerinde tesis edilen maden hakları, bölünemez ve hisselerine ayrılamaz. Dolayısıyla madenler üzerinde tesis olunan söz konusu haklar ancak bir bütün halinde muameleye tabi tutulabilirler. Öte yandan maden işletme ruhsat sahibinin, rödovans sözleşmesi ile işletme iznini rödovansçıya devretmesi mümkündür. Söz konusu sözleşmeyle sadece işletme izni devredilmekte, maden ruhsat sahibi ise değişmemektedir.

Soma ve Ermenek'te rödovans sözleşmesiyle işletilen maden sahalarında meydana gelen elim maden kazaları neticesinde, rödovans sözleşmeleri oldukça eleştirilmiş ve rödovans uygulamasında köklü değişikliklere gidilmiştir. 6592 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nda yapılan değişikliklerle ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılacak rödovans sözleşmeleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın iznine tabi tutulmuş ve yer altı kömür işletmelerinde kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri dışındaki maden ruhsat sahiplerinin ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapmaları yasaklanmıştır. Doktrinde bu değişiklikler kanun koyucunun rödovans uygulamasından kısmen vazgeçtiği şeklinde yorumlanmıştır.

Günümüz dünyasında madencilik alanına ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı bir diğer nokta ise sürdürülebilir kalkınma kapsamında madenciliğin sürdürülebilirliğinin gerçekleştirilmesidir. Zira 1972'de Stockholm'de toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan Konferansı ve 1992'de Rio de Janeiro'da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda öne çıkan çevre hakkı ve sürdürülebilir kalkınma ilkesi, başta madencilik faaliyetleri olmak üzere bütün ekonomik faaliyetlerin bu ilkeler bağlamında yeniden değerlendirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Gerçekten ister açık ocak yöntemiyle isterse kapalı ocak yöntemiyle işletilsin madencilik faaliyetlerinin çevreye karşı birtakım olumsuz etkilerinin olduğu açıktır. Öte yandan sosyal, ekonomik, siyasi ve politik önemi karşısında madencilik faaliyetlerinin ikinci plana atıldığı bir politikanın esas alınması, ülke ekonomisinin küresel gelişmelerin gerisinde kalması sonucunu doğurabilecektir. Dolayısıyla madencilik faaliyetleri ve çevre arasındaki dengenin sağlanması gerekmektedir. Bu durum TBMM meclis araştırma komisyonu

raporunda “*çevreye saygılı bir madencilik ve madencilğe saygılı bir çevrecilik*” olarak ifade edilmiştir.

Temelleri Stockholm Konferansı’nda atılan ve ayrıntılı olarak Brundtland Raporu’nda ele alınan sürdürülebilir kalkınma ilkesi, günümüz ihtiyaçlarını gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarını riske atmaksızın karşılamak olarak tanımlanmıştır. Madenlerin tükenir ve yenilenemez doğal kaynaklar kategorisine dâhil oldukları dikkate alındığında, belli bir süreç sonucunda dünyadaki maden rezervlerinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu söylenebilir. Ekonomik kalkınma bağlamında üstlendiği öncü rol karşısında, madenlerin tükenmesi gelecek nesiller için kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sekteye uğraması anlamına gelmektedir.

Madencilik alanında sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için çevre halkının madencilik faaliyetlerine ilişkin bilgilendirilmesi, karar alma sürecine dâhil edilmesi ve çevresel zararların önlenmesi, durdurulması veya verilen zararların giderilmesi amacıyla bireylere idari ve yargısal mercilere başvuru imkânının tanınması gerekmektedir. Ülkemiz mevzuatı açısından değerlendirildiğinde, 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun ilkelere ilişkin 3/e bendinde, çevreye ilişkin politikalarının oluşturulması aşamasında katılım hakkının esas olduğu ve katılımın sağlanması hususunda Bakanlık ve yerel yönetimlerin görevli olduğu vurgulanmıştır.

Çevresel yönetim sürecine katılma hakkının ülkemiz mevzuatındaki en önemli yansıması, ÇED Yönetmeliği’nde düzenlenen halkın katılım toplantısıdır. Halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, halkın görüşlerini, önerilerini almak ve itirazlarını dinlemek için yapılan halkın katılım toplantısı ile bölgede yaşayan ve dolayısıyla bölgeyi yakından tanıyan bireylerin sürece dâhil edilmesini sağlayarak daha sonraki aşamalarda gündeme gelebilecek itirazları önlenmek ve yerel halkla uzlaşma sağlamak amaçlanmaktadır.

Bu tezde öncelikle maden kavramının kapsamı tanımlanmaya çalışılacak, maden hukukuna ilişkin temel hususlara değinilecek ve madencilik faaliyetleri, çevre hakkı ve sürdürülebilir kalkınma kapsamında ele alınacaktır. İkinci bölümde, madenlerin işletilme usulleri ülkemiz idare hukuku bağlamında ve yargı kararları ışığında değerlendirilmeye çalışılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise ruhsat usulünde idarenin ve özel hukuk kişinin hakları ve yükümlülükleri ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MADEN HUKUKUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Maden Kavramı

1.1.1. Genel Olarak

Maden kavramının tanımını, kapsamını, kanunlarda ve diğer hukuksal metinlerde yer alan karşılıklarını ortaya koymadan önce bir üst başlık olan doğal kaynaklar kavramını açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Zira madenler, yeryüzünde canlı hayatının varlığında ve devamında temel rol oynayan doğal kaynakların önemli bir kalemını teşkil etmektedir.

Beşeri bir müdahale olmaksızın doğada kendiliğinden oluşan ve canlı hayatının devamında elzem olan hava, su, toprak, bitki örtüsü, madenler vb. tüm zenginliklere doğal kaynaklar denilmektedir. Buna paralel olarak Çevre Kanunu'nun 2. maddesinde de doğal kaynakların "*hava, su, toprak ve doğada bulunan cansız varlıkları*" kapsadığı belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında maden kavramının doğal kaynaklar kavramının bir alt başlığı olduğu söylenebilir.

Doğal kaynaklar, oluşum çevresine göre yeraltı ve yer üstü kaynaklar ile işletilebilirlik açısından yenilenebilir ve yenilemeyen kaynaklar sınıflandırmaları başta olmak üzere kendi aralarında pek çok sınıflandırmaya tabi tutulabilir.¹ Bu durumun doğal kaynaklar kavramının kapsamının genişliğinden kaynaklandığı aşîkârdır. Elbette bu kadar geniş kapsamlı bir alanda sınıflandırma yapabilmek için aynı anda bütün doğal kaynaklar açısından geçerli ortak noktaların bulunması oldukça zordur. Dolayısıyla doğal kaynaklar kavramının sınıflandırılması bazı temel noktalardan hareketle yapılmaktadır.

Bu sınıflandırmalardan biri de yenilenebilir kaynak ve yenilenemeyen kaynak ayrımıdır. Madenler, yenilenemeyen ve tükenebilir doğal kaynaklardır. Dolayısıyla madenlerden yararlanma, o madenin tüketilmesiyle mümkün olmaktadır. Ancak Göğer'e göre, bir madenin tüketilmesi başka bir madenin ortaya çıkmasını tetikleyebilir veya tükenen bir madenin binlerce yıllık zaman diliminde yenilenmesi mümkün olabilir. Dolayısıyla madenlerin tükenirliğinin göreceli olduğu söylenebilir.²

Hukuki açıdan da maden hukuku doğal kaynaklar hukukunun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Hatta maden hukukundaki gelişmelerin ve ilerlemelerin, doğal kaynaklar hukukunda yer alan diğer dallardan daha önce gerçekleştiği ve maden hukukunun diğer dalları

¹ Doğanay ve Altaş, 2013: 4.

² Göğer, 1979: 39.

önemli derecede etkilemiş olduğu uygulamada pek çok yazar tarafından savunulmaktadır.³ Gerçekten bakır, tunç, demir gibi tarih öncesi dönemlere damgasını vurmuş madenler, antik dönemde kentlerin kurulmasında ve anıtsal heykellerin yapımında önemli bir rol oynayan mermer ocakları⁴, alternatif kaynaklar bulunmasına rağmen binlerce yıldır önemini hâlâ koruyan kömür, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Afrika'yı kana bulayan elmas ve altın savaşları⁵ dikkate alındığında, maden hukukundaki gelişmelerin doğal kaynaklar hukukundaki diğer dallardan daha önce gerçekleştiği ve onlara örnek teşkil ettiği hususu daha iyi anlaşılacaktır.⁶ Tüm bu sebeplerle maden kavramının tanımlanması ve kapsamının belirlenmesi oldukça önem taşımaktadır.

En genel şekilde maden kavramı, yerkabuğunda çeşitli iç ve/veya dış doğal etkenlerle oluşan ve ekonomik bir değere sahip olan mineralleri ifade etmektedir.⁷ Bu tanıma göre teknik olarak pek çok mineral maden olarak değerlendirilebilir. Ancak hukuki açıdan kanun koyucu, maden kanunlarının kapsamına girecek madenler açısından bir belirleme yapma hakkına sahiptir. Bu durum teknik açıdan maden sayılan bir mineralin hukuki açıdan maden sayılmaması ve Maden Kanunu kapsamına alınmaması sonucunu doğurabilir.

Maden kanunlarında maden kavramının kapsamının belirlenmesi hususunda başlıca iki sistem söz konusudur. İlk sistemde kanun koyucu, maden kavramının kapsamını ve sınırlarını tanımlama yoluyla tayin etmektedir. Bu sisteme göre bir maddenin maden sayılabilmesi için ilgili tanımlamada belirtilen nitelikleri bünyesinde taşıması gerekmektedir. İkinci sistemde ise kanun koyucu maden kavramının kapsamını belirlerken tadadi olarak sayma yöntemini benimsemekte ve maden kanunu açısından hangi maddelerin maden sayılacağını tek tek ortaya koymaktadır. Her iki sistem de çeşitli açılardan eleştirilebilir. Tanımlama sisteminde maden kavramının kapsamının tam olarak belirlenememesi birtakım sıkıntılara yol açacağı gibi, tadadi sistemde de zamanın değişen ve gelişen koşulları karşısında maden kanununun

³ Göğler, 1979: 39-40.

⁴ Ülkemiz coğrafi konumu ve elverişli iklim koşullarına sahip olması nedeniyle tarihsel süreçte pek çok topluma ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde yürütülen arkeolojik kazılarda ulaşılan höyükler, antik kentler ve tarihi eser niteliği taşıyan araç, gereç ve diğer yapılar Anadolu'daki madencilik tarihinin oldukça köklü bir geçmişe dayandığını göstermektedir. Nitekim tarihi MÖ 10000'e kadar uzanan Sagalassos antik kentinde yer alan taş ocakları ile şehrin yapılarında kullanılan mermer ve çeşitli kayaçlar bu durumu ispatlar niteliktedir. Sagalassos'un tarihsel gelişiminde taşıdığı önem karşısında ziyaretçi kılavuzunda kentin taş ocaklarına ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir, http://www.tursaga.com/usrfiles/files/yayinlar/sagalassos_ziyaretci_kilavuzu.pdf. (erişim tarihi: 21.04.2017).

⁵ Aydal, 2007: 2549; Topaloğlu, 2011: 1-2.

⁶ Madencilik faaliyetleri, en eski ekonomik faaliyetler arasındadır. Dolayısıyla madencilik tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir, Bastida, 2005: 409-410; TBMM, 2010: 35; Telli, 1989: 80.

⁷ Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde maden, "1) Yerkabuğunun kimi bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenler nedeni ile oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral bileşimi. 2) Kendine özgü bir parıltısı olan, genellikle elektriği ve ısıyı ileten, oksijenle birleşerek bazal etki veren (basit cisim) element.3) Maden ocağı, -işletmesi." şeklinde tanımlanmıştır, <http://www.migem.gov.tr/sozluk/sozluk-m.htm>. (erişim tarihi: 29.04.2017).

geride kalması ve sonradan keşfedilen bir madenin kanun kapsamına dâhil edilebilmesi için kanunda değişiklik yapma gerekliliği önemli bir sorun teşkil edecektir.⁸

1.1.2. Eski Maden Kanunlarında Yer Alan Maden Tanımlamaları

Maden kanunlarının da diğer bütün kanun ve yasal düzenlemelerde olduğu gibi zamanın gelişen ve değişen koşullarına ayak uydurmaları beklenmektedir. Zamanın gerisinde kalmış bir maden kanunu, kamu yararının gerçekleşmesinin önüne geçebileceği gibi yerli ve yabancı yatırımcılar açısından da tehlike arz eden bir durum haline gelebilecektir. Dolayısıyla kanun koyucu, zamanın gereklerine uygun olarak maden kavramının kapsamını yeniden düzenleyebilir. Ancak bunu yaparken yatırımcılar açısından hukuki istikrarsızlık ortamı yaratılmamaya dikkat edilmelidir. Zira madencilik faaliyetleri, niteliği gereği uzun süreli ve oldukça büyük yatırımlar gerektiren bir alandır. Bu sebeple hukuki istikrarın sağlanması, madencilik faaliyetlerinin güvencesi ve devamı açısından yatırımcılar için hayati bir önem taşımaktadır.⁹

Osmanlı Devleti'nde maden hukuku alanındaki ilk yasal düzenleme 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nin 107. maddesi ile yapılmıştır. Ancak bu maddede sadece maden mülkiyetine ve devlet payının miktarına ilişkin düzenlemeler yer almış, maden kavramının kapsamı ve sınırlarını belirten bir hükme yer verilmemiştir.¹⁰ 1858 tarihli Arazi Kanunu'nun madenler açısından yeterli olmaması üzerine maden hukuku alanında kapsamlı bir düzenleme yapma ihtiyacı hâsıl olmuş ve 1861 yılında Maadin Nizamnamesi kabul edilmiştir. Bu nizamnamede madenler *mevadd-ı madeniye* ve *mevadd-ı gayr-ı madeniye* olmak üzere iki grubu ayrılarak sayma yoluyla maden kavramının kapsamı belirlenmeye çalışılmıştır.¹¹

İlerleyen dönemlerde 1861 tarihli Maadin Nizamnamesi'nin yetersiz kalması üzerine 1869 yılında yeni bir Maadin Nizamnamesi kabul edilmiştir. Bu nizamnamede de 1861 tarihli nizamnameye paralel olarak sayma sistemi benimsenmiş ve madenler, *maadini asliye* (asli madenler), *maadini sathiye* (yüzey madenleri) ve taşocakları olmak üzere üç gruba

⁸ Fındıklıgil, 1966: 3.

⁹ Gülan, 2008: 255-256; Telli, 1989: 75.

¹⁰ 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nin 107. maddesine göre, devlete ait arazilerde ve gayri sahih vakıflara ait arazilerde bulunan madenler devlete aittir. Ancak madenin çıkarılması esnasında, mutasarrıfın söz konusu araziden tasarrufta bulunamaması halinde, mutasarrıfa zararı oranında tazminat ödenmesi gerekmektedir. Terk edilmiş veya sahipsiz arazilerde bulunan madenlerin beşte biri devlete, geri kalan kısmı madeni bulan kişiye aittir. Ancak sahih vakıflara ait arazilerde ve kasabalarda bulunan mülk arazilerinde oluşan madenler de tümüyle vakfa veya toprağın sahibine ait olacaktır. Son olarak, arazi-i öşriye ve arazi-i haraciye de bulunan ve eritilebilen madenlerin beşte biri devlete, geri kalan kısmı ise arazi sahibine; eritilemeyen madenler ise tümüyle arazi sahibine ait olacaktır.

¹¹ Altın, gümüş, kurşun, bakır, kalay, nikel, cıva, çinko, manganez, krom, kükürt, kobalt, zımpara, şap, maden kömürü ve kaya tuzu mevadd-ı madeniye olarak adlandırılan ilk grubu; mermer, çakmak ve alçı taşı, kireç, porselen toprağı, kum, kil, lüle yapımında kullanılan topraklar ve taş çeşitleri mevadd-ı gayr-ı madeniye olarak adlandırılan ikinci grubu oluşturmaktaydı, Keskin, 2011:128.

ayrılmıştır.¹² Zamanın değişen ve gelişen koşulları karşısında 1887 yılında yeni bir Maadin Nizamnamesi kabul edilerek madenler, asli madenler ve yüzey madenleri olarak ikiye ayrılmış ve taşocakları bu nizamname kapsamından çıkartılarak 27 Teşrinisani 1303 (1887) tarihli Taşocakları Nizamnamesi ile ayrı bir yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur.¹³

1906 tarihinde kabul edilen Osmanlı Devleti'nin son maden nizamnamesinde, 1887 tarihli nizamnamedeki madenlerin sınıflandırılmasına ilişkin hükümler aynen korunmuş ve söz konusu nizamname, 6309 sayılı Maden Kanunu kabul edilene kadar birtakım eklemeler ve değişikliklerle uygulanmaya devam edilmiştir.¹⁴

11 Mart 1954 tarihinde kabul edilen 6309 sayılı Maden Kanunu, “*Tabiatta basit, mürekkep veya mahlût hâlde bulunan, aşağıda yazılı maddeler bu kanuna göre maden sayılır.*” diyerek tadadi bir biçimde maden kavramının kapsamını belirleme yolunu tercih etmiştir. Öte yandan 6309 sayılı Kanun’un 2. maddesinde, taşocakları nizamnamesinde veya mahsus kanunlarında yer verilmeyen ya da taşocakları nizamnamesinde veya mahsus kanunlarında yer verilmekle birlikte bileşimi veya özellikleri açısından bu kanunlardan hangisine tabi olacağı hususunda tereddüt edilen bir maddenin “...*Sanayi Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla...*” Maden Kanunu hükümlerine tabi tutulabileceği öngörülmüştür.

1.1.3. 3213 Sayılı Maden Kanunu’nun Maden Tanımına Yaklaşımı

3213 sayılı Maden Kanunu’nda maden kavramının kapsamına ilişkin düzenlemeler Kanun’un 2. maddesinde yer almaktadır.¹⁵ İlgili hüküm değerlendirildiğinde, maden

¹² Fındıklıgil, 1966: 18; Keskin, 2011: 131; Telli, 1989: 85.

¹³ Fındıklıgil, 1966: 18; Kartalkanat, 1990: 68; Kula, 2016: 260; Taşocakları nizamnamesi, 05.06.2004 tarih ve 25483 sayılı resmi gazetede yayımlanan 5177 sayılı kanunun 38. maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ve taşocakları da Maden Kanunu kapsamına dâhil edilmiştir.

¹⁴ Fındıklıgil, 1966: 19-27; Keskin, 2011: 136; Topaloğlu, 2011: 4.

¹⁵ “Madenler

Madde 2 – (Değişik: 26/5/2004 – 5177/1 md.)

Yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde bu Kanuna göre madendir.

Madenler aşağıda sıralanan grüplara göre ruhsatlandırılır:

I. Grup madenler

a) İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl.

b) Tuğla-kiremit kili, Çimento kili, Marn, Puzolanik kayaç (Tras) ile çimento ve seramik sanayilerinde kullanılan ve diğer grüplarda yer almayan kayaçlar.

II. (Değişik: 10/6/2010-5995/1 md.) Grup madenler

a) (Değişik: 4/2/2015-6592/1 md.) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayaçlardan agrega, hazır beton ve asfalt yapılarak kullanılan kayaçlar.

b) Mermer, Traverten, Granit, Andezit, Bazalt gibi blok olarak üretilen taşlar ile dekoratif amaçla kullanılan doğal taşlar.

c) (Ek: 4/2/2015-6592/1 md.) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayaçlardan entegre çimento, kireç ve kalsit öğütme tesisinde kullanılan kayaçlar.

III. Grup madenler

kavramının kapsamının belirlenmesinde mülga 6309 sayılı Kanun'dan farklı olarak 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 2. maddesinde hem maden kavramının tanımlandığı hem de Kanun kapsamına giren madenlerin beş gruba ayrılarak tek tek sayıldığı görülmektedir. Kanun'un ilk haliyle madenlerin tek tek sayılmasının tadadi nitelik taşıdığı açıktır. Ancak 5177 sayılı değişik sonrasında Kanun'daki sistemin niteliği hakkında farklı yorumlar gündeme gelmiştir.

Topaloğlu'na göre; her ne kadar kanun koyucunun hâlâ sayma sistemini benimsediğine dair gerekçede birtakım ibareler bulunsa da 5177 sayılı değişiklik ile Maden Kanunu'nda sayma sisteminin terk edildiği ve madde metninde maden isimlerinin listelenmesinin amacının madenin ait olduğu grubu belirlemek olduğu söylenebilir.¹⁶ Gülan'a göre; 5177 sayılı Kanun değişikliği sonrasında Kanun'da benimsenen sistemin tekrar değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁷ Günay; Kanun'da maden kavramına ilişkin hem tanım yapılmış hem de sayma yolunun benimsenmiş olduğunu, sayma yolunun benimsenmiş olması

Deniz, göl, kaynak suyundan elde edilecek eriyik hâlde bulunan tuzlar, karbondioksit (CO₂) gazı (jeotermal, doğal gaz ve petrolü alanlar hariç) Hidrojen Sülfür (7/3/1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla).

IV. Grup madenler

a) Kaolen, Dikit, Nakrit, Halloysit, Endellit, Anaksit, Bentonit, Montmorillonit, Baydilit, Nontronit, Saponit, Hektorit, İllit, Vermikülit, Allofan, İmalogit, Klorit, Sepiyolit, Paligorskit (Atapuljit), Loglinit ve bunların karışımı killer, Refrakter killer, Jips, Anhidrit, Alünit (Şap), Halit, Sodyum, Potasyum, Lityum, Kalsiyum, Magnezyum, Klor, Nitrat, İyot, Flor, Brom ve diğer tuzlar, Bor tuzları (Kolemanit, Uleksit, Borasit, Tinkal, Pandemit veya bünyesinde en az %10 B₂O₃ içeren diğer Bor mineralleri), Stronsiyum tuzları (Selestin, Stronsianit), Barit, Vollastonit,

Talk, Steattit, Pirofillit, Diatomit, Olivin, Dunit, Sillimanit, Andaluzit, Dumortiorit, Disten (Kyanit), Fosfat, Apatit, Asbest (Amyant), Manyezit, Huntit, Tabii Soda mineralleri (Trona, Nakolit, Davsonit), Zeolit, Pomza, Pekştayn, Perlit, Obsidyen, Grafit, Kükürt, Flüorit, Kriyolit, Zımpara Taşı, Korundum, Diyasporit, Kuvars, Kuvarsit ve bileşiminde en az %80 SiO₂ ihtiva eden Kuvars kumu, Feldispat (Feldispat ve Feldispatoid grubu mineraller), Mika (Biyotit, Muskovit, Serisit, Lepidolit, Flogopit), Nefelinli Siyenit, Kalsedon (Sileks, Çört).

b) Turba, Linyit, Taşkömürü, kömüre bağlı metan gazı, Antrasit, Asfaltit, Bitümlü Şist, Bitümlü Şeyl, (...) (1) Kokolit ve Sapropel (Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla). (1)

c) Altın, Gümüş, Platin, Bakır, Kurşun, Çinko, Demir, Pirit, Manganez, Krom, Civa, Antimuan, Kalay, Vanadyum, Arsenik, Molibden, Tungsten (Volframit, Şelit), Kobalt, Nikel, Kadmiyum, Bizmut, Titan (İlmenit, Rutil), Alüminyum (Boksit, Gipsit, Böhmite), Nadir toprak elementleri (Seryum Grubu, Yitriyum Grubu) ve Nadir toprak mineralleri (Bastnazit, Monazit, Ksenotim, Serit, Oyksenit, Samarskit, Fergusonit), Sezyum, Rubidyum, Berilyum, İndiyum, Galyum, Talyum, Zirkonyum, Hafniyum, Germanyum, Niobyum, Tantalyum, Selenyum, Telluryum, Renyum.

ç) (Ek: 4/2/2015-6592/1 md.) Uranyum, Toryum, Radyum gibi elementleri içeren radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddeler.

V. Grup madenler

Elmas, Safir, Yakut, Beril, Zümrüt, Morganit, Akuvamarin, Heliodor, Aleksandirit, Agat, Oniks, Sardoniks, Jasp, Karnolin, Heliotrop, Kantaşı, Krizopras, Opal (İrize Opal, Kırmızı Opal, Siyah Opal, Ağaç Opal), Kuvars kristalleri (Ametist, Sitrin, Neceftaşı (Dağ kristali), Dumanlı Kuvars, Kedigözü, Avanturin, Venüstaşı, Gül Kuvars), Turmalin (Rubellit, Vardelit, İndigolit), Topaz, Ayaşı, Turkuaz (Firuze), Spodümen, Kehribar, Lazurit (Lapislazuli), Oltutaşı, Diopsit, Amozonit, Lületaş, Labrodorit, Epidot (Zeosit, Tanzonit), Spinel, Jadeit, Yeşim veya Jad, Rodonit, Rodokrozit, Granat Minarelleri (Spesartin, Grosüller Hessianit, Dermontoit, Uvarovit, Piroop, Almandin), Diaspor Kristalleri, Kemererit.

VI. (Ek: 10/6/2010-5995/1 md.; Mülga: 4/2/2015-6592/1 md.)

Bu gruplarda yer alan madenlerin özellikleri ile bu maddede yer almayan bir madenin grubunun tespitine ait esas ve usuller Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Bu Kanuna göre verilen ruhsatlar başka amaçla kullanılmaz."

¹⁶ Topaloğlu, 2011: 13.

¹⁷ Gülan, 2008: 130.

sebebiyle Kanun'da yer alan maden tanımının hiçbir öneme sahip olmadığını, tanım yer almasa bile maddede tek tek sayılan madenlerden hareketle maden kavramına ilişkin genel bir değerlendirme yapılabileceğini ileri sürmüştür.¹⁸ Gerçekten Kanun'un 2. maddesindeki tanımda belirtilen özellikleri bünyesinde taşıyan ancak ilgili maddede yer alan gruplar kapsamında açıkça zikredilmeyen bir mineral bu Kanun kapsamında maden sayılamayacaktır. Dolayısıyla Kanun'da yer alan maden tanımı ile Maden Kanunu'nun kapsamının belirlenmesinden ziyade maden kavramına ilişkin genel bir belirleme yapılmasının amaçlandığı söylenebilir.

3213 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ilk fıkrasında maden kavramı, *“Yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde bu Kanuna göre madendir.”* şeklinde tanımlanmıştır. Öte yandan bu özellikleri taşıyan ancak 2. maddede ismi açıkça zikredilmeyen bir maddenin Maden Kanunu'nu kapsamına dâhil edilmesi ya bir kanun değişikliğiyle ya da Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğin işaret ettiği şekilde yapılacaktır. Aksi hâlde söz konusu maden bu Kanun kapsamına dâhil edilemeyecektir. Kaldı ki *“petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları”*, ikinci maddede belirtilen şartları taşısa dahi bu Kanun kapsamına dâhil olamayacaklardır. Bu durumun bilimsel tanım getirme çalışmalarından ziyade kanun koyucunun tercihi olduğu açıktır. Dolayısıyla maden kavramı açısından 3213 sayılı Kanun'un bilimsel bir tanımdan ziyade hukuksal bir tanımı benimsediği söylenebilir.¹⁹

Maden Kanunu'nda yer alan maden tanımında dikkat çeken bir diğer husus da *“ekonomik ve ticarî değere sahip olma”* kriteridir. Bu hüküm uyarınca, Kanun'da yer alan diğer şartları bünyesinde taşıyan ancak çeşitli kriterlere göre değerlendirildiğinde ekonomik ve ticarî değere sahip olmayan madenler Kanun kapsamına dâhil edilemeyecektir.

Öte yandan, Kanun'da ekonomik olma ve ticarî değere sahip olma kriterlerinin karşılığı yer almamaktadır. Söz konusu kriterler her maden türü açısından ayrı ayrı olmak üzere yatırımcılara, maden yatağına ve zamanın koşullarına göre farklı değerlendirilebilir. Doktrinde de ekonomik ve ticarî değer sahip olma kriterinin oldukça subjektif olduğu ve her yatırımcı için farklı değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür.²⁰

Bu hususta bir diğer önemli sorun, ekonomik ve ticarî olma şartının madenin cevher halinde mi yoksa birtakım işlemlerden geçerek zenginleştirilmiş halinde mi aranacağıdır. 3213 sayılı Kanun'da bu noktaya ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmaması, birbiriyle çelişen yargı kararlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ancak Danıştay, madenin tüvenan

¹⁸ Günay, 2016a: 22.

¹⁹ Gülan, 2008: 129.

²⁰ Günay, 2016a: 21.

cevher halinin²¹ esas alınması gerektiğini, basit bir yıkama ile öngörülen orana ulaşım ulaşamayacağı hususunun dikkate alınmayacağı sonucuna varmıştır.²²

Maden Kanunu'nun 2. maddesi açısından dikkat çeken bir diğer sorun da oranlardır. Kanun'da bazı madenler açısından bünyelerinde taşımaları gereken birtakım asgari oranlar belirtilmiş, geriye kalan madenler açısından ise bu oranlar Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Kaldı ki maddede sayılan bazı madenler açısından ne Kanun'da ne de Yönetmelik'te böyle bir oran belirtilmemiştir. Danıştay, bu konuya ilişkin uyuşmazlıklarda verdiği bazı kararlarında bilimsel literatürde o maden için kabul edilen tanımdaki oranın belirleyici olacağını kabul etmekteyken²³, bazı kararlarında ise bilimsel literatürdeki tanıma sıkı sıkıya bağlı kalmamıştır.²⁴

Bu oranlar, Danıştay tarafından “*ekonomik değer taşıma*” koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde dikkate alınan kriterlerden biri olduğu için hem Maden Kanunu'nun kapsamının belirlenmesi açısından hem de yatırımcı açısından oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla tüm madenler için bünyelerinde taşımaları gereken bileşen oranlarının belirlenmesinde aynı şekilde davranılması gerekmektedir. Bu doğrultuda Gülan, söz konusu oranların her maden açısından kanunda doğrudan gösterilmesi gerektiği veya gerekçesi açıklanıp uygulanacak esaslar tespit edilerek tüm madenler açısından bu oranların belirlenmesi işleminin yönetmeliğe bırakılmasının daha yerinde bir çözüm olacağını savunmaktadır.²⁵

Kanun'da bazı oranlar açısından “*bünyesinde taşıma*”, bazı oranlar açısından ise “*bileşiminde bulundurma*” şartının aranıyor olmasının farklı anlama geldiği iddiaları ise idari yargı kararları ile reddedilmiş ve her iki kullanımın da aynı anlama geldiği kabul edilmiştir.²⁶

3213 sayılı Kanun'da yer alan, maden kavramının kapsamının belirlenmesinde önem taşıyan bir diğer nokta, 2. maddede ismi açıkça zikredilmeyen bir madenin hangi gruba gireceğinin tespitine dair esas ve usulleri yönetmelikle düzenleme yetkisinin Enerji ve Tabii

²¹ Tüvenan cevher, üzerinde hiçbir cevher hazırlama işlemi yapılmamış doğrudan yataktan alınmış madene verilen isimdir

²² Bu konudaki tartışmalara ve Danıştay'ın tutumuna “1.1.4. Danıştay'ın Maden Tanımına Bakışı” başlığı altında değinilecektir.

²³ Danıştay bir kararında bu hususu “3213 sayılı Maden Yasasının 3382 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesinin 3. fıkrasında Bentonit sanayi madenleri arasında sayılmış, ancak bileşimine ilişkin olarak Yasada herhangi bir orana yer verilmemiştir. Dosyadaki bilgilerden ulusal yayınlarda ve uluslararası kabullerde %75'den fazla Montmorillonit veya Baydilit içeren kayaçların Bentonit adı altında incelendiği, İdare Mahkemesince belirlenen bilirkişi kurulunca alandan alınan numuneler üzerinde yapılan Laboratuvar incelemesi sonucu düzenlenen raporda ise numunelerin içerdikleri Montmorillonit oranının ortalama %54 olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda bilimsel literatüre göre Bentonit olarak kabulüne olanak bulunmayan bir cevher için işletmeye elverişli cevher olmadığı gerekçesiyle işletme ruhsatı verilmemesinde hukuka aykırılık yoktur.” şeklinde açıklamıştır, Danıştay 8. Daire, T. 07.07.1993, E. 1993/546., K. 1993/2629, akt. Topaloğlu, 2003: 312.

²⁴ Danıştay 8. Daire, T. 23.01.2003, E. 2002/2394 E., K. 2003/370, akt. Topaloğlu, 2011: 19.

²⁵ Gülan, 2008: 132-133.

²⁶ Çanga ve Çanga, 1996: 123.

Kaynaklar Bakanlığı'na verilmiş olmasıdır. Bu tarz bir düzenlemenin her şeyden önce tadadi sistemin sıkıntılarını gidermek amacıyla getirildiği düşünülebilir. Zira Kanun'da böyle bir düzenleme yer almasaydı unutulmuş veya daha sonraki zamanlarda keşfedilen ve Maden Kanunu'nun 2. maddesinde ismi açıkça zikredilmeyen bir maddenin bu Kanun kapsamına dâhil edilebilmesi ancak kanun değişikliği yoluyla mümkün olabilecekti. Bu yüzden kanun koyucunun, kanun değişikliği yoluna alternatif bir yol ortaya koyarak daha hızlı işleyen ve daha esnek bir sistem yaratmayı amaçladığı söylenebilir. Ancak söz konusu düzenleme doktrinde oldukça eleştirilmektedir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nda, madenler 5 gruba ayrılmış ve her grupta yer alan madenler tek tek sayılmıştır. Ancak bu grupların neye göre ayrıldığı ve özellikleri konusunda herhangi bir belirlemeye gidilmemiştir. Söz konusu maddede yer alan maden gruplarının özellikleri ile bu maddede yer almayan bir maddenin grubunun tespiti faaliyetinin doğrudan Maden Kanunu'nun kapsamıyla ilgili olduğu açıktır. Ancak buna rağmen, Kanun'un 2. maddesinde, sayılan gruplarda yer alan madenlerin özelliklerinin belirlenmesi ile bu maddede yer almayan bir maddenin grubunun tespitine dair esas ve usullerin düzenlenmesinde yetkili olan idare doğrudan belirtilmemiş, yetkili idarenin belirlenmesi Bakanlık'a bırakılmıştır.²⁷ Söz konusu hükümle, Maden Kanunu'nun kapsamına doğrudan etki edeceği aşıkâr olan bir hususta düzenleme yapma yetkisi idareye bırakılmıştır.

Doktrinde bu husus oldukça eleştirilmiş ve Gülan bu durumu “*teknik bakımdan çok da doğru olmayan bir yetki devri*”²⁸ olarak nitelendirmiştir. Günay ise Anayasa'nın 168. maddesinden²⁹ hareketle, söz konusu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğunu³⁰ ve “*kanunun üstünde bir yetkilendirme*”³¹ niteliği taşıdığını belirtmiştir. Gerçekten Kanun'un 2. maddesinde düzenlenen gruplarda yer alan madenlerin özellikleri ve bu maddede yer almayan bir maddenin grubunun tespitine dair esas ve usullerin Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi, yasama yetkisinin asliliği ve devredilmezliği ilkesi karşısında tartışmalara

²⁷ Bu doğrultuda verilen Bakanlar Kurulu'nun 98/10602 sayılı kararı şöyledir: “*Metan Gazi'nin (kömür, linyit, turba ve bataklık kökenli) 3213 sayılı Maden Kanunu kapsamına alınması; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 20/1/1998 tarihli ve 15804 sayılı yazısı üzerine, adigeçen Kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 27/1/1998 tarihinde kararlaştırılmıştır.*”, 21.02.1998 tarih ve 23265 sayılı Resmi Gazete.

²⁸ Gülan, 2008: 131.

²⁹ “*III. Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi*

MADDE 168- *Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.*”

³⁰ Günay, 2016b: sf.77.

³¹ Günay, 2016a: sf.24.

oldukça açıktır.³² Zira böyle bir yetkilendirmeye Bakanlık, daha önce yasama organı tarafından ele alınmamış ve Maden Kanunu'nun kapsamına doğrudan etki edebilecek bir hususta düzenleme yapma imkânını elde etmektedir. Özbudun bu durumu *“Eğer bir düzenleyici işlem mevcut kanun hükümlerini değiştirebiliyor veya yürürlükten kaldırabiliyorsa, bu işlemin kanun niteliğinde ve gücünde olduğunda kuşku yoktur.”* şeklinde ifade etmiştir.³³

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, kendisine verilen yetki uyarınca, 06.11.2010 tarihli Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 6. maddesinde, Kanun'da ve Yönetmelik'te yer almayan bir madenin keşfedilmesi halinde, söz konusu madenin grubunun mineralojik, fiziksel ve kimyasal özellikleri ile kullanım alanlarının dikkate alınarak Maden İşleri Genel Müdürlüğü³⁴ tarafından Yönetmelik'te gerekli değişiklikler yapılarak belirleneceğini ifade etmiştir.

Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesine kadarki süreçte geçerli olan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 6. maddesinde ise bu husus aşağıdaki şekilde düzenlenmişti:

Kanunda sayılan ve bu Yönetmelikte belirtilen madenler dışında yeni bir madenin tespit edilmesi durumunda bu madenin grubu; mineralojik, fiziksel ve kimyasal özellikleri, kullanım alanları göz önünde bulundurularak Genel Müdürlük tarafından belirlenerek ilan edilir.

Her iki durumda da Kanun'da yer almayan bir madenin grubunun tespitinde yetkili merci MİGEM'dir. Değişikliğe gidilen husus ise bir maddenin maden sayılmasında uygulanacak usuldür. Bu usul Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nde *“Genel Müdürlük tarafından belirlenerek ilan edilme”* şeklindeyken, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde *“Genel Müdürlük tarafından bu yönetmelikte gerekli değişiklik yapılarak belirlenme”* şeklinde değiştirilmiştir.

Elbette ki maden kavramının kapsamının belirlenmesinde tadadi usulü tercih eden maden kanunlarının, esnek olabilmesi ve zamanın gereklerine ayak uydurabilmesi için belli bir usulün kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak bu hâlde dahi sayılan gruplarda yer almayan bir madenin grubunun tespitinde yetkili olan merciin ve söz konusu tespiti ilişkin esas ve usullerin tereddüte yer bırakmayacak şekilde kanunda düzenlemesi gerekmektedir. Aksi hâlde ortaya önemli eksiklikler, hukuka aykırı düzenlemeler ve sık sık yetkili merci ile uygulanacak

³² 1982 Anayasası'nın 7. maddesinde yasama yetkisinin TBMM'ye ait olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceği, 8. maddesinde ise yürütme yetkisi ve görevinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu tarafından kullanılacağı ve yerine getirileceği düzenlenmiştir. Buna göre yasama organı, yasama yetkisinin asliliği ilkesi karşısında bir hususu doğrudan düzenleme imkânına sahiptir. Öte yandan yürütme yetkisi ise daha önce o alana ilişkin düzenlenmiş olan kanun hükümlerine dayanılarak kullanılmalıdır. Bu açıdan yürütme yetkisinin yasama yetkisine bağlı bir yetki olduğu ve kanundan kaynaklandığı (secundum legem) ifade edilmektedir, Arıkan, 2011: 24; Özbudun, 2016: 213-214.

³³ Özbudun, 2016: 215.

³⁴ Daha sonraki kullanımlarda MİGEM olarak anılacaktır.

esas ve usullerin değiştirilmesi gibi hukuki istikrarsızlığa neden olabilecek uygulamaların çıkması kaçınılmazdır.

1.1.4. Danıştay'ın Maden Tanımına Bakışı

Önceki başlıklarda da değinildiği üzere, 3213 sayılı Maden Kanunu'nda yer alan madenin tanımı ve kapsamına ilişkin hüküm pek çok belirsizliği ve soru işaretini de beraberinde getirmiştir. Uygulamada maden tanımına ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı kısım ise Kanun'da ve Yönetmelik'te belirtilen birtakım oranların, madenin cevher halinde mi yoksa zenginleştirilmiş halinde³⁵ mi aranacağı hususudur.

Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu'nda bu konuda bir tereddüt bulunmamaktadır. Zira söz konusu oranların bulunmaları gereken an birinci maddede belirtilmiştir. Bu hükme göre; Kanun'da belirtilen oranlar zenginleştirilmiş halinde değil, madenin tüvenan cevher halinde aranacaktır.³⁶

3213 sayılı Maden Kanunu'nda ise mülga 6309 sayılı Kanun'dan farklı olarak söz konusu oranların madenin cevher halinde mi yoksa zenginleştirilmiş halinde mi aranacağına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. İlk etapta mülga 6309 sayılı Kanun'da bu husus özellikle belirtilmişken 3213 sayılı Kanun'da herhangi bir belirlemenin yer almaması, kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu ve söz konusu oranların madenin zenginleştirilmiş halinde aranacağı şeklinde yorumlanmıştır. Ancak Danıştay, kararlarında bu hususa açıklık getirmiş ve söz konusu oranların madenin herhangi bir zenginleştirme işlemine tabii tutulmadan topraktan çıkarıldığı andaki halinde aranacağını belirtmiştir.

Danıştay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta, İstanbul Eyüp İlçesi Kemerburgaz mevkiinde doğal hâlde %79.22 oranında, zenginleştirilmiş hâlde ise %96.56 oranında SiO₂ ihtiva eden Kuvars Kumu için, basit yıkama yöntemiyle %90 üzerinde SiO₂ içeren cevherlerin de Maden Kanunu kapsamına girdiği belirtilerek idare tarafından davacıya ön işletme ruhsatı verilmiştir. İhbar üzerine yapılan incelemede, ruhsat sahasındaki cevherin Maden Kanunu'nun aradığı en az %90 oranında SiO₂ ihtiva etmek şartını taşımadığı tespit edilerek söz konusu ön işletme ruhsatı iptal edilmiştir. Uyuşmazlığın önüne geldiği İstanbul 2. İdare Mahkemesi, yasa

³⁵ Zenginleştirme faaliyeti, en genel ifadeyle; “Bir cevherdeki çeşitli mineralleri, cevher hazırlama işlemlerini uygulayarak, endüstrinin gereksinimine en uygun hammadde haline getirmek ve ekonomik değer taşıyanları, ekonomik değer taşımayanlardan ayırmak için yapılan işlemlerin tümüne cevher zenginleştirme denir.” şeklinde tanımlanmaktadır, <http://madenturk.org/forum/index.php?topic=923.0;wap2>, (erişim tarihi: 11.06.2016).

³⁶ Söz konusu hükmün ilgili fıkrası “Şiferton, bentonit, diatomit, wollastonit, dolomit, olivin, pomza, zeolit, alunit, anortosit, nefelinsiyenit, disten, silimanit, andaluzit, diasporit, vermikülit, lösit, trona (tabii soda), pirofillit, apatit, atapuljit ve tüvenan cevherinin terkinde % 90 (yüzde doksan)'dan fazla SiO₂ ihtiva eden kuvars kumu, kuvars, terkinde % 30 (yüzde otuz)'dan fazla alümina (Al₂O₃) ihtiva eden kaolen ve yine terkinde % 30 (yüzde otuz)'dan fazla alümina (Al₂O₃) ihtiva eden kil (alüminyum madeni minerali olarak).” şeklindedir.

hükmünde belirtilen oranın, madenin herhangi bir zenginleştirme işlemine tabi tutulmaksızın doğadaki mevcut şeklinde aranacağına karar vermiş, söz konusu karar Danıştay tarafından onanmış³⁷ ve karar düzeltme talebi de reddedilmiştir.³⁸

Görüldüğü üzere Danıştay, madenin tüvenan cevher halini esas almakta, madenin basit bir yıkama ile öngörülen orana ulaşip ulaşamayacağını dikkate almamaktadır. Ancak atıl kalan değerlerin ekonomik boyutu dikkate alındığında, bu uygulamanın, madenlerin toplum hayatındaki ekonomik işlevleriyle uyumlu olmadığı söylenebilir.³⁹ Zira yıkama işlemini kendi yapan, bütün masrafları karşılayan ve söz konusu madeni ekonomik ve ticari değere sahip bulan yatırımcılar açısından “*ekonomik ve ticari değere sahip olma*” şartının gerçekleştiğinin kabulü, 3213 sayılı Maden Kanunu’nun ruhuna daha uygun bir yorum niteliği taşımaktadır.⁴⁰ Dolayısıyla tüvenan cevher haliyle Kanun’da belirtilen oranları taşımayan madenlerin Kanun kapsamına dâhil edilmemesi yerine; durumun yatırımcılara, maden yatağına ve zamanın koşullarına göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.1.5. Madencilik Sektöründe Önemli Bazı Ülkelerin Mevzuatlarında Yer Alan Maden Tanımlamaları

Ülkelerin mevzuatlarında yer alan maden kavramı tanımlamaları, her ülkede ülkenin ekonomik ve siyasi politikasına göre farklı kapsamlara sahip olabilecek şekilde belirlenmiştir.⁴¹ Bu doğrultuda ülkeler maden kavramını tanımlama, maden kanunu kapsamına giren madenleri sayma yoluyla belirleme veya madenleri gruplara ayırarak söz konusu grupların kapsamını genel hatlarıyla belirleme yollarından birini tercih edebilirler. Yine bazı ülkeler taşocaklarını maden kanunu kapsamına alırken bazı ülkeler ise taşocaklarına ilişkin ayrı bir kanuni düzenleme yapma yolunu tercih edebilirler.⁴²

Alman Federal Maden Kanunu, maden kavramını tanımlamış ve madenleri serbest madenler ile arazi mülkiyetine tabii madenler olarak iki gruba ayırmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre madenler; yeryüzünde, yeraltında, deniz yatağının altında, deniz yatağında veya deniz suyu içinde doğal yataklanma(tabii çökelme) veya birikim olarak bulunan katı, sıvı ve gaz(su hariç) halinde bulunan her türlü hammaddelerdir.⁴³

Güney Afrika’nın 2002 tarihli Maden ve Petrol Kaynaklarının Geliştirilmesi Kanunu’na göre madenler; yeraltında, yeryüzünde veya su altında doğal olarak veya jeolojik

³⁷ Danıştay 8. Daire, E. 1994/445, K. 1994/1645, akt. Gülan, 2008: 55-56.

³⁸ Danıştay 8. Daire, T. 11.04.1995, E. 1994/7641, K. 1995/1169, akt. Çanga ve Çanga, 1996: 166-167.

³⁹ Gülan, 2008: 58.

⁴⁰ Günay, 2016a: 23.

⁴¹ Göğer, 1979: 41.

⁴² Oygür, 1992: 5.

⁴³ Pielow, 2014: 12; Turhan, 2014: 174.

proseslerle oluşan katı, sıvı veya gaz hâlde bulunan maddelerdir. Kum, taş, kaya, çakıl, kil, toprak ile her türlü tortu ve çökelti bu Kanun kapsamına dâhilken; su (mineral özütlemek için karadan veya sudan alınan su hariç olmak üzere), petrol ve turba Kanun kapsamına dâhil değildir.⁴⁴

Kanada'nın Ontarino eyaletinin 1990 tarihli Maden Kanunu'na göre maden kavramı; metalik mineralleri ve kömür, tuz, taşocağı materyalleri, bütün nadir ve kıymetli metal ve mineraller de dâhil olmak üzere metalik olmayan mineralleri kapsamaktadır. Fakat kum, çakıl, turba, gaz ve petrol bu Kanun kapsamında maden sayılmazlar.⁴⁵

Bu örnekler elbette çoğaltılabilecektir. Ancak bir ülkenin maden mevzuatında dahi kısa sayılabilecek dönemde önemli değişiklikler yapılabildiği gerçeği dikkate alındığında, ülkelerin mevzuatlarında maden kavramına verdikleri anlamların birbirlerinden farklı olması da pek tabii mümkündür.

1.2. Madencilik Faaliyeti Kavramı

Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'ne göre madencilik faaliyeti; madenlerin aranması, üretilmesi, sevkiyatı, cevher hazırlama ve zenginleştirme, atıkların bertarafı, ruhsat sahasındaki stoklama/depolama işlemleri, maden işletmelerinin kapatılması ve çevre ile uyumlu hale getirilmesi ile ilgili tüm faaliyetleri ve bu faaliyetlere yönelik tesislerin yapılmasını kapsayan bir kavramdır.

Madencilik faaliyetleri uluslararası alanda da kabul gördüğü üzere araştırma (*prospecting*), arama (*exploration*), geliştirme (*development*), işleme (*exploitation*) ve ıslah (*reclamation*) olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır.⁴⁶ Ancak bu süreçler maden kanunlarında genel olarak arama ve işletme olmak üzere iki aşamada ele alınmaktadır.⁴⁷ Ülkemiz maden hukukunda da 3213 sayılı Maden Kanunu ile bu sistem benimsenmiş ve madencilik faaliyetleri arama ve işletme olmak üzere iki temel aşamada düzenlenmiştir. Söz konusu aşamalarda yürütülecek madencilik faaliyetlerinin kapsamı, sınırları ve faaliyetlerin ne zaman başlayıp ne zaman sona erdiğinin belirlenmesi, başta uygulanacak hukuk kuralının ve alınacak izinlerin belirlenmesi olmak üzere pek çok açıdan oldukça önem taşımaktadır.⁴⁸

⁴⁴<http://www.eisourcebook.org/cms/South%20Africa%20Mineral%20&%20Petroleum%20Resources%20Development%20Act%202002.pdf>. (erişim tarihi: 16.06.2016).

⁴⁵ <https://www.ontario.ca/laws/statute/90m14>. (erişim tarihi: 16.06.2016).

⁴⁶ Hartman ve Mutmanský, 2002: 6.

⁴⁷ Günay, 2016a: 25.

⁴⁸ Söz konusu aşamalar "2.3. Madenlerin Ruhsat Usulü ile Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmeleri" başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.3. Madenlerin Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altında Olması

Madenlerin mülkiyeti konusunda dünya üzerinde iki temel sistem uygulanmaktadır: Arazi mülkiyet sistemi (*accession system*) ve kamu mülkiyet sistemi (*dominal system* ve *regalian system*).

Arazi mülkiyet sistemi, genellikle common law geleneği ile yönetilen ülkelerde karşımıza çıkan bir uygulama olup günümüzde örnekleri oldukça azdır.⁴⁹ Bu sistemde madenler bulundukları arazinin bütünleyici parçası olarak değerlendirilmektedir. Arazi sahibi, arazinin içinde bulunan madenlerin de sahibidir. Bu durum aslında mülkiyet hakkının doğal bir sonucudur. Zira taşınmaz mülkiyeti hakkının dikey kapsamı, malike, belirli bir oranda arz yüzeyinin altında kalan toprak tabakasından yararlanma imkânı sağlamaktadır.⁵⁰ Madenler de bu durumun bir sonucu olarak arazi mülkiyeti kime aitse o kişinin malı sayılmaktadır.

Accession sistemi birçok sıkıntıyı da beraberinde getirmektedir. Zira madenler, yüzyıllardır ülkelerin ekonomik, siyasi ve politik açıdan gelişmelerinde, ekonomik bağımsızlıklarını elde edebilmelerinde, sanayilerini geliştirebilmelerinde ve savunmalarını güçlendirebilmelerinde oldukça önem taşımaktadır. Dünya tarihine yön veren pek çok savaşın arkasında da madenlere sahip olma mücadelesi yer almaktadır. Uluslararası alanda madenlere sahip olma mücadelesinin bu kadar yoğunlaştığı bir dönemde, sınırlı ve tükenebilir olma özellikleri dikkate alındığında madenlerin mülkiyetinin ve işletilme hakkının özel kişilerin takdirine bırakılması oldukça sakıncalı bir durum arz edecektir. Ayrıca bir maden sahası, birden fazla malikin arazisine uzanacak şekilde de bulunabilir. Böyle bir durumda bir girişimcinin söz konusu arazi sahipleriyle tek tek anlaşması ve madenin tamamını işletmesi oldukça güçtür.⁵¹ Tüm bu sebeplerle söz konusu sistemin uygulanması ülke ekonomisine ve siyasetine geri dönüşü olmayan zararlar verebilir.

ABD ve Güney Afrika Cumhuriyeti bu sistemin önde gelen temsilcilerindendir. Ancak Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, 1991 tarihli eski Maden Kanunu'nda yer alan arazi sahibinin madenlerin de sahibi olduğuna ilişkin hükme 2004 tarihli Kanun'da yer verilmemiştir. Yeni düzenlemeye göre; maden ve petrol kaynakları, tüm Güney Afrika insanlarının ortak mirasıdır ve devlet, bütün Güney Afrikalıların yararı için bu kaynakların koruyucusudur. Söz konusu yasal reform doğrultusunda, ülkede yürütülen devletleştirme çalışmaları oldukça

⁴⁹ Warden-Fernandez, 2001: 8.

⁵⁰ Taşınmaz mülkiyetinin kapsamı yatay kapsam, dikey kapsam ve maddi kapsam olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Malikin, taşınmazın yatay sınırları içerisinde kalan toprak yüzeyinde sahip olduğu yetkiler yatay kapsamı, taşınmazın yüzeyden itibaren yukarıya hava tabakasına ve aşağıya toprak tabakasına doğru sınırları dikey kapsamı, yatay ve dikey sınırlar dâhilinde bulunan eşyalar üzerinde sahip olduğu yetkiler de maddi kapsamı ifade etmektedir, Eren, 2016: 329-342.

⁵¹ Fındıklıgil, 1966: 78.

hızlanmıştır.⁵² Bütün bu gelişmelerden hareketle Güney Afrika Cumhuriyeti maden hukukunda, arazi mülkiyet sisteminden kamu mülkiyet sistemine doğru bir geçişin olduğu söylenebilir.

Accession sisteminin izleri klasik Roma döneminde de görülmektedir. Bu dönemde madenlerin mülkiyeti bulunduğu arazinin mülkiyetine tabii kılınmış ve malikin arazisinin altındaki bağımsızlığa müdahale edilemeyeceği benimsenmiştir. Ancak klasik sonrası devirde Iustinianus hukukuyla bu görüş etkisini kaybetmiş ve mineral kaynakların Roma halkının malı olduğu kabul edilmiştir.⁵³ Böylelikle kamu mülkiyeti sisteminin temelleri atılmıştır.

Kamu mülkiyeti sistemine göre madenler içinde bulundukları arazinin mülkiyetinden bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Bu sistemde devlet, arazide bulunan madenlerin asıl sahibidir ve madenler üzerinde sınırsız ve özel bir mülkiyet hakkına sahiptir.⁵⁴ Kamu mülkiyeti sisteminin dominal sistem ve regalian sistem olmak üzere iki farklı uygulaması mevcuttur. Dominal sisteme göre madenler kamu malı olup arama ve işletme hakkı devletindir. Regalian sistemde de madenler kamu malıdır. Ancak çeşitli şekillerde özel kişilere arama ve işletme hakkı verilebilmektedir.⁵⁵

1982 Anayasası ve 3213 sayılı Maden Kanunu birlikte değerlendirildiğinde, ülkemiz maden hukukunda kamu mülkiyeti sisteminin⁵⁶ kabul edildiği görülmektedir. Şöyle ki; Anayasanın 168. maddesinde, tabii servetler ve kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu düzenlenmiştir.⁵⁷ Maden Kanunu'nun 4. maddesi de "*Madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi değildir.*" hükmü yer almaktadır. İlgili hükümlerle madenlerin, taşınmaz mülkiyet hakkının dikey kapsamında değerlendirilebilmesinin önü kapatılmıştır. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi bir kararında Maden Kanunu 4. maddesi hükmünün açık olduğunu, bu doğrultuda taşınmaz malikinın veya maliklerinin taşınmazın dikey mülkiyet kapsamında barındırdığı madenden kaynaklanan bir hakkının bulunmadığını ifade etmiştir.⁵⁸ Buna paralel olarak Danıştay da davacıların hissedarı

⁵² Yıldız, 2012: 17.

⁵³ Küçükbiçakçı, 2010: 52-54.

⁵⁴ Warden-Fernandez, 2001: 7-8.

⁵⁵ Fındıklıgil, 1966; Telli, 1989: 49.

⁵⁶ Gülan'a göre, çoğunlukla sahipsiz mallar kategorisine dâhil edilen mallar için kullanılmış olan "*devletin hüküm ve tasarrufu altında*" olma ifadesi açık olmamakla birlikte, bu ifadeyle özel hukuk anlamında mülkiyet hakkının kastedilmediği kesindir, Gülan, 1999: 84-85.

⁵⁷ Anayasanın "*Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi*" başlıklı 168. maddesi "*Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.*" şeklindedir.

⁵⁸ "...Bilindiği üzere; Türk Medeni Kanununda taşınmaz mülkiyet kapsamı açıkça belirlenmiş, 718.maddesiyle dikey, 719.maddesiyle de yatay sınırları çizilmiştir. Bu sınırlar içerisinde kalan taşınmaz mülkiyetinin haksız el

oldukları arazi üzerinde madencilik faaliyetine muvafakat etmemiş olmaları hususunun ruhsat verilmesine engel olmadığına ilişkin Samsun İdare Mahkemesi'nin kararını onamıştır.⁵⁹ Dolayısıyla ülkemizde, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu hususunda doktrinde ve uygulamada görüş birliği olduğu söylenebilir.

1.4. Madencilik Faaliyetinin Kamu Hizmeti Niteliği

Kamu hizmeti kavramı, genelde kamu hukukunun, özelde ise idare hukukunun en önemli ve en tartışmalı konularından biridir.⁶⁰ Doktrinde kamu hizmetinin tanımı, ölçütleri ve kapsamına ilişkin bir görüş birliği mevcut değildir. Uygulamada da Anayasa Mahkemesi bir kararında “...kamu hizmeti kavramının belirsizliği konusunda görüş birliği vardır...”⁶¹ ifadeleriyle kamu hizmeti kavramının tanımlanmasındaki güçlüğü ortaya koymuştur. Öte yandan kamu hizmetine hâkim olan değişkenlik ilkesi karşısında bu durumun yadırganmaması gerekmektedir. Zira değişkenlik ilkesine göre kamu hizmetleri, zamanın değişen ve gelişen koşulları karşısında yerinde saymayacak aksine bu koşulların doğurduğu ihtiyaçlar çerçevesinde kendini yenileyecek ve kapsamı değişebilecektir.⁶²

Her ne kadar yazarlar arasında görüş birliği olmasa da günümüz uygulamasında kamu hizmetinin tanımlanmasında sübjektivist anlayışın egemen olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre, bir faaliyetin kamu hizmeti olarak değerlendirilebilmesi için, söz konusu faaliyetin, ülkede bu konuda yetkili siyasi kurum tarafından kamu hizmeti olarak kabul edilmesi

---

atmalara karşı nasıl korunacağı da söz konusu yasanın 683/2. maddesinde hükme bağlanmıştır. Ancak, “Anayasanın Tabi Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi” başlığını taşıyan 168. maddesinde aynen; “Tabi servetler ve kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı devlete aittir. Devlet, bu hakkını belli bir süre için gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabi servet ve kaynağın arama ve işletmesinin devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılacağı, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda, gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir” denilmek suretiyle 3213 sayılı Maden Kanununun “Madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi değildir” hükmünü içeren 4. maddesi ile madenlerin özel mülkiyete konu olamayacağı hükme bağlanmıştır. O hâlde, taşınmaz malikinin veya maliklerinin taşınmazın dikey mülkiyet kapsamında barındırdığı madenden kaynaklanan bir hakkının bulunduğunu söyleyebilme olanağı yoktur. Öyleyse, taşınmazın yeryüzündeki özel mülkiyete konu bölümü kullanılırken toprak altındaki madenlerin kullanılmasına engel olunmasına karşılıklı olarak hak sahiplerinin yarar ve zarar dengesinin korunmasına özen göstermelerinin mülkiyet hukuku açısından büyük önem taşıdığı tartışmasızdır. İşte bu amaçla, yasa koyucu özel bir yasa çıkarmak zorunluluğunu duymuş, maden yataklarının nasıl araştırılıp işletileceği detaylı olarak açıklanmış ve bu çalışmaların devamı sırasında arz sahibinin haklarının korunması, zararlarının karşılanması yolları gösterilmiştir...”, Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, T. 20.11.2008, E. 2007/288, K. 2008/343, <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=195&t=42661>, (erişim tarihi: 21.06.2016).

⁵⁹ Danıştay 8. Daire, T. 10.06.2002, E. 2001/3693, K. 2002/3404, Topaloğlu, 2003: 317-318.

⁶⁰ Çal, 2009: 1829-1836; Yayla, 2010: 71-72.

⁶¹ Anayasa Mahkemesi, T. 09.12.1994, E. 1994/43, K. 1994/42-2, 24.01.1995 tarihli ve 22181 sayılı Resmi Gazete.

⁶² Karahanoğulları'nın da vurguladığı gibi kamu hizmeti “birtakım mal kategorilerinin sınırlı bir alanına sıkıştırılmış sabit bir veri değildir”. Dolayısıyla zamanın gelişen ve değişen koşulları karşısında kamu hizmetlerinde değişkenlik, bir zorunluluktur, Karahanoğulları, 2015: 221.

gerekmektedir.⁶³ Ülkemiz açısından bu faaliyeti yerine getiren merci yasama organıdır. Buna paralel olarak ülkemiz hukukunda bir kamu hizmetinin kurulması ve kaldırılması ancak kanunla mümkündür.⁶⁴

Kamu hizmeti kavramının oldukça tartışmalı olduğu idare hukukunda, madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğinde olup olmadığı hususunda da bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesine göre; 1961 Anayasası'nın 130. maddesi uyarınca madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, söz konusu madenlerin aranması ve işletilmesi görevi devlete aittir. Bu durum kanun koyucunun madencilik faaliyetlerini kamu hizmeti olarak kabul ettiğinin bir göstergesidir.⁶⁵

Danıştay Genel Kurulu da 24.10.1979 tarihinde verdiği bir kararında, Anayasa'nın ilgili maddesinden hareketle maden işletme hakkının devlete ait olduğunu ve maden imtiyazlarının kamu hizmeti imtiyazı niteliği taşıdığını ifade etmiştir.⁶⁶

Telli'ye göre; kanun koyucunun bazı faaliyetleri kamu hizmeti olarak kabul edip devletin görevine dâhil etmesi durumunda bu faaliyetler, konulan anayasa hükmü gereğince kamu hizmeti sayılacaktır. Anayasa'nın 168. maddesinde madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu kabul edilerek madenlerin aranması ve işletilmesi görevi devlete verilmiştir. Dolayısıyla madencilik faaliyetleri kamu hizmeti niteliğine sahiptir.⁶⁷

Türk'e göre; maden ruhsatname ve imtiyazları klasik anlamıyla bir kamu hizmeti sayılmamakla birlikte, bu doğrultuda bir gelişme gösterdiği söylenebilir. Zira Anayasa'nın ilgili maddesinde madenler için devlet işletmeciliğinin öngörülmesi, bunun devlete bir kamu hizmeti olarak yüklendiğini düşündürmektedir. Madenlerin işletilebilmesi için özel teşebbüslere verilen ruhsatname ve imtiyazların, devlete ait bir kamu hizmetinin özel teşebbüsçe yürütülmesi anlayışı içinde değerlendirilmesi gerekir.⁶⁸

Pertev'e göre; Anayasa'nın 130. maddesi ile madenlerin aranması ve işletilmesi devletin görevleri arasına alınmış ve böylece madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti olduğu açıkça kabul ve beyan edilmiştir. Kaldı ki Anayasa'nın kabulünden çok önce, madenlerin aranması açısından 2804 sayılı Kanun ile Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü ve madenlerin işletilmesi açısından ise 2805 sayılı Kanun ile Etibank kurulmuştur. Bu durumda madenlerin

⁶³ Atay, 2016: 591; Çağlayan, 2016: 245-255; Gözler ve Kaplan, 2016: 545-547; Gözübüyük, 2016: 296-297; Kamu hizmetlerinin kurulmasında kural olarak yasama organı yetkilidir. Anayasal kamu hizmetleri, virtüel kamu hizmetleri ve Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan kamu hizmeti nitelendirmeleri bu kuralın önemli istisnalarıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Karahanoğulları, 2015: 221.

⁶⁴ Gözübüyük, 2016: 296-297; Yayla, 2010: 85.

⁶⁵ Anayasa Mahkemesi, T. 21.06.1979, E. 1979/1, K. 1979/30, 14.01.1980 tarihli ve 16869 sayılı Resmi Gazete.

⁶⁶ Danıştay Genel Kurulu, T. 24.10.1974, E. 1974/33, K.1974/62, Danıştay Dergisi, S. 18-19, s. 261.

⁶⁷ Telli, 1989: 57.

⁶⁸ Türk, 1979: 88.

aranması ve işletilmesi faaliyetlerinin 1935 yılından itibaren bir kamu hizmeti olarak kabul edildiği söylenebilir.⁶⁹

Azrak'a göre; Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü ve Etibank gibi devlet kurumlarınca madenlerin aranması ve işletilmesi durumunda bu faaliyetler kamu hizmeti kapsamındayken, söz konusu madencilik faaliyetlerinin özel kişiler tarafından yerine getirilmesi durumunda teknik ve dar anlamda bir kamu hizmetinden söz edilemeyecektir.⁷⁰

Onar'a göre; Cumhuriyet devrinden itibaren madenlerin kamu malı sayılması ve madencilik faaliyetlerinin de kamu hizmeti kapsamında kabul edilmesine yönelik bir eğilim söz konusudur. Ancak 1945'ten itibaren madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında kabul edilmekle birlikte, madenlerin işletilmesi hususî ve ferdî teşebbüs sayılmıştır. Netice itibariyle maden arama ve işletme faaliyetlerinin kamu hizmeti olarak nitelendirilmesinin siyasi bir seçim olduğu söylenebilir.⁷¹

Duran'a göre; madenlerin işletilmesi için verilen imtiyazların konusu bir kamu hizmeti ve bir yönetim biçimi değildir. Bu imtiyazlar bireylere hiçbir edim sunmaz ve sağlamaz.⁷²

Balta'ya göre; maden işletme sözleşmeleri kamu hizmeti gördürmemekte, işletmeciye bir madenden yararlanma hakkı tanımaktadır. Söz konusu sözleşmelerin idari nitelik taşıması, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasından kaynaklanmaktadır.⁷³

Çal'a göre; madenlerin işletilmesinde kamuya sunulan bir hizmetten bahsedebilmek mümkün değildir. Madencilik faaliyetleri ile kamusal mamelek içerisinde bulunan malların işletilmesi amaçlanmaktadır.⁷⁴

Göğer'e göre; kural olarak madencilik faaliyetleri kamu hizmeti niteliğine sahip değildir. Ancak temel mal ve hizmetlerin kapsamına giren madenlerin aranması ve işletilmesi faaliyetleri kamu hizmeti niteliğine sahiptir. Temel mal ve hizmetlerin kapsamına ilişkin herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir. Ancak ülkemiz açısından elektrik enerjisi, demir yolu ve deniz yolu ile yük taşıma, göztaşı, kükürt, çimento, linyit, taşkömürü, demir ve gübre temel mal ve hizmet olarak sayılmış olup bu madenlerin aranması ve işletilmesi faaliyetleri kamu hizmeti kapsamındadır.⁷⁵

Günay'a göre; madencilik faaliyetleri ticari bir işe konu ediliyor ve kâr elde edebilme amacı güdülüyorsa bu durumda bir kamu hizmetinin varlığından söz edebilmemiz mümkün değildir. Böyle bir durumda maden ruhsatlarının idarece düzenlenmesi söz konusu faaliyetleri

⁶⁹ Pertev, 1980:115-116.

⁷⁰ Azrak, 1980: 4.

⁷¹ Onar, 1966: 1377-1378.

⁷² Duran, 1982: 333.

⁷³ Balta, 1972: 189.

⁷⁴ Çal, 2007: 625.

⁷⁵ Göğer, 1979: 92.

kamu hizmeti niteliğine kavuşturamaz. Zira her ne kadar idare maden ruhsatını düzenliyor olsa da ruhsat sahibi kendisine verilen bu yetkileri kâr elde edebilme amacıyla kullanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu faaliyetler kamu hizmeti niteliklerini yitirmektedirler.⁷⁶

Gülan'a göre, maden arama ve işletme faaliyetlerinin idare tarafından yerine getirilmesi durumunda bile bir kamu hizmetinin varlığından söz etmek mümkün değildir. Zira idarenin kamusal yetkiler kullanarak yerine getirdiği her faaliyet kamu hizmeti niteliğine sahip değildir. Madencilik faaliyetleri ile ekonomik ve ticari değere sahip bir mal üretilmektedir. Bu açıdan madenlerin aranması ve işletilme faaliyetlerinin ülkeye bir yarar sağladığı aşikârdır. Ancak söz konusu faaliyetler doğrudan ortak bir ihtiyacı gidermeye yönelik olmayıp daha çok ekonomik ve ticari bir değer taşımaktadırlar. Dolayısıyla madencilik faaliyetleri kamu hizmeti kapsamında değerlendirilemezler.⁷⁷

Madenlerin ve madencilik faaliyetlerinin taşıdığı ekonomik, ticari ve siyasi değer tartışmasıdır. Günümüz dünyasında bir ülkenin kalkınması, madenlere sahip olmasına ve sahip olduğu madenleri etkili bir biçimde işletebilmesine büyük ölçüde bağlıdır. Madenlerin taşıdığı bu önem karşısında madencilik faaliyetlerinin tüm kamuyu ilgilendiren sonuçları olduğu ve ülkeye bir yarar sağladığı açıktır.

Madencilik faaliyetlerinin maddi anlamda kamu hizmeti olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği tartışması, madencilik faaliyetlerinin ortak bir ihtiyacı gidermeye yönelik olup olmadığı tartışmasıyla yakından ilgilidir. Zira kamu hizmeti, kamu yararı niteliği taşıyan ortak bir ihtiyacı karşılamaya yönelik sürekli ve düzenli faaliyetlerdir.⁷⁸ Her ne kadar madenlerin işletilmesinin toplum ve ülke açısından birtakım getirileri olsa da bu getiriler madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti sayılabilmesi için yeterli değildir. Zira madencilik faaliyetleri ticari boyuta sahiptir ve faaliyette bulunacak olan özel hukuk kişilerinin kâr elde etmek amacıyla bu sektöre dâhil oldukları yadsınamaz.

Öte yandan kamu hizmetlerinin yürütülmesinde meccanilik ilkesi esas alınmaktadır. Diğer bir ifade ile kamu hizmetleri kural olarak bedelsizdir.⁷⁹ Ancak kamu hizmetlerinden belli bir miktar para alınmasını yasaklayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.⁸⁰ Dolayısıyla bir kamu hizmeti için hizmetten yararlananlardan belli bir bedel alınabilir. Önem taşıyan husus ise bedelin belirlenmesi aşamasında idarenin salt kâr elde etme amacıyla hareket edememesidir.⁸¹ Karahanoğlu bu durumu “*kamu hizmetlerinin paralılığında*,

⁷⁶ Günay, 2016a: 69.

⁷⁷ Gülan, 2008:165-166.

⁷⁸ Atay, 2016: 588-589.

⁷⁹ Atay, 2016: 606; Gözübüyük, 2016: 295.

⁸⁰ Karahanoğulları, 2015: 229.

⁸¹ Atay, 2016: 607.

*maliyecilerin-iktisatçıların tartıştığı fiyatlandırılabilme sorunu geçerli değildir*⁸² şeklinde ifade etmektedir.

Madencilik faaliyetlerinde ise ekonomik ve ticari değere sahip olan madenler üretilmektedir. Kişilerin maden ruhsatı/sertifikası alarak madencilik faaliyetlerinde bulunmasının temel amacının kâr elde etmek olduğu açıktır. Belirtilen bu sebeplerle maden ruhsatı/sertifikaları devletin hüküm ve tasarrufu altında olan madenlerin işletilmesi amacıyla verilen belge niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliği taşımadığı söylenebilir.

1.5. Madencilik Faaliyetinde Kamu Yararı

Kamu hizmetinde olduğu gibi, kamu yararı kavramının tanımlanmasına ilişkin tartışmalar doktrinde hâlâ devam etmektedir ve bütün yazarların üzerinde uzlaştığı bir kamu yararı tanımı mevcut değildir. Bu durumun başlıca sebebi kamu yararı kavramına zamanın hızla değişen ve gelişen koşulları karşısında esneklik tanınması gerekliliğidir.⁸³ Zira hızla değişen ve gelişen koşullarla birlikte yeni toplumsal ihtiyaçlar ortaya çıkabilir, kamu yararının değerlendirmesinde kullanılan ilkeler güncelliğini yitirebilir ve yeni ilkeler getirilmesi gerekliliği doğabilir. Bu durum kamu yararının değişkenliği ilkesinin doğal bir sonucudur. Zira kamu yararı kişiye, zamana, bölgeye, kültüre, siyasal ve ekonomik sisteme göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır.⁸⁴

Buna paralel olarak uygulamada Anayasa Mahkemesi ve Danıştay da kamu yararı kavramını tanımlamaktan⁸⁵ ziyade, önüne gelen uyuşmazlıklardaki somut koşullardan hareketle kamu yararı değerlendirmesinde bulunmaktadır.⁸⁶ Anayasa Mahkemesi kamu yararı kavramını genel olarak şöyle tanımlamaktadır:

...Günümüzde kamu yararı kavramı yanında, "toplum yararı", "ortak çıkar", "genel yarar" gibi birbirinin yerine kullanılan kavramlarla anlatılmak istenen, tümünün "bireysel çıkar" dan farklı onun üstünde ya da dışında ortak bir yararı amaçlamasıdır...⁸⁷

Madenlerin ve madencilik faaliyetlerinin toplumsal ve ekonomik açıdan yerel veya ulusal birtakım getirilerinin olması bu faaliyetlere kamu yararı niteliği kazandıracak mıdır

⁸² Karahanoğulları, 2015:230.

⁸³ Çakmak'a göre; tanımlayanların farklılığı, çoklu gerçeklik, kavramın kurgusal bir boyuta sahip olması ve çok yönlü ve birden çok disiplinin içinde yer alan bir kavram olması, kamu yararı kavramının tanımlanmasını oldukça zorlaştırmaktadır, Çakmak, 2013: 57-61.

⁸⁴ Çakmak, 2013: 114-115.

⁸⁵ "...Kamu yararının bir amaçta damgalanması tamamıyla siyasal bir işlemdir. İdari yargıç kendi görüşünü (vizyonunu) idarenin ve evleviyetle de kanun koyucunun vizyonu yerine ikame ettiğini itiraf etmekten hoşlanmamaktadır..." , Truchet, 2005: 370.

⁸⁶ Kaya, 2011: 12; http://kayadelen.gen.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=36:kamu-yarar-acsndan-madenciliimiz&catid=6:madencilik&Itemid=11. (erişim tarihi: 23.06.2016); "...Kamu yararı olayın şartlarının somut bir değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır..." , Truchet, 2005: 373.

⁸⁷ Anayasa Mahkemesi, T. 21.10.1992, E. 1992/13, K. 1991/50, 30.06.1993 tarihli ve 21623 sayılı Resmi Gazete.

sorusunun tartışılması gerektirmektedir. Zira madenler ve madencilik faaliyetleri birtakım toplumsal getirilere sahip olsa da bu faaliyetlerin ticari boyutu ve madencilik faaliyetinde bulunacak olan özel hukuk kişilerinin kâr elde etmek amacıyla bu sektöre dâhil oldukları yadsınamaz. Bu noktada kâr elde etme amacı ile kamu yararı ve kamu hizmeti kavramları bağdaşmamaktadır. Zira salt kâr elde etmek amacıyla bir faaliyette bulunulması halinde bu durumda artık bireysel yararın varlığından bahsedilecektir.

Maden mevzuatımızda madencilik faaliyetlerinde bulunacak kişiler için kamulaştırma, irtifak veya intifa hakkı tesis edilmesini talep edebilme, haczedilmezlik ve ihtiyati tedbire karşı koruma gibi birtakım haklar tanındığı görülmektedir. Özellikle maden hukukuna özgü kamulaştırma yoluna başvurulması halinde, MİGEM tarafından kamu yararı kararının alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu düzenlemelerden hareketle kanun koyucunun madencilik faaliyetlerinin yürütülmesinde kamu yararı gördüğü aşıkârdır.

Doktrinde, madencilik faaliyetlerinin kamu yararı taşıyıp taşımadığı hususunun, madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğine haiz olup olmadığı hususundan daha net olduğu söylenebilir. Gülan’a göre, madencilik faaliyeti kamu hizmeti niteliğine haiz olmasa bile kamu yararı sonucunu doğuran bir faaliyet olarak değerlendirilebilir.⁸⁸ Telli’ye göre; devletin madenleri genel ilkelerden ayırıp özel bir rejime tabi tutmasının temel sebebi, maden hukuku ve maden mevzuatının kaynağını kamu yararı ilkesinden almasıdır.⁸⁹ Günay’a göre de; Maden Kanunu’nda ruhsat sahibine tanınan kamulaştırma, irtifak ve intifa hakkı tesisi ile haczedilmezlik ayrıcalıklarının gerekçesi kamu yararının gerçekleştirilmesidir.⁹⁰

Kamu yararına ilişkin üzerinde durulması gereken en önemli husus, yararların yarışması ve üstün kamu yararının tespit edilmesidir. Bazı durumlarda iki veya daha fazla kamu yararı karşı karşıya gelebilir ve birlikte gerçekleştirilmeleri mümkün olmayabilir. Bu durumda söz konusu kamu yararlarından birinin diğerine/diğerlerine tercih edilmesi zorunluluğu karşımıza çıkmaktadır.⁹¹ İşte bu tercih işlemi uygulamada “*üstün kamu yararı*” belirlenerek yapılmaktadır.⁹² “*Üstün kamu yararı*” ilkesi Danıştay’ın içtihadı olarak yarattığı kavramlarından biridir.⁹³

⁸⁸ Gülan, 2008: 239.

⁸⁹ Telli, 1989: 77.

⁹⁰ Günay, 2016a: 71.

⁹¹ Gülan, 2008: 75; Ovalıoğlu, 2015: 129.

⁹² Üstün kamu yararı kavramı doktrinde oldukça eleştirilmektedir. Zira iki veya daha fazla kamu yararı içinden birine üstünlük tanınması diğerlerinin üstün olmadığı anlamına gelmekte ve böylelikle kamu yararları arasında bir derecelendirme ortaya çıkmaktadır. Çakmak’a göre; kamu yararlarından birine üstünlük tanınması, diğer yararların doğrudan üstün olmayan veya önemsiz olarak nitelendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Aslında bu durumda yararlar arasında bir tercih yapılmaktadır. Dolayısıyla tercih sürecinde birtakım sıfatlar kullanılarak kıyaslama faaliyetinin kurumsallaştırılmasının gerekli olup olmadığı tartışılmalıdır, Çakmak, 2013: 485-486.

⁹³ Günay, 2016a: 71; Gül, 2014: 541.

Danıştay 6. Dairesi bir kararında “Okul ya da maden işletmeciliği arasındaki kamu yararı çatışmasında üstün kamu yararının maden ocağı lehine olacağı tartışmasızdır.”⁹⁴ şeklinde hüküm kurarak madencilik faaliyetlerine ilişkin kamu yararını, aynı bölgede okul açılmasının sağlayacağı kamu yararından üstün tutmuştur.

Danıştay 8. Dairesi de bir kararında; madencilik faaliyetlerinin ülke ekonomisine katkısı, yapılan ihracatla ülkeye döviz girdisini sağlaması ve pek çok kişiye istihdam imkânı sağlaması gibi getirilerine karşılık, çeşitli önlemlerle giderilebilecek çevresel ve insan sağlığına ilişkin olumsuz etkilerinin gerekçe gösterilerek maden ruhsatlarının iptal edilmesinin kamu yararı dengesinin gözetilmediği anlamına geldiğini ifade etmiştir.⁹⁵

Öte yandan Danıştay, madencilik faaliyetlerine ilişkin kamu yararı ile diğer kamu yararının/yararlarının yarıştığı durumlarda, üstünlüğü her zaman madencilik faaliyetlerine tanımamakta ve önüne gelen her somut olayda ayrı bir değerlendirme yapmaktadır. Bu bağlamda Danıştay 8. Dairesi bir kararında, madencilik faaliyetleri ile birlikte bölgedeki orman dokusunun zarar göreceği ve söz konusu bölgenin 1. derece doğal sit alanı olduğu gerekçesiyle maden işletme ruhsatı verilmesini hukuka aykırı bulmuştur.⁹⁶ Danıştay 8. Dairesi bir başka kararında da bölgede yapılması planlanan “Entegre Çimento Fabrikası” projesine ÇED olumlu raporu verilmiş olsa bile üzerinde çimento fabrikası kurulacak ve işletilecek alanın gerek tarihi dokusu gerekse böyle bir işletmenin çevreye vereceği zararın büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, üstün kamu yararının çevrenin ekonomik dengesinin korunmasında gören Adana 2. İdare Mahkemesi kararını onamıştır.⁹⁷

⁹⁴ Danıştay 6. Daire, T. 15.5.2001, E. 1999/3929, K. 2009/2617, akt. Gül, 2014: 541.

⁹⁵ Danıştay 8. Daire, E. 2001/1397, K. 2002/1000, akt. Gülan, 2008: 78.

⁹⁶ Danıştay 8. Daire, E. 2001/507, K. 2002/2235, akt. Gülan, 2008: 79-80.

⁹⁷ Adana 2. İdare Mahkemesi’nin iptal gerekçesi “...idare Mahkemesince, dosyanın ve yerinde yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporların birlikte incelenmesinden, üzerinde çimento fabrikası kurulacak ve işletilecek alanın, tarihi ve kültürel önemi olan mekânlara yakın olduğu, ÇED raporunda önemle değinilmesi gereken bazı hususların çok zayıf ve yetersiz değerlendirildiği, sonuç olarak planlanan Entegre Çimento Tesislerinden kaynaklanacak PM 10 emisyonlarının etki alanı içindeki mevcut kirlilik düzeyini hava kalitesi sınır değerlerinin üzerine çıkaracağı tahmin edildiğinden söz konusu tesisin önerilen yerde kurulup işletilmesinin uygun olmayacağı, kurulacak ve işletilecek olan çimento fabrikasının; tarım alanlarına, bitki örtüsüne ve türlerine, civarda bulunan akarsulara, yer altı ve yer üstü sularına, fiziksel ve biyolojik çevreye, ekolojik dengeye muhtemel etkilerinin, ÇED raporunda öngörülen tedbirlerin muhtemel etkilerin telafisi için yeterli olmadığı, çimento fabrikasına ilişkin yer seçiminin uygun olmadığı, tarım alanlarına, bitki örtüsüne ve türlerine, yöredeki yer altı ve yer üstü su kaynaklarına dolayısıyla sulak alanlara ve sulak alan eko sistemi ile hidrolojik döngü üzerine olumsuz etki yapacağı, sulu tarım arazi sınıflandırma standartları bakımından IV. sınıf arazi üzerine kurulacağı, arazinin geçirgen olması ve sulak alanların beslenme alanında yer alması nedeniyle hidrolojik döngüyü olumsuz yönde etkileyeceği, dolayısıyla çimento fabrikası kurulacak olan yerin tarım alanları, yerleşim yerleri ve tarihi Kastabala Vadisi içinde kalması nedeniyle tesis aşamasında ve işletme durumunda çevreye olumsuz zararlar vereceği ve tüm bu yönleri dikkate alındığında seçilen yerin uygun olmadığı...” şeklindedir. Danıştay 8. Daire, T. 06.12.2010, E. 2010/2375, K. 2010/10813, <http://www.aghukukburosu.com/sayfa-723-danistay-kararlari-5.html>. (erişim tarihi: 23.06.2016).

1.6. Maden Hukuku Alanında Özel Mahkemeler

Madencilik faaliyetlerinin ekonomik, teknik, siyasi ve politik önemi karşısında madencilik faaliyetlerine ilişkin hususlarda çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde maden hukuku alanında uzmanlaşmış hukukçuların (endüstriyel hukukçu) görev aldığı ihtisaslaşmış ayrı bir yargı mercinin kurulması ve maden hukukuna özgü usul kurallarının belirlenmesi hususları doktrinde tartışılmaktadır.⁹⁸

Madencilik faaliyetleri, oldukça büyük yatırımlar gerektiren ve belli bir statüde faaliyetlerin uzun süreli olarak devam etmesi beklenen bir alandır.⁹⁹ Bu nedenle maden hukuku alanında istikrarı sağlamak, uyuşmazlıkları daha adil ve daha hızlı çözümlmek oldukça önem taşımaktadır. Bu husus ABD’de de tartışılmış ve madencilik faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgelerde maden hukuku alanında uzmanlaşmış mahkemelerin kurulmasının maden hukukundan beklenen amaçlara daha uygun düşeceği sonucuna varılmıştır.¹⁰⁰

Madencilik faaliyetlerinden doğan uyuşmazlıkların görülüp çözümlenmesinde bazı uyuşmazlık için adli yargı, bazı uyuşmazlık içinse idari yargı görevlidir. Bu bağlamda, arama ruhsatı, ön işletme ruhsatı ve işletme ruhsatına ilişkin uyuşmazlıklar ve bu süreçte idarenin işlem ve/veya eylemlerine karşı açılacak iptal ve tam yargı davaları idari yargının görev alanına girmektedirken; maden haklarının devri ve miras yoluyla intikali, maden kirasından doğan uyuşmazlıklar, maden cevherinin rehni, kamulaştırmasız el atma, maden işletme sahibi ile madende çalışan işçiler arasında iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar gibi hususlarda ise adli yargı görevlidir.¹⁰¹

Maden hukukuna ait uyuşmazlıkların çözümünde görev almak üzere bir ihtisas mahkemesinin kurulması oldukça zordur. Zira yukarıdaki paragrafta da değinildiği gibi maden hukuku alanında çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde, bazı uyuşmazlıklarda adli yargı, bazılarında ise idari yargı görevlidir. Her iki yargı kolu da kendine has usul kurallarına ve ilkelere sahiptir. Hatta adli yargının kapsamına giren ancak birbirinden farklı özel mahkemelerin görevli olduğu iki uyuşmazlıkta dahi usul kuralları ve dikkate alınacak ilkeler farklılık gösterebilir. Örneğin; hem maden işletme sahibi ile madende çalışan işçiler arasında iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların hem de maden cevherinin rehninden doğan uyuşmazlıkların çözümünde adli yargı görevliyken, her iki uyuşmazlığa ilişkin yürütülecek yargılamada uygulanacak usul kuralları ve göz önünde bulundurulacak ilkeler birbirinden farklıdır. Bu durum ihtisaslaşmış tek bir yargı merciinin kurulmasını oldukça

⁹⁸ Göger, 1979: 112-113; Tanrıver, 2010: 204.

⁹⁹ Gülan, 2008: 255-256.

¹⁰⁰ Göger, 1979: 48.

¹⁰¹ Tanrıver, 2010: 205-206; Telli, 1989: 145-146.

zorlaştırmaktadır. Kaldı ki maden hukuku alanında uzmanlaşmış hâkim ihtiyacı günümüzde hâlâ devam etmektedir. Salt hukuk fakültesi bilgileriyle maden kanununun anlaşılması oldukça zordur. Zira maden hukuku alanı endüstriyel bir hukuk dalıdır.¹⁰² Dolayısıyla maden hukuku alanında çalışacak hâkimlerin, maden hukukuna ilişkin bilgilerin yanında birtakım teknik ve ekonomik konularda da bilgi sahibi olması gerekmektedir. Günümüzde üniversitelerin jeoloji mühendisliği ve maden mühendisliği bölümlerinde öğrencilere maden hukuku dersi verilmektedir. Ancak bu eğitim, fen bilimleri öğrencilerinin hukuki bakış açısı kazanmaları ve uzman hukukçu olmaları açısından yeterli olmayacaktır.¹⁰³

Kısaca özetlenecek olursa; maden hukukuna ilişkin uyumsuzlukların bir kısmında adli yargı kolunun, bir kısmında ise idari yargı kolunun görevli olması ve maden hukuku alanında uzmanlaşmış endüstriyel hukukçu ihtiyacı dikkate alındığında, maden hukuku alanında ihtisas mahkemelerin kurulması günümüz koşullarında ülkemiz açısından oldukça zordur

1.7. Maden Hukukumuzda Yabancı Sermayenin Yeri

Her ülke, yabancı sermayenin ülkedeki madencilik faaliyetlerine hangi ölçüde dâhil olacağını kendi ekonomik ve siyasi politikası doğrultusunda belirleme hakkına sahiptir. Bu doğrultuda yabancı sermayenin ülkede faaliyette bulunmasını yasaklanabilir, belli şartlara bağlı tutulabilir veya yabancı sermayeye özel imtiyazlar tanınabilir. Zira yabancı sermayenin ülkenin ekonomik ve siyasi gelişimi açısından pek çok getirisinin yanında ülkeyi olumsuz etkileyebilecek sonuçları da mevcuttur. Dolayısıyla her ülke yabancı sermaye için kendine has düzenlemeler getirebilir.

Yabancı sermaye yatırımları ekonomistler tarafından uluslararası bir kapital hareket olarak değerlendirilmektedir.¹⁰⁴ Bu hususa ilişkin temel sorun, “*ekonomik işgal*” olarak da adlandırabilen, ülkede faaliyet gösteren yabancı yatırımcıların (dolayısıyla yabancı karar merkezlerinin) yerli yatırımcıları adeta köşeye sıkıştırarak ülkenin ekonomisinde, sanayisinde ve sanayi işletmeleri üzerinde hâkimiyet kurmalarıdır.¹⁰⁵ Bu durumda yerli yatırımcı teknoloji, sermaye ve tecrübe açısından yabancı yatırımcıyla rekabet edemeyecek pozisyona düşmekte ve yabancı sermaye pek çok yönden piyasada üstünlüğü ele geçirmektedir. Tarihimizde bu durumun en önemli örneği Osmanlı Devleti’dir. Osmanlı Devleti’nde de piyasada faaliyet gösteren yerli yatırımcılar, bazı ülkelere verilen kapitülasyonlar sebebiyle yabancı sermaye ile rekabet edememişler ve devlet zamanla ekonomi üzerindeki denetim yetkisini kaybetmiştir.

¹⁰² Göger, 1979: 113.

¹⁰³ Göger, 1979: 114.

¹⁰⁴ http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/e443d6819ae22b2_ek.pdf?tipi. (erişim tarihi: 29.10.2016).

¹⁰⁵ <http://www.mevzuatdergisi.com/2010/05a/01.htm>. (erişim tarihi: 29.06.2016); Bayraktar, 2003: 17-18.

Öte yandan yabancı sermaye; know-how¹⁰⁶ ve sermaye getirmekte, teknolojinin gelişmesini sağlamakta, ekonominin büyümesine yardım etmekte, ülkenin kişi başına düşen milli gelirini artırmakta, istihdam yaratmakta ve altyapı imkânlarının gelişmesini sağlamaktadır. Sayılan bu sebeplerle yabancı sermayenin ülkenin sosyal ve ekonomik hayatında oldukça önemli rol oynadığını söyleyebiliriz. Atatürk de yabancı sermayenin ülke ekonomisi için önemini görmüş ve bu durumu İzmir İktisat Kongresi'nde şu cümlelerle ifade etmiştir:

...Efendiler;

İktisadiyat sahasında düşünür ve konuşurken zannolunmasın ki, ecnebi sermayesine hasımız; hayır bizim memleketimiz vasi'dir. Çok say ve sermayeye ihtiyacımız var. Kanunlarımıza riayet şartıyla ecnebi sermayelerine lazım gelen teminatı vermeğe her zaman hazırız. Ecnebi sermayesi bizim say'imize inzimam etsin ve bizim ile onlar için faideli neticeler versin...¹⁰⁷

Ancak yukarıda belirttiğimiz faydalarından yararlanabilmek için yabancı sermayenin birtakım taleplerini ve yabancı yatırımları etkileyebilecek faktörleri de dikkate almak gerekmektedir. Bu bağlamda ekonomik ve politik istikrar, altyapı, emek maliyeti, vergi oranları, döviz kuru gibi faktörler bir ülkedeki yabancı sermayeyi doğrudan etkilemektedir. Bunların yanı sıra hukuki istikrar, eşitlik, kazanılmış haklara saygı, yasada bütünlük ve görevli yargı organı sorunları yabancı sermaye açısından oldukça önem taşımaktadır.¹⁰⁸

Ülkemiz madencilik sektörü tarihsel süreçte, sahip olduğu maden yataklarının potansiyeline kıyasla oldukça az yabancı sermaye çekmiştir. Madencilik sektöründeki çalışmaların büyük ölçüde devlet tarafından gerçekleştirilmiş olması, belli madenlerin çıkarılmasında bazı devlet kuruluşlarının tekel hakkına sahip olması, hukuki ve siyasi istikrarın sağlanamamış olması bu sorunun başlıca sebeplerindendir. Bu sorunlar sadece yabancı yatırımların ülkeye akmasını engellemekle kalmamış aynı zamanda yerli madencilik şirketlerini de olumsuz etkilemiştir.¹⁰⁹ Böylelikle ülkemiz yerli yatırımcılar için bile yatırıma

¹⁰⁶ Know-how kavramı, Rekabet Kurulu tarafından çıkarılan 2003/3 ve 2007/2 sayılı Rekabet Kurulu Tebliğleri ile Değişik, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin 3. maddesinin e bendinde şöyle tanımlanmıştır:

"f) Know-how: Sağlayıcının tecrübe, denemeleri sonucu elde ettiği ve patentli olmayan, uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi paketi anlamına gelir. Bu tanımdaki;

1) "Gizli" kavramı, know-how'ın bir bütün halinde veya parçaları tam olarak biraraya getirildiğinde ve birleştirildiğinde dahi herkes tarafından bilinmemesini ya da kolaylıkla erişilebilir olmamasını,

2) "Esaslı" kavramı, know-how'ın, anlaşma konusu malların veya hizmetlerin kullanılması, satımı veya yeniden satımı bakımından alıcı için vazgeçilmez bilgiler içermesini,

3) "Belirlenmiş" kavramı, know-how'ın, gizli ve esaslı olma şartlarını taşıdığını doğrulayabilmek için, yeterince geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış olmasını ifade eder.", <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/1/Documents/Ba%C5%9Fvuru+Rehberi/teblig35.pdf>. (erişim tarihi: 22.05.2017).

¹⁰⁷ <http://www.ataturk.net/ata/iktisatk.html> (erişim tarihi: 28.06.2016).

¹⁰⁸ Göger, 1979: 73.

¹⁰⁹ <http://www.oecd.org/turkey/1819472.pdf>. (erişim tarihi: 28.06.2016).

elverişsiz bir hale gelmiş ve ülkeye dışarıdan gelen doğrudan yabancı sermaye miktarı Türkiye’den dışarıya giden döviz miktarından oldukça geri kalmıştır.¹¹⁰

Madencilik alanında yapılan yatırımların büyüklüğü ile maden arama ve işletme faaliyetlerinin uzun süre devam etme ihtimali dikkate alındığında, hem yabancı yatırımcı hem de yerli yatırımcı açısından ülkemiz maden hukuku alanında en temel ihtiyaç hukuki istikrardır. Hukuki istikrar, mevzuatın istikrarı ile uygulamanın istikrar ve tutarlılığının birleşiminden oluşmaktadır.¹¹¹ Dolayısıyla bir ülkede hukuki istikrarın sağlanabilmesi için sadece mevzuatın istikrar göstermesi yeterli olmayıp uygulamada da istikrar, birlik ve devamlılık yaratılması gerekmektedir. Bu sayede yerli ve yabancı tüm yatırımcılar açısından öngörülebilir bir ortam sağlanmış olacaktır.

1.8. Küreselleşmenin Maden Hukukuna Etkisi

Küreselleşme, en genel anlamıyla, ürünlerin, ekonomik, siyasi, sosyal ilişkilerin, kültürlerin, fikirlerin ve dünya görüşlerinin ülkelerin sınırlarına takılmaksızın uluslararası olarak bütünleşmesini ifade etmektedir.¹¹² Çok boyutlu bir kavram olması sebebiyle küreselleşme; ticaret, sosyoloji, politika, çevre ve ekonomi gibi alanlarda etkilerini oldukça hissettirmektedir.

Küreselleşmenin en çok etkilediği alanlardan biri ticaret ve dolayısıyla ekonomidir. Ekonomistlere göre küreselleşme; ticari malların, sermaye piyasasının ve emek piyasasının uluslararası bütünleşmesidir.¹¹³ Küreselleşme doğrultusunda ekonomide, doğrudan yabancı yatırımlar, çok uluslu şirket faaliyetleri, özelleştirme çalışmaları, teknolojik gelişme, ticaretin önündeki her türlü engellerin kaldırılarak tam serbestleşmenin sağlanması, rekabet ortamının tesis edilerek tüm ülkelerin kapılarının yabancı sermaye yatırımlarına ve yabancı firma ürünlerine açılması gibi yaklaşımlar öne çıkmaktadır.¹¹⁴ Küreselleşmeyle yeniden şekillenen ekonomik ve ticari koşullar madencilik alanını da etkilemiş ve uluslararası alanda geçerli olacak bir maden hukuku rejimi geliştirilip geliştirilemeyeceği tartışılmaya başlanmıştır.

Tarihi açıdan bakıldığında, madencilik alanında küreselleşme tartışmaları 1980’li yıllara dayanmaktadır. Her ne kadar arkasında pek çok sebep yatsa da metal fiyatlarının genel olarak dünya çapında yükselmesi ve dolayısıyla metal talebinin önemli miktarda düşmesi küreselleşme tartışmalarına hız kazandırmıştır. Zira metal fiyatlarının yükselmesiyle

¹¹⁰ Köse ve Karadeniz, 2001: 268.

¹¹¹ Gülan, 2008: 257.

¹¹² Kaplan, 1999: 23-24; http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/211/kuresellesmenin_boyutlari_ve_etkileri. (erişim tarihi: 25.07.2016).

¹¹³ Obstfeld ve Taylor, 2003: 125.

¹¹⁴ <http://www.meritymm.com/wp-content/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf>. (erişim tarihi: 25.07.2016).

hedefledikleri kâra ulaşamayan çok uluslu şirketler, küreselleşme akımını adeta bir kurtarıcı olarak görmüşlerdir. Bu doğrultuda uluslararası sözleşmeler imzalayarak, iş birlikleri ve çeşitli uluslararası örgütler oluşturarak madencilik alanında dünya çapında veya en azından dünyanın geniş bir kesiminde geçerli olacak standartlar ortaya koymaya ve ülkelerin maden kanunlarının bu standartlara uygun olarak düzenlenmesini sağlamaya çalışmışlardır. Bu kapsamlı çalışmalar sonucunda 1985-1995 yılları arasında 90'dan fazla ülke yeni maden kanunlarını kabul etmiş, mevcut maden kanunları üzerinde önemli değişiklikler yapmış veya maden kanunu taslakları üzerinde çalışmışlardır.¹¹⁵

Bu süreçten ülkemizdeki madencilik faaliyetleri ve maden mevzuatı da önemli ölçüde etkilenmiştir. 1961-1980 arası dönemde uygulanan planlı kalkınma çalışmaları, 1980'li yıllardan itibaren yerini ekonomi yönetiminde kamusal mekanizmaların yerine piyasa mekanizmalarının konulması gerektiği, verimlilik ve refahın bu yolla sağlanacağı görüşüne bırakmıştır. Madencilik alanında küreselleşmenin etkileri ise 1990'lı yıllarda oldukça hissedilmeye başlanmış ve kamu madencilik kurumlarının özelleştirilmesi faaliyetleri hız kazanmıştır. Bu değişikliklerle madencilik alanında kamunun etkisinin azaltılarak özel sektöre daha rahat hareket edebilme imkânının sağlanması amaçlanmıştır.

Ancak işler tahmin edildiği gibi yürümemiş ve özel sektörün yürüttüğü madencilik faaliyetlerinin oranı kamu kesimince yürütülen faaliyetlerin oranına nazaran oldukça zayıf kaldığı için kamu kuruluşlarından kalan boşluk özel sektör tarafından doldurulamamıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak maden arama ve işletme faaliyetleri, sektörün dinamizmi ve madencilik yatırımları oldukça düşmüştür.¹¹⁶ Madencilik faaliyetlerinin ekonomik gelişmeler açısından öncü görev üstlendiği ve madenlerin ulusal ve uluslararası siyaset üzerindeki etkisi dikkate alındığında, madencilik sektöründe yaşanan böyle bir aksaklığın ekonominin diğer alanlarına ve ülkenin siyasi hayatına oldukça zarar vereceği açıktır.

Günümüz dünyasında küreselleşme kavramının madencilik sektöründeki önemi ve etkileri elbette ki yadsınamaz. Ancak yukarıdaki bilgiler ışığında, küreselleşme doğrultusunda yapılan keskin değişiklikler nedeniyle, ülkemizin madencilik sektöründeki gelişiminin oldukça geri kaldığı söylenebilir. Bu ifade ile kastedilen maden kanunlarının küreselleşmeye tamamen kapalı olması gerekliliği değildir. Olması gereken, madencilik faaliyetlerinin gözetim ve denetiminin sağlandığı, madencilik sektörüyle doğrudan ilişkili olan çevrenin korunması, iş sağlığı ve güvenliği, toplumsal ve ekonomik kalkınma gibi hususların dikkate alındığı güncel ve günün değişen koşullarına uyum sağlayabilecek esneklikte bir ulusal

¹¹⁵ Otto, 1997: 1-2.

¹¹⁶ Tamzok, 2004: 367.

madencilik politikası oluşturulmasıdır.¹¹⁷ Eğer madencilik politikasında küreselleşme doğrultusunda adımlar atılmak isteniyorsa ülkedeki özel sektörün, madencilik alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşlarının yükünü taşıyabilecek yeterlilikte olduğundan emin olunması gerekmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda özel sektörün kamuya nazaran daha zayıf kaldığı anlaşıyorsa madencilik faaliyetlerinden kamunun ağırlığı azaltılmadan önce birtakım teşvik, muafiyet ve kredi imkânlarıyla özel sektörün gelişmesi ve bu yeterliliği kazanması sağlanmalıdır.¹¹⁸

1.9. Madencilik Faaliyetleri ve Çevre Hukuku İlişkisi

1.9.1. Çevre Hakkı ve Hukuki Boyutu

Sanayileşme ve kentleşme sürecine bağlı olarak ortaya çıkan hızlı ve plansız kentleşme, nüfus artışı, göç, bilinçsizlik, çevreyi göz ardı eden sanayileşme gibi insan kaynaklı faktörlerin etkisiyle başta çevre kirliliği ve küresel ısınma olmak üzere, doğal kaynakların bozulması, kirletilmesi, tahrip edilmesi veya yok edilmesi gibi pek çok çevre sorununun ortaya çıkması karşısında, bu sorunlara tepki ve ekolojik açıdan dengeli bir çevrede yaşama talebi olarak çevre hakkı ortaya çıkmıştır.¹¹⁹ Günümüzde yürütülen araştırmalar yeryüzünde belirli bir bölgede meydana gelen çevresel sorunların gerek kısa vadede gerekse uzun vadede yeryüzünün diğer bölgelerini de tehdit edebileceğini göstermiştir.¹²⁰ Dolayısıyla çevre hakkının gerçekleştirilebilmesi için bir topluluk veya bir devlet girişiminden ziyade ulusal ve uluslararası alanda işbirliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu açıdan çevre hakkı, üçüncü kuşak haklar kapsamında değerlendirilmektedir.

Dayanışma hakları olarak da isimlendirilebilen üçüncü kuşak haklar, insan haklarının sadece devletlerin iç sorunu olmayıp uluslararası toplum bütününe ait bir sorun olduğunun tecrübe edildiği II. Dünya Savaşı sonrasında tartışılmaya başlanmıştır.¹²¹ Üçüncü kuşak insan haklarının temel özelliği, bu grupta yer alan hakların gerçekleştirilebilmeleri için bireysel çabalardan ziyade küresel bir işbirliğine ihtiyaç duyulmasıdır. Bu açıdan kolektif boyuta sahip

¹¹⁷ Tamzok, 2004: 369.

¹¹⁸ Köse, 1992: 31.

¹¹⁹ Bilir ve Hamdemir, 2011: 144-145; Dadak, 2015: 310; Kaboğlu, 1996: 24; Keleş, 1994: 275; Özer, 1998: 76; Semiz, 2014: 12.

¹²⁰ Kaplan, bu durumu sınır ötesi(transnational) çevre sorunları ve küresel çevre sorunları şeklinde ikiye ayırarak ele almıştır. Sınır ötesi çevre sorunları, çevre sorunlarına yol açabilecek maddelerin hava, toprak, su gibi çeşitli araçlarla diğer ülkeye/lere taşınarak birden fazla devletin çevre sorunlarının iç içe geçmesi anlamına gelmekteyken; küresel çevre sorunları ise tek tek ortaya çıkan çevre zararlarının bir toplamıdır, Kaplan, 1999: 37-40.

¹²¹ Aral, 2010: 2-5; Kaboğlu, 1992: 123; Ögütçü, 2009: 37.

olan çevre hakkı, barış hakkı, kalkınma hakkı, kültürel haklar, insanlığın ortak malvarlığına saygı hakkı gibi haklar üçüncü kuşak haklar kapsamında değerlendirilmektedir.¹²²

Çevre hakkı ile çevrenin korunup, geliştirilerek tüm canlılar için sağlıklı ve ekolojik olarak dengeli bir çevrede yaşama hakkının tanınması amaçlanmaktadır. Çevre hakkının en önemli özelliği, haktan yararlananların şu anki yaşayanlarla sınırlı olmamasıdır. Diğer bir ifadeyle şu an yaşayanların yanı sıra gelecek kuşaklar da çevre hakkının yararlanıcıları konumundadırlar.¹²³ Çevre hakkından yararlanan bugünkü kuşaklar, aynı zamanda gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre bırakma borcu altındadırlar.¹²⁴ Turgut, bu durumu “*hak ve ödevin aynı kişide birleşmesi*” olarak ifade etmiştir.¹²⁵

Günümüzde yaşayan canlılar ve gelecek kuşaklar açısından taşıdığı önem karşısında, uluslararası alanda işbirliğinin sağlanması için çevre hakkına ilişkin çalışmaları yürütmek amacıyla ihtisas kuruluşları kurulmakta, çevre hakkını konu edinen pek çok konferans düzenlenmekte ve uluslararası sözleşmeler imzalanmaktadır. Bu noktada 1972’de Stockholm’de toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan Konferansı ve 1992’de Rio de Janeiro’da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı çevre hakkı açısından dönüm noktası niteliği taşımakta olup daha sonraki süreçlerde yürütülen çalışmalar kavramsal ve politik açılardan bu iki bildiri ile bağlantılıdır.

1972’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan Konferansı’nda kabul edilen Stockholm Bildirisi; insanların çevre üzerindeki küresel etkisinin tartışıldığı, çevrenin korunması ve geliştirilmesi için temel çözüm yollarının irdelendiği ve çevre hakkının uluslararası alanda ilk defa insan hakkı olarak tanındığı bildiri olması açısından oldukça önem taşımaktadır.¹²⁶ 1992’de Rio’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda kabul edilen Rio Bildirisi’yle de çevreye ilişkin normatif düzenlemelerin sistematize edilmesi ve yeniden düzenlenmesi faaliyetlerini uluslararası toplumun bir görevi olarak kabul edilmektedir.¹²⁷ Bu iki konferans sonucunda üzerinde uzlaşılan ilkeler, her ne

¹²² Kaboğlu, 1992: 123; Kuzu, 1997: 178; Yılmaz Turgut, 2011: 21.

¹²³ Kaboğlu, 1988-1989: 123.

¹²⁴ Dadak, 2015: 316; Gürseler, 2008: 201; Özer, 1998: 76-77.

¹²⁵ Turgut’a göre; çevre hakkına sahip olan kişiler aynı zamanda çevrenin korunması ödevine de sahiptir, dolayısıyla bir kişi çevreye karşı ödevini yerine getirmediği zaman aslında kendi hakkını ihlal etmektedir, Yılmaz Turgut, 2011: 21.

¹²⁶ Dinç, 2008:7; Handl, 2012: 1; Kaboğlu, 1988-1989: 115; Ögütçü, 2009: 38; Özer, 1998: 79; Yılmaz Turgut, 2011: 20; Uzun tartışmalar neticesinde çevre hakkının bir insan hakkı olarak kabul edildiği Stockholm Bildirisi’nin 1. ilkesi “*İnsan, onurlu ve refah bir yaşam sürmeye izin veren kalitede bir çevrede, özgürlük, eşitlik ve elverişli yaşam koşulları temel hakkına sahiptir...*” şeklindedir, Sohn, 1973:451-452.

¹²⁷ Handl, 2012: 1; Her ne kadar çevre hakkı açısından oldukça önem taşısa da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, tahmin edildiği gibi yürümemiş ve bağlayıcı bir çevre sözleşmesi imzalanamamıştır. Bu durum Rio Bildirisi’nin, Stockholm Bildirisi’nin gerisinde kaldığı ve hatta Stockholm Bildirisi’nin ilgili hükümlerini doğrular gibi görünürken aslında onları bozduğu noktalarında eleştirilmiştir, Pallemerts, 1997: 616-617.

kadar devletler açısından bağlayıcı nitelik taşımaları da çevre hakkının insan hakkı olduğu noktasında uzlaşmaya varılması ve çevrenin korunup geliştirilmesi için uluslararası alanda işbirliğinin sağlanması gerekliliği bilincinin oluşmaya başlaması açısından oldukça önem taşımaktadırlar.

Ülkemiz hukuk sistemi bağlamında çevre hakkına ilişkin temel düzenleme, 1982 Anayasası'nın 56. maddesidir. Çevre hakkı, 56. maddenin ilk fıkrasında “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*” şeklinde yaşama hakkı ile ilişkilendirilerek düzenlenmiştir.¹²⁸ İlgili fıkra ile çevre hakkı salt vatandaşlara değil herkese tanınmıştır. Ancak maddenin ikinci fıkrasında “*Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*” ifadesiyle her ne kadar hakkın öznesi herkes olsa da hakkın yükümlülerini devlet ve vatandaşlarla sınırlandırılmıştır.¹²⁹ Söz konusu düzenleme doktrinde oldukça eleştirilmiştir. Zira çevrenin korunması, geliştirilmesi ve kirliliğin önlenmesi yükümlülükleri belirli kişi veya gruplara bırakılmayacak niteliktedir. Söz konusu yükümlülükler ancak ulusal ve uluslararası alanda katılım ve işbirliğinin sağlanmasıyla yerine getirilebilecek özelliğe sahiptir. Aksi hâlde ne kadar yoğun çalışılırsa çalışılsın etkin bir koruma sağlanamayacaktır. Söz konusu ifadeyi eleştiren Özer de madde metninde geçen “vatandaşlar” ibaresinin “herkes” olarak anlaşılması gerektiğini, aksi yönde yapılacak değerlendirmenin çevre hukukunun temel ilkelerinden biri olan “kirlen temizler”¹³⁰ ilkesine aykırılık teşkil edeceğini ifade etmiştir.¹³¹

Genelde ekonomik faaliyetlerin özelde ise madencilik faaliyetlerinin çevreye karşı birtakım olumsuz etkilerinin olduğu aşikârdır. Ancak çevrenin sıkı sıkıya korunduğu ve madencilik faaliyetlerinin ikinci plana atıldığı bir politikanın esas alınması, günümüzde madenlerin taşıdığı sosyal, ekonomik, teknolojik, siyasi ve politik önem karşısında, ülke ekonomisinin küresel gelişmelerin gerisinde kalması sonucunu doğurabilecektir. Öte yandan çevre hakkının göz ardı edilerek salt ekonomik gelişmeye ve madencilik faaliyetlerine öncelik tanınması da ekonomik kalkınma için doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Zira gerçek bir gelişme ancak sağlıklı ve dengeli bir çevrenin korunmasıyla mümkün olacaktır.¹³²

¹²⁸ Yılmaz Turgut, 2012: 78-79.

¹²⁹ Ögütçü, 2009: 39.

¹³⁰ Özer'in ifade ettiği “kirlen temizler” ilkesi, doktrinde ağırlıklı olarak “kirlen öder” şeklinde ifade edilmektedir. Çevre hukukunun en temel ilkelerinden biri olan kirlen öder ilkesine göre, çevresel zararın ortaya çıkmasına sebep olan kişi veya kişiler, ortaya çıkan zararın giderilmesi noktasında doğacak maliyete de katlanmakla yükümlüdür. Bu ilkenin gerçekleştirilebilmesi için birtakım vergi veya harçlar öngörülebileceği gibi, bu amaç doğrultusunda kanunlarda birtakım düzenlemeler yapılabilir, Mengi, 1998: 66; Yılmaz Turgut, 2011: 26-27.

¹³¹ Özer, 1998: 81.

¹³² Kaboğlu, 1988-1989: 111; Mengi, 1998: 65; Ögütçü, 2009: 38-39.

Bir önceki paragrafta da değinildiği üzere çevre hakkı ve madencilik faaliyetleri, her ne kadar aralarında bir çatışma olsa da ülkenin kalkınması açısından biri diğerine tercih edilemeyecek nitelikte unsurlardır. Dolayısıyla bir ülkenin kalkınabilmesi için çevrenin korunması ile madencilik faaliyetleri arasında dengenin kurulması ve birbirlerini destekleyici bir uyumun sağlanması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle ancak maden hukuku ile çevre hukukunun birbirleriyle uyum içinde işlediği hukuk sistemine sahip bir ülkede gerçek bir kalkınmadan bahsedilebilecektir. Aynı yönde Anayasa Mahkemesi bir kararında, Anayasa'nın 56/1 maddesinde yer alan sağlıklı ve dengeli çevre kavramına, belirli esaslara uygun olarak madencilik faaliyetlerinin gerçekleştirildiği çevrenin de dâhil edilebileceğini ifade etmiştir.¹³³ Madencilik sektöründeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporunda da ifade edildiği üzere “çevreye saygılı bir madencilik ve madencilğe saygılı bir çevrecilik” yaklaşımının temel alınması gerekmektedir.¹³⁴

1.9.2. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi

Maden hukuku ile çevre hukukunun yakın bir ilişki içinde olduğuna ve çevreye duyarlı madencilik madencilğe duyarlı çevre anlayışının ülkelerin maden ve çevre politikaları oluşturulurken dikkate alınması gerektiğine yukarıdaki paragraflarda değinilmiştir. Maden hukuku ve çevre hukuku ilişkileri kapsamında değinilmesi gereken temel bir kavram da sürdürülebilir kalkınma ilkesidir.

Madenler; seramik, inşaat, kozmetik, deterjan, ilaç, elektronik, cam, metal, boya, kâğıt ve plastik sanayi başta olmak üzere günlük hayatta kullanılan temel ürünlerin üretilmesinde en önemli ham madde olarak kullanılmaktadır.¹³⁵ Bunun yanı sıra madencilik faaliyetleri iyi yönetilirse, doğal çevreyi mümkün olduğu ölçüde koruyarak, yerel topluluklar için sürekli faydalar üreterek ve gelişmeler açısından katalizör olarak hareket ederek ülkenin kalkınmasında anahtar bir rol oynayacaktır.¹³⁶ Nitekim gelişmiş ülkelerin kalkınma süreçleri

¹³³ Anayasa Mahkemesi, T. 24.05.2012, E. 2011/110, K. 2012/79, 21.07.2012 tarih ve 28360 sayılı Resmi Gazete.

¹³⁴ TBMM, 2010: 2; Bu kapsamda madencilik faaliyetlerinde bulunulması çevre ve canlı hayat açısından riskli olarak nitelendirilebilecek bazı bölgelerin faaliyetlere kapatılması veya belli izinlerin alınması koşuluna bağlı tutulması, çevresel etki değerlendirmesi sürecinin etkin olarak işletilmesi, çevre halkının yörede yürütülecek madencilik faaliyetleri açısından bilgilendirilmesi ve desteğinin alınması ve madencilik faaliyetlerinin terki aşamasında ıslah prosedürünün uygulanması çevre ve madencilik faaliyetleri arasındaki dengenin sağlanmasında başlıca araçlardandır.

¹³⁵ Azapagic, 2004: 639; Hilson ve Murck, 2000: 230.

¹³⁶ Bastida'ya göre madenler, ülkenin gelişimi için finansal kaynak sağlamakta ve dolayısıyla endüstrileşme için bir sıçrama tahtası niteliği taşımaktadır, Bastida, 2008: 104-105.

incelendiğinde madencilik sektörünün, ekonomik gelişmeyi başlatan öncü sektör görevini üstlendiği ve bu süreçte madenlerin itici gücünden yararlandığı dikkat çekmektedir.¹³⁷

Öte yandan madenler yenilenemez doğal kaynaklar olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla belli bir süreç sonucunda dünyadaki maden rezervlerinin tükenme tehlikesinin mevcut olduğu söylenebilir. Gerek maden rezervlerinin tükenerek gelecek nesiller için kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sektöre uğraması ihtimali gerekse çevre kirliliği ve çevrenin ekolojik dengesinin bozulması riski karşısında, gelecek kuşakların da menfaatinin gözetildiği bir kalkınma politikası ihtiyacı doğmuş ve söz konusu sorunların çözümü olarak sürdürülebilir kalkınma politikası ortaya atılmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma ilkesi, BM bünyesinde oluşturulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (Brundtland Komisyonu) tarafından 1987 yılında yayımlanan “Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)” başlıklı Brundtland Raporu ile ortaya atılmış ve bu tarihten itibaren pek çok ulusal ve uluslararası düzenlemede yer almaya başlamıştır. Her ne kadar ilk ve ayrıntılı olarak Brundtland Raporu ile düzenlenmiş olsa da sürdürülebilir kalkınma ilkesinin temelleri, ekonomi ile çevrenin uyumlu bir şekilde gelişmesinin vurgulandığı Stockholm Konferansı’nda atılmıştır.¹³⁸ Öte yandan sürdürülebilir kalkınma politikasının temel prensipleri ve kapsamı, 1991 yılında yapılan yuvarlak masa toplantısı neticesinde ortaya konulan “Berlin Prensipleri (*Berlin Guidelines*)” ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu yönüyle Berlin Prensipleri’nde, Brundtland Raporu’na nazaran, bir plandan ziyade bir model ortaya konulmaya çalışılmıştır.¹³⁹

Sürdürülebilir kalkınma ilkesinin en ünlü ve en temel tanımı Brundtland Raporu’nda yer almaktadır. Söz konusu raporda sürdürülebilir kalkınma ilkesi, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarını riske atmaksızın günümüz ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmıştır.¹⁴⁰ Ancak söz konusu tanım, herhangi bir endüstri için etkili bir sürdürülebilirlik çerçevesi çizmemesi ve oldukça belirsiz olması noktalarında doktrinde eleştirilmiştir.¹⁴¹

Sürdürülebilir kalkınma, yaygın olarak, çevre ile kalkınma arasında bir dengenin sağlanması faaliyeti olarak nitelendirilmektedir.¹⁴² Öte yandan 2002 yılında düzenlenen BM Johannesburg Konferansı’nda bu tanıma sosyal boyut da eklenerek sürdürülebilir kalkınmanın

¹³⁷ TBMM, 2010: 1, 99.

¹³⁸ Yılmaz Turgut, 2012: 94.

¹³⁹ Bastida, 2002: 7.

¹⁴⁰ “*Humanity has the ability to make development sustainable to ensure that it meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs*”, WCED, 1987: 8.

¹⁴¹ Hilson ve Murck, 2000: 227.

¹⁴² Kaboğlu’na göre; sürdürülebilir gelişme, bir denge durumundan ziyade, günümüzün olduğu kadar geleceğin gereksinimlerine göre belirlenen bir gelişim sürecidir, Kaboğlu, 1996: 34.

çevre ile sosyal ve ekonomik kalkınma arasında uzlaşma arayışı olduğu ifade edilmiştir. Her ne kadar mevzuatta ve doktrinde pek çok farklı tanım yer alsa da en temel anlamıyla sürdürülebilir kalkınma, sosyoekonomik büyüme ve gelişmeyi artırmak ile çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesinin birleşiminden ibarettir.¹⁴³

Turgut'a göre; sürdürülebilir kalkınma, kuşaklar içi ve kuşaklar arası hakkaniyet ilkelerini bünyesinde barındırmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması aşamasında, bir taraftan doğal kaynaklar tedbirli ve rasyonel kullanılarak biyolojik ve ekolojik bütünlük korunmalı, diğer taraftan ise kaynakların kullanılması ile elde edilen yararlar adil bir şekilde dağıtılmalıdır.¹⁴⁴

Ülkemiz mevzuatı açısından değerlendirildiğinde, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 1. maddesinde, Kanun'un temel amacının sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda çevrenin korunmasını sağlamak olduğu belirtilmiştir. Bu hükümle sürdürülebilir kalkınma ilkesinin çevre hukukunun esaslarından biri olduğu vurgulanmıştır. Kanun'un 2. maddesinde ise sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri tanımlanmıştır. Buna göre sürdürülebilir çevre,

Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî vb.) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi sürecini, ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ise *“Bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulması esasına dayalı kalkınma ve gelişmeyi”* ifade etmektedir. Bu tanımlar karşısında, sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca sürdürülebilir çevre ile sağlanabileceği söylenebilir.¹⁴⁵

Sürdürülebilir kalkınma ilkesinin anlamı, kapsamı ve sınırlarının belirlenmesi kadar önem taşıyan bir diğer husus ise sürdürülebilir kalkınma modelinin oluşturulması ve hayata geçirilmesidir. Rio Bildirisi'ne göre, fakirliği kaldırmak, ekosisteminin sağlığını ve bütünlüğünü korumak ve restore etmek, yeni ve yenilikçi bilimsel ve teknolojik gelişmeleri gerçekleştirmek amacıyla küresel işbirliklerinin oluşturulması; sürdürülmeyen üretim ve tüketim örneklerinin azaltılması ve ortadan kaldırılması; kişilerin çevresel konular hakkında bilgilendirilmesi ve karar verme süreçlerine dâhil edilmesi ve uygun demografik politikaların oluşturulması yoluyla sürdürülebilir kalkınma modelinin kurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda planlamanın, çevre ve atık yönetiminin geliştirilmesi, madencilik faaliyetlerinin daha temiz bir şekilde yürütülmesini sağlayacak teknolojilerin kullanılması, toplumun ve paydaşların ihtiyaçlarının ortaya konulması, sürdürülebilir işbirliklerinin oluşturulması ve

¹⁴³ Hilson ve Murck, 2000: 227.

¹⁴⁴ Yılmaz Turgut, 2011: 24.

¹⁴⁵ Şimşek, 2014: 64.

kişilere çevresel konulara ilişkin eğitim imkânının sağlanması sürdürülebilir kalkınma açısından oldukça önemlidir.¹⁴⁶

Sürdürülebilir kalkınma açısından önem taşıyan sektörlerin başında madencilik sektörü gelmektedir. Zira gerek madenlerin maden yatakların bulunduğu yerde üretilmesi zorunluluğu gerekse madencilik faaliyetlerinin atık, gürültü, toz gibi olumsuz etkileri dikkate alındığında çevreyle uyumlu bir madencilik politikasının oluşturulması sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için elzemdir.¹⁴⁷

Öte yandan madencilik alanında sürdürülebilirlik ilkesi çevre boyutunun yanı sıra ekonomik ve sosyal boyutlara da sahiptir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma ilkesinin yalnızca çevre hukuku boyutuna indirgenerek ele alınması, söz konusu ilkeden beklenen amacın gerçekleştirilmesi noktasında yeterli olmayacaktır. Sürdürülebilir kalkınma ilkesinin sosyal boyutu, madenciliğin faydalarının ve masraflarının dağıtımı, madencilik faaliyetlerine ilişkin kararların nasıl alınacağı ve bütün tarafların karar alma sürecine katılımının nasıl sağlanacağı hususlarıyla; ekonomik boyutu ise madencilikten elde edilen gelirlerin sosyal sermayenin (*social capital*) ve eğitim, öğretim gibi beşeri sermaye (*human capital*) oluşturulmasına veya diğer sürdürülebilir aktivitelerin geliştirilmesine tekrar yatırım yapılarak kaynakların tüketiminin sürdürülebilirlik ile uyumlu olmasının sağlanması hususuyla ilgilidir.¹⁴⁸

Sürdürülebilir madencilik alanında önemli çalışmalar yürüten kurumlardan biri Uluslararası Maden ve Metal Konseyi(*International Council on Mining and Metals*)'dir. Konsey tarafından yürütülen çalışmalar kapsamında, madencilik faaliyetlerinin çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerinin yönetilerek maden endüstrisinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla 2003 yılında on temel ilke ortaya konulmuştur. Söz konusu ilkeler, her ne kadar birtakım eksikler bulunduğu gerekçesiyle eleştirilse de madencilik alanında sürdürülebilir kalkınma ilkesinin temel çerçevesini oluşturmaları noktasında oldukça önem taşımaktadır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Azanpagic, 2004: 640; Hilson ve Murck, 2000: 231-235; Öte yandan sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesinin ön şartı, kalkınmanın gerçekleşmiş olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, kârlılığı yüksek olan bir madencilik sektörü, sürdürülebilir kalkınmanın gittikçe artan taleplerine daha başarılı bir şekilde cevap verebilecektir, Humphreys, 2001: 6; Zambak, 2005:32.

¹⁴⁷ Azanpagic, 2004: 645; Hilson ve Murck, 2000: 228.

¹⁴⁸ Bastida, 2002: 6; Sürdürülebilir kalkınma; ulusal ve uluslararası ekonomi hukuku, çevre hukuku ve insan hakları hukukunun kapsamlı bir görünümüne ihtiyaç duyar, Bastida, 2005: 418.

¹⁴⁹ Söz konusu ilkeler için bkz. <https://www.icmm.com/en-gb/about-us/member-commitments/icmm-10-principles>. (erişim tarihi: 11.04.2017).

1.9.3. Katılım İlkesi

Katılım ilkesi, çevre hukukuna hâkim olan temel ilkelere biridir. Bu ilke uyarınca; kendi hayatlarını etkileyebilecek ve geleceklerini yüküm altına sokabilecek kararlar karşısında, bireyler, çevresel yönetim sürecinin çeşitli aşamalarına farklı biçimlerde katılarak bu süreci yönlendirebilmelidir.¹⁵⁰ Her ülke kendi çevre politikası doğrultusunda bireylerin çevresel yönetim sürecine katılma biçimlerini belirlemekte serbesttir. Öte yandan çevre sorunlarının birbirine benzemesi, katılım ilkesi bağlamında hukuk sistemleri tarafından bireylere tanınan usule ilişkin hakların da birbirine benzemesi sonucunu doğurmuştur. Bu kapsamda katılım ilkesinin en temel görünümüleri; bilgi ve belge edinme hakkı, çevresel yönetim sürecine katılma hakkı ve yargıya başvurma hakkıdır.¹⁵¹ Bireyler bu haklar aracılığıyla çevresel yönetim sürecine katılarak çevre hakkını kullanabilecek veya korunmasını talep edebileceklerdir.

Katılma ilkesinin esaslı bir şekilde hayata geçirilmesinin sağlanabilmesi için bireylerin ve toplulukların çevresel konularda eğitilmesi gerekmektedir. Zira çevresel yönetim sürecine etkili bir katılımın sağlanması, ancak çevresel konularda bilgili ve çevrenin korunması hususundaki sorumluluklarının farkında olan bireyler aracılığıyla mümkün olacaktır. Taşıdığı bu önem karşısında, çevre hukukuna ilişkin ulusal ve uluslararası pek çok metinde de bireylerin eğitilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Stockholm Bildirisi'nin 19. ilkesinde; çevresel konulara ilişkin eğitimin, tamamen insani boyut içerisinde kalarak çevreyi koruma ve geliştirme hususunda aydınlatılmış düşüncenin oluşturulması ve bireylerin, girişimcilerin ve toplulukların sorumluluklarının ortaya konulması açısından esaslı bir unsur olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada kitle iletişim araçlarının, insanın her açıdan kendini geliştirebilmesini mümkün kılmak için çevrenin korunması ve geliştirilmesine hizmet edecek eğitimin verilmesi amacıyla kullanılması oldukça önemlidir. Stockholm Bildirisi'ne paralel olarak, Rio Bildirisi'nin birçok ilkesinde bireylerin eğitime verilen önem vurgulanmıştır. Rio Bildirisi'ne göre, her birey çevreye ilişkin bilgilere ulaşma imkânına sahip olmalı ve devletler çevreye ilişkin bilgileri ulaşılabilir kılarak kamu farkındalığının geliştirilmesini teşvik etmelidir. Keza 1988 tarihli Aarhus Sözleşmesi'nde¹⁵² de her insanın çevresel konularda bilgiye erişim hakkı olduğu ve taraf

¹⁵⁰ Yılmaz Turgut, 2012: 153; Kaboğlu, 1996: 103.

¹⁵¹ Katılım ilkesi doğrultusunda bireylerin çevresel yönetim sürecine dâhil olması ile idare ve yatırımcı arasındaki ikili ilişki yerini üçlü bir ilişkiye bırakmıştır. Turgut'a göre, bu durum, geleneksel kamu yönetimi anlayışının sorgulanması sonucunu doğurmuştur, Turgut, 2011: 25; Kaboğlu'na göre katılım biçimleri; tepki gösterme, birlikte hazırlık çalışması, danışma, kararlara katılma ve çevrenin yönetimine katılma olmak üzere beş başlık altında toplanabilir, Kaboğlu, 1996: 106-111.

¹⁵² Kısaca Aarhus Sözleşmesi olarak adlandırılan Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Vermede Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi (*Convention on Access to Information, Public Participation in*

devletlerin, ulusal mevzuat çerçevesinde, halkın bilgiye erişimine yardımcı olma ve yol gösterme yönünde çaba göstermesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁵³

Mevzuatımızda ise 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesi ile çevrenin korunması ve kamuoyunda çevre bilincinin geliştirilmesi için bireylerin eğitimlerinin her aşamasında öğretim programlarında çevreye ilişkin konulara yer verilmesinin esas olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra radyo ve televizyon aracılığıyla bireylerin çevresel konulara ilişkin bilgilendirilmesine yönelik programlar düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu düzenleme kanun koyucunun bireylerin çevresel konularda eğitimine verdiği önemin bir göstergesi olması açısından oldukça önem taşımaktadır.¹⁵⁴

Katılım ilkesinin en temel görünümünden biri bilgi edinme hakkıdır. Bilgi edinme hakkı uyarınca bireyler, çevreye ilişkin bilgi ve belgelere erişme imkânına sahiptir. Bu yönüyle çevresel konulardan haberdar olma hakkı olarak da nitelendirilebilen bilgi edinme hakkı, katılım ilkesinin gerçekleştirilebilmesi ve katılım ilkesinin bireylere sağladığı diğer hakların kullanılabilmesi açısından ön şart niteliği taşımaktadır.¹⁵⁵

Katılım ilkesinin bir diğer görünümü çevresel yönetim sürecine katılma hakkıdır. Buna göre bireyler, çevre ile ilgili plan, program ve politikalara, çevreyi etkileyecek kararların alınması ve bu kararların uygulanması aşamalarına aktif olarak katılma hakkına sahiptir. Bireylerin ve toplulukların bu sürece katılması, gerek yürütülecek faaliyetin çevresel sonuçlarından doğrudan etkilenecek kişilerin kararın alınması aşamasında söz sahibi olmaları gerekse yerel toplulukların bilgileri ve geleneksel uygulamaları ortaya konularak en uygun çevre yönetimi ve çevresel gelişim planının belirlenmesi hususları açısından hayati bir öneme sahiptir.

Katılım ilkesinin bir diğer önemli görünümü ise çevresel zararların önlenmesi, durdurulması veya verilen zararların giderilmesi amacıyla bireylere idari ve yargısal mercilere

---

Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters), 25 Haziran 1958 tarihinde Danimarka'nın Aarhus şehrinde imzalanmıştır. Ancak Türkiye sözleşmeye henüz taraf değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/>. (erişim tarihi: 17.04.2017).

¹⁵³ Güneş, 2010: 306-310.

¹⁵⁴ “Çevrenin korunması

Madde 9 – (Değişik: 26/4/2006 – 5491/6 md.)

...

1) Çevrenin korunması ve kamuoyunda çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla, okul öncesi eğitimden başlanarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün eğitim kurumlarının öğretim programlarında çevre ile ilgili konulara yer verilmesi esastır.

Yaygın eğitime yönelik olarak, radyo ve televizyon programlarında da çevrenin önemine ve çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik programlara yer verilmesi esastır. Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu ile özel televizyon kanallarına ait televizyon programlarında ayda en az iki saat, özel radyo kanallarının programlarında ise ayda en az yarım saat eğitici yayınların yapılması zorunludur. Bu yayınların % 20'sinin izlenme ve dinlenme oranı en yüksek saatlerde yapılması esastır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, görev alanına giren hususlarda bu maddenin takibi ile yükümlüdür.”

¹⁵⁵ Kaboğlu, 1996: 94; Yılmaz Turgut, 2012: 156-157.

başvuru imkânının tanınmasıdır.¹⁵⁶ Bu görünümde bireyler, çevreyi etkileyen faaliyetlerin idari ve yargısal denetimi aşamalarında çevresel yönetim sürecine katılmaktadırlar.

Ülkemiz mevzuatı açısından değerlendirildiğinde; 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun ilkelere ilişkin 3/e bendinde, çevreye ilişkin politikalarının oluşturulması aşamasında katılım hakkının esas olduğu ve katılımın sağlanması hususunda Bakanlık ve yerel yönetimlerin görevli olduğu vurgulanmıştır. Bilgi edinme hakkı açısından ise Kanun'un 30. maddesinin ikinci fıkrasında herkesin 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir.

Çevresel yönetim sürecine katılma hakkının mevzuatımızdaki yansıması ÇED Yönetmeliği'nde düzenlenen halkın katılım toplantısıdır. Yönetmelik'in 4. maddesi uyarınca halkın katılım toplantısı, *“Kapsam ve Özel Format belirlenmesinden önce, halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere yapılan toplantıyı”* ifade etmektedir. Halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, halkın görüşlerini, önerilerini almak ve itirazlarını dinlemek için yapılacak olan halkın katılım toplantısı, Bakanlıkça belirlenecek tarihte ve valilikçe belirlenecek yer ve saatte düzenlenecektir. Düzenlenecek olan toplantının tarihi, saati, yeri ve konusunun toplantı tarihinden en az on gün önce yerel ve ulusal yayım yapan gazetelerde ilan edilmesi gerekmektedir. Halkın katılım toplantısından önce Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum ve kuruluşlar tarafından halkı bilgilendirmek amacıyla broşür dağıtılması veya anket, seminer gibi çalışmalar yapılması mümkündür.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürü'nün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında düzenlenecek olan toplantıda halkın proje hakkında bilgilendirilmesinin yanı sıra halkın görüş, soru ve önerilerinin sözlü veya yazılı olarak alınması da sağlanacaktır. Yapılacak olan toplantı neticesinde toplantı tutanağı düzenlenecek ve düzenlenen toplantı tutanağı, bir sureti valilikte kalmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na gönderilecektir.

Halkın katılım toplantısı, bölgede yabancı uzmanlar tarafından görülmeyen veya önemsiz sayılan bazı noktaların, yatırım yapılacak bölgede yaşayan ve dolayısıyla bölgeyi yakından tanıyan bireyler tarafından sürece dâhil edilmelerini sağlamak ve daha sonraki aşamalarda gündeme gelebilecek itirazların önlenmesi noktasında oldukça etkili bir kurum niteliği taşımaktadır.¹⁵⁷ Öte yandan halkın katılım toplantısına ilişkin Yönetmelik'te yer alan düzenlemeler, salt halkın bilgilendirilmesine yönelik olduğu, sürece müdahale etmeye ve sonucu belirleyecek karara oy verme yoluyla katılmaya elverişli olmadığı noktalarında eleştirilmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Kaboğlu, 1996: 115.

¹⁵⁷ Turgut, 2012: 223.

¹⁵⁸ Akıncı, 1996: 212-213.

Katılım ilkesi kapsamında, çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyet karşısında bireylerin idari mercilere başvurarak gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteme hakkına ilişkin çevre mevzuatımızda özel bir başvuru yolu ve süreci düzenlenmemiştir.¹⁵⁹ Buna göre söz konusu faaliyetten zarar gören veya haberdar olan kişiler gerek 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gerekse Anayasa'nın 74. maddesinde düzenlenen dilekçe hakkı uyarınca ilgili idari makamlara başvurma hakkına sahiptir.

İlgililer tarafından idareye yapılacak başvurular üzerine, istemin İYUK 10 veya 11. maddeler uyarınca açık veya zımni olarak reddedilmesi halinde, İYUK'ta belirtilen dava açma süreleri içinde ilgili işlem aleyhine idari yargıya başvurulması mümkündür. Zira Anayasa'nın 125/1 maddesinde de belirtildiği gibi *"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır."* Dikkat edilmesi gereken nokta ise kişilerin idari yargıda iptal veya tam yargı davaları bakımından aranan özel ehliyet koşullarını taşımaları gerekliliğidir.¹⁶⁰ Bu kapsamda çevrenin korunmasına ilişkin faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütlerinin idari yargıda dava açma ehliyetine sahip olduğunun kabul edilmesi çevre hukukunun gelişimi açısından oldukça önem taşımaktadır.¹⁶¹

1.9.4. Madencilik Faaliyetlerinin Çevresel Etkileri

Arama ruhsatına dayanılarak yürütülen maden arama faaliyetleri neticesinde keşfedilen maden yatağında üretim yapılabilmesi için hangi maden işletme metodunun kullanılacağına tespit edilmesi gerekmektedir. Yatırımcılar genellikle kârlarını maksimize etmek amacıyla maden üretiminde daha az masraflı işletme metotlarını tercih etmeye yönelmektedirler. Öte yandan salt kâr maksimizasyonuna odaklı yürütülen madencilik

¹⁵⁹ Coşkun, 2001-2002: 151.

¹⁶⁰ Bir kişinin idari yargıda davacı olabilmesi için objektif ve sübjektif dava ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Objektif dava ehliyeti, kişinin taraf olma ehliyeti ve dava açabilme ehliyetine sahip olmasını gerektirmektedir. Sübjektif dava ehliyeti ise iptal davası açısından davacının ciddi ve makul olmak kaydıyla meşru, kişisel ve güncel bir menfaatinin; tam yargı davaları açısından ise davacının bir hakkının ihlal edilmiş olmasını gerektirmektedir, Gözler ve Kaplan, 2016: 831-832, 840; Gözübüyük ve Tan, 2016: 325-328; Kaplan, 2008: 23-54.

¹⁶¹ Coşkun, 2001-2002: 154; Danıştay, çevrenin korunmasına ilişkin açılan iptal davalarında ehliyet koşulunu geniş yorumlama eğilimindedir, Erhürman, 2011: 466; Danıştay, TEAŞ Genel Müdürlüğü ile Bayındır-National Power Mimag Konsorsiyumu arasında Ankara Bölgesinde doğal gaz dayalı termik santral kurma ve işletme konusunda imzalanan sözleşmenin iptali istemiyle Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi Vakfı tarafından açılan davayı ehliyet yönünden reddeden Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin kararını bozmuştur. Kararın ilgili kısımları şöyledir: *"...Kendi üyelerinin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla Kanunla kurulmuş meslek birliklerinin yanında, belli amaçlarla kurulmuş dernek, vakıf gibi özel hukuk tüzel kişiliğini haiz sivil toplum örgütlerinin, kuruluş amaçlarıyla sınırlı olmak üzere ve kamu menfaatini ilgilendiren konularda dava açmalarının mümkün olması gereklidir. Bu durumda, davacı Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi Vakfının Vakıf senedinde yer alan ve Vakfın Genel Amaçları başlıklı 3. maddesinde "özeleştirme uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek, bu konularda çalışanların örgütleri ve başkaca kamusal ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak" şeklinde yer alan amacı doğrultusunda, doğal gaz dayalı termik santral kurma ve işletilmesi konusundaki sözleşmenin iptali istemiyle açılan davada, davacı vakfın sübjektif ehliyetinin varlığı kabul edilmek suretiyle davanın esasının incelenmesi gerekmektedir."*, Danıştay 8. Daire, T. 06.02.2002, E. 1999/2407, K. 2002/347, (Yayımlanmamış).

faaliyetleri, telafi edilmesi uzun yıllar gerektiren veya telafisi mümkün olmayan pek çok çevresel sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Söz konusu çevre sorunları, madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi esnasında ruhsat sahasındaki toprak ve bitki örtüsünün yok edilmesi sebebiyle doğrudan bozulma şeklinde olabileceği gibi; eski maden hafriyat yerleri, örtü ve atık yığınları ve mineral zenginleştirme tesislerinin bulunduğu yerlerde toprak yapısının, yerel iklim, insan ve hayvan sağlığının değişime uğraması gibi dolaylı bozulma şeklinde de ortaya çıkabilecektir.¹⁶²

Madencilik faaliyetleri ister açık ocağı işletmeciliği yoluyla isterse yeraltı maden işletmeciliği yoluyla yürütülsün, çevrenin belirli bir miktarda zarar görmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi aşamasında ekonomik, teknik ve çevresel açıdan en uygun madencilik metodunun benimsenmesi¹⁶³ ve madencilik faaliyetleri nedeniyle bozulan çevrenin yeniden düzenlenmesi ve iyileştirilmesidir¹⁶⁴ gerekmektedir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 32. maddesine göre; ruhsatın hükümden düştüğü veya ruhsat sahibi tarafından terk edilen sahalarda, ruhsat sahibinin en geç bir yıl içinde gerekli güvenlik önlemlerini alması, sahanın son durumunu gösterir imalat haritası ve maden jeoloji haritasını MİGEM'e teslim etmesi ve işletme faaliyetinde bulunulan sahanın çevreye uyumlu hale getirmesi¹⁶⁵ gerekmektedir. Ruhsat sahibinin söz konusu yükümlülöklere aykırı hareket etmesi halinde bu durum valiliğe bildirilecek ve madencilik faaliyetlerinde bulunulan alanın çevre ile uyumlu hale getirilmesine ilişkin gerekli tedbirler orman arazilerinde ilgili orman idaresi, diğer alanlarda ise il özel idareleri veya valilikler tarafından yerine getirilecektir. Bu süreçte yapılacak masraflar, ruhsat sahibi tarafından yatırılan ruhsat bedelinin çevre ile uyum planı çalışmalarını temin etmek üzere ayrılan %30'luk kısmından karşılanacaktır. Söz konusu teminatın, sahanın çevre ile uyumlu hale getirilmesi için yapılan masrafları karşılayamaması durumunda, eksik kalan masrafların ödenmesi için ruhsat sahibine bir ay ödeme süresi verilecektir. Verilen bir aylık sürede ruhsat sahibi tarafından ödenmeyen masraflar, Bakanlık tarafından ilgili vergi dairesine bildirilecek ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca ruhsat sahiplerinden tahsil edilecektir. Madencilik faaliyetlerinde bulunulan sahanın ruhsat sahibi tarafından çevre ile uyumlu hâle getirilmesi halinde ise yatırılan çevre ile uyum teminatı ruhsat sahibine iade edilecektir.

¹⁶² Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004: 172.

¹⁶³ Yamatomi ve Okuba, 2011: 155.

¹⁶⁴ Akpınar vd, 1993: 329-330.

¹⁶⁵ Çevre ile uyumlu hale getirme faaliyeti, Yönetmelik'in 4/h bendinde belirtildiği üzere, "Madencilik faaliyetinde bulunulan alanın faaliyet süresince ve sonrasında projesine uygun olarak, can ve mal emniyetinin sağlanarak arazinin ıslah edilmesi ve doğaya yeniden kazandırılması faaliyetlerini" ifade etmektedir.

1.9.4.1. Açık Maden İşletmelerinin Çevresel Etkileri

Maden cevherinin yüzeye yakın olduğu durumlarda madencilik faaliyetleri açık ocak işletmeciliği yoluyla yapılmaktadır. Bu yöntemde genel olarak; bitki örtüsünün ve üst toprağın kaldırılması, kaya tabakalarının kırılması veya patlayıcılar aracılığıyla parçalanması, örtü tabakasının yüklenerek araziden uzaklaştırılması ve madenin çıkartılarak araziden uzaklaştırılması aşamaları izlenmektedir.¹⁶⁶ Dolayısıyla yeraltı maden işletmelerine kıyasla, açık maden işletmelerinde doğrudan veya dolaylı biçimde çevrenin daha fazla bozulması söz konusu olmaktadır.

Maden ocaklarının açık işletme metoduyla işletilmesi durumunda doğal peyzajda köklü değişiklikler meydana gelmekte¹⁶⁷; toprak, bitki örtüsü, ekolojik denge, jeolojik ve topoğrafik yapı, tarım ve orman alanları bozulmakta; bitki örtüsündeki değişiklikler sebebiyle verimlilik düşmekte ve bölgede erozyon, heyelan, sel gibi doğal afetlerle karşı karşıya kalınabilmekte; yerleşim yerlerine yakın olan maden ocaklarının işletilmesi esnasında yapılan patlatmalar ve iş makinelerinin yarattığı gürültü ve titreşimler, kazı ve nakliye çalışmaları esnasında oluşan toz ve su seviyesinin düşürülmesi sonucu çevrede oluşan kuraklık yöredeki insanların kaliteli bir yaşam sürmesine engel olabilmekte; rüzgar ve su aracılığıyla taşınan toz ve tortuların su kaynaklarına karışması sonucu içme suyu kaynakları kirlenebilmekte ve gölet, dere, baraj ve göllerdeki biyolojik hayatı tehdit edebilmektedir.¹⁶⁸

1.9.4.2. Kapalı Maden İşletmelerinin Çevresel Etkileri

Yeraltı maden işletmeciliği olarak da adlandırılabilen kapalı maden işletmeciliği metodu, maden yatağının yüzeyin oldukça altında olduğu, diğer bir ifadeyle maden yatağının üzerindeki örtü tabakasının çok kalın olduğu durumlarda başvurulan bir yöntemdir.¹⁶⁹ Kapalı maden işletmeleri, açık ocak işletmeciliğine kıyasla, daha maliyetli olmakta ve madencilik faaliyetlerinin yürütülmesinde daha gelişmiş teknolojilerin kullanılmasını gerektirmektedir.

Kapalı maden işletmeleri, açık ocak işletmeciliğine kıyasla, çevresel ve ekolojik açıdan daha az zarara sebep olmaktadır. Öte yandan açık ocak işletmelerinde kaynağın tamamının veya tamamına yakın miktarının üretilmesi mümkünken, kapalı maden

¹⁶⁶ Dizdar, 1993: 32-33; Uygulamada bitki örtüsünün ve üst toprak katmanlarının kaldırılması ve taşınması aşamasında toprak katmanları ayrı işleme tabi tutulmadan taş, kaya gibi diğer malzemelerle birlikte araziden uzaklaştırılmaktadır. Bu uygulamayla verimli üst toprak kaybolmakta ve bölgede yeniden verimli toprak tabakasının oluşabilmesi uzun yıllar alabilmektedir, Karakurt, 2002: 1.

¹⁶⁷ Seçkin ve Yayım, 2006: 3.

¹⁶⁸ Borand, 2012: 23-29.

¹⁶⁹ Seçkin ve Yayım, 2006: 3.

işletmelerinde kaynağın yaklaşık %50-%60'lık kısmı üretilmekte¹⁷⁰ ve kapalı maden işletmeleri, açık ocak işletmeciliğinden daha büyük güvenlik riski taşımaktadır.

Kapalı maden işletmeleri, çevrede göçük ve çatlakların oluşmasına yol açabilmekte; kayaçların birkaç metreye varan yatay ve dikey hareketleri sonucu sel basması veya toprağın dağılması söz konusu olabilmekte¹⁷¹; kontrol altına alınamayan yeraltı kömür yangınları hava kirliliğine sebep olmakta¹⁷²; yüzey tesisleri ve madenin türüne göre atık döküm alanları yeryüzünde değişikliğe yol açmakta¹⁷³ ve söz konusu alanlarda çevre kirliliği oluşabilmektedir.

---

¹⁷⁰ Seçkin ve Yayım, 2006: 3; Yamatomi ve Okuba, 2011: 158.

¹⁷¹ Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004: 173.

¹⁷² Munnik, 2010: 11

¹⁷³ Dikmen ve Gül, 2015: 204.

İKİNCİ BÖLÜM

MADENLERİN İŞLETİLME USULLERİ

2.1. Madenlerin İdari Sözleşmelerle Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmeleri

2.1.1. 6309 Sayılı Maden Kanunu Dönemindeki Uygulama

3 Mart 1954 tarih ve 6309 sayılı Maden Kanunu döneminde, madenlerin özel kişiler tarafından işletilmesi Kanun'un 62 ve 63. maddelerinde belirtildiği üzere işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı ile mümkün olmaktaydı. Kanun'unun 51. maddesi uyarınca, bulunmuş sayılan bir madenin işletme ruhsatnamesine mi yoksa işletme imtiyazına mı konu olacağı, madenin nicelik ve niteliği, ekonomik ve teknik koşullar, ülke ekonomisindeki yeri ve önemi, normal bir işletme ile ne kadar zamanda istismar edilebileceği gibi hususlar göz önünde tutularak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca kararlaştırılmaktaydı.¹⁷⁴

6309 sayılı Maden Kanunu'ndan önce, doktrinde bu tip sözleşmelerin hukuki mahiyeti açısından idari sözleşme olduğuna dair bir görüş birliği bulunmamaktaydı. Ancak her ne kadar doktrinde bir görüş birliği bulunmasa da ilgili sözleşmenin imzalanmasından sonra madenin mültezime teslim edilmesi, teslim tarihinden itibaren mültezinin gerek maden mevzuatı; gerekse mukavele ve şartnamede kendisine yükletilen görevleri devletin gözetimi ve denetimi altında ifa etmeye mecbur olması, bu süreçte meydana gelen kusur, noksanlık ve gecikmeler karşısında mültezinin çeşitli müeyyidelerle karşılaşma ihtimalinin olması gibi sebeplerle söz konusu maden işletme sözleşmelerinin, idari sözleşme niteliğine haiz olduğu savunulmuştur.¹⁷⁵ Nihayet 6309 sayılı Maden Kanunu ile bu sözleşmeler açıkça idari sözleşme olarak kabul edilerek bu konu üzerindeki tartışmalar büyük ölçüde giderilmiştir.¹⁷⁶

2.1.2. 3213 Sayılı Maden Kanunu ile Madenlerin İşletilmesi Usulüne Getirilen Yenilik

6309 sayılı Maden Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 4 Haziran 1985 tarih ve 3213 sayılı Maden Kanunu ile madenlerin işletilme usulüne ilişkin farklı bir düzenleme getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeyle madenlerin idari sözleşmelerle özel kişiler tarafından işletilmeleri usulüne son verilmiş ve yerine tek taraflı bir idari işlem olan ruhsat usulü kabul

¹⁷⁴ Türk, 1979: 87.

¹⁷⁵ Balkar, 1946: 689-690.

¹⁷⁶ Giritli vd., 2015: 1341; "...Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenlerden kişilerin yararlanması için izin verilmesi şeklinde tanımlanabilecek olan maden işletme imtiyazlarının idari sözleşmelerin bir türü olduğundan şüphe edilemez. Esasen doktrinde bu imtiyaz sözleşmelerinin en tipik örneğini teşkil ettiği noktası üzerinde birleşilmektedir..." , Danıştay Genel Kurulu, T. 24.10.1974, E. 1974/33, K. 1974/62, akt. Türk, 1979: 88-89.

edilmiştir. Ayrıca 3213 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesiyle bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan genel maden dosyası, arama ruhsatı, ilk tetkik, proje tetkik, işletme ruhsatı ve işletme imtiyazı safhasındaki bütün ruhsatların 6309 sayılı Maden Kanunu'nda hangi madenler için verilmişse yalnız o madenlere mahsus olmak üzere kaldıkları yerden 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre devam edeceği öngörülmüştür.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun kapsamına girmeyen yeraltı ve yerüstü servetlerinin işletilmeleri, tabii oldukları kanunlarda belirtilen şekillerde yürütülür. İlgili kanunlarda söz konusu yeraltı ve yerüstü servetlerinin işletilmelerinde genellikle kabul edilen şekil ruhsat usulüdür.¹⁷⁷ Ancak ruhsat usulü ile işletilen bu servetlerden kaplıcalar gibi kamu hizmeti biçiminde işletilenler için idari sözleşme usulü uygulanmaktadır.¹⁷⁸

Bazı yeraltı servetleri ise gerek ulusal kalkınmadaki etkisi gerekse uluslararası alandaki stratejik önemi sebebiyle bizzat devlet tarafından işletilmektedir. Bu doğrultuda, 10.06.1983 tarih ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun uyarınca bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır. Dolayısıyla bu madenlerin işletilmesinin ruhsatname veya idari sözleşme yoluyla gerçek veya tüzel özel hukuk kişilerine bırakılması mümkün değildir.

2.2. Madenlerin Rödovans Sözleşmeleri ile İşletilmeleri

Madenlerin işletilebilmeleri için Kanun'da ve Yönetmelik'te öngörülen usul ve esaslar doğrultusunda idareye ruhsat başvurusunda bulunulması gerekmektedir. Başvuru üzerine yapılacak değerlendirme neticesinde başvurunun uygun bulunması ve Kanun'da ve Yönetmelik'te öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi durumunda idare tarafından özel hukuk kişisine maden ruhsatı verilebilecektir. Ruhsat sahibi tarafından işletme izninin ve ilgili mevzuatta öngörülen diğer izinlerin alınması halinde ise madencilik faaliyetlerine başlanabilecektir.

Ruhsat sahibi işletme izninin kendisine verdiği yetki uyarınca bizzat madencilik faaliyetlerine başlayabileceği gibi, Kanun'da ve Yönetmelik'te belirtilen esas ve usuller doğrultusunda üçüncü kişiyle yapacağı bir rödovans sözleşmesiyle işletme iznini devretme imkânına da sahiptir. Öte yandan tezin ilerleyen kısımlarında da değinileceği üzere, bazı durumlarda idarenin izleyeceği bir ihale sürecini takiben rödovans sözleşmesi imzalaması da

¹⁷⁷ Nitekim 11.06.2013 tarih ve 6491 sayılı Türk Petrol Kanunu uyarınca, Türkiye'deki petrol kaynakları ve 03.06.2007 tarih ve 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu uyarınca jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular devletin hüküm ve tasarrufu altındadırlar ve özel kişiler tarafından işletilebilmeleri için idareden ruhsat alınması gereklidir.

¹⁷⁸ Günday, 2013: 192.

mümkündür. Madenlerin ekonomik, sosyal ve siyasi hayatta taşıdığı önem karşısında rödovans sözleşmelerinin kapsamlı olarak incelenmesi, ruhsat sahibi ve rödovansçının idari, mali ve hukuki sorumluluklarının tespit edilmesi gerekmektedir.

2.2.1. Ruhsat Alan ile Özel Hukuk Kişisi Arasında Yapılan Rödovans Sözleşmeleri

Rödovans sözleşmelerinin uygulamada en çok rastlanan türü, ruhsat sahibi ile özel hukuk kişisi arasında imzalanan ve ruhsat sahibinin işletme iznini rödovansçıya devretmeyi, rödovansçının ise rödovans bedelini ruhsat sahibine ödemeyi üstlendiği sözleşmelerdir. Madencilik alanında oldukça önem taşıyan ve Soma ve Ermenek'te yaşanan elim maden kazaları neticesinde üzerinde tartışmaların yoğunlaştığı bir kavram olan ancak henüz Kanun ve Yönetmelik'te esaslı bir düzenlemeye sahip olmayan rödovans sözleşmelerinin ayrıntılı olarak ortaya konulması bir gerekliliktir.

2.2.1.1. Maden Hukukumuzda Rödovans Sözleşmesinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Ülkemiz maden hukukuna hâkim olan ve gerek 6309 sayılı Maden Kanunu'nda gerekse 3213 sayılı Maden Kanunu'na açıkça yer verilen maden haklarının bölünmezliği ilkesi, madencilik faaliyetinden doğan arama, işletme ve buluculuk hakkı gibi hakların bölünemeyeceği veya hisselerle ayrılamayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla madenler üzerinde tesis olunan söz konusu hakların bir bütün halinde muameleye tabi tutulması gerekmektedir.

Öte yandan bölünmezlik ilkesinin maden ruhsatı açısından mı yoksa maden yatağı açısından mı uygulanacağı doktrinde tartışılmaktadır. 3213 sayılı Maden Kanunu açısından bölünmezlik ilkesinin, maden yataklarından ziyade maden ruhsatları açısından öngörüldüğü söylenebilir. Bu hükmün ekonomik, sosyal ve iş hukukuna ilişkin pek çok sorunu da beraberinde getirdiği açıktır. Maden yatağının bölünerek ayrı ayrı ruhsatlandırılması, o madenden beklenen ekonomik faydanın elde edilememesi sonucunu doğuracağı gibi pek çok iş kazasını da beraberinde getirebilir. Zira maden yatağı bir bütündür ve yatağın bir bölümünde yürütülecek madencilik faaliyetleri diğer bölümlerdeki çalışmaları da etkileyebilir. Dolayısıyla doktrinde bölünmezlik ilkesinin maden yatağı açısından uygulanmasının maden hukukunun niteliğine daha uygun bir yorum olacağı ifade edilmektedir.¹⁷⁹

Bölünmezlik ilkesinin amacı, işletilmesinde kamusal yarar olan madenlerin rasyonel ve ekonomik olarak değerlendirilmesini sağlamaktır.¹⁸⁰ Bir maden yatağının bölünerek projelendirilmesi veya hisselerle ayrılması o madenden beklenen sosyal ve ekonomik faydayı

¹⁷⁹ Günay, 2016a: 75.

¹⁸⁰ Topaloğlu, 2011: 36-37.

sağlayamayacağı gibi çeşitli iş kazalarına da yol açabilir.¹⁸¹ Bu konudaki en önemli örnek, Soma-Eynez’de meydana gelen ve 301 madencinin ölümüyle sonuçlanan maden kazasıdır. Kazanın meydana geldiği ruhsat sahası, rödovans sözleşmeleri ile çeşitli bölümlere ayrılarak işletilmektedir. Daha önce çalışılmış alanların altına gerekli teknik araştırma ve dizaynlar yapılmaksızın girilmesi bu kazanın sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir.¹⁸²

Ancak bazı durumlarda ruhsatların bölünmesi madenlerin rasyonel ve ekonomik olarak değerlendirilmesine engel olmaz, aksine madenlerden beklenen faydanın maksimum düzeye ulaşmasını sağlayabilir. Zira bir maden kaynağının kapsadığı alan ile koordinatlarla belirlenmiş ruhsat alanı her zaman birbiriyle tam olarak örtüşmeyebilir veya bir ruhsat alanının küçük bir kısmında faaliyette bulunulması sonucu diğer kısımlar atılabilir ve dolayısıyla işletmenin verimliliği azalabilir.¹⁸³ Nitekim maden işletmeleri de bu gerekçelerle bölünmezlik ilkesini aşmak amacıyla alternatif bir yol arayışına girişmişler ve bu sürecin sonucunda rödovans sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Maden ruhsat sahibi, rödovans sözleşmesiyle işletme iznini rödovansçıya devretmekte ve karşılığında rödovans adı verilen bir bedel almaktadır. Söz konusu sözleşmeyle sadece işletme izni devredilmekte, maden ruhsat sahibi ise değişmemektedir.

6309 sayılı Maden Kanunu döneminde her maden için ayrı ayrı ruhsatlandırma yapılması, madenlerin genel olarak ruhsat sahipleri tarafından işletilmeleri ve 1978-1984 yılları arasındaki devletleştirme faaliyetleri¹⁸⁴ sebebiyle yaygın bir rödovans uygulaması görülmemiştir.¹⁸⁵

15.06.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Kanunu döneminde, maden ruhsatları ile çok büyük alanlar kapatılmış ve ruhsat sahipleri kendilerinin çalışmadıkları alanların işletilmesini rödovans bedeli karşılığında üçüncü kişilere bırakmaya başlamışlardır.¹⁸⁶ Böylelikle rödovans uygulamaları oldukça yaygınlaşmıştır.

Rödovans sözleşmelerinin ilk dayanağı, 5177 sayılı Maden Kanunu’nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yürürlükten kaldırılan 3213 sayılı Kanun’un 28 maddesinin gerekçesinde yer almaktadır. Söz konusu gerekçeye göre,

¹⁸¹ Günay, 2016a: 75.

¹⁸² Türkiye Barolar Birliği, 2015: 55; Bu konudaki en acı örneklerden bir diğeri de Konya/Ermenek’te gerçekleşen maden kazasıdır. Kaza, terk edilmiş maden açıklıklarına dolan suyun deşarjı sonucu gerçekleşmiştir. Kaldı ki aynı ocakta geçmişte de eski imalat alanlarında biriken suyun hâlihazır çalışma alanlarına deşarjı yaşanmıştır. Maden işletmesi, eski maden ocağına ait üretim haritasını temin etmemiş ve kendi imalat haritalarında eski imalat yerlerini işaretlenmemiştir, http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2014/11/ermenek_10.11.2014.pdf. (erişim tarihi: 30.07.2016).

¹⁸³ Topaloğlu, 2001: 249; Günay, 2016a: 75; Öztoprak, 2015: 126.

¹⁸⁴ Türk, 1981: 33-45.

¹⁸⁵ Günay, 2016a:143.

¹⁸⁶ Günay, 2016a: 143.

...Diğer taraftan bu süre zarfında madenci kendisine maddi destek arayabileceği gibi, işletme iznini bir başkasına kiralayabilecek ve kanun karşısında teknik ve mali yönden tek sorumlunun ruhsat sahibi olacağı, esası getirilmektedir...¹⁸⁷

Her ne kadar maddede açıkça düzenlenmemiş olsa da gerekçede yer alan işletme izninin kiralanabileceğine ilişkin ifadeyle dolaylı olarak rödovans sözleşmelerine işaret edilmiştir.¹⁸⁸

1985 tarihli Maden Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 32. maddesinde 06.11.1990 tarihinde yapılan değişiklikle, rödovans sözleşmeleri, üçüncü kişi ve kuruluşların ruhsat sahipleri ile yapmış oldukları sözleşmeler arasında sayılmış ve üçüncü kişi ve kuruluşların ruhsat sahipleri ile yapmış oldukları rödovans, kira, taşeron ve benzeri sözleşmelere dayanarak ruhsat sahalarında faaliyette bulunabilmesi Maden Dairesi'nin iznine tabi tutulmuştur. Söz konusu düzenleme, rödovans sözleşmesinin herhangi bir yasal dayanağı olmaksızın yönetmelikte birkaç cümleyle düzenlenmesi açısından oldukça eleştirilmiş ve düzenlemenin hukuka aykırı olduğu iddiaları gündeme gelmiştir. Ancak ilgili hükmün iptali için açılan davada Danıştay, kira ve benzeri sözleşmelere dayanılarak madencilik faaliyetlerinde bulunulmasında hukuka aykırı bir durum görmemiş ve açılan davayı reddetmiştir.¹⁸⁹

Yönetmelik'in 32. maddesinde 26.10.2003 tarihinde yapılan değişiklikle, rödovans sözleşmeleri "*Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi suretiyle üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler*" olarak tanımlanmıştır. Söz konusu düzenleme ile maden hukuku bağlamında rödovans sözleşmeleri yönetmelikle de olsa hukuki dayanak kazanmıştır.¹⁹⁰

Maden Kanunu'nun ek 1. maddesi, 05.06.2004 tarih ve 5177 sayılı Kanun ile "*Sınırları Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen Ereğli Kömür Havzasındaki taşkömürlerini işletmeye ve hukuku uhdesinde kalmak şartıyla işletmeye Türkiye Taşkömürü Kurumu*

¹⁸⁷ Topaloğlu, 2011: 46.

¹⁸⁸ Topaloğlu, 2011: 244; Baycık, 2011: 1896.

¹⁸⁹ "...Anılan kararın gerekçesinde bu düzenlemenin yapılabilmesi için Yasada emredici bir kural olmamasına ve maden haklarının özel sözleşmelerle üçüncü kişilere devrine yasal yönden olanak bulunmamasına karşın, uygulamada izin sahiplerinin bedel karşılığında, maden çıkarma ve satış haklarını başka kişilere bıraktığı, yönetmelikte yapılan yeni düzenlemeyle ilgili kuruluşun, bu fiili durumdan haberdar olması ve maden işletmeleri üzerindeki gözetim hakkını kullanmasının olağan karşılanması gerekeceği, Maden Dairesinin, maden işletmeleri üzerindeki gözetim hakkını bu biçimde kullanılmasının, Anayasada yer alan sözleşme özgürlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği ve üçüncü kişilerin ruhsat sahalarında kira ve benzeri sözleşmelere dayanılarak faaliyette bulunulmasında da hukuka aykırılıktan söz edilemeyeceği ifade edilmiştir...", Danıştay 8. Daire, T. 09.12.1991, E. 1991/32, K. 1991/1924, <http://www.kararara.com/danistay/dnsty4/dnstyk3177.html>. (erişim tarihi: 31.07.2016).

¹⁹⁰ Baycık, 2011: 1896-1897; Öztoprak, 2015: 126.

yetkilidir.” şeklinde düzenlenmiş ve taşkömüründe rödovans sözleşmeleri dolaylı olarak yasal dayanağa kavuşmuştur.¹⁹¹

03.02.2005 tarihinde yayınlanan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nde ise rödovans sözleşmeleri, yönetmeliğin geçici 2. maddesi ile düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre;

Bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden sonra, ruhsat sahiplerinin Kanun kapsamındaki faaliyetleri ile ilişkili olarak üçüncü kişi ya da kuruluşlarla yaptığı sözleşmelerin Genel Müdürlüğe bildirilmesine ve görüş alınmasına gerek yoktur. Ancak ruhsat sahasındaki tüm faaliyetlerden Genel Müdürlüğe karşı ruhsat sahibi sorumludur.

Söz konusu hüküm rödovans uygulamalarının dayanağı olmasının yanı sıra rödovans sözleşmeleri üzerindeki idarenin gözetim ve görüş bildirme yetkisinin kaldırılması açısından da oldukça önem taşımaktadır.

Nihayet 3213 sayılı Maden Kanunu’na 10.06.2010 tarihinde 5995 sayılı Kanun’la eklenen ek 7. madde ile rödovans sözleşmeleri açıkça yasal düzenlemeye kavuşmuştur. Ek 7. madde, her ne kadar uygulamanın yasal boyut kazanması açısından önem taşısa da kapsamlı ve sistematik bir düzen getirmekten oldukça uzaktır. Söz konusu düzenlemeye göre,

Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunu’ndan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.

06.11.2010 tarihinde yürürlüğe giren Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği’nde rödovans sözleşmeleri,

Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeleri,

ifade etmektedir. Bunun yanı sıra, yönetmeliğin 96., 100., 131., 138., ve geçici 1. maddelerinde rödovans sözleşmesine ilişkin birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelerle rödovans sözleşmelerinin, rödovans sözleşmelerinde yapılan değişikliklerin ve sözleşmenin devir ve intikal işlemlerinin bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilebilmesi imkânı tanınmış; iş hukuku, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili sorumluluklara ilişkin birtakım düzenlemeler getirilmiştir.

13.05.2014 tarihinde Soma’da gerçekleşen maden kazasından sonra 04.02.2015 tarih ve 6592 sayılı Kanun’la rödovans uygulamasında oldukça önemli değişikliklere gidilmiştir. Yapılan değişikliklerle ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasındaki rödovans sözleşmeleri Bakanlık’ın iznine tabi tutulmuş ve izin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmeleri ile

¹⁹¹ Çankaya, 2014: 3.

yürütülen madencilik faaliyetlerinin durdurulacağı öngörülmüştür. Ayrıca yer altı kömür işletmelerinde kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri dışındaki maden ruhsat sahiplerinin ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapmaları da yasaklanmıştır.¹⁹² Bu sınırlamalar karşısında 6592 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikler, kanun koyucunun rödovans uygulamasından kısmen vazgeçtiği şeklinde yorumlanmıştır.¹⁹³

Rödovans sözleşmesinin ortaya çıkışı ve günümüze kadarki süreçte hukuki açıdan gelişimi bu doğrultuda gerçekleşmiştir. Son tahlilde rödovans uygulaması hem Maden Kanunu’nda hem de Yönetmelik’te açıkça düzenlemeye kavuşmuştur. Ancak gerek madenciliğin oldukça büyük yatırımlar gerektiren bir alan olması gerekse iş güvenliği ve iş sağlığı konularında ayrıntılı düzenleme yapılması ihtiyacı, rödovans sözleşmesine ilişkin daha kapsamlı ve sistematik düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir.

2.2.1.2. Rödovans Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği

Rödovans kelimesi, dilimize Fransızca “*redevance*” kelimesinden geçmiştir. Redevance kelimesinin kökeni ise dönüş, gelir, irat gibi anlamlara gelen Latincedeki “*reditus*” kelimesine dayanmakta olup feodal dönemde haraç anlamında da kullanılmıştır.¹⁹⁴ İngilizce’de rödovansın karşılığı “*royalty*” kelimesi olup en genel anlamıyla varlıkların, patentlerin, telif haklarının veya doğal kaynakların kullanımı karşılığında bunların sahiplerine yapılan ödeme anlamına gelmektedir.¹⁹⁵

Rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği doktrinde oldukça tartışmalıdır. Zira rödovans sözleşmesinin idari bir sözleşme olarak nitelendirilebilmesi için birtakım koşulları sağlaması gerekmektedir. Bu kapsamda idari bir sözleşmeden bahsedebilmemiz için taraflardan en az birinin idare olması, sözleşmenin kamu hizmetinin yürütülmesiyle ilgili olması, idareye özel hukuku aşan birtakım üstün yetkilerin tanınmış olması ve somut olayda bu üç koşulun kümülatif olarak gerçekleşmiş olması gerekmektedir.¹⁹⁶ Bu kriterler doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında ruhsat sahibi özel hukuk kişisi ile üçüncü kişiler arasında yapılan rödovans sözleşmesinin idari sözleşme niteliği taşımadığı söylenebilir. Kaldı ki söz konusu

¹⁹² Söz konusu düzenleme ile rödovans sözleşmeleri açısından kamu kurum ve kuruluşları lehine bir ayrıcalık tanındığı söylenebilir. Bu düzenleme ile aynı sözleşmenin kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri tarafından yapılması halinde geçerli sayılması, buna karşılık kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri dışındaki maden ruhsat sahipleri tarafından yapılması halinde ise geçersiz sayılması söz konusu olacaktır. Bu açıdan ilgili düzenlemenin, Anayasa’nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olduğu söylenebilir, Süzek, 2017: 187-189.

¹⁹³ Günay, 2016a: 144.

¹⁹⁴ <http://esrakilim.blogcu.com/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-r/3306167>. (erişim tarihi: 30.05.2016).

¹⁹⁵ <http://www.investopedia.com/terms/r/royalty.asp>. (erişim tarihi: 01.08.2016).

¹⁹⁶ Atay, 2016: 553-560; Çağlayan, 2016: 583-584; Duran, 1982: 430; Gözübüyük ve Tan, 2016: 482-495.

sözleşme ile taraflardan birine özel hukuku aşan birtakım üstün ve ayrıcalıklı yetkiler tanınmamaktadır.

Öte yandan rödovans sözleşmesi, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının doğal bir sonucu olarak özel hukuka tabi olan sözleşmelerde bulunmayan birtakım idari boyutlara da sahiptir. Bu kapsamda ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılacak rödovans sözleşmelerinin Bakanlığın iznine tabi olması, rödovans sözleşmesinin konusunu oluşturan madenlerin kamu malı niteliği taşıması, rödovans sözleşmesinin süresinin ruhsat süresini aşmayacak şekilde belirlenmesi gerekliliği gibi hususlar rödovans sözleşmesini özel hukuk sözleşmelerinden ayırmaktadır. Bu bilgiler ışığında rödovans sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin kesin bir belirleme yapılmasının oldukça zor olduğu söylenebilir. Kanımca, rödovans sözleşmelerinin özel hukuk sözleşmelerinde bulunmayan birtakım idari boyutlara sahip olsa da taraflardan herhangi birine özel hukuku aşabilecek yetkilerin tanınmamış olması ve tarafların eşit konumda olması sebebiyle özel hukuk sözleşmesi olarak nitelendirilmeleri mümkündür.

Nitekim Yargıtay 14. Hukuk Dairesi bir kararında rödovans sözleşmesini, ürün kirası sözleşmesinin bir türü olarak kabul etmiştir.¹⁹⁷ HSYK da hukuki müzakere toplantıları neticesinde, rödovans sözleşmelerinin ürün kirası olarak nitelendirilebileceği neticesine varmıştır.¹⁹⁸ Rödovans sözleşmesinin özel hukuk sözleşmesi olduğunun kabul edilmesi halinde bile söz konusu değerlendirmelere tam olarak katılmak mümkün gözükmemektedir. Zira her ne kadar aralarında önemli ölçüde benzerlik bulunsa da bir önceki paragrafta vurgulanan kendine has özellikleri nedeniyle rödovans sözleşmesi, ürün kirası sözleşmesi ile birebir örtüşmemektedir. Dolayısıyla doktrinde, kuruluşundan sona erme anına kadar rödovans sözleşmesini düzenleyen bir kanuna ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.¹⁹⁹

Bir sözleşme ilişkisinde taraflar, Türk Borçlar Kanunu'nun²⁰⁰ 26. maddesinde ifade edilen sözleşme özgürlüğü ilkesine dayanarak kanunda düzenlenmemiş sözleşme tipleri yaratabilirler.²⁰¹ İşte bu sözleşmelere isimsiz sözleşmeler denilmektedir. Bir başka deyişle isimsiz sözleşmeler, ne TBK'nın özel hükümlerinde ne de özel kanunlarda düzenlenmiş olan sözleşmelerdir.²⁰² Bazı isimsiz sözleşmelerin, doğrudan veya dolaylı olarak isimlerinin kanunda zikredilmiş olması mümkündür, ancak bu durum dahi söz konusu sözleşmelerin

¹⁹⁷ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, T. 20.02.2007, E. 2007/111, K. 2007/1552, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁹⁸ <http://hmt.hsyk.gov.tr/toplantilar/2013/adli-yargi/guz-nevsehir/raporlar/2013-Guz-nevsehir-8-Grup-kira.pdf>. (erişim tarihi: 22.08.2016).

¹⁹⁹ Amıklioğlu, 2016: 95.

²⁰⁰ Sonraki kullanımlarda TBK olarak anılacaktır.

²⁰¹ Oktay, 1995-1996: 263; Zevkliler ve Gökyayla, 2016: 7.

²⁰² Aral ve Ayrancı, 2015: 53; Oktay, 1995-1996: 263; Eren, 2015: 207-210.

isimli/tipik sözleşme sayılması için yeterli değildir. Nitekim bu ayırmada önem taşıyan nokta sözleşmelerin kanunda ismen zikredilmiş olması değil, birtakım kurallarla bu sözleşmelerin esaslı noktalarının düzenlenmemiş olmasıdır.²⁰³ Bu bağlamda rödovans sözleşmeleri her ne kadar ismen Maden Kanunu'nda zikredilse de söz konusu düzenlemeler rödovans sözleşmesinin isimli sözleşme kategorisine dâhil edilebilmesi için yeterli değildir. Zira kanun koyucu ne TBK'nın özel hükümlerinde ne Maden Kanunu'nda ne başka bir özel kanunda bu sözleşme türüne ilişkin ayrıntılı bir düzenlemeye yer vermiştir. Bu bilgiler ışığında rödovans sözleşmesinin isimsiz sözleşme olarak sınıflandırılması mümkündür.²⁰⁴

Diğer taraftan isimsiz sözleşmeler de kendi aralarında pek çok sınıflandırmaya tabi tutulabilirler. İsimsiz sözleşmeler, bazı yazarlar tarafından sui generis sözleşmeler, karma sözleşmeler ve bileşik sözleşmeler olmak üzere üçe ayrılmaktayken²⁰⁵; bazı yazarlar tarafından da sui generis sözleşmeler ve karma sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.²⁰⁶ Söz konusu bu sınıflandırmalar içinde rödovans sözleşmesinin karma sözleşmeler grubuna dâhil olduğunu söyleyebiliriz. Karma sözleşmeler, kanunda çeşitli sözleşme tipleri için öngörülen unsurların kanunun öngörmediği bir şekilde bir araya gelmesi ile oluşan sözleşmelerdir.²⁰⁷ Karma sözleşmeler de kendi aralarında çifte tipli sözleşmeler, kombine sözleşmeler ve eklemlı karma sözleşmeler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.²⁰⁸ Bu ayırmada ise rödovans sözleşmesinin, eklemlı karma sözleşmeler grubuna dâhil olduğu söylenebilir. Zira rödovans sözleşmelerinde taraflar, ürün kirasına ilişkin olarak TBK'da düzenlenmiş yükümlölüklerin yanı sıra Maden Kanunu ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenen birtakım yükümlölüklere de sahiptir.²⁰⁹

Rödovans sözleşmeleri, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'ne göre *“ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeleri”* ifade etmektedir. Ancak söz konusu tanım, sözleşmenin esaslı unsurlarını ihtiva etmemektedir. Dolayısıyla hukuki ve

²⁰³ Aral ve Ayrancı, 2015: 53; Oktay, 1995-1996: 264; Uyumaz ve Güngör, 2015: 156.

²⁰⁴ Uyumaz ve Güngör, 2015: 155.

²⁰⁵ Aral ve Ayrancı, 2015: 56; Oktay, 1995-1996: 272.

²⁰⁶ Eren, 2015: 207-208.

²⁰⁷ Aral ve Ayrancı, 2015: 57; Eren, 2015: 207-208; Oktay, 1995-1996: 273; Zevkliler ve Gökyayla, 2016: 18-21.

²⁰⁸ Eren, 2015: 208; Oktay, 1995-1996: 274; Karma sözleşmelerin sınıflandırılması hususunda da doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Nitekim Aral ve Ayrancı'ya göre karma sözleşmeler; çifte tipli sözleşmeler, kombine sözleşmeler, çeşitli tiplere ait unsurların birbirine karıştığı sözleşmeler ve kendisine yabancı yan edimleri ihtiva eden sözleşmeler olmak üzere dörde ayrılmaktadır, Aral ve Ayrancı, 2015: 59.

²⁰⁹ Uyumaz ve Güngör, 2015: 156; Rödoavns sözleşmelerinin hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar esasen borçlar hukukunun kapsamına dâhil olduğu için, bu başlık altında ilgili tartışmalara ilişkin genel çerçevenin çizilmesiyle yetinilmiştir.

ekonomik açıdan taşıdığı önem karşısında, rödovans sözleşmelerinin bütün esaslı noktalarını içerir şekilde kanuni bir tanımının yapılması gerekmektedir.²¹⁰

Rödovans sözleşmesi ile ruhsat sahibi, her yıl üretilen ton başına göre hesaplanan ve rödovans bedeli olarak adlandırılan bir kira bedeli karşılığında, işletme iznini rödovansçı olarak adlandırılan üçüncü kişilere veya kuruluşlara devretmeyi taahhüt etmektedir.²¹¹ Rödovans sözleşmesiyle devredilen sadece maden sahasının işletilmesi hakkıdır; dolayısıyla ruhsat sahibi değişmemektedir. Bu sözleşme uyarınca maden işletme hakkını devralan rödovansçı, rödovans sözleşmesine konu olan alanda, işletme hakkının kendisine verdiği yetkileri kullanabilir ve çeşitli madencilik faaliyetlerinde bulunabilir.

Yukarıdaki paragraflarda da değinildiği üzere, Maden Kanunu'nda, TBK'da veya başka bir kanunda rödovans sözleşmelerine ilişkin özel düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle Yargıtay, rödovans sözleşmelerine TBK'nın 357 vd. maddelerinde düzenlenen ürün kirasına ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini kabul etmektedir.²¹² Nitekim doktrinde de rödovans sözleşmelerine, TBK'da yer alan ürün kirasına ilişkin hükümlerin uygulanacağı hususunda görüş birliği sağlanmış gözükmemektedir.²¹³

TBK'nın 357. maddesine göre ürün kirası, *“kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği”* sözleşmelerdir. Gerçekten de rödovans sözleşmelerinde, ruhsat sahibi, belli bir bedel karşılığında maden ruhsatından doğan işletme hakkını yani madencilik faaliyetinde bulunma hakkını rödovansçıya devretmektedir. Bu açıdan rödovans sözleşmesinin TBK'nın

²¹⁰ Erekeçi ve Süleymanoğlu, 2016: 135.

²¹¹ Öztoprak, 2015:125; Günay, 2016a: 146; Baycık, 2011: 1895; Uyumaz ve Güngör, 2015: 151.

²¹² Topaloğlu, 2016: 208; Öztoprak, 2015: 129; Uyumaz ve Güngör, 2014: 163-164; *“...Günümüz literatüründe rödovans, “maden ruhsat alanlarının, hukuki hak ve sorumlulukları kendisinde kalması koşuluyla hak sahibi tarafından sözleşme ile özel veya tüzel bir kişiye, bir süre tahsis edilmesi durumunda, maden ocağının işletilmesini üstlenen özel veya tüzel kişinin, esas ruhsat sahibine, ürettiği her bir ton maden için ödemeyi taahhüt ettiği meblağ” olarak tanımlanmaktadır. Rödovans sözleşmesine Maden Kanununda özel bir düzenleme olmadığı için Borçlar Kanununun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen “hasılat kirasına” ait hükümler uygulanır. Türk Borçlar Hukukunda sözleşmelerde şekil serbestisi geçerlidir. Yasada özel olarak bir şekle bağlanmayan sözleşmeleri taraflar istedikleri şekilde yapabilirler. Rödovans sözleşmesi maden ruhsatının devri anlamına gelmediğinden, devir sözleşmesinin Maden İşleri Genel Müdürlüğünde yetkili memur huzurunda yapılması zorunluluğu yoktur...”*, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, T. 17.10.2014, E. 2014/16695, K. 2014/19906, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası; *“...Bununla beraber Maden Kanununun uygulanması ile ilgili usul ve esasları belirleyen Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesine göre ruhsat sahalarının madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler rödovans sözleşmeleridir. Görüldüğü gibi rödovans sözleşmesinde maden işletme ruhsatı sahibinin ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmındaki işletme iznini belirli bir süre başkasına devretmesi ve karşılığında genellikle çıkarılan madenin belirli bir miktarı kadar bedeli rödovans bedeli olarak alması söz konusu olup bu sözleşme bir nevi hasılat kirası olarak kabul edilmektedir...”*, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, T. 13.04.2015, E. 2015/3744, K. 2015/13328, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

²¹³ Topaloğlu, 2016: 208; Özdamar, 2001b: 126; Uyumaz ve Güngör, 2015: 164; Erekeçi ve Süleymanoğlu, 2016: 137-138; Baycık, 2011: 1897; Çankaya, 2014: 15.

357 vd. maddelerinde düzenlenen ürün kirası kurumunun tanımıyla örtüştüğü ve söz konusu hükümlerin rödovans sözleşmelerine de uygulanmasında sakınca olmadığı söylenebilir.

Her ne kadar durum böyle olsa da rödovans sözleşmesinin ürün kirası sözleşmesiyle birebir örtüştüğü söylenemez. Zira rödovans sözleşmesinin konusunu idareden alınan ruhsatın sağladığı işletme izninin devri oluşturmaktadır ve ayrıca madenler kamu malı niteliğine haizdir. Bu nedenle rödovans sözleşmesine ilişkin herhangi bir uyuşmazlıkta önce Maden Kanunu'nda konuya ilişkin bir düzenleme olup olmadığına bakılması, eğer Kanun'da bu hususa ilişkin herhangi bir düzenleme yoksa bu durumda söz konusu uyuşmazlığa uygun düştüğü ölçüde ürün kirasına ilişkin hükümlerin uygulaması gerekmektedir.²¹⁴

2.2.1.3. Rödovans Sözleşmesinin Şekli ve Tescili

Borçlar hukukumuzda hâkim olan sözleşme özgürlüğü ilkesi; şekil özgürlüğü olarak da ifade edilen, tarafların sözleşme yaparken istedikleri şekli seçebilme serbestisini de kapsamaktadır. TBK'nın 12. maddesinde düzenlenen şekil özgürlüğü ilkesi uyarınca, kanunda veya sözleşmede özel olarak bir geçerlilik şeklinin öngörülmemesi halinde sözleşmelerin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Dolayısıyla böyle bir durumda taraflar yapacakları sözleşmenin şekline kendileri karar verebileceklerdir.²¹⁵

Rödovans sözleşmesinin şekli hususunda TBK'da ve Maden Kanunu'nda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla rödovans sözleşmesi yaparken tarafların uymak zorunda oldukları herhangi bir şekil kuralı bulunmamaktadır. Bu durumda taraflar, rödovans sözleşmesini, şekil serbestisi ilkesi uyarınca adi yazılı şekilde veya noterde düzenleme şeklinde yapabilmektedirler.²¹⁶

Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun²¹⁷ 11. maddesinin ilk fıkrası uyarınca, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan²¹⁸ düzeyde gelir sağlamayı hedefleyen işletmeler, ticari işletme olarak kabul edilmektedirler. Bu duruma paralel olarak esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan maden ruhsat sahaları da TTK bağlamında ticari işletme sayılmaktadırlar. Bu durumda TTK'nın 11. maddesinin son fıkrası uyarınca, ticari işletmenin devri sözleşmeleriyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmelerin yazılı olarak yapılmaları, ticaret siciline tescil ve ilan edilmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla TTK bağlamında ticari işletme olarak kabul edilen bir maden ruhsat sahasının bütününe ilişkin rödovans sözleşmeleri için

²¹⁴ Erekeçi ve Süleymanoğlu, 2016: 137-138.

²¹⁵ Eren, 2015: 267-268; Kılıçoğlu, 2015: 112.

²¹⁶ Topaloğlu, 2016: 209-210.

²¹⁷ Sonraki kullanımlarda TTK olarak anılacaktır.

²¹⁸ Esnaf işletmesi için öngörülen sınır; 21.07.2007 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu tarafından verilen 2007/12362 sayılı kararın 1/a bendinde yer alan oranlar dâhilinde, Vergi Usul Kanunu'nun 177. maddesinde belirtilen miktarlar üzerinden hesaplanacaktır.

şekil serbestisi ilkesi geçerli değildir; bu sözleşmelerin yazılı olarak yapılıp, ticaret siciline tescil ve ilan edilmeleri gerekmektedir.²¹⁹

Bu noktada söz konusu sözleşmenin rödovans sözleşmesi mi yoksa maden ruhsatının devri sözleşmesi mi olduğu ayrımını yapmak oldukça önem taşımaktadır. Zira maden ruhsatının devri sözleşmesinin MİGEM’de yetkili memur huzurunda yapılması gerekmektedir.²²⁰ Ancak rödovans sözleşmesinde devredilen maden ruhsatı değil maden işletme hakkıdır. Dolayısıyla rödovans sözleşmelerinin, MİGEM’de yetkili memur huzurunda yapılması gibi bir şart bulunmamaktadır.

Rödovans sözleşmelerinin kuruluşları konusundaki bu serbesti 05.02.2015 tarih ve 6592 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılacak rödovans sözleşmeleri artık Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın iznine tabidir. Bu iznin alınmaması durumunda yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulacaktır. Üstelik kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamayacaklardır. Aksi hâlde yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulacaktır.

Rödovans sözleşmeleri, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği’nin 100. maddesi uyarınca, tarafların talebi halinde maden siciline tescil edilebilir. Rödovals sözleşmesiyle sadece maden işletme hakkı devredildiği için söz konusu sözleşmenin maden siciline tescili zorunlu değildir ve bu tescil kurucu bir nitelik taşımamaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de rödovans sözleşmesinin maden siciline tescilinin zorunlu olmadığını, söz konusu tescilin ancak madendeki devlet hakkının takibi açısından hüküm ifade edeceğini belirtmiştir.²²¹

2.2.1.4. Rödovals Sözleşmesinin Tarafları

Rödovans sözleşmesi, maden ruhsat sahibi ve rödovansçı arasında yapılmaktadır. Maden ruhsat sahibi, Maden Kanunu ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği’nde belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda kendisine bir süreliğine maden işletme yetkisi

²¹⁹ Topaloğlu, 2016: 210.

²²⁰ Topaloğlu, 2016: 209; Çankaya, 2014: 4.

²²¹ “...Taraflar arasındaki sözleşmenin maden siciline tescili zorunluluğu bulunmayıp, tescil ancak madendeki devlet hakkının takibi açısından hüküm ifade etmektedir. O hâlde mahkemece herhangi bir şekil şartına tabi olmayan rödovans sözleşmesine dayalı davacı taleplerinin değerlendirilmesi gerekir iken, somut olayda uygulama yeri bulunmayan Maden Kanunu’nun 38.maddesine göre sözleşmenin maden siciline kaydedilmediği gerekçesiyle davanın reddi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle dahi bozulması gerekmiştir...”, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T. 08.12.2005, E. 2004/12958, K. 2005/12055, Kazancı mevzuat ve içtihat bilgi bankası; Maden siciline ilişkin tartışmalara “2.3.3. Maden Sicili” başlığı altında ayrıntılı olarak değinilecektir.

verilmiş olan kişi veya kurumları ifade etmektedir. Maden Kanunu'nun 5. maddesinde madenler üzerinde tesis olunan işletme ruhsatının hisselerine bölünmeksizin bir bütün halinde muameleye tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir. Maden Kanunu'nun 6. maddesi de bu düzenlemeye paralel olarak maden haklarının gerçek veya tüzel tek kişi adına verileceğini düzenlemiştir. Maden işletme hakkının, maden haklarının kalemlerinden biri olduğu düşünüldüğünde ve iki madde beraber değerlendirildiğinde maden ruhsat sahibinin gerçek veya tüzel tek bir kişiden oluşacağı söylenebilir. Böylelikle kanun koyucu, maden haklarının hisseli olduğu durumlarda meydana gelebilecek anlaşmazlıklar karşısında madencilik faaliyetlerinin aksaması ihtimalini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan Maden Kanunu'nun 6/3 maddesi uyarınca, devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel arama ve işletme ruhsatı sahibi olamazlar. Maden arama veya işletme hakkına sahip olan bir kişi Devlet Memurları Kanunu uyarınca memur olursa, memuriyete geçişinden itibaren 6 ay içinde bu haklarını devretmek zorundadır.²²²

Rödovans sözleşmesinin diğer tarafı ise rödovans bedeli karşılığında maden işletme hakkını devralan, rödovans veren veya rödovansçı olarak da adlandırabileceğimiz üçüncü kişi ya da kurumları ifade etmektedir. 2015 yılında Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde yayımlanan Maden Yönetmeliği taslağında rödovansçı, *“ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla ruhsat sahiplerinin rödovans sözleşmesi imzaladığı üçüncü kişi veya şirketler”* şeklinde tanımlanmıştır. Gerek Maden Kanunu'nda gerekse Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde rödovansçının niteliklerine ilişkin herhangi bir belirlemeye yer verilmemiştir. Yalnızca Yönetmelik'in 100. maddesinde MİGEM'in hiçbir şekilde rödovans sözleşmelerine taraf olamayacağı ifade edilmiş ve Kanun'un 6/3 maddesinde sayılan kişilerin rödovansçı olup olamayacağına ilişkin herhangi bir belirlemeye gidilmemiştir. Bu durumda söz konusu kişilerin rödovans sözleşmesine taraf olmalarının önünde herhangi bir engel olmadığı söylenebilir.²²³

Diğer bir açıdan rödovans sözleşmesine konu olan alanlarda yürütülen madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili mali sorumluluklar rödovansçıya aittir. Dolayısıyla rödovanslı sahada çalışan işçiler İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin her türlü mali taleplerini rödovansçıya yönelteceklerdir. Bu noktada rödovansçının mali durumunun işçilerin taleplerine cevap verecek yeterlilikte olması oldukça

²²² Maden haklarına sahip olma ehliyeti, “3.1.1. Genel Olarak Maden Hakları” başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

²²³ Amıklioğlu'na göre ruhsat sahibi için öngörülen kriterler rödovansçı için de uygulanacaktır, Amıklioğlu, 2016: 74.

önem taşımaktadır. Aksi hâlde işçiler, kanunun açık hükmü gereği, ruhsat sahibine başvuramayacaklar ve taleplerinin sonuçsuz kalma riskiyle karşı karşıya kalacaklardır. Bu konuyla ilgili doktrindeki tartışmaları sona erdirebilmek, uygulamadaki belirsizlikleri giderebilmek ve mağduriyetleri önlemek adına ayrıntılı bir yasal düzenleme ihtiyacı olduğu açıktır. Nitekim bu boşluk Maden Yönetmeliği taslağı hazırlanırken görülmüş ve taslağın “Rödovans İşlemleri” kenar başlıklı 99. maddesinde, rödovansçının da Kanun’un 6. maddesinde maden haklarına sahip olma ehliyeti için öngörülen kriterleri taşımaları ve rödovansçıda birtakım mali yeterlilik şartlarının aranması gerekliliği haklı olarak ifade edilmiştir.

2.2.1.5. Rödovans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Yükümlülükleri

Rödovans sözleşmesinde taraflar birtakım haklara ve yükümlülüklerle sahiptir. Sözleşmenin taraflarının hak ve yükümlülüklerinin açıkça ortaya konulması, uygulamada doğabilecek uyuşmazlıkların çözülmesi noktasında oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla şimdi sözleşmenin taraflarının sahip olduğu haklar ve yükümlülükler ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.2.1.5.1 Ruhsat Sahibinin Hakları ve Yükümlülükleri

2.2.1.5.1.1. Ruhsat Sahibinin Hakları

Rödovans sözleşmelerine, niteliğine uygun düştüğü ölçüde ürün kirasına ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğine yukarıdaki başlıklar altında değinmiştik. Bu doğrultuda taraflarının hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi hususunda TBK’nın 357 vd.’da yer alan hükümler kıyasen rödovans sözleşmelerine de uygulanabilecektir. Ayrıca Kanun’un 358. maddesi uyarınca, taraflar arasında çıkan bir uyuşmazlığa ilişkin ürün kirası hükümleri arasında özel bir düzenleme yoksa bu durumda kira sözleşmesine ilişkin genel hükümler uygulama alanı bulacaktır.

Ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesinden doğan en temel hakkı, TBK’nın 362. maddesi uyarınca, rödovansçıdan rödovans bedelini ve yan giderleri talep etme hakkıdır. Bunun yanı sıra ruhsat sahibi, kiralananın özgülendiği amaca uygun ve iyi bir biçimde işletilmesini ve kiralananın bakımının gereği gibi yapılmasını rödovansçıdan talep edebilecektir.

Rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine verdiği bir diğer hak ise hapis hakkıdır. Hapis hakkı, en genel şekliyle Türk Medeni Kanunu’nun²²⁴ 950/1 maddesinde düzenlenmiştir. Bu

²²⁴ Sonraki kullanımlarda TMK olarak anılacaktır.

hüküm uyarınca, alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu taşınırı veya kıymetli evrakı, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması hâlinde, borç ödeninceye kadar hapsedebilme hakkına sahiptir. TMK’da düzenlenen genel hapis hakkının yanı sıra özel kanunlarda da çeşitli hapis hakkı düzenlemeleri mevcuttur. Söz konusu özel düzenlemelerden biri de adi kira sözleşmelerinde kiralayanın hapis hakkına ilişkin TBK’nın 336 vd. maddeleridir. 6098 sayılı TBK’da, 818 sayılı Kanun’dan²²⁵ farklı olarak, hasılat kirasına ilişkin hükümlerin arasında hapis hakkına dair özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak kira sözleşmesine ilişkin genel hükümlere gönderme yapan 358. madde uyarınca, kiralayanın hapis hakkını düzenleyen hükümler hasılat kirası için de uygulanabilir. Buna paralel olarak rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin de ödenmeyen rödovans bedelinin güvencesi olmak üzere TBK’nın 336 vd. maddelerinde düzenlenen hapis hakkına sahip olduğu söylenebilir.²²⁶

Rödovans sözleşmesinin her iki tarafının da tacir olduğu durumlarda ise söz konusu uygulamada birtakım farklılıklar gündeme gelecektir. Zira genel hapis hakkını düzenleyen TMK’nın 950/2 maddesinde, zilyetlik ve alacağın ticarî ilişkiden doğmuş olması durumunda, tacirler arasında eşyanın alacak ile bağlantısının bulunduğu varsayılacağı ifade edilmiştir. Bu hüküm uyarınca, rödovans sözleşmesinin her iki tarafının da tacir veya tacir sayılan kişilerden olması, aradaki ilişkinin her iki taraf açısından da ticari iş niteliğine sahip olması ve zilyetlik ile alacağın ticari ilişkiden doğması durumunda²²⁷, ruhsat sahibi, hapis hakkını kullanırken rödovans bedeli alacağı ile ilgili olmasa bile hapis hakkına konu olan eşya arasında TMK’nın 950/1 maddesinde aranan bağlantı varsayılacaktır.

2.2.1.5.1.2. Ruhsat Sahibinin Yükümlülükleri

Ruhsat sahibinin yükümlülükleri; 6098 sayılı TBK, 3213 sayılı Maden Kanunu ve diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde belirlenmelidir.

Ruhsat sahibinin, 3213 sayılı Maden Kanunu ve diğer mevzuat hükümlerinde ruhsata bağlı olarak öngörülmüş olan bütün yükümlülükleri yerine getirmesi gerekmektedir.²²⁸ Rödovals sözleşmesiyle işletme hakkının üçüncü bir kişi veya şirkete devredilmiş olması ruhsat sahibinin sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Buna göre ruhsat sahibi, rödovans sözleşmesi imzalanmış olsa bile Maden Kanunu’nun 17, 20, 23, 24, 26, 29 ve 30.

²²⁵ 818 sayılı Kanun’un 281/3 maddesinde bu husus “*Mucir, işlemiş ve işleyecek olan bir kira için adi icarda olduğu gibi hapis hakkına maliktir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

²²⁶ Uyumaz ve Güngör, 2015: 165.

²²⁷ Bilgili ve Demirkapı, 2015: 69; Ülgen vd., 2015: 281.

²²⁸ Çankaya, 2014: 5; Topaloğlu, 2015b: 45.

maddelerinde düzenlenen yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır. Aksi takdirde birtakım yaptırımlarla karşı karşıya gelebilir.

Ruhsat sahibinin maden mevzuatından doğan yükümlülüklerinin yanı sıra, rödovans sözleşmesi gereğince TBK'nın hasılat kirasına ilişkin hükümlerinin uygulanmasından kaynaklanan birtakım yükümlülükleri de mevcuttur.

TBK'nın 360. maddesi uyarınca ruhsat sahibi, kiralanan maden sahasını sözleşmenin amacına uygun olarak kullanılmaya ve işletilmeye elverişli bir durumda kiracıya teslim etmek ve sözleşme süresince bu durumda bulundurmakla yükümlüdür.²²⁹ Kiralananın yanı sıra ruhsat sahibi, kendisine ait olan ancak bir liste çıkarılarak rödovans sözleşmesi kapsamına dâhil edilen bütün demirbaş eşya, ulaşım araçları, iş makineleri ve işletme tesisatının tamamını da rödovansçıya teslim etmekle yükümlüdür.²³⁰

Ruhsat sahibi, TBK'nın 361. maddesi uyarınca, rödovans sözleşmesi süresi içinde yapılması zorunlu olan esaslı onarımları rödovansçı tarafından bildirilir bildirilmez gideri kendisine ait olmak üzere yapmakla yükümlüdür.

Ruhsat sahibi, TBK'da yer alan hasılat kirasına ilişkin yükümlülüklerin yanı sıra 358. maddenin kira sözleşmesine ilişkin genel hükümlere yaptığı atıf uyarınca, gerekli şartların bulunması halinde, ayıp ve zapttan da sorumlu tutulabilecektir.²³¹ Bu doğrultuda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında, ürün kirası sözleşmelerinde işletmenin verim kabiliyetinin oldukça önem taşıdığını; çünkü bu tip sözleşmelerde, kiracının amacının semere elde etmek olduğunu, dolayısıyla bu üretimi yapabileceğine dair kiralayan tarafından bir teminat verilmesi bile sözleşmenin içeriğinden böyle bir teminatın var olduğunun kabul edildiğini ve üretimdeki düşüklüğün kural olarak ayıp sayılacağını vurgulamıştır. Bu doğrultuda Yargıtay, yerel mahkemenin, seçilecek uzman bilirkişiler aracılığıyla, yerinde keşif yapılarak ve sözleşmeye konu sahada sondaj yöntemi veya sahanın verimine ilişkin maden tekniklerine göre jeolojik etüt yapılarak, sahadaki mermerin rengi, rezervi, yabancı eleman varlığı, blok şekli ve ölçüleri, üretimin devamlılığı gibi faktörlere göre ocağın durumunun sözleşmede

²²⁹ Bu yükümlülüğe ilişkin bir uyumsuzlukta Yargıtay, "...Bu durumda mahkemece tarafların tüm delillerinin ibrazı sağlanarak genel olarak Borçlar Kanununun 249. maddesine ve özel olarak da taraflar arasındaki sözleşme hükümlerine göre kiralananın kullanıma uygun şekilde teslim edilip edilmediği ve bunun sonucunda kiracının kira borcu ödeme yükümlülüğünün doğup doğmadığı üzerinde durularak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi doğru olmadığından hükmün bozulması gerekmiştir..." şeklinde karar vermiştir, Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, T. 04.07.2012, E. 2012/6652, K. 2012/10092, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²³⁰ Çankaya, 2014: 5; Eren, 2014: 458.

²³¹ Erekeçi ve Süleymanoğlu, 2016: 138; Uyumaz ve Güngör, 2015: 167.

güdülen amaca uygun olup olmadığını belirlemek, bir başka deyişle maden ocağının ayıplı olup olmadığını tespit etmek zorunda olduğu sonucuna ulaşmıştır.²³²

Yukarıda sayılan yükümlülüklerin yanı sıra, TBK'nın 302. maddesi uyarınca, aksi kararlaştırılmamışsa veya kanunda öngörülmemiş ise ruhsat sahibi kiralananla ilgili zorunlu sigorta, vergi ve benzeri yükümlülüklerle katlanmak zorundadır.

2.2.1.5.2. Röдовansçının Hakları ve Yükümlülükleri

2.2.1.5.2.1. Röдовansçının Hakları

Röдовans sözleşmesiyle röдовansçının sahip olduğu en temel hak, röдовans bedeli karşılığında kiralanan maden sahasının ve röдовans sözleşmesi kapsamına dâhil edilen tüm araç ve makinaların kendisine teslim edilmesini talep etme hakkıdır.²³³ Bunun yanı sıra röдовans veren, yapılması zorunlu olan esaslı onarımların yapılmasını ruhsat sahibinden talep etme hakkına sahiptir.

Röдовansçı, TBK'nın 358. maddesinin kira sözleşmesine ilişkin genel hükümlere yaptığı atıf uyarınca, röдовans sözleşmesinin konusunun ayıplı olması veya üçüncü kişinin belirli hakları ileri sürmesi (zapt) halinde, kira sözleşmesine ilişkin genel hükümlerde bu ihtimaller için öngörülen hakları kullanabilecektir. Bu haklara ilave olarak röдовansçı, gerekli şartların gerçekleşmesi halinde, ayıp veya zapttan doğan zararının tazmin edilmesini de isteyebilecektir.

2.2.1.5.2.2. Röдовansçının Yükümlülükleri

Röдовansçının röдовans sözleşmesinden doğan en temel yükümlülüğü, sözleşmede kararlaştırılan röдовans bedelini ruhsat sahibine ödeme yükümlülüğüdür. Aksi takdirde ruhsat sahibi, röдовansçıya yazılı olarak en az altmış günlük bir süre tanıyacak ve bu süre içinde bedelin ödenmemesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilecektir. Öte yandan deprem, grizu, yangın gibi sebeplerle madenin işletilmesi mümkün olmazsa veya maden rezervi sözleşmede öngörülen miktarda çıkmazsa, röдовansçı röдовans bedelinin indirilmesini isteyebilecektir.²³⁴

TBK'nın 364. maddesi uyarınca, röдовansçı, maden sahasını özgülendiği amaca uygun ve iyi bir biçimde işletmekle, özellikle ürün vermeye elverişli bir durumda bulundurmakla yükümlüdür. Bu doğrultuda röдовansçı, maden sahasını akılcı ve iyi bir

²³² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 23.10.2013, E. 2013/14-215, K. 2013/1487, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²³³ Uyumaz ve Güngör, 2015:167; Eren, 2014: 457-459.

²³⁴ Topaloğlu, 2011: 54.

biçimde işletmeyerek, maden rezervini daha sonraki kullanımları engelleyecek şekilde tahrip ederse ruhsat sahibine karşı sorumlu olacaktır.²³⁵

TBK'nın 365. maddesi uyarınca, rödovansçı, rödovans sözleşmesine konu olan maden sahasının bakımını gereği gibi yapmakla; yerel âdete uygun olarak küçük onarımları yapmak, bozulan veya kullanılmayla yok olan düşük değerli araç ve gereçlerin yerine yenilerini koymakla; maden sahasını, kuyuları ve galerileri iyi bir şekilde muhafaza etmekle ve gerekli emniyet tedbirlerini almakla yükümlüdür.²³⁶

Rödovansçı ve ruhsat sahibi, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca, rödovans sözleşmesinin yapıldığı tarihte maden işletmesinde çalışan işçilerin iş sözleşmelerini, rödovans sözleşmesiyle işletme hakkının devredildiği gerekçesiyle feshedemeyeceği gibi; işçi yönünden de rödovans sözleşmesi fesih için haklı sebep oluşturmaz.²³⁷ Dolayısıyla rödovansçı, herhangi bir haklı sebebi yoksa söz konusu işçilerin iş sözleşmelerini devam ettirmekle yükümlüdür.

Maden Kanunu'nun Ek 7. maddesi uyarınca, rödovans sözleşmesine konu maden sahasında yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluk rödovansçıya aittir. Zira maden ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında alt işverenlik ilişkisi mevcut değildir. Bu hüküm gereğince, maden ocaklarında meydana gelen iş kazalarından ve işçilerin meslek hastalıklarından doğan idari, mali ve hukuki sorumluluklar da sadece rödovansçıya ait olacak, ruhsat sahibi sorumlu tutulamayacaktır.

Bu konuyla ilgili olarak değinmemiz gereken bir diğer husus da cezai şart kurumudur. Cezai şart, TBK'nın 179. maddesi uyarınca, sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi ya da borcun belirlenen zaman veya yerde ifa edilmemesi durumları için kararlaştırılabilir.²³⁸ Hâkim, TBK'nın 182/3. maddesi uyarınca, önüne gelen bir uyuşmazlıkta, tarafların aralarında kararlaştırdıkları ceza bedelinin fahiş olduğuna kanaat getirirse, fahiş cezai şartı kendiliğinden indirebilecektir. Rödovans sözleşmesinde de taraflar, sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi ya da borcun belirlenen zaman veya yerde ifa edilmemesi ihtimalleri için cezai

²³⁵ Öztoprak, 2015: 131; Topaloğlu, 2011: 56.

²³⁶ Topaloğlu, 2001: 251.

²³⁷ Öztoprak, 2015: 131; Topaloğlu, 2011: 53; Nitekim Yargıtay 9. Hukuk Dairesi bu konuda vermiş olduğu bir kararda "...Dosyada mevcut olgulara göre dava konusu işyeri kapanmamış, "Rödovans Sözleşmesi" ile dava dışı bir firmaya devredilmiştir. Devir tarihi itibari ile davacının iş sözleşmesi devam ettiğinden davacının iş sözleşmesinin de işyeri devri ile birlikte devredildiğinin kabulü gerekir. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 6. maddesine göre salt işyeri devrinden dolayı iş sözleşmesi feshedilemez..." şeklinde hüküm kurarak rödovans sözleşmesiyle işletme hakkının devredildiği gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilemeyeceğini ifade etmiştir, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, T. 26.02.2007, E. 2007/3150, K. 2007/5231, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²³⁸ Eren, 2015: 1181-1182; Kılıçoğlu, 2015: 792-794; Oğuzman ve Öz, 2015: 518-519.

şart kararlaştırmakta serbesttir.²³⁹ Ancak rödovans sözleşmelerinde taraflar genellikle tacir sıfatını taşımaktadırlar. Bu durumda tacir sıfatını taşıyan ruhsat sahibi veya rödovansçı, TTK'nın 22. maddesi uyarınca fahiş ceza kararlaştırılmış olduğu iddiasıyla cezai şartın indirilmesini mahkemeden talep edemeyecektir.²⁴⁰

2.2.1.6. Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesi

Rödovans sözleşmesinin sona ermesi bakımından niteliğine uygun düştüğü ölçüde TBK'da yer alan ürün kirasının sona ermesine ilişkin hükümler ve bu hükümlerin yetersiz kalması durumunda ise TBK'nın genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır.²⁴¹

Rödovans sözleşmesi, ruhsat sahibinin veya rödovansçının kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerine aykırı davranması halinde diğer tarafın sözleşmeye aykırı hareket eden tarafa göndereceği fesih beyanı ile sona erdirilebilir.²⁴² Yargıtay bir kararında, üretim iznini aşan miktarda üretim yapılmasını sözleşmeye aykırılık olarak değerlendirmiş ve rödovans sözleşmesinin feshine karar vermiştir.²⁴³ Yargıtay bir başka kararında da rödovansçının, rödovans sözleşmesinin özel şartlarına aykırı davranması durumunda sözleşmenin feshedilebileceğine hükmetmiştir.²⁴⁴

²³⁹ "...Takipte dayanan ve hükme esas alınan 01.05.2009 başlangıç tarihli ve bir yıl süreli kira sözleşmesi konusunda taraflar arasında bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Sözleşmenin özel şartlar 7. maddesi "...sözleşmenin ruhsat sahibi tarafından haklı bir nedene dayanmaksızın ilk 10 yıllık kati süre içinde feshedilmesi, maden sahasının ve işletme ruhsatının iş bu anlaşma dışında başkaca kişi ya da kişilere kiralanması, devredilmesi ya da benzer sözleşme düzenlenmesi durumunda ise ruhsat sahibi, madenciye işletme devir bedeli miktarı ile o ana kadar yapılmış yatırım miktarının iki katının toplamı kadar cezai şart ödemek zorundadır." şeklinde düzenlenmiştir. Tarafların serbest iradesi ile kararlaştırılan bu cezai şart geçerli olup tarafları bağlar...", Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, T. 26.02.2015, E. 2014/5182, K. 2015/1903, <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/18691/maden-sahasi-cezai-sart-kira-sozlesmesi-isletme-ru/?v=list&aranan=maden>. (erişim tarihi: 26.04.2017).

²⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Tamer, 2013: 748-754.

²⁴¹ Uyumaz ve Güngör, 2015: 171.

²⁴² Topaloğlu, 2001: 252

²⁴³ "...Taraflar arasındaki sözleşmede ve mutabakatnamede üretim miktarına ilişkin bir düzenleme yer almamakla birlikte davacıya ait ruhsatın çevresel etki değerlendirme raporu gerektirmeyecek miktarda üretim yapılmasına izin verdiği, Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliğine göre mermer sahası için rapor alınmadan üretim yapılacak en yüksek miktarın 400.000 ton olduğu, bu miktarı aşan üretim için çevresel etki değerlendirme raporu alınması gerektiği, davalının da bu durumu bildiği ve çevresel etki değerlendirme raporu alabilmek için davacıya müracaat ettiği, davacının bu raporun alınmasına yanaşmaması nedeniyle raporun temini için davacı ruhsat sahibi aleyhine dava açtığı, bu dava sonucunda fazla üretim yapılması için ruhsat sahibinin zorlanamayacağı ve tarafların yeniden anlaşması gerektiği belirtilerek talebin reddine karar verildiği gözetildiğinde davalının mermer sahasında 400000 tonu aşan üretim yapmak şeklindeki eylemlerinin mahkemece akte aykırılık olarak kabul edilmesinde bir yanlışlık yoktur..." , Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, T. 22.10.2014, E. 2014/7544, K. 2014/11379, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²⁴⁴ "...Davaya dayanak yapılan ve hükme esas alınan 28/07/2010 başlangıç tarihli ve 10 yıl süreli kira sözleşmesi konusunda taraflar arasında bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Sözleşmenin hususi şartlar 1. maddesinde "Kiracı taşınmazı amacı dışında kullanamaz kısmen veya tamamen devir ve ciro edemez, bir başkasının istifadesine sunamaz." düzenlemesi bulunmaktadır. Davalı Limited Şirket dava konusu taş ocağının işletilmesi için Ö. Taşımacılık Taahhüt Tic.ve San.Ltd.Şti. ile rödovans sözleşmesi imzalamış, sözleşmede davalı ruhsat sahibi, Özdemir Taşımacılık ise işletmeci (rödovansçı) olarak yer almıştır. Bu rödovans sözleşmesinin 05/04/2012 tarihi itibarıyla Maden Sicili Kayıtlarına da şerh edildiği anlaşılmıştır. Bu durumda mahkemece davalı kiracının kira sözleşmesinin hususi şartlar 1. Maddesine ve Türk Borçlar Kanun'unun 366. maddesine

Rödovans sözleşmesi, kuruluş aşamasında işletme ruhsat süresini geçmemek kaydıyla belirli bir süreye bağlanmış olabilir. TBK'nın 367. maddesi uyarınca, belirli bir süreye bağlanmış rödovans sözleşmeleri sürenin bitiminde kendiliğinden sona erecektir. Ancak tarafların örtülü olarak sözleşmeyi sürdürmeleri hâlinde, aksi kararlaştırılmadıkça sözleşme birer yıl için yenilenmiş sayılır. Belirli bir süreye bağlı olmayan rödovans sözleşmeleri ise sözleşme veya yerel âdetlerle başka bir süre belirlenmemişse en az altı ay önce bildirimde bulunulması kaydıyla, taraflardan her biri tarafından feshedilebilir.²⁴⁵ Öte yandan rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatının belirli bir süreliğine verildiği dikkate alındığında, taraflar sözleşmede herhangi bir süre belirlememiş olsalar dahi rödovans sözleşmesi işletme ruhsatının süresi ile sınırlı olacaktır.²⁴⁶

Ruhsat sahibi, vadesi gelmiş rödovans bedelinin veya yan giderlerin ödenmemesi üzerine rödovansçıya yazılı olarak en az altmış günlük bir süre tanıyarak bu süre içinde borcun ödenmesini talep edebilir. Tanınan bu süre içinde borcun ödenmemesi halinde ise ruhsat sahibi sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir. Kanun'da belirtilmiş olan bu altmış günlük sürenin kısaltılması mümkün değildir.²⁴⁷

Rödovans sözleşmesinin sona ermesinin bir başka sebebi, taraflardan biri açısından sözleşmenin devamını çekilmez hale getiren önemli sebeplerin ortaya çıkmasıdır. Söz konu sebeplere pazarlama şartlarındaki değişiklik, cevherin istenen tenörde çıkmaması²⁴⁸ ve ruhsatın iptali²⁴⁹ gibi örnekler verilebilir. Rödoavns sözleşmesinin devamının çekilmez hâle gelmesi durumunda, ruhsat sahibi veya rödovansçıdan biri sözleşmeyi yasal fesih bildirim süresine uyarak her zaman feshedebilir. Bunun üzerine hâkim, durum ve koşulları göz önünde tutarak, olağanüstü fesih bildiriminin parasal sonuçlarını karara bağlar. Bu hususta önem

---

aykırı davrandığı kabul edilerek davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru değildir...", Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, T. 15.10.2014, E. 2014/8390, K. 2014/11033, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

²⁴⁵ "...Olayımızda; Taraflar arasındaki kira sözleşmesi başlangıç 15.1.1999 tarihli 1 yıllıktır. Taşınmaz kum, çakıl ocağı işletilmek üzere hasılat kirası olarak kiralananmıştır. 15.1.2000 tarihinde sözleşme sona ermiş kiracı kiralananı kullanmaya devam ettiğinden akit seneden seneye yenilenmiştir. Hasılat kiralalarında 6 aylık dönemlere göre ihtar tebliğ ettirip dönem sonunda dava açılması gerekir. 15.1.2001 dönem sonu itibarıyla 6.9.2000 tarihinde tebliğ edilen ihtarname 6 ay öncesini kapsamamaktadır. Yine dönem bitmeden 12.12.2000 tarihinde açılan dava da süresinde değildir. Süresinde açılmayan davanın reddine karar vermek gerekirken tahliye karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olduğundan kararın bozulması icap etmiştir...", Yargıtay 6. Hukuk, T. 08.04.2002, E. 2002/2300, K. 2002/2496, akt. Öztürk, 2010: 329.

²⁴⁶ Amıklioğlu, 2016: 226.

²⁴⁷ "...Borçlar Kanununun 288. maddesi uyarınca hasılat kirasında temerrüt ihtarında verilecek süre 60 gün olarak öngörülmüştür. Bundan daha az bir süre verilmesi mümkün değildir. Olayımızda; taraflar arasında sözlü olarak yapılan kira sözleşmesinin ekilip biçilerek mahsul alınan tarlaya ve bu niteliği ile hasılat kirasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda borçluya gönderilen ödeme emrinin otuz gün süreli olması nedeni ile temerrüt olgusundan söz edilemeyeceğinden kiralananın tahliyesi isteminin reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olmuştur..." Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, T. 26.03.2003, E. 2003/1786, K. 2003/1890, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

²⁴⁸ Topaloğlu, 2001: 252

²⁴⁹ Erekeçi ve Süleymanoğlu, 2016: 143.

taşıyan nokta, söz konusu sebeplerin önemli olup olmadıkları nitelendirilirken, TTK'nın 18/2 maddesi uyarınca, tacir olan rödovansçının basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğünün göz ardı edilmemesidir. Zira rödovansçı, madencilik alanında faaliyet gösteren tedbirli ve öngörülü bir tacirden beklenen özeni göstermek zorundadır.²⁵⁰

Rödovansçının iflası veya ölümü rödovans sözleşmesini sona erdiren diğer sebeplerdir. TBK'nın 370. maddesi uyarınca, rödovansçının iflası hâlinde sözleşme, iflasın açıldığı anda kendiliğinden sona erer. Ancak ruhsat sahibi, işlemekte olan kira ve tutanağa geçirilen eşya için yeterli güvence verildiği takdirde, sözleşmeyi kira yılının sonuna kadar sürdürmekle yükümlüdür.

Rödovansçının ölümü, iflas durumundan farklı olarak rödovans sözleşmesini kendiliğinden sona erdirmemekte; rödovansçının, rödovans sözleşmesinden doğan tüm hak ve borçları külli halefiyet ilkesi gereğince mirasçılara geçmektedir.²⁵¹ Bunun üzerine rödovansçının mirasçıları veya ruhsat sahibi, TBK'nın 371. maddesi uyarınca, altı aylık yasal fesih bildirim sürelerine uymak koşuluyla sözleşmeyi feshedebileceklerdir. Söz konusu düzenlemeyle rödovansçının ölümü üzerine ruhsat sahibini yeterliliğine güvenmediği birisiyle sözleşme imzalamak zorunda bırakmamak amaçlanmaktadır.²⁵²

Rödovans sözleşmesinin sona ermesinde ürün kirasına ilişkin sayılan bu sona erme sebeplerinin yanı sıra, TBK'nın 131 vd. maddelerinde düzenlenen borçların ve borç ilişkilerinin sona erdirilmesine ilişkin sebepler, niteliğine uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmeleri açısından da uygulama alanı bulacaktır. Buna göre ibra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesi, ifa imkânsızlığı, aşırı ifa güçlüğü, takas, ikale, sözleşmenin iptali, bozucu şartın gerçekleşmesi gibi borcu ve borç ilişkisini sona erdiren sebepler rödovans sözleşmeleri açısından uygulanabilecektir.

2.2.1.7. Rödovans Sözleşmesinin Alt İşverenlik Kurumu Açısından Değerlendirilmesi

Rödovans sözleşmesi ile alt işverenlik kurumunun birbirinden ayrılması oldukça önem taşımaktadır. Zira uygulamada ruhsat sahipleri, sorumluluktan kurtulmak ve işçi temin etmek

²⁵⁰ Ülgen vd., 2015: 285-287; Bilgili ve Demirkapı, 2015: 63-64; "...Yanlarca imzalanan 16.06.1995 tarihli maden sahası işletme sözleşmelerinin, süresi, üçüncü madde hükmünce 5 yıldır. Bu süre 16.06.2000 tarihinde bitmektedir. Ne var ki; 07.07.1999 tarihinde fesih ihbarında bulunan davacı Pınarbaşı Madencilik Tic. San. Ltd. Şti. kiralanan maden sahalarının ekonomik ömrü kalmadığını ileri sürerek, sözleşmeyi kira döneminin sonunu beklemeden feshetmiştir. Sahaları inceleyerek sözleşmenin tarafı olan ve yerleri teslim alan, basiretli bir tacir gibi hareket etmesi gereken kiracının fesih için bildirdiği nedenler haklı değildir. Bu husus mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemeleri sonucu düzenlenen raporlarla saptandığı gibi mahkemenin de kabulündedir. Dolayısıyla, davacı ve birleşen davanın davalısı kiracı şirketin vaktinden önce fesih bildirimini haksızdır..." Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, T. 29.12.2005, E. 2005/9206, K. 2005/12506; akt. Öztürk, 2010: 332-333.

²⁵¹ Öztürk, 2010: 309; Ruhsat sahibinin ölümü, rödovansçı açısından sözleşmesinin feshi için bir sebep teşkil etmemektedir. Ancak ruhsat sahibinin ölümü üzerine, rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatı da iptal olacak ve rödovans sözleşmesi konusuz kalacağı için sona erecektir, Amıklioğlu, 2016: 233.

²⁵² Amıklioğlu, 2016: 233.

amacıyla yapılan tüm sözleşmelere rödovans sözleşmesi adını vermekte ve asıl işveren-alt işveren ilişkisini rödovans sözleşmesi adı altında gizlemeye çalışmaktadırlar.

Alt işverenlik kurumu, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre alt işveren; asıl işverenin işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerde veya asıl işin bir bölümünde, işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren konularda kendisine iş akdi ile bağlı işçilerini çalıştıran işverendir. Alt işverenin, kendisine iş akdi ile bağlı olan işçilerini sadece asıl işverenin işyerinde ve asıl işverenden aldığı işte çalıştırması gerekir. Bu şartlardan biri veya birkaçının gerçekleşmemesi halinde muvazaalı alt işverenlik ilişkisi söz konusu olup alt işverenin işçileri başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılarak işlem göreceklidir.

Rödovans sözleşmesi ile alt işverenlik kurumu karşılaştırıldığında, iki ilişkinin de oldukça farklı özellikler taşıdığı söylenebilir. Alt işverenlikte, asıl işveren ve alt işveren olmak üzere iki farklı işveren bulunmaktayken, rödovans sözleşmesinde tek işveren bulunmaktadır ve o da rödovansçıdır. Zira ruhsat sahibi rödovans sözleşmesi yaparak madeni işletme hakkını rödovansçıya devretmekte ve sonraki aşamalarda herhangi bir üretim faaliyetinde bulunmamaktadır.²⁵³ Bu açıdan rödovans sözleşmesini, alt işverenlik kurumunun bir türü olarak değerlendirmek mümkün değildir. Kaldı ki Yargıtay da verdiği kararlarda rödovans sözleşmesine ilişkin Maden Kanunu'nda özel bir düzenleme olmadığı için, niteliğine uygun düştüğü ölçüde TBK'da düzenlenen ürün kirasına ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğini kabul etmektedir.²⁵⁴

Rödovans sözleşmesiyle alt işverenlik kurumu arasındaki bu ayrımı yapmanın önemi, madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluğun kime ait olduğunun tespitinde kendisini göstermektedir.

Alt işverenlik kurumunda, İş Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca asıl işveren, alt işverenin işçilerine karşı, o işyeri ile ilgili İş Kanunu'ndan, iş sözleşmesinden veya alt işverenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerden, her ne kadar işçilerle arasında doğrudan bir iş akdi olmasa da alt işveren ile birlikte müteselsil sorumludur. Rödovans sözleşmesinde ise Maden Kanunu'nun Ek 7. maddesi uyarınca, maden ruhsat sahiplerinin ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yürütülecek madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluk rödovansçıya ait

²⁵³ Çankaya, 2014: 15; Uyumaz ve Güngör, 2015: 160.

²⁵⁴ Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, T. 13.04.2015, E. 2015/3744, K. 2015/13328, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası; Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, T. 21.10.2013, E. 2013/1827, K. 2013/13962, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T. 08.12.2005, E. 2004/12958, K. 2005/12044, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

olacaktır. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmayacaktır. Görüldüğü gibi ilgili yasal düzenlemeyle, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önlem alma yükümlülüğü rödovansçıya yüklenmiştir.²⁵⁵ Dolayısıyla ruhsat sahibinin, işletme hakkını hiç kullanmadan rödovansçıya devrettiği durumlarda, Ek 7. madde uyarınca iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Öte yandan ruhsat sahibi, işletme hakkını belli bir süre kullandıktan sonra ilgili maden ocağını ocakta çalışan işçilerle beraber rödovansçıya devretmişse, İş Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca devirden önce doğmuş olan ve devir tarihinde ödenmesi gereken borçlardan rödovansçıyla birlikte sorumlu olacaktır. Ancak ruhsat sahibinin bu sorumluluğu devir tarihinden itibaren iki yıl ile sınırlıdır.²⁵⁶

Uygulamada tartışmaların yoğunlaştığı nokta, taraflar arasındaki ilişkinin rödovans ilişkisi mi yoksa alt işverenlik ilişkisi mi olduğunun tespiti hususudur. Yargıtay bu ayrımı yapabilmek adına belli kriterleri dikkate almaktadır. Buna göre; sözleşmede belirtilen hükümlerin yaşama geçirilme biçimi, asıl işverenin işyerinde işçi çalıştırıp çalıştırmadığı, üretim araçlarının kim tarafından ne şekilde sağlandığı, ruhsat sahibine rödovansçı şirket tarafından yapılacak yıllık iş programlarını her türlü rapor ve projeleri inceleme, denetleme gerekli değişiklikleri yapma yetkisinin verilir verilmediği, üretilen madenin ruhsat sahibi tarafından gösterilen kantarda tartılmadan ve sevk fişi düzenlenmeden saha dışına çıkarılıp çıkarılmayacağı gibi hususlar ruhsat sahibi ile rödovansçı arasındaki ilişkinin nitelendirilebilmesi açısından Yargıtayca dikkate alınmaktadır.²⁵⁷

²⁵⁵ Topaloğlu, 2014: 69.

²⁵⁶ Baycık, 2011: 1898-1899; Çankaya, 2014: 16-17.

²⁵⁷ Süzek, 2017: 176-187; Bu doğrultuda Yargıtay bir kararında “...Somut olayda; özellikle işletme risk ve sorumluluğunun tamamen şirkete bırakılmaması, işin ifa tarzına yönelik emredici hükümler bulunması ve davalı Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü Ege Linyitleri İşletmesi Müessese Müdürlüğü'nün işin ifasında yetkisinin olması, sözleşmenin başlığının dahi hizmet alım sözleşmesi olması, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerinde bu konuda bir bilgi yer almaması hususları birlikte değerlendirildiğinde davalı ile dava dışı Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. arasındaki ilişkinin rödovans niteliğinde olmadığı açıktır. Şu hâlde ortada hizmet alım sözleşmesi ile asıl-alt işveren ilişkisi bulunmaktadır...” sonucuna varmıştır, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, T. 13.04.2015, E. 2015/3744, K. 2015/13328, <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=47&t=26957>, (erişim tarihi: 27.08.2016); Yargıtay bir başka kararında “...Somut olayda taraflar arasındaki sözleşmenin tetkikinden ruhsat sahibi TTK Gn. Müd.'ne, rödovansçı şirket tarafından yapılacak işletme projesinin TTK'ya sunulacağı, projenin yeterli bulunmaması halinde istenen şartlara uygun olarak projenin verilen sürede düzeltilmemesi halinde TTK'nın sözleşmeyi tek taraflı feshedebileceği, işletme projesinin TTK'nın istemi üzerine revize edilebileceği, üretilen kömür ve mevcut kömür artıklarının TTK Gn. Müd.'nin göstereceği kantarda tartılacağı ve sevk fişi düzenleneceği, rödovansçının işletme ruhsat sahibinin yapacağı yazılı istek ve uyarılara riayet edeceği, sahadaki çalışmaların TTK veya yetkili kılınacak Müessese Müd. tarafından işletme projesine uygun yapıp yapılmadığının kontrol edileceğinin kararlaştırıldığı görülmektedir. Bu tespitler karşısında davalılar TTK Gn. Müd. ile dava dışı Ö... Mad. Tur. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. arasındaki ilişkinin 4857 Sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince alt işveren-üst işveren ilişkisi olarak değerlendirilmek gerektiği açıktır...” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur, Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, T. 12.06.2014, E. 2014/4877, K. 2014/13472, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası; Aynı yönde bkz. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, T. 19.10.2010, E. 2010/9170, K. 2010/13928, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

Maden Kanunu'nun 31. maddesi ve Yönetmelik'in 139. maddesi uyarınca ruhsat sahibinin daimi nezaretçi atama yükümlülüğü, rödovans sözleşmesini alt işverenlik sözleşmesine dönüştürmemektedir. Zira ruhsat sahibinin bu yükümlülüğü mevzuattan doğmaktadır. Kaldı ki ruhsat sahibinin, ocaktaki maden üretimini tespit etmek adına bir denetçi görevlendirmesi de mümkündür. Bu durumda bile rödovansçının bağımsız hareket etme yetkisi kısıtlanmıyorsa ve ruhsat sahibine üretime ve işin yönetimine müdahale etme imkânı verilmiyorsa rödovans sözleşmesi geçerliliğini korumaktadır.²⁵⁸ Denetim yetkisinin sınırlarının aşıldığı durumlarda ise taraflar arasındaki ilişkinin alt işverenlik kurumu bağlamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Yargıtay da bir kararında, üretimin bir plan dâhilinde yürütülmesi amacıyla kontrollerde bulunmak üzere bir yetkili bulundurma ve ruhsat sahasındaki faaliyetlerin teknik ve emniyet yönünden denetimi için ayrıca fenni nezaretçi atama noktalarında ruhsat sahibine verilen yetkiyi, daimi nezaretçi atama yükümlülüğünün sınırlarını aşan bir denetim ve gözetim yetkisi olarak değerlendirmiş ve söz konusu sözleşme ile asıl işveren-alt işveren ilişkisinin doğduğunu kabul etmiştir.²⁵⁹

2.2.1.8. Rödovans Sözleşmelerinde Karşılaşılan Daimi Nezaretçi Atanması Sorunu

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 3. maddesi uyarınca nezaret faaliyeti, işletmelerin tekniğine ve emniyet nizamnamelerine uygun olarak yürütülmesinin kontrolünü; nezaretçi ise işletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisini ifade etmektedir. Kanun'un 31. maddesi uyarınca, kaynak tuzlaları hariç olmak üzere maden ruhsat sahalarındaki işletme faaliyetlerinin, maden mühendisi nezaretinde yapılması zorunludur.

Maden Kanunu'na göre nezaretçiler teknik nezaretçi ve daimi nezaretçi olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Ancak 6592 sayılı Kanun'la Maden Kanunu'nda yapılan değişiklikle teknik nezaretçilik kurumu kaldırılmıştır. Böylelikle daimi nezaretçilik, madencilik alanında Kanun'da öngörülen nezaret faaliyetini yerine getiren tek kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daimi nezaretçi, Kanun'un 3. maddesi uyarınca, işletmede daimi olarak istihdam edilen maden mühendisini ifade etmektedir. Kanun'un açık hükmü karşısında, daimi nezaretçinin maden mühendisi olması gerekmektedir. Dolayısıyla jeoloji mühendisi, inşaat mühendisi gibi diğer mühendislerin daimi nezaretçi olarak atanmaları mümkün değildir.

²⁵⁸ Topaloğlu, 2014: 67.

²⁵⁹ Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, T. 21.06.2005, E. 2005/791, K. 2005/6574, Kazancı Mevzuat ve İctihat Bilgi Bankası.

Her ne kadar 6592 sayılı Kanun’la teknik nezaretçiliğe son verilmişse de yönetmelikte bu değişikliğe paralel olarak esaslı bir düzenleme henüz yapılmamış, Maden Yönetmeliği taslağında ise daimi nezaretçilik ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Taslağın 4. maddesinde daimi nezaretçi şöyle tanımlanmıştır:

1) Daimi nezaretçi: Ruhsat sahalarındaki maden işletme faaliyetlerinin Genel Müdürlüğe sunulan proje dâhilinde, bilim ve tekniğe uygun olarak yürütülmesine nezaret eden, işveren, yetkilendirilmiş tüzel kişiler ve varsa vardiya mühendisi/mühendisleri, teknik elemanlar ile koordinasyonu sağlayarak faaliyetlerin yürütülmesini sağlayan Maden Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde yer alan görevleri yerine getirmekle sorumlu ve yükümlü olan, daimi olarak istihdam edilen Maden Mühendisini...

ifade eder.

Rödovans sözleşmesiyle işletilen alanlarda daimi nezaretçiliğe ilişkin bazı sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlardan ilki, daimi nezaretçinin atanmasına ilişkindir. 3213 sayılı Maden Kanunu’nun 31. maddesi ile daimi nezaretçinin atanması, eğitimi, yetki, görev ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi Yönetmelik’e bırakılmıştır. Yönetmelik’in 139. maddesinde daimi nezaretçinin ruhsat sahibi tarafından atanacağı ifade edilmiş ve rödovanslı sahalara ilişkin herhangi bir özel düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla rödovanslı sahalarda da daimi nezaretçi ataması ruhsat sahibi tarafından yapılmaktadır. Genellikle ruhsat sahibi tarafından rödovansçının gösterdiği kişi daimi nezaretçi olarak atanmaktadır. Ancak ruhsat sahibinin daimi nezaretçiyi atamayarak veya atadığı nezaretçiyi azlederek rödovansçının faaliyetlerini kilitlemesi de mümkündür.²⁶⁰ Söz konusu sorunun giderilmesi amacıyla Maden Yönetmeliği taslağında, daimi nezaretçinin atanmasına ilişkin farklı bir usul kabul edilmiştir. Düzenlemeye göre daimi nezaretçi, ruhsat sahibi, ruhsat sahibinin vekili veya hammadde üretim izin sahibi tarafından atanabilecektir. İlgili maden sahasının rödovans sözleşmesiyle işletiliyor olması halinde ise ruhsat sahibi, ruhsat sahibinin vekili veya hammadde üretim izin sahibi ile rödovansçının birlikte onayı ile daimi nezaretçi ataması yapılabilecektir. Tarafların daimi nezaretçi ataması hususunda anlaşmazlığa düşmeleri halinde, taraflardan birinin talebi üzerine daimi nezaretçinin atanıp atanmayacağına MİGEM tarafından karar verilecektir.

Rödovans sözleşmesiyle işletilen alanlarda daimi nezaretçiliğe ilişkin bir başka sorun ise nezaretçinin bağımsızlığı noktasındadır. Ruhsat sahibi tarafından atanan daimi nezaretçi ücretini de yine ruhsat sahibinden almaktadır. Rödovansla işletilen bazı sahalarda ise resmi bordrolarda ruhsat sahibinin işveren olarak gözükmeye karşın, daimi nezaretçi, ücretini rödovansçıdan almaktadır.²⁶¹ Bu durum daimi nezaretçinin ruhsat sahibi ve rödovansçıdan

²⁶⁰ Topaloğlu, 2016: 219.

²⁶¹ Topaloğlu, 2014: 66; Kamu Denetçiliği Kurumu, 2014: 161

bağımsız hareket ederek, ilgili maden ocağında esaslı bir denetim yapabilmesinin önündeki en büyük engeldir.²⁶² Daimi nezaretçinin, Kanun'da belirtilen esaslar doğrultusunda görevini yerine getirebilmesi için kendisine özgür hareket edebilme imkânının sağlanması gerekmektedir. Doktrinde daimi nezaretçinin bağımsız hareket edebilmesi için ücretinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından oluşturulacak daimi nezaretçilik fonu tarafından karşılanması gerektiği savunulmaktadır.²⁶³

2.2.2. İdare ile Özel Hukuk Kişisi Arasında Yapılan Rödovans Sözleşmesi

Yukarıdaki başlıklar altında değinildiği üzere, rödovans sözleşmesi, ruhsat sahibinin belli bir bedel karşılığında ve belli bir süreliğine maden ruhsatından doğan işletme hakkını rödovansçıya devretmesine ilişkin yapılan sözleşmedir. Rödovans sözleşmeleri, iki özel hukuk kişisi arasında imzalanabileceği gibi, bir kamu kurum veya kuruluşu ile özel hukuk kişisi arasında da imzalanabilir. Diğer bir ifadeyle bir kamu kurum veya kuruluşunun uhdesinde bulunan ruhsat sahaları, rödovans sözleşmesi yoluyla özel kişiler tarafından işletilebilir.

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, sahip olduğu ruhsat alanlarının işletilmesi için rödovans yöntemine başvuran kurumların başında gelmektedir.²⁶⁴ Söz konusu kurumun, rödovans sözleşmesi akdederken 2007 yılında kabul edilen Rödovans Uygulama Yönergesi doğrultusunda hareket etmesi gerekmektedir. Buna göre Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu tarafından yapılan rödovans sözleşmeleri, Rödovans Uygulama Yönergesi'nde belirtilen ihale süreci neticesinde imzalanacaktır.²⁶⁵

İdare ile özel hukuk kişisi arasında yapılan rödovans sözleşmeleri ile iki özel hukuk kişisi arasında yapılan rödovans sözleşmeleri bazı noktalarda birbirinden ayrılmaktadır. Şöyle ki; bu başlık altında değerlendirilen rödovans sözleşmesi, idarenin özel hukuka tabi bir sözleşmesi olması sebebiyle ihale usulüne tabiidir.²⁶⁶ İdare, iki özel hukuk kişisi arasında yapılan rödovans sözleşmelerindeki ruhsat sahibinden farklı olarak, rödovansçıyı tamamen özgürce seçme imkânına sahip değildir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesi ancak bir ihale sürecini takiben imzalanabilecektir. Öte yandan iki özel hukuk kişisi arasında yapılan rödovans sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüm yeri adli yargıdır. İdare ile

²⁶² Danıştay 10. Daire, T. 28.03.2006, E. 2004/6075, K. 2006/2159, Yayımlanmamış.

²⁶³ Kamu Denetçiliği Kurumu, 2014: 162.

²⁶⁴ Topaloğlu, 2001: 251.

²⁶⁵ Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, ilgili ilanlarda bu hususu “...Bu İhale 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamı dışındadır. Kurumumuz 2886 sayılı kanuna tabi olmadığından ihaleyi kendi ihale mevzuatına göre yapacaktır...” şeklinde ifade etmektedir, <http://www.marbleport.com/guncelhaberler/3936/maden-komur-sahasi-rodovans-usulu-ile-isletmeye-verilecek>. (erişim tarihi: 24.05.2017).

²⁶⁶ Öztoprak, 2015: 132.

özel hukuk kişisi arasında yapılan rödovans sözleşmelerinde ise rödovans sözleşmesi imzalanana kadarki idari süreçte çıkan uyuşmazlıkların çözüm yeri ayrılabilir işlem kuramı uyarınca idari yargıyken; rödovans sözleşmesi imzalandıktan sonra çıkan uyuşmazlıkların çözümünde ise adli yargı görevlidir.²⁶⁷

2.3. Madenlerin Ruhsat Usulü ile Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmeleri

Türk idare hukuku sisteminde madenler, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmalarının doğal bir sonucu olarak ruhsat usulü ile işletilebilmektedir. Diğer bir ifadeyle maden arama ve işletme faaliyetlerinde bulunabilmek için Kanun'da ve Yönetmelik'te öngörülen usul ve esaslar doğrultusunda idareye başvurularak arama ve işletme ruhsatı/sertifika alınması gerekmektedir. Tezin bu kısmında maden arama ve işletme ruhsatlarına ilişkin kanuni düzenlemeler kapsamlı olarak ele alınacaktır.

2.3.1. Arama Dönemi

Arama dönemi, maden arama ruhsatnamesinin/sertifikasının alınmasıyla başlayan ve ticari bir değere sahip maden yatağının keşfedilebilmesi için çeşitli arama faaliyetlerinde bulunulan dönem ifade etmektedir. 3213 sayılı Maden Kanunu uyarınca maden arama dönemi, sırasıyla ön arama dönemi, genel arama dönemi, detay arama dönemi ve fizibilite dönemi olmak üzere dört farklı aşamadan oluşmaktadır. Bu süreç II(b), III ve V. grup madenler açısından genel arama dönemiyle ve IV(a) grubu madenler açısından detay arama dönemiyle son bulmaktadır. IV(b), IV(c) ve IV(d) grubu madenler açısından ise ruhsat sahibinin başvurusu üzerine MİGEM tarafından yapılacak değerlendirmede fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu ve başvurunun yerinde olduğu sonucuna varılırsa ruhsat sahibi fizibilite dönemine hak kazanmakta ve fizibilite döneminin sona ermesiyle arama dönemi de sona ermektedir.

2.3.1.1. Maden Arama Hakkı

Maden arama hakkı; Maden Kanunu ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde belirtilen prosedürlerin yerine getirilmesi üzerine belli bir alan ve belli bir süre için verilen, arama ruhsatına veya arama sertifikasına dayanan, işletilme potansiyeline ve ticari değere sahip bir maden yatağının keşfedilebilmesi için ruhsat sahibine her türlü arama faaliyetlerinde bulunma yetkisini veren bir haktır. Söz konusu arama faaliyetleri bölgenin özellikleri, bölgedeki toprağın yapısı ve aranan madenin özelliklerine bağlı olarak farklılaşabilir.

²⁶⁷ Çağlayan, 2016: 627-630; Gözler ve Kaplan, 2016: 495-496; Gözübüyük, 2016: 327-328.

Madenlerin aranabilmesi için arama ruhsatının gerekli olması; devletin maden arama faaliyetlerini kontrol altında tutmak istemesi, maden arama faaliyetlerinde güvenliğin sağlanması, maden hakkı talep eden şahıslar arasındaki hak ihtilaflarını önleme, maden hakkı almaya yetkili kişilerin sıralarının tespiti, madenlerin bir an önce bulunup çıkarılarak ülke ekonomisine kazandırılması gibi sebeplere dayanmaktadır.²⁶⁸

Maden arama faaliyetleriyle amaçlanan, ticari değere sahip bir madenin bulunmasıdır. Ancak söz konusu faaliyetler her zaman olumlu sonuçlanmayabilir. Bir başka deyişle, arama ruhsatı, ruhsat sahibine yalnızca maden arama hakkı verir; arama faaliyetleri sonucunda ticari değere sahip bir madenin bulunacağını taahhüt etmez. Dolayısıyla arama faaliyetleri sonucunda, herhangi bir madenin bulunmaması veya bulunan madenin ticari değerinin beklenildiği kadar yüksek olmaması ihtimallerinde devletin herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır. Devletin sorumluluğu, sadece maden arama hakkının mevzuata uygun olarak kullanılmasını sağlamakla sınırlıdır.²⁶⁹

Maden arama hakkı, nakdi bir değer sahiptir ve dolayısıyla malvarlığına dâhil edilebilir.²⁷⁰ Malvarlığına dâhil edilebilmesinin doğal bir sonucu olarak, Maden Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca, devredilmesi veya miras yoluyla intikal edebilmesi her zaman mümkündür.

Genelde madencilik faaliyetinden doğan haklar özelde ise maden arama hakkı, Maden Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca hisseler bölünemez ve bir bütün halinde muameleye tabi tutulmak zorundadır.²⁷¹ Bir başka ifadeyle maden arama ruhsatı, maden arama hakkına sahip olmak bakımından yasaklı olmamak kaydıyla, sadece bir kişiye verilebilir. Madencilik, riskli bir çalışma alanıdır ve arama faaliyetlerinin her zaman olumlu sonuçlanacağı garantisi mevcut değildir. Dolayısıyla bazı yazarlarca madencilik alanının taşıdığı endüstriyel riskin paylaştırılması amacıyla arama ruhsatının hisseler bölünebileceği ifade edilmiştir.²⁷² Uygulamada da arama ruhsatının hisseler bölünmesinin yasaklanması, madencilik faaliyetinde bulunan gerçek veya tüzel kişileri, riskin paylaştırılmasına ilişkin özel hukuka tabi sözleşmeler yaparak bu yasağı aşmaya yönlendirmektedir.²⁷³

Uluslararası alanda ülkeler kendi madencilik politikaları uyarınca kişilere maden arama hakkının tanınması aşamasında mevzuatlarında farklı düzenlemelere yer verebilirler. Kanada'nın Ontarino eyaletinin mevzuatına göre maden hakkı talebinde bulunmak, maden

²⁶⁸ Fındıklıgil, 1966: 171; Öztoprak, 2015: 63.

²⁶⁹ Günay, 2016a: 40.

²⁷⁰ Telli, 1989: 100; Fındıklıgil, 1966: 89.

²⁷¹ Çanga ve Çanga, 1996: 194; Fındıklıgil, 1966: 92; Göger, 1979: 67; Gülan, 2008: 147; Günay, 2016a: 74-76; Telli, 1989: 103-104

²⁷² Göger, 1979: 151.

²⁷³ Günay, 2016a: 75-76.

hakkı talebinin tescil edilebilmesi için başvuruda bulunmak ve karada arama yapmak için ruhsat alınması zorunludur. Almanya, Afganistan, Kazakistan, Çin gibi ülkelerde de arama faaliyetinde bulunabilmek için arama ruhsatının alınması zorunludur. Öte yandan Belçika'da arama yapmak serbestken²⁷⁴; Brezilya, Japonya, Venezuela'da arama faaliyetinde bulunulabilmesi için izin veya yetki belgesi alınması gerekmektedir.²⁷⁵

2.3.1.2. İdareye İlk Müracaat ve Arama Ruhsatının Verilmesi Aşaması

Maden arama ruhsatının alınması sürecinde idareye ilk müracaatta bulunma aşaması, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddede madenlerin ruhsatlandırılmaları hususunda, Kanun'un 2. maddesinde sayılan gruplar arasında birtakım farklı uygulamalar kabul edilmiştir. Buna göre; I(a), I(b), II(a) ve II(c) grubu madenler açısından nitelikleri gereği bir arama aşaması söz konusu değildir; dolayısıyla bu maden grupları için doğrudan işletme ruhsatı verilecektir.²⁷⁶ Sayılan bu gruplar dışında kalan diğer maden grupları açısından ise arama aşaması mevcuttur. Dolayısıyla II(b), III, IV ve V. grup madenler açısından arama faaliyetlerinde bulunabilmek için arama ruhsatı veya arama sertifikası alınması gerekmektedir.

II(b) grubu ve IV. grup dışındaki madenlerin arama ruhsatları ihale yoluyla verilmektedir. II(b) grubu ve IV. grup madenler açısından ise arama ruhsatnamesinin alınması için ilgilinin, işletme ruhsat taban bedelini yatırarak MİGEM'e doğrudan başvuruda bulunması gerekmektedir. Söz konusu başvurularda öncelik hakkı esastır. Bir başka ifadeyle, II(b) grubu ve IV. grup kapsamındaki maden sahaları için birden fazla başvuru söz konusuysa, bu kişiler arasından zaman bakımından diğerine/diğerlerine göre daha önce başvurmuş olan kişi öncelik sahibidir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 16. maddesi gereğince, II(b) grubu ve IV. grup madenler için başvurular, 1/25.000 ölçekli topoğrafik harita koordinatları esas alınarak tespit edilen noktalarla sınırlandırılmış alanlar için yapılır. Yönetmelik'in 10. maddesi de bu hükme paralel olarak düzenlenmiştir. İlgili madde:

...b) Müracaatlar; 6 derecelik dilim esas alınarak, yirmi noktayı geçmeyecek şekilde, yedi basamaklı koordinatlar ile 1/25000 ölçekli pafta adı yazılarak yapılır. Pfta sayısı dördü, ancak tamamı denizlere

²⁷⁴ <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/minventory/country-summaries?country=Belgium>. (erişim tarihi: 20.09.2016).

²⁷⁵ Oygür, 1992: 5-6.

²⁷⁶ Topaloğlu, 2011: 180; "...Davacı tarafından Yönetmeliğin 8.maddesindeki 1 (a) grubu madenlere, Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak, il özel idaresince ihale yolu ile işletme ruhsatı, 1 (b) grubu madenlere işletme ruhsatı verileceğine ilişkin hükmün iptali istenmektedir. Bu tür madenler bulunması için herhangi bir arama faaliyeti gerektirmeyen doğada bol bulunan madenler olması nedeniyle bunlarda arama ruhsatı aranmamasında hukuka ve kamu yararına aykırılık görülmüştür...", Danıştay 8. Daire, T. 24.10.2007, E. 2005/1470, K. 2007/5434, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

yapılan III., IV. ve VI. Grup ruhsat müracaatlarında ise pafta sayısı sekizi geçemez. Talep edilen alanla ilgili en az bir pafta adının belirtilmesi zorunludur.

c) Müracaat edilen alanın koordinatları, saat ibresi dönüş yönünde sağa (y), yukarı (x) olarak verilir.

Müracaatlar tek poligon olarak yapılır...

şeklindedir. İki hüküm birlikte değerlendirildiğinde kanun koyucunun, 6309 sayılı Kanun'da benimsediği "sabit nokta" yönteminden vazgeçtiği ve "koordinat" yöntemini kabul ettiğini söylemek mümkündür.²⁷⁷ Sabit nokta yönteminde, arama ruhsatı başvurusunun yapıldığı alan topoğrafik harita üzerinde okul, mahalle, tepe, cami, mezarlık gibi yerlere bakılarak noktalarla sınırlandırılmaktadır.²⁷⁸ Koordinat sisteminde ise başvuru alan belli sabit noktalar aracılığıyla değil, koordinatlar aracılığıyla ve pafta adı yazılarak belirtilir. Her ne kadar sabit nokta sistemine kıyasla daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünülse de koordinat sistemi, oldukça hassas ölçümler sonucu belirlenen koordinatların doğada doğru olarak tespit edilmesindeki güçlük ve alanında uzman topoğrafların azlığı gibi sebeplerle uygulamadaki kargaşayı gidermede yetersiz kalmıştır.²⁷⁹

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta, Kanun'un ruhsatların koordinatlarının iki boyutlu olarak belirtilmesini yeterli görmesidir. Madenler, ister yeraltında ister yer üstünde bulunsun bir hacme sahiptir. Dolayısıyla ruhsat alanının koordinatlarının, rezervin yeraltındaki derinliğini de gösterecek şekilde üç boyutlu olarak düzenlenmesi gerekmektedir.²⁸⁰

II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için yapılacak bu başvurularda, başvuru yapılan alanın arama ruhsatnamesi verilmesine uygun olan bölümleri, başvuru tarihinde ilgiliye bildirilecektir. Başvuranın ilgili bölüm/bölümlerde arama ruhsatı alabilmesi için 2 ay içinde Kanun'da ve Yönetmelik'te sayılan belgeleri MİGEM'e ibraz etmesi ve ruhsat bedelini yatırması gerekmektedir. Belirtilen süre içinde söz konusu belgelerin tamamlanmaması veya ruhsat bedelinin yatırılmaması durumunda, bu alanlar başka bir işleme gerek kalmaksızın müracaatlara açık hâle gelecektir.

Başvuranın arama ruhsatını alabilmek için ibraz etmesi gereken belgeler, Maden Kanunu'nun 16. ve Yönetmelik'in 11. maddesinde sayılmıştır. Maddede yer alan kavramlardan özellikle ön inceleme raporu, mali yeterlilik belgesi ve ruhsat bedeli kavramlarının üzerinde durmak gerekmektedir.

Ön inceleme raporu, hedef sahayı seçmenin gerekçeleri, nedenleri ve aranacak maden/madenlerin belirtildiği, mevcut bilgiler doğrultusunda hazırlanmış yorum ve

²⁷⁷ Telli, 1989: 207; Öztoprak, 2015: 62.

²⁷⁸ Topaloğlu, 2003: 50.

²⁷⁹ Telli, 1989: 207.

²⁸⁰ Günay, 2016a: 86-87.

değerlendirmeleri içeren raporu ifade etmektedir. Ön inceleme raporunun nasıl düzenleneceği ve kapsamının ne olması gerektiği, Yönetmelik'in 12. maddesinde belirtilmiştir. Bu hüküm doğrultusunda, Yönetmelik ekinde yer alan ön inceleme raporu formunun (Ek Form-3) doldurularak MİGEM'e ibraz edilmesi yeterlidir.

Mali yeterlilik kriteri, madencilik faaliyetlerinin spekülasyonlara oldukça açık olması nedeniyle öngörölmüş bir kriterdir.²⁸¹ Ülkemiz maden mevzuatında da birtakım mali yeterlilik kriterleri kabul edilerek arama ruhsatlarının spekülatif amaçlarla kullanılmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.²⁸² Mali yeterliliğe esas olan belgelerin neler olduğu Yönetmelik'in 13. maddesinde sayılmıştır. Buna göre; gayrimenkuller ve menkuller, banka mevduat bilgisi, hisse senedi, ortaklık payı, sermaye piyasası araçları, iş makineleri, taşıt araçları gibi değerler mali yeterliliğin belirlenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının arama ruhsatı almak için başvurmaları halinde ise mali yeterlilik kriteri aranmayacaktır.

Arama ruhsatı başvurularında diğer bir önemli nokta ruhsat bedelidir. 6592 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle ruhsat harcı ve ruhsat teminatı kaldırılmış; yerine ruhsat bedeli uygulaması getirilmiştir. Ruhsat bedeli, Maden Kanunu'nda belirtilen taban bedelinin, maden grubu ve alan büyüklüklerine göre belirlenen katsayılarla çarpılarak ekli (1) ve (2) sayılı tablolarda gösterildiği şekilde hesaplanması suretiyle bulunan tutarı ifade etmektedir. Kanun'un 13. maddesi uyarınca, arama ruhsatları için ruhsat taban bedeli 1.000 TL olup her yıl 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen yeniden değerlendirme oranı nispetinde artırılmaktadır. Ruhsat bedelinin her yıl ocak ayının sonuna kadar yatırılması gerekmektedir. Arama ruhsatları için yatırılan ruhsat bedellerinin tamamı genel bütçeye gelir kaydedilmektedir.

İdare, belirtilen belgelerin tamamlanması ve ruhsat bedelinin yatırılması üzerine başvurana arama ruhsatını verir. Ruhsatlar, sicile kaydedildiği tarihte yürürlüğe girerler.

Bir başka ihtimale göre, ruhsat başvurusunda bulunulan bir alanda, ilgiliye hak sağlanan kısımlar birden fazla ayrı alan şeklinde olabilir. Bu durumda başvuranın talebi üzerine bu alanlardan her biri ayrı ayrı ruhsatlandırılabilir. Bu ruhsatların dışında kalan kısımlar ise başka bir işleme gerek kalmaksızın başvurulara açık hâle gelecektir.

III. grup madenler açısından arama ruhsatnamesi ihale yoluyla verilecektir. III. grup maden sahaları için, ihale bedelinin yatırılmasını takip eden iki ay içinde, Maden Kanunu ve Yönetmelik'in ilgili maddelerindeki belgelerin tamamlanması ve ruhsat bedelinin yatırılması

²⁸¹ Öztoprak, 2015: 62-63; Topaloğlu, 2011: 192-193.

²⁸² Göger, 1979: 51-54; Topaloğlu, 2011: 192-193.

gerekmektedir. Bu belgelerin verilmemesi veya ruhsat bedelinin yatırılmaması halinde söz konusu alanlar başka bir işleme gerek kalmaksızın ihalelik saha konumuna gelecektir.

V. grup madenler açısından arama faaliyetleri arama sertifikası ile yapılmaktadır. Sertifika kavramı, V. grup madenlerin aranması ve işletilmesi için Yönetmelik'te belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde Bakanlıkça verilen belgeyi ifade etmektedir. 3213 sayılı Kanun ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri uyarınca, V. grup madenler açısından arama sertifikasının alınmasında MİGEM'e müracaat usulü benimsenmiştir. Maden Yönetmeliği taslağında ise V. grup madenler açısından arama sertifikasının ihale yoluyla verileceği düzenlenmiştir.

Bu noktada farklılık arz eden nokta, kanun koyucunun madenlerin aranması noktasında maden grupları arasında farklı usulleri benimsemiş olmasıdır. Yukarıdaki paragraflarda da belirtildiği üzere arama ruhsatı, bazı madenler için MİGEM'e başvuru üzerine verilmekteyken bazı madenler için de ihale yoluyla verilmektedir. Arama sertifikası ile aranan madenler açısından ise MİGEM'e başvuru usulü benimsenmiştir. 6592 sayılı Kanun'un gerekçesinde, ihale usulü ile madenlerin daha kontrollü şekilde ruhsatlandırılmasının sağlanacağı belirtilmiştir. Ancak 16. madde ile maden grupları arasında yaratılan bu farklılıkların sebeplerine ilişkin herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Dolayısıyla idareye müracaat üzerine düzenlenecek arama ruhsatnamesi veya arama sertifikası ile aranan madenler açısından takaddüm hakkı söz konusuyken; ihale usulünün geçerli olduğu madenler açısından ise Kanun'da ve Yönetmelik'te belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda ihale yapılarak ruhsat sahibi belirlenecektir.

Öte yandan maden arama sertifikası, müracaat sahibine V. grup madenler için arama hakkı vermektedir. Dolayısıyla müracaat edenin, Maden Kanunu'nun 6. maddesinde belirtilen kriterleri sağlaması gerekmektedir. Ancak Kanun'un lafzı dikkatle yorumlandığında 6. maddenin 3. ve 5. fıkralarında yer alan sınırlamaların sadece arama ve işletme ruhsatı almak için başvuran müracaatçılar açısından geçerli olduğu, arama sertifikası alacaklar açısından böyle bir sınırlamanın yer almadığı söylenebilir. İlgili fıkralarda geçen "...arama, (...) ve işletme ruhsatı alamaz." ve "...miras yoluyla kendisine maden ruhsatı intikal eden mirasçı..." ifadeleri de bu hususu doğrular niteliktedir.²⁸³

²⁸³ "Maden hakkı:

Madde 6 – ...

Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama, (...) ve işletme ruhsatı alamaz.

...

3 üncü fıkradaki yasaklamaya tabi olup miras yoluyla kendisine maden ruhsatı intikal eden mirasçı, durumundaki mani hal ortadan kalkmadığı takdirde 5 inci maddenin 4 üncü fıkrası hükmü uygulanır."

Bir maden sahasında aynı gruba ilişkin olan ruhsatlar birbiri üzerine verilemezler. Ancak ayrı gruplara ilişkin ruhsatların kazanılmış haklar korunmak kaydıyla birbirleri üzerine verilmesi mümkündür. Diğer bir ifadeyle aynı alanda aynı gruba ilişkin birden fazla arama ruhsatı alınmazken, farklı gruplara ilişkin birden fazla maden arama ruhsatının alınması mümkündür.²⁸⁴

2.3.1.3. Arama Faaliyetinin Başlaması Aşaması

Maden Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca ruhsatlar, sicile kaydedildiği tarihte yürürlüğe gireceklerdir. Maden arama ruhsatının yürürlüğe girmesi, arama döneminin ve yeraltında maden yatağının bulunup bulunmadığının tespit edilebilmesi için yapılması gereken arama faaliyetlerinin²⁸⁵ başlaması anlamına gelmektedir. Kanun koyucu, arama ruhsatının yürürlüğe girmesiyle arama faaliyetlerinin başladığını karine olarak kabul etmektedir. Teknik olarak faaliyetlerin fiilen başlatılıp başlatılmadığı ise periyodik denetimlerle takip edilmelidir.²⁸⁶

Arama döneminde amaç, birtakım teknik çalışmalarla yeraltında bulunana bir cevher yatağının keşfidir. Dolayısıyla bu dönemde, aramanın işletme haline getirilmemesi gerekmektedir.²⁸⁷ 6309 sayılı Maden Kanunu'nun gerekçesinde de belirtildiği üzere, bu düzenleme ile arama faaliyetlerinde bulunan ruhsat sahiplerinin maden yatağının büyüklüğünü, maden cevherinin niteliğini vs. araştırmak yerine günlük kazanç peşinde koşarak maden yatağını tahrip etmesi ve ülke ekonomisine zarar vermesinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

3213 sayılı Maden Kanunu uyarınca arama dönemi ön arama dönemi, genel arama dönemi, detay arama dönemi ve fizibilite dönemi olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Bu dönemlerden her birinin tamamlanması için Kanun'da belli bir azami süre öngörülmüştür. Ancak bu dönemlerin süresinden önce tamamlanmaları durumunda dönem sonu beklenmeden sonraki aşamalara geçilebilecektir.

Maden Kanunu'nun 17. maddesine göre, arama dönemleri ile ilgili proje, arama faaliyet raporları ve diğer belgeler yetkilendirilmiş tüzel kişilerce hazırlanacaktır. Yetkilendirilmiş tüzel kişiler, Kanun'un 3.maddesinde;

Genel Müdürlükçe yetkilendirilen, bu Kanun kapsamında Genel Müdürlüğe verilmesi gereken rapor, proje ve her türlü teknik belgeyi hazırlamaya yetkili, şirket hisselerinin yarısından fazlasının sahibinin

²⁸⁴ Topaloğlu, 2011: 195.

²⁸⁵ Maden arama faaliyetleri; yeraltındaki maden yatağının bulunmasını amaçlayan ve üretime yönelik olmayan jeolojik harita yapma, numune alma, jeofizik araştırma, sondaj, yarma, galeri gibi teknik faaliyetlerin bütünüdür; Göğer, 1979: 190; Öztoprak, 2015: 64; Uçkan, 1983: 53.

²⁸⁶ Göğer, 1979: 190-191.

²⁸⁷ Fındıklıgil, 1966: 181.

mühendis olduğu ya da bünyesinde nitelik ve nicelikleri yönetmelikle belirlenen mühendisler çalıştıran maden arama ruhsat sahibi veya işletmesi olan tüzel kişiler, şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu düzenleme, madencilik gibi titiz bir çalışma ve çok fazla teknik bilgi gerektiren bir alanda, alanında uzmanlaşmış kişiler sayesinde daha doğru sonuçlara ulaşabilmek açısından oldukça önem taşımaktadır.²⁸⁸

2.3.1.3.1. Ön Arama Dönemi

Ön arama dönemi, arama ruhsatının düzenlenmesinden itibaren bir yıllık süreye karşılık gelen ve yeraltındaki maden cevherini bulmaya yönelik birtakım teknik arama faaliyetlerinde bulunulan dönemdir. Ön arama döneminde yapılacak asgari arama faaliyetlerinin neler olacağı Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği Ek-1 formunda belirtilmiştir. Buna göre ön arama döneminde asgari olarak;

- 1) Yüzeyden örnek alınarak analiz yapılması veya yaptırılması ve sonuçların teslim edilmesi,
- 2) Çalışma alanı/alanlarının yüzey jeoloji haritasının hazırlanması ve tespit edilen maden kaynaklarının harita üzerinde gösterilmesi,
- 3) Maden jeolojisi öngörülleri veya maden jeolojisi haritasının hazırlanması ve jeolojik kesitlerinin yapılması,
- 4) Kaynak/rezerv raporu hazırlanması gerekmektedir.

Bu faaliyetlerin yanı sıra yarma veya sondajlardan numune alınarak rezerv ve kalite tahmininin yapılması da mümkündür.²⁸⁹

Ön arama süresinde yapılacak faaliyetler için yatırım tutarı ve harcama miktarının alt sınırının ne olacağı Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği Ek-2 formunda belirtilmiştir. Buna göre ruhsat sahibinin söz konusu formda belirtilen asgari yatırım tutarını gerçekleştirmesi ve asgari harcamaları yapması gerekmektedir. Örneğin, II(b) grubu madenler açısından asgari yatırım miktarı 50.000-TL, asgari harcama oranı ise %40'tır.

Ön arama süresi için öngörülen bir yıllık sürenin sonuna kadar, asgari faaliyetlerin tamamlandığını ve bu faaliyetlere ilişkin yatırım harcamalarını gösteren, Ek-7'de yer alan ön arama faaliyet raporunun MİGEM'e verilmesi gerekmektedir. Ön arama faaliyet raporu, ön arama döneminde birtakım teknik arama faaliyetleri sonucunda ilgili madene ilişkin elde edilen veriler doğrultusunda kalite tahminini içeren kaynak raporunu ifade etmektedir. Kanun'da belirtilen süre içerisinde ön arama faaliyet raporunun verilmemesi halinde ise ruhsat sahibine 20.000 TL idari para cezası verilecektir.

²⁸⁸ Öztoprak, 2015: 65.

²⁸⁹ Topaloğlu, 2011: 200.

Verilen belge ve raporların uygun bulunmaması durumunda, MİGEM tarafından eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilecektir. Söz konusu eksikliklerin tebliğ tarihinden itibaren bir aylık sürede tamamlanmaması ya da verilen rapor veya belgelerin uygun bulunmaması halinde ise ruhsat sahibine 20.000 TL idari para cezası verilecektir.

Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 17. maddesi uyarınca MİGEM, ön arama dönemi sonuna kadar verilmesi gereken rapor ve belgeler doğrultusunda genel arama dönemine geçilip geçilmeyeceğine dair kararını iki ay içerisinde vermekle görevlidir. Bu süreç genel arama dönemi kapsamında değerlendirilecektir. Yapılacak değerlendirmenin sonucunda, sahaların genel arama dönemine geçip geçmediği MİGEM'e ait internet sayfasında²⁹⁰ ilan edilecektir. Bir üst döneme geçemeyerek iptal edilen ruhsatlar için ise tebligat yoluyla bilgilendirme yapılacaktır.

2.3.1.3.2. Genel Arama Dönemi

MİGEM'in ön arama dönemine ilişkin faaliyetlerin tamamlanması üzerine verilen ön arama faaliyet raporunu değerlendirerek sahanın genel arama dönemine geçmesini uygun görmesi ve bu durumu internet sayfası üzerinden ilan etmesi üzerine genel arama dönemine geçilir. Genel arama döneminde amaç, maden yatağının temel jeolojik özelliklerini belirleyerek aranan madeni boyut, biçim, yapı ve kalitesi başta olmak üzere genel özellikleriyle tespit etmektir.

Genel arama döneminde de ön arama döneminde olduğu gibi, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin Ek-1 formunda belirtilen asgari faaliyet yeterliliği ile Ek-2 formunda belirtilen asgari yatırım ve harcama yeterliliğinin sağlanması gerekmektedir.

Genel arama dönemi; IV. grup madenler açısından iki yıl, diğer maden grupları açısından ise bir yıldır. Bu süre içinde, maden arama projesinde belirtilen maden kaynağı ve arama faaliyetlerine ilişkin bilgileri ve bu faaliyetler için yapılan yatırım harcamalarını gösteren genel arama faaliyet raporunun²⁹¹ verilmesi zorunludur. Genel arama süresi içinde raporun verilmemesi halinde ruhsat sahibine 20.000 TL idari para cezası verilecektir. Verilen raporların veya belgelerin uygun bulunmaması halinde, eksikliklerin giderilmesi için MİGEM tarafından ruhsat sahibine bir aylık süre verilecek ve bu husus ruhsat sahibine yazılı olarak tebliğ edilecektir. Tebliğ tarihinden itibaren bir aylık sürede eksikliklerin giderilmemesi veya

²⁹⁰ MİGEM'e ait olan bu web sayfasının adresi www.migem.gov.tr şeklindedir.

²⁹¹ Genel arama faaliyet raporu, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 18. maddesinin 3. fıkrasında yer alan hususlar göz önüne alınarak düzenlenmelidir.

verilen raporların ya da belgelerin uygun bulunmaması hâlinde ise ruhsat sahibine 20.000 TL idari para cezası verilecektir.

Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 18. maddesi uyarınca MİGEM, genel arama faaliyet raporunu ve diğer belgeleri değerlendirerek iki ay içinde detay arama dönemine geçilip geçilmeyeceğine karar verecektir. Yapılacak değerlendirme sonucunda detay arama dönemine geçen veya geçemeyen sahalar MİGEM'e ait internet sayfasında ilan edilmektedir. Detay arama dönemine geçemeyerek iptal edilen ruhsatlar için tebligat yoluyla bilgilendirme yapılmaktadır.

Genel arama faaliyet raporu kabul edilen IV. grup ruhsatlar bir üst dönem olan detay arama dönemine geçmeye hak kazanmaktadırlar. II(b), III ve V. grup ruhsatlarda ise genel arama dönemi sonuna kadar genel arama faaliyet raporunun ve işletme projesinin MİGEM'e verilmesi gerekmektedir. Bu maden grupları açısından genel arama dönemi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması halinde ruhsat iptal edilecektir.

2.3.1.3.3. Detay Arama Dönemi

Detay arama dönemi, genel arama faaliyet raporu kabul edilen IV. grup madenler açısından söz konusu olan arama dönemidir. Detay arama dönemindeki temel amaç, ön arama döneminde ve genel arama döneminde yürütülen arama faaliyetleriyle belirlenmiş bir maden yatağının ayrıntılı olarak incelenmesidir.²⁹² Bu dönemde yürütülecek arama faaliyetleriyle madenin miktarının, yoğunluğunun, şeklinin, fiziksel özelliklerinin, kalitesinin ve içeriğinin en doğru şekilde hesap edilmesi hedeflenmektedir.

Detay arama döneminin süresi dört yıldır. Bu sürenin sonuna kadar görünür maden kaynağına ilişkin bilgilerin ve bu dönemde yapılan arama faaliyetlerine ilişkin yatırım harcamalarını gösteren detay arama faaliyet raporunun verilmesi zorunludur. MİGEM'e verilen raporların ve belgelerin uygun bulunmaması halinde eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi, ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilecektir. Bildirim tarihinden itibaren eksikliklerin bir aylık sürede giderilmemesi veya verilen raporların ve belgelerin uygun bulunmaması durumunda ise ruhsat iptal edilecektir. 04.02.2015 tarih ve 6592 sayılı Kanun değişikliği ile detay arama faaliyet raporunun her yıl verilmesi uygulamasına son verilmiştir. Nitekim Maden Yönetmeliği taslağında da 6592 sayılı Kanun değişikliğine paralel olarak, detay arama faaliyet raporunun detay arama dönemi süresi sonuna kadar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

²⁹² Öztoprak, 2015: 68; Topaloğlu, 2011: 207.

IV(a) grubu madenler açısından; detay arama döneminin sonuna kadar Kanun'da gösterilen kriterlere uygun olarak düzenlenmiş detay arama faaliyet raporuyla birlikte işletme projesinin de verilmesi gerekmektedir. Bu süre zarfında işletme ruhsat talebinde bulunulmaması halinde ruhsat iptal edilecektir.

IV(b), IV(c) ve IV(ç) grubu madenler açısından; detay arama dönemini takiben fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu gerekçesi ile MİGEM'e başvuruda bulunulabilir. Yapılan başvurunun MİGEM tarafından uygun bulunması halinde, bu gruplara ilişkin ruhsatlar detay arama dönemini takiben iki yıllık fizibilite dönemine hak kazanacaklardır.

2.3.1.3.4. Fizibilite Dönemi

Fizibilite, en genel anlamıyla yapılabilirlik anlamına gelmektedir. Fizibilite çalışmaları kapsamında bir yatırım projesinin ekonomik, teknik, mali, sektörel, yasal ve örgütsel boyutları ortaya konulmakta ve projenin avantaj ve dezavantajları analiz edilerek yatırımın gerçekleştirilebilirlik düzeyi tespit edilmektedir.²⁹³ Maden arama faaliyetleri açısından fizibilite dönemi ise 3213 sayılı Maden Kanunu'nda da belirtildiği üzere *“detay arama faaliyetleri sonunda belirlenen maden kaynağının ekonomik değer olarak işletilebilirliğini göstermek amacıyla yapılacak çalışmaların gerçekleştiği dönemi”* ifade etmektedir.

Fizibilite dönemi; sadece IV(b), IV(c) ve IV(ç) grubu madenler açısından öngörülen bir dönemdir. Söz konusu maden gruplarının aranması aşamasında, detay arama dönemini takiben fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulabilir. Bunun üzerine ruhsat sahibinin, ruhsat alanında fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu gerekçeleriyle birlikte MİGEM'e bildirmesi ve fizibilite dönemine geçmek için başvuruda bulunması gerekmektedir. MİGEM, yapacağı inceleme sonucunda başvurunun uygun olup olmadığına karar verecektir. Yapılacak değerlendirme neticesinde fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu ve başvurunun yerinde olduğu sonucuna varılırsa başvuru sahibi iki yıllık fizibilite dönemine hak kazanacaktır. Talebin MİGEM tarafından uygun bulunmama ihtimali de dikkate alındığında, fizibilite döneminin diğer arama dönemlerinden farklı olarak ihtiyari nitelik taşıdığı söylenebilir.²⁹⁴

MİGEM tarafından yapılacak değerlendirme neticesinde fizibilite dönemine hak kazanan ruhsat sahibinin, iki yıllık sürenin sonuna kadar detay arama dönemindeki ruhsat bedelinin iki katı tutarında ruhsat bedelini ödemesi ve fizibilite raporunu MİGEM'e teslim etmesi gerekmektedir. Fizibilite raporunda; jeolojik, madencilik, metalürjik, ekonomik, yasal, çevresel, sosyal ve mali etkenlerin incelenerek ilgili maden yatağının ekonomik işletilebilirliğinin ortaya konulması gerekmektedir. Kanun'da ve Yönetmelik'te, diğer arama

²⁹³ http://fizibilite.info/wp-content/uploads/2014/12/herkes_icin_fizibilite.pdf. (erişim tarihi: 23.09.2016).

²⁹⁴ Öztoprak, 2015: 69.

dönemlerinden farklı olarak, fizibilite dönemi için asgari arama faaliyetlerinin neler olduğu belirtilmemiştir. Yönetmelik taslağında ise Ek-1 formunda fizibilite dönemi için birtakım asgari arama faaliyetleri öngörülmüş ve bu iki yıllık sürede Ek-21'deki fizibilite raporu formunun doldurularak MİGEM'e verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Fizibilite dönemi için öngörülen iki yıllık sürenin sonuna kadar MİGEM'e verilen fizibilite raporunun uygun bulunmaması halinde eksikliklerinin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilecektir. Verilen bir aylık sürede söz konusu eksiklerin giderilmemesi halinde ya da arama ruhsat süresi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda ruhsat iptal edilecektir.

2.3.1.4. Arama Faaliyetinin Sınırları ve Prospeksiyon

Ruhsat sahibi, maden arama ruhsatının verdiği arama yetkisine dayanarak ruhsat alanında jeolojik harita yapma, jeofizik araştırma, sondaj, yarma, galeri gibi birtakım teknik arama faaliyetlerinde bulunma hakkına sahiptir. Ancak söz konusu arama faaliyetlerinde bulunulurken Kanun'da ve Yönetmelik'te öngörülen birtakım sınırlar dâhilinde hareket etmesi gerekmektedir.

- Arama faaliyetlerinde bulunmanın ilk sınırı arama ruhsatının süresidir. Yukarıdaki başlıklar altında da değindiğimiz üzere, Kanun'da arama dönemleri için öngörülen süreler içinde maden yatağında teknik arama faaliyetlerinde bulunulması ve ilgili belgelerle raporların süresi içinde MİGEM'e teslim edilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde birtakım yaptırımlarla karşı karşıya kalınabilecektir.

Kuşkusuz arama döneminin belli bir süreyle sınırlanması bir gerekliliktir. Ancak bu sürenin, keyfiliğe yer vermeyecek şekilde ve teknik koşullara uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir. Arama dönemi için oldukça uzun bir süre öngörülmesi bu sürenin istismar edilerek işletme aşamasına geçilmesinin kasıtlı olarak geciktirilmesine, maden sahalarının uzun süreliğine kapatılmasına ve dolayısıyla devletin mali kaybına yol açabilir.²⁹⁵ Dolayısıyla arama dönemi sürelerinin istismara yer vermeyecek uzunlukta olması gerekmektedir. Otto'ya göre, çok kısa süreler, arama ve işletme projelerinin aksamasına veya engellenmesine yol açabilmekteyken; çok uzun süreler, arama ve işletme aşamalarında hızlı hareket edilmesini engellemekte ve bu durum madencilik sektöründeki büyümeyi yavaşlatabilmektedir.²⁹⁶

Kanun'da her arama dönemi için, maden grupları arasında bir ayırım yapılmaksızın, yeknesak süreler öngörülmüştür. Ancak arama süreleri madenin türüne, arama yapılacak alanın jeolojik ve coğrafi koşullarına göre farklılık gösterebilir ve yeknesak süre uygulaması

²⁹⁵ Yıldız, 2012: 161.

²⁹⁶ Otto, 2014: 63-64.

madencilik faaliyetleri açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu durum karşısında Göğer, her ne kadar suiistimallere yol açabilecek nitelikte olsa da değişken süre ilkesinin madencilik alanının gereklerine daha uygun olduğunu savunmuştur.²⁹⁷

- Arama faaliyetinde bulunmanın bir diğer sınırı ruhsat alanı noktasındadır. Maden arama ve işletme ruhsatları ile arama sertifikasının verilebileceği alanın büyüklüğü maden gruplarına bağlı olarak değişmektedir. Söz konusu gruplara ait maden alanlarının her biri açısından Maden Kanunu'nun 16. maddesinde belirli üst sınırlar öngörülmüştür. II(b) grubu kapsamındaki madenlerde bu sınır 100 hektardır. III. grup madenlerde 500 hektarı, IV. grup madenlerde 2.000 hektarı ve tamamı denizlerde verilen III. ve IV. grup madenlerde 50.000 hektarı geçmeyecek şekilde arama ruhsatı düzenlenir. V. grup madenlerde ise 1.000 hektarı geçmeyecek şekilde arama sertifikası düzenlenmektedir.

Aynı dönemdeki maden arama ruhsatlarının, hak sahiplerinin müracaatı üzerine işletme ruhsat taban bedeli karşılığında birleştirilmesi mümkündür. Ancak ruhsatların birleştirilmesiyle ortaya çıkacak alan yukarıda belirtilen alan sınırlamalarını geçemeyecektir. Öte yandan farklı veya aynı dönemdeki arama ruhsatları için birleştirilmiş işletme projesi verilerek işletme ruhsatı talebinde bulunulması da mümkündür.

16. maddede belirtilen bu alanlar, jeolojik nedenlerle veya madencilğin ihtiyaçları doğrultusunda değil; idareye kolaylık sağlamak ve idarenin işini kolaylaştırmak amacıyla belirlenmiştir.²⁹⁸ Dolayısıyla bu durum, madencilik uygulamasında önemli sorunlar yaratmaktadır. Örneğin, her ne kadar II(b) grubu madenler açısından bu büyüklük 100 hektar ile sınırlı olsa da maden yatağının gerçek büyüklüğü 100 hektardan büyük olabilir. Bu durum, aynı maden yatağının farklı bölümlerinde birden fazla kişinin arama ruhsatı sahibi olması sonucunu doğurabilmektedir. Bu ihtimalin önüne geçmek isteyen ruhsat sahibi, maden yatağının her 100 hektarlık bölümü için ayrı ayrı ruhsat başvurusunda bulunmak zorunda kalmaktadır. Ancak bu hâlde dahi ruhsat başvurusunun çeşitli gerekçelerle idare tarafından reddedilmesi ve takaddüm hakkı gibi sebeplerle maden kaynağının tamamının aynı kişi tarafından ruhsat altına alınması mümkün olmayabilecektir. Bu uygulama aynı maden yatağının tek elde toplanması ilkesine aykırı sonuçlar doğurabilecektir.²⁹⁹

²⁹⁷ Göğer, 1979: 179.

²⁹⁸ Göğer, 1979: 163-164.

²⁹⁹ Göğer, 1979: 164; Bu durum pek çok sorunu da beraberinde getirecektir. Nitekim Ermenek'te meydana gelen maden kazasının temel sebebi aynı maden yatağında iki farklı firmanın çalışması, iki firmanın bilgilerinin paylaşılmamış olması ve üretim nedeniyle açılan galeriye önceki işletmede biriken suyun girmesidir, Günay, 2016: 75.

Maden arama faaliyetlerinin yürütüleceği alanın izne tabi alan olması halinde, ilgili mevzuat hükümleri uyarınca gerekli izinlerin alınması zorunludur. Maden arama faaliyetleri, 3213 sayılı Maden Kanunu'nda sayılanlar dışında herhangi bir izne tâbi değildir.

Arama faaliyetlerinin yürütüleceği alan her ne kadar ruhsatnamede gösterilen alanla sınırlı olsa da Maden Kanunu'nun 18. maddesiyle ruhsat sahibine prospeksiyon yapabilme imkânı tanınmıştır. Prospeksiyon; ekonomik değere sahip olan maden yataklarının tespit edilebilmesi için ön bilgilerin toplanması faaliyetidir.³⁰⁰ Maden Kanunu'na göre arama ruhsat sahibi, arama faaliyetinin teknik gereklerini yerine getirebilmek için çevresindeki ruhsat sahalarında, saha veya işletmeye zarar vermeyecek şekilde prospeksiyon yapabilecektir.

- Arama faaliyetlerindeki bir diğer sınır ise aramanın fiilen işletme haline getirilmemesi noktasındadır.³⁰¹ 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 6592 sayılı Kanun değişikliğinden önceki halinde, arama döneminde ruhsat sahibine teknolojik araştırma, geliştirme, pilot çalışmalar ve pazar araştırmaları yapmak üzere arama faaliyet raporu ile birlikte müracaat etmesi halinde MİGEM tarafından görünür rezervin %10'una kadar maden üretim ve satış izni verilebilmesi mümkündü.³⁰² Ancak 6592 sayılı kanunla bu uygulama tamamen kaldırılmıştır.

2.3.2. İşletme Dönemi

İşletme dönemi, işletme ruhsatının/sertifikasının alınmasıyla başlayan ve arama döneminde yürütülen arama faaliyetleri neticesinde keşfedilen bir maden yatağında madenin çıkarılabilmesi, çıkarılan madenin taşınması, stoklanması gibi çeşitli faaliyetlerde bulunulan dönemdir. Arama döneminde farklı olarak maden işletme faaliyetlerinde bulunmak isteyen işletme ruhsat sahibinin ilgili mevzuatta öngörülen izinleri ve işletme iznini alması gerekmektedir. Aksi hâlde ruhsat sahibi birtakım yaptırımlarla karşı karşıya kalabilecektir. Şimdi işletme dönemine ilişkin yasal düzenlemeleri ve uygulamayı ayrıntılı olarak ele alalım.

2.3.2.1. Maden İşletme Hakkı

Maden işletme hakkı, hak sahibine bulunmuş bir madenin maden yatağından çıkarılması, bunun için yeraltında ve yerüstünde gerekli tesislerin kurulması, çıkarılan madenin taşınması, temizlenmesi, stoklanması, üretilen madenin pazarlanması ve satışı gibi pek çok yetkiyi sağlayan bir maden hakkıdır.³⁰³ Maden hakkı olması sebebiyle, maden arama hakkı başlığı altında değinilen hususlar işletme hakkı bağlamında da aynen geçerlidir. Buna

³⁰⁰ Egeran, 1940: 93.

³⁰¹ Fındıklıgil, 1966: 181.

³⁰² Topaloğlu, 2011: 214.

³⁰³ Göger, 1979: 207; Günay, 2016a: 41; Öztoprak, 2015: 71; Telli, 1989: 102; Uçkan, 1983: 56.

göre, Maden Kanunu'nun 5 ve 6. maddelerinde düzenlenen maden haklarına ve madencilik faaliyetinde bulunma ehliyetine ilişkin esaslar maden işletme hakkı için de geçerlidir.

İşletme hakkı, hak sahibine yukarıda sayılan yetkileri sağlamanın yanı sıra birtakım yükümlülükler de yüklemektedir. Buna göre işletme hakkı sahibi işletme faaliyetini, sürekli, hızlı, teknik gereklere ve ülke menfaatine uygun olarak, madenin zayi olmasına yer vermeyecek şekilde, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin gerekli tedbirleri alarak yürütmeli ve çıkardığı madenin ocak başı satış fiyatı üzerinden belli bir miktarını devlet hakkı olarak ödemelidir.³⁰⁴

İşletme hakkı, sahibine tanıdığı yetkiler dikkate alındığında, mülkiyet hakkına benzese de bazı esaslı noktalar açısından mülkiyet hakkından ayrılmaktadır. Mülkiyet hakkı, sahibine oldukça geniş yetkiler sağlayan aynı bir haktır ve TMK'nın 683. maddesi uyarınca hak sahibine kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkilerini vermektedir.³⁰⁵ Kanun'da sayılan bu yetkilerin yanı sıra mülkiyet hakkı sahibi, maliki olduğu nesneyi kullanmama hakkına sahip olduğu gibi üçüncü kişilere zarar vermemek kaydıyla söz konusu malı tahrip edebilmektedir. Mülkiyet hakkının hak sahibine tanıdığı bu geniş yetkiler karşısında, maden işletme hakkının mülkiyet hakkı olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Öncelikle maden işletme hakkına sahip olan kişi, bu hakkını kullanıp kullanmama serbestisine sahip değildir. İşletme hakkı sahibi, Maden Kanunu ve Yönetmelik hükümleri doğrultusunda bu hakkını kullanmakla yükümlüdür.³⁰⁶ Aksi hâlde birtakım yaptırımlarla karşı karşıya gelebilir. Yalnızca beklenmeyen hal ve mücbir sebep hallerinde, ruhsat sahibinin müracaatı üzerine MİGEM tarafından işletmenin geçici olarak tatiline karar verilebilir.

Bir diğer farklılık ise mülkiyet hakkının hak sahibine tanıdığı tahrip etme serbestisi noktasındadır. İşletme hakkı sahibi, işletme faaliyetlerinde bulunurken ülkenin menfaatlerini de düşünmeli ve maden yatağını tahrip etmeyecek şekilde üretimde bulunmalıdır. Zira madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup kamu malı niteliğine haizdir. Madenlerin işletilmesi sadece maden işletme hakkı sahibini değil tüm toplumu, ekonomiyi ve politikayı etkilemektedir. Dolayısıyla işletme hakkı sahibi, mülkiyet hakkının hak sahibine tanıdığı geniş yetkilere sahip değildir.

Mülkiyet hakkı, tek bir kişi tarafından kullanılabilmesi gibi paylı mülkiyet veya elbirliği ile mülkiyet olmak üzere birden fazla kişi tarafından da kullanılabilir.³⁰⁷

³⁰⁴ Fındıklıgil, 1966: 89; Göğçer, 1979: 207.

³⁰⁵ Eren, 2016: 16-18.

³⁰⁶ Fındıklıgil, 1966: 90; Telli, 1989: 104.

³⁰⁷ Paylı mülkiyette, aynı hukuki statüde bulunan birden fazla kişi, belirli bir eşyanın tamamı üzerinde belirli paylarla malik olabilmekteyken; elbirliği mülkiyette kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca bir

İşletme hakkının ise Maden Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca hisselerle bölünmesi mümkün değildir.

İşletme hakkını mülkiyet hakkından ayıran bir diğer nokta ise süreye bağlı ve geçici bir hak olmasıdır.³⁰⁸ Buna göre işletme hakkı Kanun'da belirtilen sürelerle sınırlıdır. Mülkiyet hakkı ise herhangi bir süreyle sınırlı değildir ve devamlılık arz etmektedir. Belirtilen bu gerekçelerle maden işletme hakkının, mülkiyet hakkından oldukça farklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Öte yandan maden sicilinin aleni olması ve sicildeki kayıtların bilinmediğinin iddia edilememesi karşısında, maden siciline tescil edilen maden hakları aynı bir niteliğe kavuşmaktadır.³⁰⁹ Nitekim Yargıtay da bir içtihadı birleştirme kararında özel kişilere Maden Kanunu'na göre devlet tarafından verilen imtiyazın Medenî Kanun'un 632 ve 911. maddeleri uyarınca bir aynî hak olduğunu ifade etmiştir.³¹⁰ Ancak bu durum belli noktalarda TMK'da düzenlenmiş aynı haklardan ayrılmaktadır. Zira madenlerin aranması ve işletilmesi ile ilgili olarak ruhsatname ve imtiyaz verilmesi gibi tasarruflar, aslında birtakım idarî izinlerin verilmesinden ibarettir. Ayrıca özel hukuktaki aynı haklar TMK'da sınırlı sayı prensibi doğrultusunda düzenlenmiştir.³¹¹ Bu hususun yorumlanmasında ise doktrindeki görüşler ikiye ayrılmaktadır.

Doktrinde bir görüşe göre; Maden Kanunu'na göre verilen ve temelinde birer idari sözleşme olan ruhsatname ve imtiyazların aynı hak olarak kabul edilmesi, onların hukuki niteliğine aykırıdır.³¹² Danıştay da bir kararında; maden imtiyazlarının kamu hizmeti imtiyazı niteliğinde olduğunu, madenlerin ulusal ekonomi ve kamu yararı gereklerine uygun biçimde işletilmemesi durumunda devletin işletme ruhsatını ve imtiyazını feshetmeye kadar varan geniş yetkilere sahip olduğunu ve bu sözleşmelere ilişkin uyuşmazlıkların Danıştay'da çözümlenmekte olmasını vurgulayarak maden işletme imtiyazlarının “*devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenlerden kişilerin yararlanması için izin verilmesi*” şeklinde tanımlanabileceğini ifade etmiştir.³¹³

Doktrinde bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise maden hakları, aynı hak olarak değerlendirilmelerine imkân verecek şekilde, madenin bulunduğu taşınmazla bağlantılıdır.³¹⁴ Dolayısıyla maden haklarının “*kendine özgü bir aynı hak*” olarak nitelendirilmesi gerektiği

---

topluluk ilişkisinde bulunan kişilerin, bu topluluk dolayısıyla mallara birlikte malik olması söz konusu olmaktadır, Eren, 2016: 85-86, 128.

³⁰⁸ Fındıklıgil, 1966: 90.

³⁰⁹ Amıklioğlu, 2016: 32-33; Gülan, 2008: 198-199.

³¹⁰ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 04.05.1966, E. 1966/6, K. 1966/4, akt. Türk, 1979: 87.

³¹¹ Amıklioğlu, 2016: 33.

³¹² Türk, 1979: 88; Onar, 1966: 1374.

³¹³ Danıştay Genel Kurulu, T. 24.10.1974, E. 1974/33, K. 1974/ 62, Danıştay Dergisi, S. 18-19, s. 261.

³¹⁴ Amıklioğlu, 2016: 33; Özdamar, 2001a: 320.

yaygın olarak ifade etmektedir.³¹⁵ Topaloğlu'na göre de devlet, özel bir kişiye maden hakkı vererek, o kişiyi “*ruhsat konusu saha içerisinde bulunan madeni işletmek konusunda herkese karşı ileri sürebileceği aynı bir hakla*” donatmaktadır.³¹⁶

2.3.2.2. İdareye Başvuru ve İşletme Ruhsatının Düzenlenmesi Aşaması

İşletme ruhsatının düzenlenmesi aşamasında, arama ruhsatında olduğu gibi, Maden Kanunu'nda maden grupları açısından farklı usuller kabul edilmiştir.

I(a) grubu madenler, il özel idaresince ihale yolu ile ruhsatlandırılmaktadırlar. İhale edilerek ruhsatlandırılacak alanlar, MİGEM'in uygun görüşü alınarak ilgili idare tarafından belirlenecektir. MİGEM; ilgili alanın niteliği, talep edilen alanda diğer maden gruplarına ilişkin ruhsatların olup olmadığı gibi hususlarda inceleme yaparak görüşünü bildirecektir. Özel mülkiyete tabi alanlar dâhilinde kalan I(a) grubu maden sahaları ihale edilemeyecektir. Ancak özel mülkiyete tabi alanlarda mülk sahibinin izninin alınması halinde büyükşehir belediyesi olan illerde valiliklerce, diğer illerde İl Özel İdaresi tarafından belirlenen muhammen bedelin yatırılması kaydıyla üçüncü şahıslara da ruhsat verilebilecektir. Mülkiyet hakkı sahibinin kendi mülkiyeti üzerinde ruhsat talep etmesi halinde ise bir bedel alınmayacak ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının uygun görüşünün alınmasıyla söz konusu alanlar için ihale edilmeksizin mülk sahibine işletme ruhsatı verilebilecektir.

Maden Kanunu'nun 16. maddesi ile I(a) grubu madenlerin ihale edilmeleri, ruhsatlandırılmaları, işletilmeleri, işletmelerin denetlenmelerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanacak yönetmeliğe bırakılmıştır. Bakanlığın Kanun'un verdiği yetkiye dayanarak hazırladığı Maden Kanunu'nun I (A) Grubu Madenleri İle İlgili Uygulama Yönetmeliği, 03.02.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla I(a) grubu madenler açısından işletme ruhsatının alınması sürecinde bu yönetmelik doğrultusunda hareket edilmelidir.

I(a) grubu madenler açısından işletme ruhsatının süresi beş yıldır. Bu süre, sürenin bitiminden önce yeni bir projeyle uzatma talebinin olması ve talebin uygun bulunması hâlinde uzatılabilir. Ancak 30 yıldan sonraki uzatmalarda yetkili makam Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'dır.

I(a) grubu madenler açısından işletme ruhsat alanının üst sınırı 10 hektardır. SiO₂ oranı dikkate alınmaksızın denizlerdeki kum ve çakıl, I(a) grubu madenler kapsamında değerlendirilir ve bu alanlar için işletme ruhsat alanı 20 hektarı geçemez.

³¹⁵ Özdamar, 2001a: 320.

³¹⁶ Topaloğlu, 1993: 403.

I(b), II(a) ve II(c) grubu madenler için işletme ruhsatları ihale usulüyle verilecektir. Maden Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca ihale bedelinin yatırılmasından itibaren iki ay içinde, yetkilendirilmiş tüzel kişilerce hazırlanan işletme projesinin, mali yeterliliğine ilişkin belgelerin ve işletme ruhsat taban bedelinin yatırıldığına dair belgenin ruhsat sahibi tarafından MİGEM'e verilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde işletme ruhsatı talebi reddedilecektir. İşletme ruhsat alanı, I(b) grubu madenlerde 50 hektarı, II(a) ve II(c) grubu madenlerde ise 100 hektarı geçemez.

II(b), III ve IV. grup madenler için işletme ruhsatları idareye başvuru üzerine verilecektir. Buna göre arama ruhsat süresinin sonuna kadar³¹⁷ ilgili arama dönemine ilişkin faaliyet raporunun, yetkilendirilmiş tüzel kişilerce hazırlanan işletme projesinin, mali yeterliliğe ilişkin belgelerin ve işletme ruhsat taban bedelinin yatırıldığına dair belgenin ruhsat sahibi tarafından MİGEM'e verilmesi ve işletme ruhsat talebinde bulunulması gerekmektedir. Bu süreler içinde işletme ruhsat talebinde bulunulmaması halinde ise ruhsat iptal edilecektir.

III. grup madenlerin ruhsatlandırılmasında, işletme projesinde üretilmesi öngörülen madenler için tabii denge, kapasite, rezervuar, yoğunlaşma, hidrojeolojik ve jeokimyasal denge, debi gibi koruma ilkeleri esas alınacak ve söz konusu madenler rezervuar, beslenme alanı ve havzanın tabii dengesini bozmayacak, kapasitesini aşmayacak ve işletme tesislerini kapsayacak şekilde ruhsatlandırılacaklardır.

I(b), II, III ve IV. grup madenler için işletme ruhsat süreleri, on yıldan az olmamak üzere işletme projelerine göre belirlenir. Belirlenen bu süreler, sürenin bitiminden önce yeni bir işletme projesiyle uzatma talebinde bulunulması ve bu talebin MİGEM tarafından uygun bulunması halinde uzatılabilir.³¹⁸ Ancak toplam işletme süresi I(b) grubu madenlerde otuz yılı, II. grup madenlerde kırk yılı, III ve IV. grup madenlerde ise elli yılı geçemez. Bu süreleri aşan uzatma taleplerini karara bağlamaya yetkili merci I(b) ve II. Grup madenlerde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, III ve IV. grup madenlerde ise Bakanlar Kurulu'dur.

³¹⁷ II(b) grubu ve III. grup madenler için genel arama döneminin, IV(a) grubu madenler açısından detay arama döneminin, IV(b), IV(c) ve IV(ç) grubu madenler açısından fizibilite döneminin söz konusu olması halinde bu dönemin, aksi hâlde detay arama döneminin sonuna kadar, ilgili arama dönemine ilişkin faaliyet raporunun ve işletme projesinin MİGEM'e verilerek işletme ruhsat talebinde bulunulması zorunludur.

³¹⁸ İşletme ruhsat süresinin uzatılması başvurularında karar vermeye yetkili olan merci, yapacağı değerlendirmelerde Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 39/2 maddesinde belirtilen kriterler çerçevesinde hareket etmekle yükümlüdür. İlgili hükme göre ruhsat sürelerinin uzatılmasında “*maden rezervinin yeterli ve rasyonel bir şekilde işletilmesi için gerekli yatırımların yapılmış ve tesislerin inşa edilmiş olması, projenin uygun bulunması, geçmiş ruhsat döneminde projeye uygun faaliyette bulunulması durumları*” ve “*yapılmış olan faaliyetin çevresel etkileri, çevre ile uyum planına uyulup, uyulmadığı ve yerleşim birimlerinin konumu, geçmiş ruhsat dönemindeki faaliyetler ve üretim durumu, geçici tatilde geçirilen süre, sahadaki mevcut tesisler ile yapılması planlanan ilave tesisler, projesinde öngörülen üretimin özelliği*” göz önünde bulundurulmalıdır.

V. grup madenlerin işletilmesi, arama döneminde olduğu gibi, işletme sertifikası yoluyla yapılmaktadır. V. grup madenlerin üretimi, genel olarak, arazi yüzeyinden toplanma şeklindedir. Dolayısıyla arama süresinin sonuna kadar genel arama faaliyet raporu ve ruhsat taban bedelinin ödendiğine dair belge ile MİGEM'e müracaatta bulunulması halinde işletme sertifikasına hak kazanılır. Ancak bu madenlerin işletilmesi için yarma, galeri açma gibi faaliyetlerin gerekmesi durumunda, yetkilendirilmiş tüzel kişilerce işletme projesi hazırlanarak MİGEM'den izin alınması gerekmektedir.

İşletme sertifikasının süresi, beş yıldır. Bu sürenin bitiminden önce talep harcı ve işletme projesi ile süre uzatım talebinde bulunulması mümkündür. Bunun üzerine yeterli rezervin olması, projenin uygun bulunması ve işletme sertifikası süresince üretim faaliyetinde bulunulmuş olması halinde işletme sertifikasının süresinin uzatılabilecektir. Ancak elli yılı aşan uzatma talepleri Bakanlar Kurulu tarafından karara bağlanacaktır.

İşletme ruhsat süresinin uzatılması talebinde bulunabilmek için, ruhsat süresinin dolmasına üç yıldan az bir zamanın kalmış olması gerekmektedir. Ancak ruhsat sahibinin ürettiği madeni kullanabileceği tesisinin olması, talep edilen süre ve üretim miktarına uygun görünür rezervin ruhsat sahasında mevcut olması, son beş yılın üretim ortalamasının projedeki üretim beyanlarının %40'ının üzerinde olması ve mevcut projenin üzerinde yıllık üretimin öngörülmesi halinde ruhsat süresinin dolmasına üç yıldan fazla bir zaman olsa bile uzatma talebinde bulunulabilecektir.

Aynı gruptaki madenlere ilişkin işletme ruhsatları üst üste verilemez. Ancak farklı gruptaki madenlerin işletme ruhsatlarının üst üste verilmesi mümkündür. Bir maden sahası için aynı veya ayrı grup maden ruhsatlarının işletme izin alanlarının üst üste talep edilmesi sebebiyle çıkabilecek uyuşmazlıklar, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 33. maddesi çerçevesinde MİGEM tarafından çözüme kavuşturulacaktır.

2.3.2.3. İşletme İzninin Alınması

İşletme izni, bir madenin işletmeye alınabilmesi için alınması gereken izni ifade etmektedir. Gerçekten işletme ruhsatının alınması ruhsat sahibine her ne kadar tekel niteliğinde yetkiler³¹⁹ veriyor olsa da ruhsat sahası içinde maden çıkarma faaliyetlerinde bulunabilmek için ayrıca işletme izninin alınması gerekmektedir.³²⁰ İşletme izni, Maden

³¹⁹ Sullivan ve Purwono akt. Öztoprak, 2015: 73.

³²⁰ Gülan, 2008: 192; Öztoprak, 2015: 73; Topaloğlu, 2011: 235; Yıldız, 2012: 194; Danıştay 8. Dairesi de bir kararında "...Maden işletme ruhsatının, maden işletme ruhsat sahasında maden istihracı için tek başına yeterli bir belge olmadığı, ilgisine işletme faaliyetlerini yürütülebilmesi için gerekli izinleri alabilmesi için verilen bir yetki belgesi olduğu açık olup, 3213 sayılı Maden Kanununda hangi hallerde iptal edileceği düzenlenmiştir..." şeklinde değerlendirmede bulunarak, salt maden işletme ruhsatının alınmasının ruhsat sahibine maden işletme

Kanunu uyarınca ruhsat alanının tamamına değil “*görünür rezerv alanına*”³²¹ verilmektedir. Dolayısıyla bir ruhsat alanında birden fazla işletme izninin alınması mümkündür.

İşletme izni almak isteyen işletme ruhsat sahibinin, işletme ruhsatı yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde Maden Kanunu’nun 7. maddesi kapsamında gerekli izinleri alması ve çevreyle uyum teminatını yatırarak MİGEM’e müracaatta bulunması gerekmektedir. Kanun’da ve Yönetmelik’te aranan koşulları sağlayan işletme ruhsat sahibine, yapacağı başvuruya müteakip MİGEM tarafından işletme izni verilecektir. İşletme ruhsatı yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde ruhsat sahibi tarafından gerekli şartların yerine getirilerek işletme izni başvurusunda bulunulmaması durumunda, bu ruhsatlar için her yıl 50.000 TL idari para cezası verilecektir. İşletme ruhsat süresi sonuna kadar gerekli şartların yerine getirilmemesi sebebiyle işletme izninin alınamaması durumunda ruhsat süresi uzatılamayacaktır.

Aynı veya ayrı grup maden ruhsatlarının işletme izin alanlarının birbiriyle çakışacak şekilde talep edildiği durumlarda, MİGEM tarafından projeler üzerinde ve/veya ruhsat alanında sahanın jeolojik yapısı, cevherleşmenin özellikleri, maden rezervleri, yatırım ve tesisleri dikkate alınarak söz konusu alanda ayrı ayrı çalışma imkânının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılır. Yapılacak inceleme sonucunda kazanılmış haklara zarar gelmeyecek, kaynak kaybına neden olmayacak, maden işletmeciliğini ve işletme güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek şekilde ayrı ayrı çalışma imkânı varsa, bu alanda ayrı gruplarda işletme izinleri verilebilecektir. Aynı veya ayrı grup maden ruhsatlarına ait işletme izin alanlarının yukarıda belirtilen şartlar dâhilinde ayrı ayrı çalışma imkânı yoksa öncelik hakkı esas alınarak faaliyete izin verilecektir. Bununla birlikte, farklı maden gruplarına ait işletme ruhsatlarının aynı kişiye ait olması veya talep sahiplerinin aralarında anlaştıklarını belgeleri halinde üst üste işletme izninin verilmesi mümkündür.

2.3.2.4. Taksir İşleminin Yapılması

Maden hukukuna özgü bir idari işlem olan taksir, Maden Kanunu’nun 3. maddesinde tanımlandığı üzere, ruhsat alanlarının Maden Kanunu gereğince MİGEM tarafından küçültülmesi anlamına gelmektedir.³²²

---

faaliyetlerinde bulunma yetkisi vermediğini vurgulamıştır. Danıştay 8. Daire, T. 07.11.2014, E. 2014/3638, K. 2014/8308, (Yayımlanmamış).

³²¹ Görünür rezerv, Maden Kanunu’nun 3. maddesinde “*Kaynağın üç boyutu ile belirlenmiş olan ve bu boyutlar içerisinde sürekliliği konusunda en az risk taşıyan, jeolojik, madencilik, metalürjik, ekonomik, pazarlama, hukuki, çevresel, sosyal, mali etkenlerin altında ve günün şartlarında işletilebilir kısmı.*” olarak tanımlanmıştır.

³²² Öztoprak, 2015: 76.

İlk aşamada, müracaat sahibine belirli büyüklükte bir alan için arama ruhsatı düzenlenmekte ve ruhsat sahibi bu alan içinde arama faaliyetlerinde bulunmaya başlamaktadır. Yürütülecek arama faaliyetleri neticesinde, ruhsatta belirtilen alanın tamamında maden bulunmaması kuvvetle muhtemeldir. Arama ruhsatı döneminde ruhsat alanında yürütülecek arama faaliyetleri neticesinde belirlenen görünür, muhtemel³²³ ve mümkün³²⁴ rezerv alanı ile geçici tesis alanı için işletme ruhsatı düzenlenecek ve arama ruhsat sahasının maden bulunmamış olan geri kalan kısımları taksir edilecektir.

Taksir işleminin ikinci uygulaması ise işletme ruhsat alanında işletme izni alabilmek için Kanun'da belirtilen süreler içinde mümkün rezerv alanlarının görünür veya muhtemel rezerv haline getirilmemesi halinde gündeme gelmektedir. Maden Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca, mümkün rezerv alanlarının IV. Grup maden işletme ruhsat sahalarında beş yıl, diğer grup maden işletme ruhsat sahalarında ise üç yıl içinde görünür veya muhtemel rezerv haline getirilmemesi halinde bu alanların da taksir edileceği hükme bağlanmıştır.

Bu bilgilerden hareketle taksir işleminin arama ruhsatı, işletme ruhsatı ve işletme izninin verdiği statüler arasındaki geçişlerde söz konusu olduğu söylenebilir.³²⁵

Taksir uygulamasıyla; kullanılmayacak sahaların tekrar tedavüle sokulması ve yeni aramalara açık hale getirilerek atıl kalmalarının önlenmesi, arama çalışmalarının ciddiyle yapılmasının sağlanması, maden sahalarının spekülatif olarak elde tutulmalarının ve kapatılmalarının önlenmesi, yeni maden sahalarının bulunması ve bu maden sahalarından çıkarılacak madenlerin vakit kaybetmeksizin ülke ekonomisine kazandırılması, madencilikte işletme sayısının artırılarak istihdam ve üretilen katma değerin artırılması amaçlanmaktadır.³²⁶

2.3.2.5. İşletme Faaliyetinin Yürütülmesi

Maden işletme faaliyetleri en genel ifadeyle; maden cevherinin maden yatağından çıkarılması, taşıma araçlarına yüklenmesi, taşınması, ayıklanması, temizlenmesi, yıkanması, stoklanması, zenginleştirilmesi, maden cevherini yarı veya tam mamul haline getirebilmek

³²³ Muhtemel rezerv, Maden Kanunu'nun 3. Maddesinde "Sürekliği görünür rezervde olduğu kadar tarif edilemeyen, ekonomik işletilebilirliği jeolojik, madencilik, metalürjik, ekonomik, pazarlama, hukuki, çevresel, sosyal ve mali etkenler ile ilgili belirsizlikler içeren cevher miktarı." olarak tanımlanmıştır.

³²⁴ Maden Kanunu'nun 3.maddesinde ve Yönetmelik'te mümkün rezerv kavramına ilişkin bir tanıma yer verilmemiştir. Madencilik Terimleri Sözlüğü'ne göre mümkün rezerv, "Boyutları hiçbir şekilde belirlenmemiş olan ve varlığı ancak ümit edilen maden kütesini ifade eden kavram olup, prospeksiyon çalışmaları, jeolojik ve jeofizik etüdleri kısmen tamamlanmış olup, genel jeolojik yapıya ve varlığı belirlenmiş olan diğer rezerv sınıflarına dayanak bulunacağı ümit edilen, fakat arama işlemlerinin yapılmamış veya yok denecek kadar yetersiz olması nedeni ile lokasyonu ve uzantıları hiçbir şekilde tarif edilemeyen, dolayısı ile işletme ve planlama çalışmalarında rezerve katılmayan rezerv sınıfı." olarak tanımlanmıştır, <http://www.migem.gov.tr/sozluk/sozluk-m.htm>. (erişim tarihi: 29.04.2017).

³²⁵ Gülan, 2008: 193.

³²⁶ Gülan, 2008: 194-195; Öztoprak, 2015: 77; Topaloğlu, 2011: 238-239; Yıldız, 2012: 163 ve 205.

için gerekli işlemlerin yapılması, gerekli tesis ve cihazların kurulması ve çıkarılan cevherin satışı faaliyetlerinin tümüdür.³²⁷

Göğer'e göre bu süreç; istikşaf, inkişaf, cevher çıkarma, çıkarılan cevheri işleme ve çıkarılan cevheri satma aşamalarından oluşmaktadır.³²⁸ Tabii ki her ülke, kendi maden politikası uyarınca bu süreçte birtakım farklı uygulamalara gidebilir. Bu süreci maden yasalarında daha dar kapsamlı veya daha geniş kapsamlı olacak şekilde düzenleyebilir.

Uygulamada sorunlar ve farklılıkların yoğunlaştığı nokta maden cevherinin çıkarılmasında uygulanacak yöntemler ve kurulması gereken tesisler hususudur. Bu konuda her maden türü açısından maden cevherinin çıkarılmasında uygulanacak yöntemlerin ve kurulması gereken tesislerin neler olduğu tek tek mevzuatta gösterilebilir veya ruhsat sahibine maden cevherinin çıkarılması aşamasında uygulanacak yöntemlerin seçimi ve kurulması gereken tesislerin belirlenmesi hususunda bir serbesti tanınabilir.³²⁹

İşletme faaliyetleri; idareye sunulan ve idarece kabul edilen maden işletme projesine, Maden Kanunu ve Yönetmelik hükümlerine uygun olarak yerine getirilmelidir.³³⁰ Maden işletme projesine aykırı faaliyette bulunulduğunun tespit edilmesi üzerine, projeye uygun faaliyette bulunulması için ruhsat sahibine altı aya kadar süre verilir. Ancak projeye aykırılığın işletme açısından tehlikeli olduğunun tespit edilmesi üzerine tehlikeli durum giderilinceye kadar üretim faaliyetleri doğrudan durdurulabilecektir. Verilen bu altı aylık süre sonunda işletme faaliyetinin projeye uygun hale getirilmemesi üzerine ruhsat sahibine 50.000 TL idari para cezası verilerek üretim faaliyeti durdurulacaktır.

2.3.2.6. İşletme Faaliyetinin Geçici Tatili

İşletme izni alınmış işletme ruhsat sahalarında, mücbir sebep veya beklenmeyen halin ortaya çıkması üzerine 3213 sayılı Maden Kanunu uyarınca faaliyetin geçici olarak tatil edilmesi mümkündür. Kanun ve Yönetmelik'in ilgili hükümlerine göre, geçici tatil imkânı sadece işletme dönemi için tanınmıştır. Arama döneminde meydana gelebilecek mücbir sebep ve beklenmeyen hal niteliğindeki olaylar karşısında ise ruhsat sahibinin geçici tatil talep etme imkânı bulunmamaktadır.

İşletme izni almış işletme ruhsat sahibi, mücbir sebep veya beklenmeyen halin söz konusu olması üzerine MİGEM'e başvurarak maden işletme faaliyetinin geçici olarak tatil

³²⁷ Göğer, 1989: 254; Yıldız, 2012: 29.

³²⁸ Göğer, 1989: 253.

³²⁹ Göğer, 1989: 253-254.

³³⁰ Yeşilyurt, 2013: 94.

edilmesini talep edebilir.³³¹ MİGEM tarafından yapılacak değerlendirmede söz konusu olayın mücbir sebep veya beklenmeyen hal olarak nitelendirilmesi üzerine faaliyetin geçici tatiline karar verilecektir. İşletme faaliyetinin geçici olarak tatil edildiği durumlarda dahi ruhsat sahibinin ruhsat hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri devam edecektir.

Mücbir sebep; madencilerin iradesi dışında meydana gelen, önceden öngörülemeyen ve karşı konulması mümkün olmayan olaylardır.³³² Bir olayın mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için dışsallık, öngörülemezlik ve karşı konulamazlık özelliklerini bünyesinde taşıması gerekmektedir.³³³ Deprem, heyelan, sel, şiddetli yağmur, dolu, şiddetli fırtına, kasırga, hortum, kar, don, kuraklık, yangın, deprem, grizu patlaması, çökme, heyelan gibi doğal olaylar ve savaş, ihtilal, ağır ekonomik kriz gibi sosyal ve ekonomik olaylar madencilik faaliyetleri açısından mücbir sebep olarak kabul edilmektedirler.³³⁴

Beklenmeyen hal, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olaylardır, ancak mücbir sebepten farklı olarak, beklenmeyen hal kapsamında değerlendirilebilecek bir olayın madencinin kusuru olmaksızın işletme faaliyeti ile ilgili olarak ortaya çıkması gerekmektedir.³³⁵ Atay bu hususu “*Beklenilmeyen durumlar, mekanik bir kaza veya sebebin belirsizliğini koruduğu hallerde söz konusudur.*” şeklinde ifade etmektedir.³³⁶ Bir olayın beklenmeyen hal olarak nitelendirilebilmesi için içsellik, öngörülemezlik ve karşı konulamazlık özelliklerini taşıması gerekmektedir.³³⁷ 3213 sayılı Kanuna göre tenör, jeoloji, pazarlama, ulaştırma ve alt yapı şartlarındaki beklenmeyen değişiklikler, ilgili mevzuat

³³¹ Maden Kanunu’nun 37. maddesi uyarınca, geçici tatil başvurusunda bulunabilecek olanlar sadece işletme izni almış olan ruhsat sahipleridir. Diğer bir ifadeyle, işletme izninin alınmış olması, işletme ruhsat sahibinin mücbir sebep veya beklenmeyen hal sebebiyle geçici tatil başvurusunda bulunabilmesi açısından ön koşul niteliği taşımaktadır. İşletme izninin alınması koşulu, 6592 sayılı Kanun değişikliğiyle getirilmiş bir yeniliktir.

³³² Bucaktepe, 2012-2013; Gözler ve Kaplan, 2016: 788-789; 102; Gözübüyük, 2016: 360; Topaloğlu, 2011: 293; Danıştay da bir kararında mücbir sebebi “*kökeni, doğal, sosyal ve hukuki olması itibarıyla failin dışında kalan, fail tarafından önlenme olanağı bulunmayan, önceden takdir ve tahmin edilemeyen olaylar*” olarak tanımlamıştır. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 17.12.2009, E. 2008/11, K. 2009/3108, <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=75&t=8343>. (erişim tarihi: 07.11.2016).

³³³ Yargı kararlarında ve öğretide bir olayın mücbir sebep sayılabilmesi için dışsallık, öngörülemezlik ve karşı konulamazlık şartlarının kümülatif olarak gerçekleşmesi gerektiği kabul edilmektedir. Dışsallık unsuruna göre, bir olayın mücbir sebep niteliği taşıyabilmesi için ilgisinin iradesi dışında meydana gelmesi gerekir. Örneğin, mücbir sebebin idarenin sorumluluğunu ortadan kaldırabilmesi için idarenin iradesi dışında meydana gelmesi gerekmektedir. Öngörülemezlik unsuruna göre, bir olayın mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin önceden tahmin edilmesinin mümkün olmaması gerekir. Bu bağlamda önceden öngörülmesi mümkün olmayan doğa olayları mücbir sebep olarak değerlendirilebilir. Son unsur olan karşı konulamazlık şartına göre, bir olayın mücbir sebep olarak kabul edilebilmesi için o olayın engellenemez ve kaçınılmaz olması gerekmektedir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için olayın ağırlığının ve şiddetinin dikkate alınması gerekmektedir. Atay, 2016: 779; Gözler ve Kaplan, 2016: 788; Bucaktepe, 2012-2013: 102-104.

³³⁴ Atay, 2016: 780; Bucaktepe, 2012-2013:102-103; Fındıklıgil, 1966: 380; Topaloğlu, 2011: 293.

³³⁵ Topaloğlu, 2011: 294.

³³⁶ Atay, 2016: 782.

³³⁷ İçsellik unsuruna göre, bir olay idarenin veya ilgilinin faaliyetleri içinde gerçekleşiyorsa öngörülemezlik ve karşı konulamazlık özelliklerini de taşıması kaydıyla beklenmeyen hal olarak kabul edilebilir. Gözler ve Kaplan, 2016: 790-791.

gereğince diğer kurumlardan alınması gereken izinlerin alınamaması gibi durumlar madencilik faaliyetleri açısından beklenmeyen hal olarak kabul edilmektedir. Yönetmelik'te bu örneklerle ilave olarak grev, lokavt ve işletme faaliyetlerini engelleyen diğer toplumsal olayların da beklenmeyen hal olarak nitelendirilebileceği düzenlenmiştir.

Kanun'da ve Yönetmelik'te mücbir sebep ve beklenmeyen hal tanımlanırken sınırlayıcı ifadeler kullanılmamıştır. Bir diğer ifadeyle, mücbir sebep ve beklenmeyen hal olarak kabul edilebilecek olaylar örneklendikten sonra “*ve benzeri durumlar*” ve “*gibi haller*” şeklinde ifadeler kullanılarak Kanun'da ve Yönetmelik'teki bu saymanın tahdidi olmadığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Ancak Yönetmelik'in 41. maddesinde geçici tatil sebeplerinin neler olduğu sınırlayıcı olarak sayılmıştır.³³⁸ Bu hüküm uyarınca, maddede sayılı sebepler dışında kalan durumlar mücbir sebep veya bekletici hal olarak kabul edilemeyecektir. Bu uygulamanın doğuracağı sakıncaları bertaraf etmek amacıyla MİGEM, Yönetmelik'in 41. maddesindeki durumları geniş yorumlamakta ve Yönetmelik'te sayılmayan ancak mücbir sebep veya beklenmeyen halin unsurlarını taşıyan bir olayı geçici tatil sebebi olarak değerlendirebilmektedir. Örneğin; her ne kadar terör ve güvenlik tehdidi hali geçici tatil sebebi olarak sayılmamış olsa da MİGEM bu durumu “*ulaşım, ulaştırma altyapı durumlarında beklenmeyen değişiklikler*” kapsamında değerlendirerek geçici tatil sebebi olarak kabul etmektedir.³³⁹ Bu yaklaşıma paralel olarak Danıştay da Yönetmelik'in sınırlayıcı hükmünün aksine önüne gelen her olayda mücbir sebep veya beklenmeyen hal değerlendirmesi yapmaktadır. Bu bağlamda Danıştay 8. Dairesi bir kararında; her ne kadar “*güvenlik tehdidi*” Kanun'da veya Yönetmelik'te işletmenin geçici tatil sebebi sayılmasa da Kanun'un 3. maddesinde yer alan mücbir sebeplerin sonunda “*ve benzeri haller*” ifadesine yer verildiği ve dava konusu olayda söz konusu durumun bu kapsam içerisinde değerlendirilmesinin zaruret olduğu gerekçesiyle maden işletme faaliyetinin geçici olarak tatil edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.³⁴⁰

³³⁸ “Mücbir sebep ve beklenmeyen hallerde geçici tatil

MADDE 41 – (1) Sel baskını, yangın, deprem, grizu patlaması, çökme, heyelan gibi geçerli sebeplerle veya tenörde/kalitede, jeolojik şartlarda, ülke ve dünya pazarlarındaki gelişme ve değişimler, ruhsat sahibi şirketin iflasına karar verilmiş olması, özelleştirme kapsamında olan kurumlara ait ruhsat olması, ulaşım, ulaştırma altyapı durumlarında beklenmeyen değişiklikler olması veya yargı kararları sonucu faaliyetin yapılamaz duruma gelmesi hallerinde, işletme ruhsat sahalarında faaliyetin geçici tatili için ruhsat sahibince gerekli belgelerle Genel Müdürlüğe müracaat edilir. Yapılan inceleme sonrası talebin uygun bulunması durumunda müracaat tarihi, geçici tatilin başlama tarihi olarak kabul edilerek bir yıla kadar geçici tatil verilebilir...”

³³⁹ Topaloğlu, 2013a: 51.

³⁴⁰ “...Olayda, davacının işletme ruhsatı aldıktan sonra gerekli çalışmalarda bulunmak için sahada faaliyete geçmek istediği, ancak köylülerin saldırılarına maruz kalınarak işyeri araç ve ekipmanlarının zarar gördüğü, kolluk kuvvetlerinin yardımıyla olayların yatışmasına rağmen ilerleyen günlerde köylülerin madenin işletmeye alınmaması için yine aynı saldırılarda bulunduğu, Valilik ve Kaymakamlığa müracaat edildiği, Cumhuriyet Savcılığı nezdinde de soruşturma açıldığı ve tüm bu süreçte Maden Kanunu'nun yukarıda anılan hükümleri kapsamında işletme ruhsatının iptal edilmemesi için geçici tatil talebinde bulunulduğu görülmektedir. Her ne

Ruhsat sahibinin başvurusunun MİGEM tarafından uygun bulunması üzerine işletme faaliyeti bir yıla kadar geçici olarak tatil edilebilir. Bu durumda idareye müracaat tarihi, geçici tatilin başlama tarihi olarak kabul edilmektedir. MİGEM tarafından verilen bu sürenin sonunda, söz konusu mücbir sebebin veya beklenmeyen halin devam etmesi durumunda ruhsat sahibinin talebi üzerine geçici tatil durumunun devamına karar verilebilecektir.³⁴¹

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinde düzenlenen alınması zorunlu olan izinlerin alınmaması gerekçe gösterilerek yapılan geçici tatil talepleri, en fazla üç defa birer yıl süre ile kabul edilebilir. Diğer bir ifadeyle; 7. maddede düzenlenen izinlerin alınmaması üzerine verilen bir yıllık geçici tatil süresinin dolmasına rağmen söz konusu sebep ortadan kalkmamışsa, bu gerekçeyle en fazla iki defa birer yıl süre ile geçici tatilin devamına karar verilebilecektir. Söz konusu izinlerin alınmamasında ruhsat sahibinin bir kusurunun olmaması gerekmektedir.³⁴² Kanun'da belirtilen izinlerin alınmaması noktasında ruhsat sahibinin kusurlu olup olmadığının tespit edilebilmesi için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşü alınabilir. Yapılacak değerlendirme sonucunda ruhsat sahibinin izin alınmamasında bir kusurunun olduğu sonucuna ulaşırsa geçici tatil talebi değerlendirilmeye alınmayacaktır.

2.3.3. Maden Sicili

İlk defa 6309 sayılı Maden Kanunu ile hukukumuzda dâhil edilen maden sicili, Kanun'da *"tüm madencilik faaliyetleri ile ilgili bilgilerin kaydedildiği yer"*, Yönetmelik'te ise *"ruhsat hukuku ile ilgili bilgilerin kaydedildiği defter"* olarak tanımlanmıştır. Maden Yönetmeliği taslağında da maden siciline ilişkin bu tanım aynen korunmuştur.

---

kadar Maden Kanunu'nda tek tek sayılan mücbir sebep ve beklenmeyen haller kapsamına fiili saldırılar nedeniyle madencilik faaliyetinin başlayamaması durumu sayılmamışsa da Kanunun 3. maddesinde yer alan mücbir sebeplerin sonunda "ve benzeri haller" kavramına yer verdiği anlaşılmakla, dava konusu olayda söz konusu durumun bu kapsam içerisinde değerlendirilmesinin zaruret olduğu, zira işletmeyi bir an önce faaliyete almak isteyen davacının kendi elinde olmayan nedenlerle işletme ruhsat aşamasında gerçekleşmesi planlanan üretime geçemediği, diğer yandan Gürpınar Asliye Ceza Mahkemesi'nin 04/10/2011 gün ve E:2009/174, K:2011/542 sayılı kararıyla da köy sakinlerinden bazılarının bahsi geçen saldırılar nedeniyle mala zarar verme, tehdit ve yaralama suçlarında ceza aldıkları ve bu durum da fiili saldırının sabit olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, işletme ruhsatı alarak bir an önce söz konusu madeni işletmeye başlama iradesinde bulunduğu anlaşılan davacının, faaliyete geçememesinin tamamıyla kendi iradesi dışındaki etkenlerden kaynaklandığı açık olup, bu durumda anılan sebebin geçici tatil nedeni sayılmayarak başvurusunun reddedilmesine dair işlemde ve bu işlemin iptali istemiyle açılan davada verilen davanın reddine dair kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır...", Danıştay 8. Daire, T. 23.06.2014, E. 2011/2178, K. 2014/5587 (Yayımlanmamış).

³⁴¹ Topaloğlu, 2013a: 52.

³⁴² *"...Bu durumda; idareye süresinde başvuran ve yaptığı başvurular ve girişimlerden, gerekli olan izinleri tamamlayarak bir an önce söz konusu madeni işletmeye başlama iradesini ortaya koyan ve her ne kadar Kanunda öngörülen sürede olmasa da maden işletme ruhsatı iptal edilmeden alınması zorunlu tüm izinleri temin ederek idareye sunduğu görülen davacıya, izinlerin kanunda öngörülen sürede sonuçlanamamasında atfedilebilecek herhangi bir kusur bulunmamaktadır..."* Danıştay 8. Daire, T. 06.11.2015, E. 2015/3761, K. 2015/9425, (Yayımlanmamış); Aynı yönde bkz. Danıştay 8. Daire, T. 19.06.2014, E. 2013/11566, K. 2014/5451, (Yayımlanmamış).

Maden sicili, Kanun'un 38. maddesi uyarınca MİGEM tarafından tutulmaktadır. Maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin, ipotek ve sona erme durumları ile rödovans s zle meleri³⁴³ ve bu sözleşmelerde yapılan deği liklerin maden siciline işlenmesi gerekmektedir.

Madenler için diğer sicillerden bağımsız olarak ayrı bir maden sicilinin kurulmasını öngören düzenleme, her şeyden önce madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olması ilkesiyle yakından ilgilidir. Zira maden sicili ile devlete madenlerin aranması, işletilmesi, üzerinde hak sahibi olunması, bu hakların sınırlandırılması, devredilmesi gibi hususlarda kontrol yetkisi verilmektedir.³⁴⁴ Gülan'a göre de; madenler için tapu siciline benzer bir şekilde ayrı bir sicil  ng r lm   olması, devletin bu alana verdiği önemin bir göstergesidir. Kanun koyucu, madenler için ayrı idare tarafından tutulacak ayrı bir sicil  ng r erek madencilik alanında istikrar ve güvence oluşturmayı amaçlamıştır.³⁴⁵

Maden Kanunu'nun 38. maddesine göre, maden sicili de tıpkı tapu sicili gibi alenidir.³⁴⁶ Aleniyet ilkesi uyarınca ilgililer, sicil kayıtlarının maden sicil memurlarından biri huzurunda gösterilmesini isteyebilir. Madde metninde geçen "ilgililer" ifadesiyle kimlerin anlaşılması gerektiği Kanun'da düzenlenmemiştir. Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin "*Sicilin incelenmesi*" başlıklı 97. maddesinde ise maden sicilinin; ruhsat sahibi, ruhsat sahibinin vekili ve devir talebi söz konusu olduğunda devralacak kişi tarafından ilgili memurun nezaretinde görülebileceği düzenlenmiştir. Bu hükmün Kanun'da düzenlenen açıklık ilkesine aykırı olduğu açıktır. Zira bu durumda maden sicili sadece ruhsat sahibi, ruhsat sahibinin vekili ve devralacak kişiye açık olup, diğer ilgililer sicil kayıtlarının gösterilmesini talep etme hakkına sahip değildir. Bu durum karşısında normlar hiyerarşisine göre alt norm olan yönetmelik hükmünün ihmal edilerek üst norm olan kanun hükmünün uygulanması ve yönetmelikte sayılan kişilerin yanı sıra sicil kayıtlarıyla ilgisi olan diğer

³⁴³ Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 100. maddesi:

"Rödovans işlemleri

MADDE 100 – (1) Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde yapılan deği likler, tarafların talebi halinde devir ve intikal işlemlerinde bilgilendirme amacıyla maden siciline  erh edilir. Tarafların birlikte rödovans sözleşmesinin iptalini talep etmeleri halinde de bu kayıtlar terkin edilir. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rödovans sözleşmelerine taraf değildir..."

³⁴⁴ Telli, 1989: 94.

³⁴⁵ Gülan, 2008: 198-199.

³⁴⁶ Tapu siciline hâkim olan aleniyet ilkesi, 4721 sayılı TMK'nın 1020. maddede düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca;

"Madde 1020- Tapu sicili herkese açıktır.

 lisini inanılır kılan herkes, tapu kütüğündeki ilgili sayfanın ve belgelerin tapu memuru önünde kendisine gösterilmesini veya bunların örneklerinin verilmesini isteyebilir.

Kimse tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremez."

kişilere de sicilin incelenmesi imkânının tanınması maden hukuku açısından daha uygun bir yaklaşım olacaktır.³⁴⁷

Maden siciline hâkim olan aleniyet ilkesinin bir diğer sonucu da söz konusu kayıtların üçüncü kişiler açısından bağlayıcı olması ve kimsenin maden sicilindeki kayıtları bilmediğini iddia edememesidir.³⁴⁸ Bu bağlamda Danıştay 8. Dairesi'nin 30.01.2009 tarihli kararı³⁴⁹, maden siciline tescil edilmiş rödovans sözleşmelerinin üçüncü kişiler açısından bağlayıcı olup olmadığı noktasında farklı yorumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Topaloğlu, Uyumaz ve Güngör, Danıştay'ın bu kararını rödovans sözleşmesinin bir özel hukuk sözleşmesi olduğu ve bu nedenle sözleşmenin maden siciline şerh edilmesinin üçüncü kişileri ve kurumları bağlamayacağı şeklinde yorumlamışlardır. Öte yandan Amıklioğlu; rödovansa konu olan bir işletme ruhsatının Maden Kanunu ve Yönetmelik'te öngörülen usul ve esaslar dâhilinde bir başkasına devredilebileceğini, şerh edilen rödovans sözleşmesinin işletme ruhsatının devrine engel olamayacağını, şerhin etkisinin işletme ruhsatının yeni sahibine karşı rödovans sözleşmesinden doğan hakları ileri sürülebilmesi ile sınırlı olduğunu ve nihayet ilgili Danıştay kararının şerhin etkisi konusu ile bir ilgisinin olmadığını ifade etmiştir.³⁵⁰

Rödovans sözleşmesinin maden siciline şerh edilmesi durumunda kişisel bir hakkın şerhi söz konusudur. Her ne kadar kişisel bir hakkın sicile şerhi onu aynı hakka dönüştürmese de üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesini sağlaması gerekmektedir.³⁵¹ Nitekim Danıştay da 2014 yılında verdiği bir kararda, maden siciline tescil edilmiş rödovans sözleşmesinin aleniyet ilkesinden yararlanacağını ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceğini ifade etmiştir.³⁵²

³⁴⁷ Danıştay 10. Daire, T. 26.10.2010, E. 2007/6066, K. 2010/8400, <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=77&t=2844>. (erişim tarihi: 10.11.2016).

³⁴⁸ Göger, 1979: 128; Aybay'a göre, TMK'da düzenlenen açıklık ilkesi tartışmaya açıktır. Zira Kanun'a göre herkes tapu kütüğündeki bilgileri bilmek zorundayken, o bilgilere ulaşmak ancak "ilgisini inanılır kulanlar" için olanaklıdır. Kişinin ilgisinin inanılır olup olmadığının tespiti ise tapu sicili yöneticilerinin takdirine kalmış görünmektedir. Tapu sicilindeki bilgilerin herkesçe bilindiği, kanun tarafından öngörülen bir varsayımdır. Ancak bu varsayımın gerçekleşmesi oldukça zordur, Aybay, 2013: 17.

³⁴⁹ "...Şirketin sahip olduğu İR:1208 sayılı maden işletme ruhsatını Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı onayı ile bir başka şirkete devretmesine rağmen, müdahil şirketin anılan ruhsata konu alanda davacı şirketle yapılmış rödovans sözleşmesi uyarınca işletme hakkı bulunduğundan bahisle ruhsat devrinin iptaline ilişkin 22.02.2007 gün ve 10973 sayılı yazı ile bildirilen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı işleminin iptali istemiyle açılan davada; müdahil şirket tarafından rödovans sözleşmesi nedeniyle öncelikli olarak devralma hakkına sahip oldukları ve davacı şirkete ruhsat devri işleminin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu özel hukuk sözleşmesinin yalnızca tarafları bağlaması 3.kişi ve kurumları bağlayıcı niteliği haiz olmaması karşısında, özel hukuk sözleşmesi uyarınca idarî işlem tesisi mümkün olmadığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı...", Danıştay 8. Daire, T. 30.01.2009, E. 2008/4170, K. 2009/473, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

³⁵⁰ Amıklioğlu, 2016: 36-37.

³⁵¹ Gülan, 2008: 198-199.

³⁵² Davaya konu olan uyuşmazlık, rödovans sözleşmesinde maden ruhsatının ruhsat sahibi tarafından rödovans sözleşmesi süresi içerisinde satılmasının ancak rödovansçının yazılı onayı ile mümkün olduğu ve rödovansçının maden ruhsatını satın alma hususunda önceliğe sahip olduğunun kararlaştırılmasına karşın, maden işletme ruhsatının rödovansçının onayı olmaksızın üçüncü bir şirkete devredilmesinden kaynaklanmaktadır. Uyuşmazlığın önüne geldiği Danıştay 8. Dairesi'ne göre "...Yukarıdaki sıralanan mevzuat gelişmeleri ışığında

Bunun yanı sıra kararda geçen “*bu durumun rödovans sözleşmelerinin sicile  erhine ilişkin güncel mevzuattaki nihai durum ile de uyul tuğu anlaşılmaktadır*” ifadesiyle de TMK’nın 1009. maddesine atıf yapılarak rödovans sözleşmesinin maden siciline tescilinin TMK 1009. maddede düzenlenen kişisel hakların  erhiyle aynı etkiyi yaratacağının kabul edildiği anlaşılmaktadır.³⁵³

Maden sicili, tıpkı tapu sicili gibi resmi bir sicildir ve TMK’nın 7. maddesi uyarınca³⁵⁴ içeriğinin doğru olmadığı ispat edilinceye kadar sicildeki kayıtların doğru olduğu karine olarak kabul edilir. Zira idare maden sicilini gerçeğe uygun olarak tutmak sorumluluğunu üstlenmiştir.³⁵⁵ Sicile güven ilkesi gereğince, üçüncü kişilerin maden sicilindeki kayıtlara güvenerek kazandıkları aynı haklar geçerlidir; bir diğer ifadeyle üçüncü kişilerin iyi niyetleri korunacaktır.³⁵⁶

3213 sayılı Maden Kanunu’nda, TMK’dan farklı olarak, maden sicilinin tutulmasından doğan zararlardan devletin sorumlu olup olmadığına ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak maden sicilinin resmi sicil olması ve gerçeğe uygun olarak tutulmasının devlet tarafından üstlenilmesinin doğal bir sonucu olarak, sicilin tutulmasından doğan zararlardan da devletin bizzat sorumlu olması gerekmektedir.³⁵⁷

---

uyulmazlığa bakıldığında, rödovans sözleşmesinin imzalandığı tarih itibariyle, rödovansçının faaliyette bulunabilmek için rödovans sözleşmesinin Maden Dairesinin iznine sunulması gerektiği yolundaki şart nedeniyle ibraz edilmiş olduğu, maden sicilini tutan Maden Dairesince davalı yanında davaya katılan  irket lehine sözleşmeyle verilmiş olan satın alma seçeneğinin aleniyet ilkesinin maden sicili üzerindeki etkisi çerçevesinde bilindiği, bu durumun rödovans sözleşmelerinin sicile  erhine ilişkin güncel mevzuattaki nihai durum ile de uyul tuğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, r dovansca şirketin muvafakati halinde devir işlemlerine ba lanabileceğine ilişkin davalı idarece tesis edilen işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı açık olup davanın reddi gerekirken, dava konusu işlemin iptali yönündeki Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır...”, Danıştay 8. Daire, T. 02.12.2014, E. 2014/6656, K. 2014/9520, Danıştay Dergisi, S. 138, s. 299-303.

³⁵³ Topaloğlu, 2016: 217.

³⁵⁴ İlgili hüküm  u şekilde düzenlenmiştir:

“Madde 7 - Resm  sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur.

Bunların içeriğinin doğru olmadığının ispatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça, her hangi bir  ekle bağlı değildir.”

³⁵⁵ Gülan, 2008: 90, 198.

³⁵⁶ Topaloğlu, 2003: 91; “...3231 sayılı ve 6309 sayılı maden yasalarında maden haklarının maden siciline i leneceği ve bu sicillerin ilgililere açık olduğu kuralı yer almaktadır. Davacı da maden hakkını yasal koşullara uygun olarak ve bu sicilde bilgilere dayanarak maden dairesinin yetkili memuru önünde hak sahibinden devralmı tır. İdarenin düzenli i leyi inden ilgili hak sahipleri sorumlu tutulamaz. İdare adına i  gören yetkili memurların hatalı ya da kasıtlı eylemleri sonucu söz konusu maden alanı ile ilgili dosyanın kaybedildiği ve devreden kişinin maden hakkının sona erdiğinin sicile işlendiği bellidir. Davacının devreden kişinin ortağı ya da yakını olduğu ve bu durumu bilebilecek durumda bulunduğu ileri sürülmemektedir. O hâlde davacının bu devir işleminde iyiniyetli olduğunu kabul etmek gerekir... Bu durumda iyiniyetli kişinin maden siciline dayanarak elde ettiği hakkın geçerli sayılarak, bu alandaki maden hakkının 3213 sayılı yasaya uyarlanması yapılması gereken sırf d  mi  bir maden hakkına dayalı olduğu için reddine isabet görülmemektedir...”

³⁵⁷ Göger, 1979: 128-129;  zdamar, 2001b: 128; Topaloğlu, 2003: 91.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARAFLARIN HAKLARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Madencilik faaliyetlerinde bulunmak isteyen özel hukuk kişinin maden ruhsatı alması gerektiğine önceki başlıklar altında değinilmiştir. Kanun ve Yönetmelik'te öngörülen usul ve esaslar doğrultusunda idareye başvuran ve başvurusu kabul edilen özel hukuk kişisine idare tarafından maden ruhsatı verilecektir. Ruhsat sahibi özel hukuk kişisi, kendisine arama veya işletme ruhsatının verilmesiyle, başta arama ve işletme hakkı olmak üzere birtakım haklara ve Kanun ve Yönetmelik'te öngörülen birtakım yükümlülüklerle sahip olacaktır. Şimdi ruhsat sahibinin haklarını ve yükümlülüklerini ayrıntılı olarak inceleyelim.

3.1. Ruhsat Alan Özel Hukuk Kişisinin Hakları

3.1.1. Genel Olarak Maden Hakları

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 3. maddesinde maden hakları, *“madenlerin aranması, bulunması ve işletilebilmesi için verilen izinler ve maden yataklarının bulunmasına yardımcı olanlara tanınan maddî imkânlar”* olarak tanımlanmıştır. Kanun'da yer alan bu tanım, Madencilik Faaliyeti Uygulama Yönetmeliği'nde aynı şekilde yer almış ve Maden Yönetmeliği taslağında da korunmuştur. Bu tanımdan hareketle Kanun'da maden hakkı teriminin kapsamının; madencilik alanında verilen izinler, ruhsatlar ve bunların oluşturduğu hukuki statülerden ibaret olduğu söylenebilir.³⁵⁸

Maden Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca; maden hakları, gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir. Kanun, maden haklarına sahip olmak açısından gerçek ve tüzel kişiler arasında herhangi bir ayırım yapmamıştır. Göğer; 6309 sayılı Maden Kanunu'nun gerekçesinde yer alan *“...çok uzun bir müddet için mali ve teknik kudreti şüpheli bulunan ve ömrü kıfayet etmeyen bir kimseye tevdi olunması çok tehlikelidir...”* ifadelerinden hareketle gerçek kişilerin maden haklarını kolay kazanç kapısı olarak gördüğünü, maden haklarının kural olarak büyük bir sermayeyi ve teknolojiyi bir arada toplayabilen tüzel kişilere verilmesi gerektiğini, istisnalar saklı kalmak kaydıyla aile şirketlerine bile maden hakkı verilmemesi gerektiğini savunmuştur.³⁵⁹ Göğer bu ifadelerle; büyük sermaye ve teknolojinin madencilik faaliyetleri için elzem olduğunu, gerçek kişilerin bu şartları çoğunlukla sağlayamayacağını ve bu durumun ülkenin ekonomik ve siyasi yapısını oldukça etkileyeceğini vurgulamaya çalışmıştır. Madenlerin ülke ekonomisinde ve dünya siyasetindeki önemi dikkate alındığında

³⁵⁸ Gülan, 2008: 147.

³⁵⁹ Göğer, 1979: 63-64, 69.

Göger'in yaklaşımı haklı görülebilir. Öte yandan madencilik faaliyetlerinde başarıyı sağlamak, gerçek kişilerin bu alana girmesini engelleyerek değil, madencilik faaliyetinde bulunmak için başvuran gerçek ve tüzel kişiler açısından birtakım mali ve teknolojik yeterlilik kriterleri aranarak sağlanabilir. Böylelikle mali ve teknik açıdan faaliyette bulunmaya yeterli olmayan gerçek veya tüzel kişilerin başvuruları reddedilerek madencilik faaliyetlerinde bulunabilecek kişileri tespit etmekle daha güvenilir bir yol yaratılabilecektir.

Maden Kanunu'nun 6/2. maddesinde düzenlenen bir diğer husus da maden haklarının bölünmezliği ilkesidir. Buna göre maden hakları, gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir. Bu hüküm maden haklarının bölünemeyeceği ve hisselerle ayrılamayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla madenler üzerinde tesis olunan söz konusu haklar ancak bir bütün halinde muameleye tabi tutulabilirler.³⁶⁰

Maden hakları açısından değinilmesi gereken bir diğer önemli nokta ise Kanunu'nun 6. maddesinde düzenlenmiş maden haklarına sahip olma ehliyetidir. Bu maddede, maden haklarına sahip olmak ve madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için gerçek ve tüzel kişiler açısından birtakım kriterler belirlenmiştir.

Maden haklarına sahip olmak isteyen gerçek kişinin fiil ehliyetine³⁶¹ ve Türk vatandaşlığına sahip olması gerekmektedir. Türkiye'de ikamet etseler bile yabancı devlet vatandaşları, vatansızlar, mülteciler ve göçmenlerin maden haklarına sahip olmaları mümkün değildir.³⁶² Öte yandan gerçek kişiler için aranan bu şartları sağlasalar bile devlet memurları, diğer kamu görevlileri, MİGEM'in merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve sözleşmeli personel, arama ve işletme ruhsatı alamazlar. Bu düzenlemeyle kanun koyucu, MİGEM'de çalışan yevmiyeli ve sözleşmeli personelin maden alanlarından daha önce haberdar olmaları sebebiyle maden hakkı almak için başvurmalarına engel olmak istemiştir. Ancak ilgili fıkra MİGEM'de İş Kanunu'na tabii olarak çalışan personelin durumuna ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır.³⁶³ Her ne kadar MİGEM'de İş Kanunu'na tabii olarak çalışan personelin de maden alanlarından daha önce haberdar olmaları ve maden hakkı almak

³⁶⁰ Bölünmezlik ilkesine "2.2.1.1. Maden Hukukumuzda Rödovans Sözleşmesinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi" başlığı altında ayrıntılı olarak değinilmiştir.

³⁶¹ Fiil ehliyeti, kişinin kendi fiilleriyle hak edinebilmesi ve borç altına girebilmesini ifade eder. Ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlı olmayan herkes fiil ehliyetine sahiptir. Evlenmeyle veya yargısal yolla ergin olmuş kişiler de fiil ehliyetine sahiptir. Ancak bu kişiler her ne kadar fiil ehliyetine sahip olsalar da kanunda özel olarak belli bir yaş şartı aranan işlemleri yapamazlar. Maden haklarına sahip olmak açısından Maden Kanunu'nda herhangi bir yaş sınırı aranmadığı için evlenmeyle veya yargı yoluyla ergin olmuş kişilerin de maden haklarına sahip olabileceği söylenebilir, Göger, 1979:153.

³⁶² Göger, 1979: 153; Topaloğlu, 2011: 60-61; Danıştay bir kararında, Türk vatandaşlığından çıkarılması sebebiyle arama ruhsatını devretmek zorunda kalan kişiye, vatandaşlıktan çıkarılma kararının iptal edilmesi üzerine arama ruhsatının tekrar tanınması gerektiğine hükmetmiştir. Danıştay 8. Daire, T. 27.04.1966, E. 1963/2325, K. 1966/1348, akt. Topaloğlu, 2003: 22.

³⁶³ Göger, 1979: 151-152.

için başvuruları mümkün olsa da maddede açıkça belirtilmediği için söz konusu personel bu yasak kapsamına dâhil edilemeyecektir. Bir diğer husus ise fıkra da belirtilen personellerin sadece arama ve işletme ruhsatı almasının yasaklanmış olması, arama ve işletme sertifikası almaları bakımından herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasıdır. Bu sorun ilgili maddenin, Kanun'un 16 ve diğer maddelerinde yapılan değişiklikler doğrultusunda yeniden ele alınmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Zira ilgili fıkra da yer alan yasaklamayı maden haklarına sahip olmak bağlamında değerlendirdiğimizde, arama ve işletme sertifikalarının da bu yasak kapsamına dâhil edilmesi gerektiği söylenebilir. Ancak kanımca, madde metninde maden hakkı ifadesinin yerine arama ve işletme ruhsatı ifadelerinin kullanılması söz konusu sertifikalar açısından bu yasağın uygulanamayacağı şeklinde yorumlanabilir.

Maddede devlet memurlarının ve diğer kamu görevlilerinin de arama ve işletme ruhsatı alamayacakları düzenlenmiştir. Madencilik faaliyeti ticari bir faaliyettir. Kanun koyucunun amacı, 657 sayılı Kanun'da mevcut olan ticaret yasağına paralel bir düzenleme yapmaktır.³⁶⁴ Dolayısıyla, devlet memurları ve diğer kamu görevlilerinin maden haklarını alarak ticari bir faaliyette bulunmaları mümkün değildir. İlgili fıkra da her ne kadar bu yasağın memurlar ve diğer kamu görevlilerini kapsadığı ifade edilmiş olsa da Danıştay'ın bu konudaki tutumu, memur kavramını dar yorumlama doğrultusundadır.³⁶⁵ Nitekim ilgili maddenin dördüncü fıkrasında da maden hakkına sahipken memuriyete geçenlerin bu hakları belli süreler içinde devredecekleri öngörülmüş ve söz konusu yasak sadece memuriyetle sınırlamıştır. Bu doğrultuda Danıştay 8. Dairesi, belediye başkanının memur olmadığı için bu yasak kapsamına dâhil edilemeyeceğine karar vermiştir.³⁶⁶ Danıştay 1. Dairesi de Türkiye

³⁶⁴ “Ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma yasağı”, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 28. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre;

“Madde 28 – (Değişik: 30/5/1974 - KHK - 12; Değiştirilerek kabul: 15/5/1975 - 1897/1 md.)

Memurlar Türk Ticaret Kanununa göre (Tacir) veya (Esnaf) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev alamaz, ticari mümessil veya ticari vekil veya kollektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olamazlar. (Görevli oldukları kurumların iştiraklerinde kurumlarını temsilen alacakları görevler hariç). (Ek cümle: 8/8/2011-KHK-650/38 md.; İptal cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 18/7/2012 tarihli ve E.: 2011/113, K.: 2012/108 sayılı Kararı ile.; (...)) (1) Yeniden düzenleme son cümle: 2/1/2014-6514/9 md.) Memurlar, mesleki faaliyette veya serbest meslek icrasında bulunmak üzere ofis, büro, muayenehane ve benzeri yerler açamaz; gerçek kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait herhangi bir iş yerinde veya vakıf/yükseköğretim kurumlarında çalışamaz. (Değişik ikinci fıkra: 8/8/2011-KHK-650/38 md.; İptal ikinci fıkra: Anayasa Mahkemesi'nin 18/7/2012 tarihli ve E.: 2011/113 K.: 2012/108 sayılı Kararı ile. (1) Yeniden düzenleme: 2/1/2014-6514/9 md.) Memurların üyesi oldukları yapı, kalkınma ve tüketim kooperatifleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve kanunla kurulmuş yardım sandıklarının yönetim, denetim ve disiplin kurulları üyelikleri ile özel kanunlarda belirtilen görevler bu yasaklamadan dışındadır.

Eşleri, reşit olmayan veya mahcur olan çocukları, yasaklanan faaliyetlerde bulunan memurlar bu durumu 15 gün içinde bağlı oldukları kuruma bildirmekle yükümlüdürler”.

³⁶⁵ Topaloğlu, 2003: 23.

³⁶⁶ “...Dosyanın incelenmesinden, maden mühendisi olan ve madencilik yapan davacının, madencilik çalışmaları kapsamında önceden ... İli, ... İlçesindeki maden sahası için işletme ruhsatına sahip olduğu, 18.4.1999 tarihinde yapılan yerel seçimlere katılarak ... İli, ... İlçesi Belediye Başkanlığına seçildiği, durumun davalı idare tarafından öğrenilmesi üzerine İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün 27.3.2000 gün ve 105

Halk Bankası şube müdürünün kamu görevlisi sayılıp sayılmayacağı hususunda verdiği bir istişari görüşte, bankaların anonim şirket statüsünde oldukları ve bankada çalışanların kamu görevlisi sayılmalarının hukuken mümkün olmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur.³⁶⁷

Maden Kanunu'nun 6/4 maddesi uyarınca, maden arama veya işletme hakkına sahipken devlet memuru olanlar, memuriyete geçişlerinden itibaren 6 ay içinde bu haklarını devretmek zorundadırlar. Aksi hâlde arama ruhsatnameleri feshedilecektir. Doktrinde, Kanun'da sadece memuriyete geçiş hali için kabul edilen bu 6 aylık sürenin, maden ruhsatına sahip olan kişinin sonradan fiil ehliyetini kaybetmesi, kısıtlanması, iflasına karar verilmesi veya Türk vatandaşlığından ayrılması durumlarında da kıyasen uygulanması gerektiği savunulmaktadır.³⁶⁸

Maden hakları, Maden Kanunu'nun 6. maddesinin ilk fıkrası uyarınca gerçek kişilerin yanı sıra, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliğe sahip şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseselerine, bağlı ortaklıklarına ve iştiraklerine, diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine de verilebilir. Bu hüküm uyarınca, tüzel kişiliğe sahip olan bir şirketin maden haklarını elde edebilmesi için Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş olması ve madencilik yapabileceğinin statüsünde yazılı olması gerekli ve yeterlidir. Maddede şirketin ortaklarına ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Dolayısıyla yabancı kişilerin Türk kanunlarına göre kurdukları şirketlerin de bu kapsamda değerlendirilmesinde hiçbir mahsur bulunmamaktadır. Böylelikle kendi adlarına maden hakkı sahibi olamayan yabancı uyruklu

---

sayılı yazısı ile olayı doğrulaması sonucu, davacının Maden Kanununun 6/4. maddesi uyarınca adına kayıtlı İR:4379 sayılı maden sahasını 6 ay içinde devir talebinde bulunması gerekirken, 18.04.1999 tarihinden itibaren ilk 6 aylık zaman dilimi içerisinde devir talebinde bulunmaması nedeni ile davacı adına düzenlenmiş olan sahanın, Maden Kanununun 6. maddesi gereği ruhsatının feshedildiği anlaşılmıştır. Bu durumda, kanunlarda belediye başkanlarına ticaret yasağı getiren bir hüküm bulunmadığından ve belediye başkanlığı sürekli değil, süreli bir hizmet olduğundan, belediye başkanının "memur" olmadığı da göz önüne alındığında davacıya Maden Kanununun 6. maddesi hükmü dayanak alınarak ruhsatlarının feshine ilişkin olarak tesis edilen işlemde hukuki isabet bulunmamaktadır..." Danıştay 8. Daire, T. 23.01.2003, E. 2002/1638, K. 2003/358, Danıştay Dergisi, S. 2, s. 286-288.

³⁶⁷ "...4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi hakkında Kanunun 1 inci maddesinin 2 numaralı fıkrasında, bankaların anonim şirket statüsünde oldukları, bu Kanunda yer alan hükümler dışında 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile genel hükümlere tabi olduğu, Geçici 1 inci maddesinin 3 numaralı fıkrasının birinci cümlesinde ise bankalarda 31.12.2002 tarihinden sonra özel hukuk hükümlerine tabi olmayan personel çalıştırılmayacağı hükmüne verilmiştir. Bu durumda, 31.12.2002 tarihinden sonra Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketinde çalışanlar özel hukuk hükümlerine tabi olduklarından, bu Bankada çalışanların Kanununun anılan hükümlerinde sözü edilen kamu görevlisi sayılmalarının hukuken mümkün olmadığı sonucuna varılmakta, dosyanın Danıştay Başkanlığına sunulmasına 10.9.2004 gününde oybirliğiyle karar verildi..." Danıştay 1. Daire, T. 10.09.2004, E. 2004/176, K. 2004/152, Danıştay Dergisi, S. 6, s. 16-18; Söz konusu karar, Danıştay İdari İşler Kurulu'nun 02.11.2004 günlü ve E. 2004/18, K. 2004/23 sayılı kararıyla onanmıştır.

³⁶⁸ Göger, 1979: 152-153; Topaloğlu, 2011: 61.

kişilerin, Türk kanunlarına göre kurulmuş şirketler aracılığıyla maden haklarına sahip olması mümkün kılınmıştır.³⁶⁹

Maden hakları açısından önemli olan son husus da bu hakların tescilidir. Bu durum Maden Kanunu'nun 38. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez. Hak sahibinin kendisine tanınan olanaklardan yararlanabilmesi ve iktisap edilen hakların gerek idare gerekse üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade edebilmesi için bu hakların maden siciline tescil edilmiş olması zorunludur.³⁷⁰

3.1.2. Takaddüm Hakkı

Maden yatakları, doğada sınırlı olarak bulunmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak bir maden kaynağı için, birden fazla kişinin arama ruhsatnamesi talebinde bulunması mümkündür. Aynı maden kaynağı için birden fazla başvurunun bulunması durumunda, maden haklarının kime verileceğinin tespit edilmesi hususu oldukça önem taşımaktadır. Aynı maden kaynağı için başvuranlar arasındaki sıralamayı belirlemek için doktrinde; idareye başvuru sırasının esas alınması, başvuranlar arasından madeni aramada gerekli ekonomik ve teknik gücü en çok olana öncelik tanınması, açık artırma usulünün uygulanması ve kamu tüzel kişilerine öncelik tanınması şeklinde dört farklı görüş mevcuttur.³⁷¹ Her ülke takaddüm hakkının kapsamının belirlenmesi hususunda kendi maden politikası uyarınca farklı bir yöntem belirlemekte serbesttir.³⁷²

Ülkemiz maden hukuku açısından, aynı maden kaynağına ilişkin birden fazla başvurunun söz konusu olması halinde maden haklarının hangi başvurucuya verileceği hususunda idareye başvurusu sırası esas alınmaktadır. Bir başka ifadeyle, idareye ilk müracaat eden başvuru sahibi maden haklarına sahip olmak bakımından takaddüm hakkına sahiptir. Dolayısıyla başvurular gün, saat ve dakika esas alınarak değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.³⁷³

³⁶⁹ Göğer, 1979: 154-155; Topaloğlu, 2003: 23.

³⁷⁰ Göğer, 1979: 106; Öztoprak, 2015: 82.

³⁷¹ Göğer, 1979: 169.

³⁷² Avustralya maden mevzuatına göre; başvuranlar arasından maden kaynağının aranması ve işletilmesi hususunda teknik ve finansal açıdan yeterli olduğunu bildiren bir başvuru yapmış olması kaydıyla gün, saat ve dakika itibarıyla diğerlerinden daha önce müracaat eden öncelik hakkına sahiptir. Nijerya maden hukukunda ise arama veya işletme ruhsatları; bakanlık tarafından belirlenen madenler için ihale yoluyla, diğer madenler için ise başvuru öncelik sırasına göre verilmektedir, Turhan, 2014: 199.

³⁷³ Fındıklıgil, 1966: 246-247; Göğer, 1979: 169-174; Günay, 2016a: 115; Topaloğlu, 2011: 181; Uçkan, 1983: 73; Öztoprak, 2015: 82.

3.1.3. Buluculuk Hakkı

Arama veya işletme ruhsatı sahibi, ruhsat alanında yürüttüğü madencilik faaliyetleri esnasında henüz keşfedilmemiş veya günün şartlarında ekonomik olmayan bir madenle karşılaşabilir.³⁷⁴ Bu durumda ruhsat sahibi, ruhsat süresince hazırlanan koordinatları içeren teknik raporlar ile görünür rezerv olarak bildirdiği ve MİGEM tarafından yapılan tetkiklerde varlığı tespit edilen madenlerin bulucusu sayılır. Buluculuk hakkının geçerlilik kazanabilmesi için ruhsat sahibinin talepte bulunması gerekir. Buluculuk hakkının talep edilmesi üzerine, ruhsat sahibine Ek Form-18'deki buluculuk belgesi verilmektedir.³⁷⁵ Bu hak uyarınca; söz konusu madenin bulucusu dışında bir başkası tarafından işletilmesi halinde, bu alandan üretilen maden için tahakkuk eden buluculuk hakkı, her yıl haziran ayı sonuna kadar söz konusu alanda üretim yapan kişiler tarafından hak sahibine ödenir. Buluculuk hakkı, yıllık ocak başı satış tutarının % 1'idir. Maden Kanunu'nun 47/3 maddesine göre, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü de Maden Kanunu uyarınca arama ruhsatı olarak yürüttüğü maden arama faaliyetleri esnasında bulduğu madenler için 15. madde uyarınca buluculuk hakkını kazanacaktır.

Buluculuk hakkı, Maden Kanunu'nun 5. ve 6. maddelerinde düzenlenen maden haklarından biri olması sebebiyle yukarıdaki başlıklar altında değinilen genel olarak maden haklarına ilişkin ehliyet, bölünmezlik gibi hususlar buluculuk hakkı için de geçerlidir. Bunun yanı sıra buluculuk hakkının devredilebilmesi, şirketlere sermaye olarak getirilmesi ve miras yoluyla intikali mümkündür.

Buluculuk hakkı, bildirilen görünür rezervin bitmesi halinde sona erer. Bunun dışında ruhsat süresinin bitmesi veya ruhsatın sonradan herhangi sebeple iptal edilmesi durumları buluculuk hakkını sona erdirmeyecektir.

3.1.4. Maden Kanunu'nda Belirtilen Teşviklerden Yararlanma Hakkı

Teşvik tedbirleri; ekonomik gelişmeyi hızlandırmak, bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farkını azaltmak gibi amaçlarla devletin yatırımcılara sağladığı birtakım maddi ve hukuki kolaylıklardır.³⁷⁶ Madencilik faaliyetleri açısından da birtakım teşvik tedbirlerinin uygulanması mümkündür.

Madenler açısından Kanun'da öngörülen teşvik tedbirlerinden en önemlisi, belli şartların gerçekleşmesi üzerine devlet hakkından indirim yapılmasıdır. Bu bağlamda Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca; ürettiği madeni yurt içinde ve kendi tesisinde işleyip ek

³⁷⁴ Fındıklıgil, 1966: 91; Günay, 2016a: 42.

³⁷⁵ Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 78. maddesi uyarınca; I., II. ve V. grup madenler için buluculuk belgesi verilemez.

³⁷⁶ Gülmez ve Yalman, 2010: 236; Yayar ve Demir, 2012: 119-146.

katma değer sağlayanlardan, bu tesislerde üretimde değerlendirilen maden miktarı için devlet hakkının % 50'si alınmayacaktır. Ancak Kanun'un açık hükmü karşısında bu teşvik tedbiri; I., II(a) ve II(c) grubu madenler ve mıcır ile kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol ve benzeri yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddesi için uygulanamayacaktır.

Madencilik faaliyetleri, Kanun'da belirtilenlerin yanı sıra Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen birtakım teşviklerden de yararlandırılabilir. Bu doğrultuda 2016 yılı itibariyle, maden istihraç ve işleme yatırımları³⁷⁷ ile Maden Kanunu'na istinaden düzenlenmiş geçerli arama ruhsatı veya sertifikasına sahip yatırımcıların ruhsatlı sahalarında yapacağı maden arama yatırımları Bakanlar Kurulu tarafından öncelikli yatırım konusu olarak belirlenmiştir. Buna göre söz konusu yatırımlar, yatırım yerine bakılmaksızın “*Bölgesel Teşvik Uygulamaları*” kapsamında Beşinci Bölge'ye sağlanan bölgesel desteklerden yararlanabilecektir.³⁷⁸

3.1.5. Haczedilmezlik ve İhtiyati Tedbire Karşı Koruma

Maden hukukunda haciz ve ihtiyati tedbir kurumlarının nasıl işletilmesi gerektiği, Maden Kanunu'nun 40 ve 41. maddelerinde düzenlenmiş ve madenciliğin ülke ekonomisi ve siyasetiyle doğrudan ilişkisi karşısında maden hukukuna özgü birtakım düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelerle kanun koyucu, haciz veya ihtiyati tedbir uygulamalarıyla madencilik faaliyetlerinin durdurulmasını ve dolayısıyla milli gelir kaybına sebep olunmasını önlenmek istemiştir.³⁷⁹ 6309 sayılı Maden Kanunu'nun gerekçesinde bu durum şöyle ifade edilmiştir:

Maden işletmesine yarayacak her türlü tesis ve vasıtalar ile bir senelik işletme malzemesi üzerine müstakil olarak haciz ve ihtiyati tedbir konulamamasının maden işletmesini durduracak veya yavaşlatacak tarzda alacaklılar tarafından icra kılınacak takibati önleme esasına müstenid bulunduğu...

3213 sayılı Maden Kanunu'nun gerekçesinde de ilgili hükümlerin getiriliş amacı “*Haciz ve ihtiyatî tedbir konulması ile icraen satışa teşebbüs hallerinde maden faaliyetinin durdurulması ve müdahale edilmesi önlenmekte, böylece ülkenin ekonomik çıkarları ön planda tutulmaktadır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

³⁷⁷ I. grup madenler ve mıcır yatırımları ile İstanbul ilinde gerçekleştirilecek istihraç ve işleme yatırımları bu kapsama dâhil değildir.

³⁷⁸ http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewer.jspx;jsessionid=Mum7HOUMD583MFWxDwpDMFNMmnwPgUSwBcsLJhS5EMnFqIMK-3L5!-1862781349?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-167551&parentPage=yatirim&_adf.ctrl-state=112qfiiv83_4&_afLoop=169603654097562&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3FafWindowId%3Dnull%26_afLoop%3D169603654097562%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-167551%26parentPage%3Dyatirim%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dpyt8w3gln_4. (erişim tarihi: 15.11.2016).

³⁷⁹ Fındıklıgil, 1966: 435; Topaloğlu, 2003: 96.

Kanun'un 40. maddesine göre; madenin işletilmesinde gerekli olan kuyular, ocaklar, galeriler, makineler, binalar, yer altında ve yer üstünde kullanılan her türlü nakil vasıtaları, madenin çıkarılması, temizlenmesi, izabesi gibi cevherin kıymetlendirilmesine yarayan alet ve tesisler ile bir senelik işletme malzemesinin üzerine haciz veya ihtiyati tedbir konulması mümkün değildir. Ancak sayılan bu araç, alet, malzeme ve tesislerden işletme hakkı ile bütünlük teşkil edenlerin tamamı üzerine ve maden yatağından çıkarılmış cevherler, bu cevherlerin bakiyeleri ve cürufu üzerine haciz ve ihtiyati tedbir konulabilecektir. Bunun yanı sıra madde metninde maden ruhsatlarının haczine ilişkin herhangi bir sınırlayıcı ifade yer almamaktadır. Dolayısıyla MİGEM'den maden siciline haciz şerhi talep edilerek maden ruhsatları için de haciz işlemi yaptırılması mümkündür.³⁸⁰

Madencilik faaliyetlerinde kullanılan araç, alet, malzeme ve tesislerin haczinde veya bunlar üzerine ihtiyati tedbir konulmasında söz konusu araçların işletme hakkı ile bir bütünlük oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi oldukça önemlidir. Yargıtay, söz konusu tespit işleminin madencilik alanına ilişkin teknik bilgi sahibi olmayı gerektirmesi sebebiyle mahalli bilirkişi aracılığıyla keşif yaptırılması gerektiğine ve keşif yaptırılmaksızın verilen kararda eksik inceleme yapıldığına hükmetmektedir.³⁸¹

Maden Kanunu'un 42. maddesi, kanun koyucunun madencilik faaliyetlerinin devamına verdiği önemin bir diğer yansımasıdır. Buna göre; madenin tamamına, çıkarılmış cevherlere, bakiye yığınına veya cürufuna haciz veya ihtiyati tedbir konulması ya da bunların icraen satışına girilmesi hallerinde, alacaklı veya icra dairesi madencilik faaliyetine müdahale edemeyecek ve madenin faaliyetini durduramayacaktır.

Her ne kadar madencilik faaliyetlerinin kesintiye uğramaması için haczedilmezlik güvencesine yer verilmiş olsa da icra müdürünün bu hükme aykırı hareket etmesi durumunda izlenecek prosedüre ilişkin Maden Kanunu'nda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla icra müdürünün bu hükme aykırı hareket etmesi halinde, İcra ve İflas Kanunu'nun

³⁸⁰ Günay, 2016a: 96; "...Maden Kanununun 40.maddesinin 1. fıkrası ile madenin işletilmesi için gerekli olan ve tek başına bir değer ifade eden her türlü malın münferiden haczi yasaklanmıştır. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise haczi mümkün olan kıymetler belirtilmiş ve hangi durumlarda haczin mümkün olacağı belirlenmiştir. Ancak haczi yasaklanan değerler arasında maden işletme ruhsatı bulunmamaktadır. Kaldı ki, anılan kanunun 27.maddesinde maden işletme ruhsatının başkasına devredilebileceği, 39.maddesinde rehnedilebileceği, 43.maddesinde üzerine ipotek tesis olunabileceği ve icra dairesince satışının yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu durumda aksine bir hüküm bulunmadığından maden işletme ruhsatı üzerine haciz konulabilir...", Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 19.06.2015, E. 2014/76, K. 2015/1722, <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=45&t=50163>. (erişim tarihi: 15.11.2016).

³⁸¹ "...Bu durumda Merciiçe anılan Yasanın emredici kuralı re'sen nazara alınarak, maden işletme ruhsatı getirtilip haczedilen menkullerin işletme hakkı ile bir bütünlük arz edip etmediği dolayısıyla hacizlerinin mümkün bulunup bulunmadığı mahalli bilirkişi aracılığıyla yapılacak keşif sonucu belirlendikten sonra oluşacak sonuca göre karar verilmek gerekirken, eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi isabetsizdir...", Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 15.12.2003, 2003/21509 E. 2003/24698 K., Legalbank Elektronik Bilgi Bankası.

16. maddesi uyarınca şikâyet yoluyla icra mahkemesine başvurulabilir.³⁸² Ancak madencilik faaliyetinin yürütülmesinde elzem olan makine, kamyon gibi vasıta, alet ve tesislerin haczedilmeleri halinde, söz konusu haczin kaldırılması için İcra ve İflas Kanunu uyarınca işletilecek şikâyet prosedürünün sonuçlanmasına kadarki süreçte ortaya ağır ve telafi edilmesi mümkün olmayan zararlar meydana gelmesi kuvvetle muhtemeldir.³⁸³

3.1.6. Maden Ruhsatını Şirkete Sermaye Olarak Koyabilme Hakkı

Sermaye koyma borcu, ticaret şirketlerinde ortakların en önemli borçlarından birisidir. Buna göre ortaklar, ticaret şirketinin kuruluşunda veya sermaye artışında TTK'nın 127. maddesinde belirtilen değerleri sermaye olarak getirerek sermaye koyma borcunu ifa edebileceklerdir.³⁸⁴

TTK'nın 127. maddesinde sermaye olarak getirilebilecek değerler sayılırken i bendinde “*Maden ruhsatnameleri ve bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar*”ın da ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebileceği düzenlenmiştir. İlgili bentte yer alan “*maden ruhsatnamesi*” ifadesiyle kastedilen, ruhsatnameye bağlı olan haklardır. Zira maden ruhsatnamesi bir hak değil, idare tarafından kişiye verilen bir belge niteliğindedir.³⁸⁵ Dolayısıyla doktrinde “*maden ruhsatnamesi*” ifadesinin kullanılmasının isabetsiz olduğu ifade edilmektedir. Bentte geçen “*bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar*” ifadesiyle maden ruhsatları dışında ekonomik bir değer taşıyan maden haklarına işaret edilmektedir. Bu hüküm uyarınca, buluculuk hakkı gibi ekonomik değer taşıyan maden haklarının da ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilmesi mümkündür.³⁸⁶

Maden haklarının sermaye olarak getirilebilmesi için, ilgili şirketin Maden Kanunu'nda aranan birtakım şartları taşıması gerekmektedir. Öncelikle Kanun'un 6. maddesi uyarınca ilgili şirketin Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulması ve tüzel kişiliğe haiz olması gerekmektedir. Adi şirketler, tüzel kişiliğe sahip olmadıkları için maden haklarının sermaye olarak getirilmesi mümkün değildir. Aksi hâlde maden haklarının bölünmezliği

³⁸² “...3213 Sayılı Maden Kanunu'nun 40. maddesi gereğince; madenin işletilmesinde gerekli olan kuyular, ocaklar ve galeriler ile makineler, binalar, yer altında ve yer üstünde kullanılan her türlü nakil vasıtaları ile madenin çıkarılması, temizlenmesi, izabesi gibi cevherin kıymetlendirilmesine yarayan alet ve tesisler ve bir senelik işletme malzemesinin haczi mümkün değil ise de bu husus haciz işleminden sonra, borçlu tarafından şikâyet konusu yapılabileceğinden ve haczedilmezlik iddiası ancak borçluya tanınan bir hak olduğundan, icra müdürlüğünün, alacaklının haciz talebinin reddine dair kararının iptali gerekir...”, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, T. 05.12.2011, E. 2011/8273, K. 2012/26322, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

³⁸³ Günay, 2016a: 97.

³⁸⁴ Pulaşlı, 2015: 58-59.

³⁸⁵ Topaloğlu, 2013b: 45; Özdamar, 2001b:129; Uçkan, 1983: 111-113.

³⁸⁶ Topaloğlu, 2013b: 45.

ilkesine aykırı sonuçlar ortaya çıkması muhtemeldir.³⁸⁷ Dolayısıyla Türk hukukunda “*maden ortaklığı*” şeklinde yapılan sözleşmeler geçerli değildir.³⁸⁸

Öte yandan her ne kadar 6102 sayılı TTK ile şirketin sadece esas sözleşmesinde belirtilen konularla sınırlı olarak hak iktisap edebileceği ve borç altına girebileceğini öngören ultra vires ilkesi kaldırılmış olsa da; Maden Kanunu’nun 6. maddesi gereğince, maden haklarının sermaye olarak getirilebilmesi için şirketin statüsünde madencilik yapabileceğinin yazılı olması gerekmektedir.³⁸⁹

Maden ruhsatlarının ve ekonomik değer taşıyan diğer maden haklarının anonim ve limited şirketlere sermaye olarak getirilmesi noktasında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise söz konusu değerler üzerinde sınırlı ayni bir hak, haciz veya ihtiyati tedbir bulunmasıdır. Buna göre; üzerinde ipotek, rehin, ihtiyati tedbir gibi hukuki bir kısıtlama olan değerlerin anonim ve limited şirketlere sermaye olarak getirilmesi mümkün değildir.³⁹⁰

Maden ruhsatları, maden hakları ve ticaret şirketlerine ilişkin yukarıda açıklanan koşulların yanı sıra, bu değerlerin şirket adına tescil edilme süreci de oldukça önem taşımaktadır. Zira bu süreç, ilk olarak söz konusu değerlerin kıymetlerinin takdir edilmesi, daha sonrasında ise devir işlemlerini gerçekleştirilmesi aşamalarından oluşmaktadır. Dolayısıyla devir işlemlerinden önce TTK’nın 343 ve 578. maddeleri gereğince, sermaye olarak getirilen maden ruhsatlarının ve ekonomik değer taşıyan diğer maden haklarının şirket merkezinin bulunacağı yerdeki asliye ticaret mahkemesince atanan bilirkişiler tarafından kıymet takdirinin yapılması gerekmektedir. TTK’nın 128/2 maddesi uyarınca, bu süreçte üçüncü kişilerin iyiniyetle hak iktisap etmelerini engellemek adına, hak sahibi tarafından MİGEM’e başvurularak maden siciline ilgili hakların ticaret şirketine sermaye olarak konulduğu şerhinin düşülmesi talep edilebilir.

Kıymet takdiri sürecinden sonra, maden ruhsatının ve ekonomik değer taşıyan diğer maden haklarının şirket adına tescil edilmesi ise bir devir işlemini gerektirmektedir.³⁹¹ Her ne kadar Maden Kanunu’nun 5. maddesinde maden ruhsatları ve buluculuk hakkı için özel bir devir şekli öngörülmüş olsa da 6102 sayılı TTK’nın 128/6 maddesinde düzenlenen ticaret sicil müdürüne özel sicillere yapılacak tesciller için resen ve hemen bildirimde bulunma yükümlülüğü göz önünde bulundurulduğunda, maden ruhsatları ve buluculuk hakkının Maden Kanunu’nda öngörülen devir şekli aranmadan şirket adına tescil edilmesinin mümkün olduğu

³⁸⁷ Uçkan, 1983: 114-116.

³⁸⁸ Özdamar, 2001b: 135.

³⁸⁹ Topaloğlu, 2013b: 45; Uçkan, 1983: 116-118.

³⁹⁰ TTK’nın anonim şirketlere ilişkin 342 ve limited şirketlere ilişkin 581. maddesi uyarınca, şirkete sermaye olarak getirilebilecek unsurlar üzerinde sınırlı ayni bir hak, haciz veya tedbir bulunmaması gerekmektedir.

³⁹¹ Uçkan, 1983: 118.

söylenir.³⁹² Ancak bunun için maden hakkına sahip olan kişinin TTK hükümlerine uygun olarak sermaye koyma taahhüdünde bulunmuş olması gerekmektedir.³⁹³

3.1.7. Maden Haklarını Devredebilme

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca, maden ruhsatları ve buluculuk hakkı, hak sahibinin kendi iradesiyle bir başkasına devredilebilir. Bu madde, sadece hak sahibinin kendi isteğiyle yaptığı devir işlemlerini kapsamaktadır. İcra yoluyla satış durumunda ise uygulanacak hüküm, 40. maddeyle yapılan atıf gereğince Kanun'un "*ipoteğin paraya çevrilmesi*" başlıklı 43. maddesidir.

Maden hakkının devri, olumlu veya olumsuz birtakım sonuçlar doğurmaktadır. Finansal sıkıntıları olan maden hakkı sahipleri, bu haklarını devrederek sorunlarını çözme yolunu tercih etmekte ve böylelikle gerek maden hakkı sahibi için bir çıkış yolu yaratılmış olmakta gerekse madencilik faaliyetlerinin çeşitli gerekçelerle durmasının önlenmesi amaçlanmaktadır.³⁹⁴ Öte yandan yeterli denetim mekanizmaları oluşturulmazsa maden haklarının devri imkânı maden ruhsatı ticaretine ve kişilerin maden sahasına herhangi bir yatırım yapmayıp sadece ruhsat belgelerini satarak kazanç sağlamasına sebep olabilir.³⁹⁵ Gerçekten madencilik faaliyetlerinin kamu yararıyla doğrudan ilgili olması ve madenlerin ülke ekonomisine olan katkısı dikkate alındığında, maden haklarının devri hususunda, devletin birtakım yetki ve sorumluluklara sahip olması ve devir için bazı şartların aranması yerindedir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nda devredilebilecek olan haklar, maden ruhsatları ve buluculuk hakkı olarak belirtilmiştir. Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 80. maddesinde ise buluculuk hakkının ancak ruhsat ile birlikte devredilebileceği öngörülmüştür. Bu düzenlemeler karşısında buluculuk hakkının ruhsattan bağımsız olarak devredilip devredilemeyeceğinin tespit edilmesi oldukça önem taşımaktadır. Yönetmelik'te her ne kadar buluculuk hakkının devri maden ruhsatının devrine bağlanmış olsa da Kanun'da bu hususa ilişkin herhangi bir sınırlama yer almamaktadır. Dolayısıyla normlar hiyerarşisinde daha alt basamakta yer alan yönetmelik hükmüyle, kanunun kapsamı daraltılmakta ve kanunda olmayan bir şart yönetmelikle getirilmektedir. Bu durumda yönetmelik hükmünün kanuna aykırı olduğu açıktır.³⁹⁶ Danıştay da bu doğrultuda verdiği bir kararda "*alttaki normların üst*

³⁹² Özdamar, 2001b: 133; Topaloğlu, 2013b: 46.

³⁹³ Özdamar, 2001b: 130-131.

³⁹⁴ Öztoprak, 2015: 84.

³⁹⁵ Günay, 2016a: 116-117.

³⁹⁶ Öztoprak, 2015: 85.

*normlara uygun olması gerektiği ve üst normları daraltıcı, kısıtlayıcı hükümler içermeyecekleri hususu hukukun temel ilkelerinden biri olduğu” sonucuna varmıştır.*³⁹⁷

Maden hakkının devrinde, öncelikle taraflar arasında maden hakkının devri borcunu doğuracak satım, bağışlama gibi bir taahhüt işlemi yapılmaktadır. Borçlandırıcı işlem yapıldıktan sonra, ruhsat ve sertifika devrine ilişkin Ek Form-19’un devreden ve devralan tarafından MİGEM’de yetkili memur önünde imzalanması gerekmektedir.³⁹⁸ 6592 sayılı Kanun değişikliği öncesinde, bu aşamayla devir işlemleri tamamlanmaktayken; 6592 sayılı Kanun ile devir yapılmadan önce devir bedeli³⁹⁹ alınması gerekliliği ve devir işlemlerinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın onayıyla gerçekleşeceği öngörülmüştür. Madenlerin ülke ve dünya ekonomisindeki önemi karşısında ve ruhsat ticaretinin önlenerek kamu yararının gerçekleştirilmesi amacıyla, devir sürecinde devletin denetiminin sağlanması oldukça yerinde bir düzenlemedir. Kurtoğlu’na göre; devlet, madenlerin aranması ve işletilmesinde söz sahibi olmasının yanı sıra, madenlerin devredilerek emrivakilere kurban edilmemesini de temin etmekle yükümlüdür.⁴⁰⁰ Nitekim gerek Anayasa’da gerekse 3213 sayılı Maden Kanunu’nda madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla maden haklarının devrin aşamasında bakanlığın onayının alınmasının, Anayasa’ya ve Maden Kanunu’na uygun bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Devir bedelinin yatırılması ve bakanlığın onayının alınmasından sonra, durum maden siciline tescil edilerek devir işlemleri tamamlanacaktır.

3.1.8. Maden Haklarını Miras Bırakabilme

Maden hakları, malvarlığına dâhil olmaları sebebiyle, hak sahibi gerçek kişinin ölümü üzerine, miras yoluyla kişinin mirasçılara intikal etmektedir. Maden haklarının intikali, maden hukukuna hâkim olan bölünmezlik ilkesinin korunması amacıyla getirilen ve Maden Kanunu’nda yer alan özel hükümler dâhilinde gerçekleşmektedir.

Maden hakkı sahibi gerçek kişinin mirasçısı tek bir kişiden oluşuyorsa, bu durum bölünmezlik ilkesi açısından herhangi bir sorun teşkil etmeyeceği için, maden hakları doğrudan tek mirasçıya intikal edecektir. Ancak mirasçı sayısı birden fazla ise bu durumda Kanun’un 5. maddesinde düzenlenen intikale ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır. Buna göre mirasçılar, Kanun’un 6. maddesinde düzenlenen ehliyeteye sahip olmak kaydıyla, mirasçılardan birine veya üçüncü bir şahsa maden haklarını devredebilirler. Ölüm tarihinden

³⁹⁷ Danıştay 15. Daire, T. 07.10.2015, E. 2013/14375, K. 2015/5726, <http://www.ekarar.net/2016/05/kanunda-bulunmayan-konuda-yonetmelik.html>, (erişim tarihi: 19.11.2016).

³⁹⁸ Göger, 1979: 185; Topaloğlu, 2003: 16; Uçkan, 1983: 97-98.

³⁹⁹ Devir bedeli, arama ve işletme ruhsatlarının devredildiği tarihteki ruhsat bedelinin iki katıdır.

⁴⁰⁰ Kurtoğlu, 1959: 219.

itibaren altı ay içerisinde MİGEM' intikal işlemleri için müracaat edilmediği takdirde ruhsat iptal edilecektir. İntikal talebinin ruhsat süresi içinde yapılması zorunludur. Ancak ölüm, ruhsat süresinin son iki ayı içinde gerçekleşmişse, Kanun ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi için mirasçılara ruhsat süresi sonundan itibaren iki aylık ek süre verilecektir.

Uygulamada en çok karşılaşılan sorun, mirasçıların maden hakkının devri hususunda anlaşılamamaları halidir. Bu durumda mirasçılardan biri mahkemeye müracaat ederek söz konusu uyuşmazlığın giderilmesini talep etme yetkisine sahiptir. Mahkeme, yapacağı inceleme neticesinde mirasçılar arasından bu konuda en ehil gördüğü mirasçıya maden haklarını verebilir. Ancak bunun mümkün olmaması halinde mahkemenin ruhsatın satılmasına karar vermesi gerekmektedir. Dava sonuçlanıncaya kadar, mahkeme tarafından Kanun'a göre durumu uygun olan biri mümessil olarak atanır. Bu süreçte, ruhsatlarla ilgili hukuki sorumluluklar mirasçılara, cezai sorumluluklar ise mahkeme tarafından tayin edilen mümessile aittir.

Davanın Kanun'da öngörülen altı aylık intikal süresinden sonra kesinleşmesi halinde, mahkemece ruhsat hakkı verilen kişinin, mahkeme kararı ve intikal için gerekli belgelerle iki ay içinde Maden İşleri Genel Müdürlüğe müracaat etmesi zorunludur. Bu süre içerisinde intikal işlemleri için başvurulmaması halinde söz konusu maden ruhsatları iptal edilecek ve mirasçıların kanundan doğan hakları sona erecektir.

3.1.9. İrtifak ve İntifa Hakkı Tesis Edilmesini Talep Etme Hakkı

Madencilik faaliyetlerinin yürütüleceği sahanın, ruhsat sahibinden başka bir kişinin mülkiyetinde olması mümkündür. Bu durumda ruhsat sahibinin madencilik faaliyetlerinde bulunabilmesi için, kendisine söz konusu saha üzerinde hareket edebilme yetkisinin tanınması gerekmektedir.⁴⁰¹ Bunun için ruhsat sahibi, öncelikle arazi malikiyle özel hukuk hükümlerine göre anlaşma yoluna gitmelidir. Anlaşma sağlanamadığı takdirde, Maden Kanunu'nun 46. maddesi uyarınca, madencilik faaliyetlerinde bulunacak ruhsat sahipleri lehine özel mülkiyete tabi bir taşınmaz üzerinde⁴⁰² Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından irtifak veya intifa hakkı tesis edilebilmesi mümkün kılınmıştır.

⁴⁰¹ "...Hemen belirtmek gerekir ki, kural olarak ruhsat alınmış olması sahibine bu konuda faaliyet gösterme hakkı verir. Ancak, mülkiyet hakkına el atılamayacağı da kuşkusuzdur...Somut olayda, davalı şirket tarafından davacı ile aralarında düzenlenen ve çekişmeli taşınmazı kullanmasını haklı kılan sözleşme, vs. sunulmamış ve bu yönde bir savunma yapılmadığı gibi kamu yararı kararı alındığına ve kamulaştırıldığına dair de bir bulgunun varlığı kanıtlanmış değildir. Öyleyse, sadece maden işletme ruhsatı alınmış olmasının çekişmeli taşınmazın tasarrufu yönünde ruhsat sahibine bir hak bahşetmeyeceği tartışmasızdır...", Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, T. 25.02.2010, E. 2010/334, K. 2010/2074, <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>. (erişim tarihi: 22.11.2016).

⁴⁰² Devlete ait özel mülkiyete tabi taşınmazlar üzerinde de ruhsat sahipleri lehine irtifak hakkı kurulabilecektir, Topaloğlu, 2015b: 76-77; "Dosyadaki kanıtlara göre davalı tarafından mermer çıkarılan yer Maliye Hazinesi

İrtifak hakkı, hak sahibine taşınmaz bir mal üzerinde kullanma veya yararlanma yetkisi sağlayan veya malike bir çekinme borcu yükleyen sınırlı bir ayni haktır.⁴⁰³ İrtifak hakkının bir alt kalemi olan intifa hakkı ise; mülkiyet hakkına en yakın özellikler taşıyan, kişiye bağlı olarak kurulan ve aksine düzenleme olmadıkça sahibine söz konusu taşınmaz üzerinde tam yararlanma yetkisi veren bir sınırlı ayni haktır. İrtifak ve intifa hakkının hak sahibine verdiği bu geniş kullanma ve yararlanma yetkisi karşısında, bazı durumlarda bir taşınmazda madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için kamulaştırma yoluna gitmeye gerek kalmaksızın irtifak veya intifa hakkı tanınması yeterli olmaktadır.

Maden Kanunu'nun 46. maddesinde yer alan irtifak hakkı, TMK'da yer alan irtifak hakkıyla bazı noktalarda ayrılmaktadır. Zira Maden Kanunu'nda düzenlenen irtifak hakkı, Anayasa'nın 46. maddesiyle verilen yetkiye dayanılarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından kurulan idari bir irtifak hakkıdır. Söz konusu idari irtifaklar, taşınmaz malikinin rızası olmasa bile kamu gücüne dayalı olarak idari bir işlemle kurulurken⁴⁰⁴; medeni hukukta irtifak hakları genellikle taşınmaz malikinin rızası ile kurulmaktadır.⁴⁰⁵

Öte yandan TMK'da da birtakım zorunlu irtifak hakları öngörülmüştür. Bunlar; taşkın yapı (TMK 725), zorunlu mecra (TMK 744), zorunlu geçit (TMK 747) ve zorunlu su (TMK 761) irtifakları şeklindedir. Buna göre; Kanun'da öngörülen şartların gerçekleşmesi üzerine ve müdahale edilecek taşınmaz sahibine uygun bir bedel ödenmesi kaydıyla taşınmaz maliki, mülkiyet hakkından doğan bazı yetkileri kullanmaktan kaçınmak ve bazı müdahalelere katlanmakla yükümlüdür. Her ne kadar “zorunluluk” noktasında zorunlu irtifaklar ile idari irtifaklar benzerlik gösterse de maden hukukunda söz konusu olan idari irtifaklar, Anayasa'nın verdiği yetki çerçevesinde ve Maden Kanunu'nun 46. maddesi uyarınca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından idari bir süreç takip edilerek kurulabilmektedir. Dolayısıyla idari irtifaklar, kuruluş aşamasındaki idari süreç açısından TMK'da düzenlenen zorunlu irtifaklardan ayrılmaktadır.⁴⁰⁶

---

adına tapuda 108-ada, 4 nolu parsel ve 168 ada, 25 nolu parsel ile kayıtlı bulunmaktadır. Ayrıca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca verilmiş 29/1/1997 tarihli ve 10 yıl süreli işletme ruhsatı kapsamı içindedir... 3213 sayılı Maden Yasası'nın 46. maddesinin 1. fıkrasında “maden arama dönemi içerisinde arama sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul üzerinde kullanma amacına münhasır olmak üzere belli süreler için madenci, Bakanlığa müracaat ile irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi isteyebilir”. 2. fıkrasında ise “irtifak ve/veya intifa hakkı karşılığı, Kamulaştırma Kanunu'na uygun olarak seçilecek bilirkişiler tarafından tespit edilir” hükümleri konulmuştur. Bu yasal düzenlemeye göre, maden işleticisinin özel mülkiyete konu olan bu yer üzerinde bedelini ödemek suretiyle irtifak hakkı kurması gerekmektedir. Davalı yan, bu gerekliliğe uymadığına göre, bu hususun ve bu bağlamda bedelin belirlenerek hüküm altına alınması gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddi yönünde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.”, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T. 21.04.2003, E. 2003/2711, K. 2003/5002, akt. Topaloğlu, 2015b: 76.

⁴⁰³ Özdamar, 2001a: 323.

⁴⁰⁴ Gözler ve Kaplan, 2016: 732-733; Topaloğlu, 2015b: 77.

⁴⁰⁵ Özdamar, 2001a: 326.

⁴⁰⁶ Kırca, 2005: 65-66; Kazancı, 2014: 112.

Dolayısıyla gerek kuruluş aşamasındaki idari süreç gerekse malikin rızasının aranmaması, idari irtifakları TMK’da düzenlenen irtifak hakkından ayırmaktadır. Ancak bu farklılık sadece hakkın kuruluş aşamasında söz konusudur. Bir diğer ifadeyle, idari irtifaklar da kurulduktan sonra medeni hukuk hükümlerine tabii olup aralarında niteliksel bir fark bulunmamaktadır.⁴⁰⁷

Maden Kanunu’nun 46. maddesinde belirtilen irtifak hakkının hukuki nitelendirmesi bu şekildeyken, Anayasa’da idare tarafından kurulacak intifa hakkına ilişkin herhangi bir düzenlemenin yapılmamış olması tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bir görüşe göre, Kanun’da intifa hakkının öngörülmüş olmasıyla ruhsat sahibinin madencilik faaliyetlerinde bulunurken mümkün olduğunca az kısıtlamayla karşılaşması amaçlanmıştır.⁴⁰⁸ Diğer bir görüşe göre ise Maden Kanunu’nun 46. maddesinde geçen intifa hakkı ifadesi isabetsizdir. Zira intifa hakkı, hak sahibine tam yararlanma imkânı verir. Belirli ve sınırlı bir yararlanma imkânı veren hak intifa hakkı değildir. Kaldı ki maddenin gerekçesinde de intifa hakkından bahsedilmemiştir. Dolayısıyla doktrinde, söz konusu maddede hüküm altına alınmış olan kurumun sadece idari irtifak olarak kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁴⁰⁹

İntifa hakkı, mülkiyet hakkına en yakın özellikler taşıyan ve sahibine söz konusu mal üzerinde tam yararlanma imkânı veren bir sınırlı ayni haktır. Maden Kanunu’nda ruhsat sahibi lehine intifa hakkının da tesisi edilebileceğini öngören hüküm, kanun koyucunun madencilik faaliyetlerine verdiği önemin bir göstergesidir. Zira kanun koyucunun, madenciye taşınmaz üzerinde tasarruf yetkisi dışında tam yararlanma yetkisi veren intifa hakkı tanıyarak madencinin ileride karşılaşabileceği sorunları en aza indirmeyi ve böylece madencilik faaliyetlerinin kesintiye uğramasını engellemeyi amaçladığı söylenebilir. Her ne kadar kanun koyucunun amacı bu doğrultuda olsa da Maden Kanunu’nda intifa hakkının *“kullanma amacına münhasır olmak üzere”* tesis edilebileceğinin öngörülmüş olmasının intifa hakkının niteliğiyle bağdaşmadığı söylenebilir.⁴¹⁰ Bu durumda, kullanma amacıyla sınırlı olarak taşınmaz üzerinde bir hak tesis edilmesi halinde, söz konusu hak TMK bağlamında intifa hakkı niteliği taşımayacaktır. Dolayısıyla Maden Kanunu’nun 46. maddesinde yer alan kurum yalnızca idari irtifaktan ibarettir.

Maden Kanunu’nun 46. maddesinde öngörülen idari irtifakın kurulması aşamasında izlenecek usul, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’nun 4. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; taşınmaz malın mülkiyetinin kamulaştırılması yerine, amaç için yeterli olduğu takdirde

⁴⁰⁷ Gözler ve Kaplan, 2016:733-734; Özdamar, 2001a: 326; Öztoprak, 2015: 88; Topaloğlu, 2003: 103.

⁴⁰⁸ Öztoprak, 2015: 88.

⁴⁰⁹ Özdamar, 2001a: 329; Topaloğlu, 2015b: 77.

⁴¹⁰ Özdamar, 2001a: 329.

taşınmaz malın belirli kesimi, yüksekliği, derinliği veya kaynak üzerinde kamulaştırma yoluyla irtifak hakkı kurulabilmesi mümkündür. Kamulaştırma Kanunu'nda da idari irtifaklar için özel bir usul öngörülmemiş, idari irtifakların da kamulaştırma usulüyle kurulacağı kabul edilmiştir.⁴¹¹ Buna paralel olarak 46. madde uyarınca kurulacak idari irtifak hakkının karşılığı da Kamulaştırma Kanunu'na uygun olarak seçilecek bilirkişiler tarafından tespit edilecektir.⁴¹²

Gerek arama döneminde gerekse işletme döneminde madencilik faaliyetinde bulunulacak ruhsat sahası üzerinde ruhsat sahibinin talebi üzerine irtifak hakkı tesis edilmesi mümkündür. Ancak Maden Kanunu'nun 46. maddesinin 3. fıkrasında işletme dönemi için ruhsat sahibine özel bir kolaylık sağlanmıştır. Buna göre; işletme ruhsat sahasında ve/veya mücavirinde kurulacak tesislerde kullanılacak ve ruhsat sahası dışından getirilecek olan su, doğalgaz, elektrik ve haberleşme hatları için, ruhsat sahibi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na müracaat ederek irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi talep edebilme hakkına sahiptir. Kanun'un gerekçesinde, ekonomik olarak işletmecilik yapılacak ruhsat sahalarında ihtiyaç duyulan altyapı hizmetlerinin ruhsat sahası dışından getirilmesi zorunluluğu karşısında ruhsat sahibi için böyle bir kolaylığın tanındığı vurgulanmıştır. Ruhsat sahibi, arama döneminde su, doğalgaz, elektrik, haberleşme gibi hatların ruhsat sahası dışından getirilmesi ihtiyacı doğması halinde, Kanun'un açık hükmü karşısında işletme dönemi için öngörülen bu imkândan yararlanamayacaktır.

Taşınmaz üzerinde idari irtifak hakkı tesis edilmesi üzerine TMK uyarınca, irtifak hakkı sahibi ve taşınmazın maliki için birtakım hak ve yükümlülükler doğmaktadır. TMK'nın 786. maddesine göre; taşınmaz maliki, irtifak hakkının kullanılmasını engelleyecek ya da zorlaştıracak davranışlarda bulunamayacaktır. İrtifak hakkı sahibi ise hakkının korunması ve kullanılması için gerekli olan önlemleri alabilecektir. Ancak hak sahibi, irtifak hakkını taşınmaz malikine en az zarar verecek biçimde kullanmak zorundadır.

İrtifak hakkı sahibi için, TMK'nın yanı sıra Maden Kanunu'nun 46. maddesinde de birtakım yükümlülükler öngörülmüştür. Bu hüküm uyarınca; madencilik faaliyetleri esnasında taşınmaza zarar verilmesi durumunda, ruhsat sahibi, adli merciler tarafından tespit edilecek tazminatı taşınmaz malikine ödemekle yükümlüdür. 46. maddeyle öngörülen tazminat

⁴¹¹ Gözler ve Kaplan, 2016: 733; Topaloğlu, 2003: 103.

⁴¹² "...Davalı tarafından dava konusu taşınmazın bazalt üretimi yapılan maden ocağına ait işletme ruhsatı ve işletme izni sınırları içerisinde kaldığı ileri sürüldüğünden, mahkemece mahallinde maden mühendisinin de katılımı ile oluşturulacak bilirkişi kurulu eşliğinde keşif yapılarak, davalıca dosyaya sunulan işletme ruhsatı ve krokileri taşınmaza uygulanıp, taşınmazın ruhsat sahasında kalıp kalmadığı ve maden üretimine elverişli olup olmadığı araştırılarak, ruhsat sahası içerisinde kalıyor ve maden üretimine elverişli ise taşınmaza maden sahası olarak değer biçilip sonucuna göre karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi doğru görülmemiştir...", Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, T. 22.06.2015, E. 2015/12091, K. 2015/14437, <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>. (erişim tarihi: 22.11.2016).

yükümlülüğünde önem taşıyan nokta, madencilik faaliyetleri esnasında taşınmaza verilen zararda ruhsat sahibinin kusurunun aranmamasıdır. Bir başka ifadeyle, ruhsat sahibi, taşınmazda meydana gelen zararda kusuru olmasa bile fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi gereğince kusursuz olarak sorumludur.⁴¹³ Zira ruhsat sahibinin yürüttüğü madencilik faaliyetleri, Maden Kanunu kapsamında verilen bir idari izne dayanmaktadır ve hukuka uygundur.⁴¹⁴

Ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan doğan bir diğer yükümlülüğü ise taşınmazı kullanılabilir durumda terk etmektir. Kullanılabilir duruma getirmek ifadesiyle kastedilen, taşınmazın mümkün olduğunca madencilik faaliyetlerine başlamadan önceki durumuna getirilmesidir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen ruhsat sahibine, taşınmaz maliki tarafından eski halin iadesi davası açılabilir. Eğer taşınmaz eski hale getirilemeyecek durumdaysa, bir diğer ifadeyle taşınmazın eski hale getirilmesi objektif olarak imkânsızsa bu durumda sahaya verilen bir zarar⁴¹⁵ söz konusudur ve ruhsat sahibi Maden Kanunu'nun 46. maddesinin 4. fıkrası uyarınca kusuru olmasa bile taşınmaza verdiği zararlardan sorumlu olacaktır.⁴¹⁶ Madencilik faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan bitkilerin yok olması, erozyon, yer sarsıntısı gibi maden zararlarının etkilerini devam ettirmeleri halinde ise zamanaşımından söz edilemeyecektir.⁴¹⁷

3.1.10. Maden Hukukuna Özgü Kamulaştırma Talep Etme Hakkı

Madencilik faaliyetlerinin yürütüleceği sahanın, ruhsat sahibinden başka bir kişinin mülkiyetinde olması halinde madencilik faaliyetlerinde bulunulabilmek için maden sahası üzerinde ruhsat sahibi lehine irtifak ve/veya intifa hakkı tesis edilebileceği hususuna yukarıdaki başlık altında değinilmiştir. Ancak ruhsat sahibi lehine irtifak ve/veya intifa hakkı tesis edilmesi, madencilik faaliyetleri açısından her zaman yeterli olmayabilir.⁴¹⁸ Bu durumda maden sahasının tamamının kamulaştırılması bir gereklilik olarak ruhsat sahibinin karşısına çıkmaktadır.

Maden Kanunu'nda maden hukukuna özgü kamulaştırma talebinde bulunma hakkı bazı madenler ve maden grupları açısından öngörülmüştür. Buna göre Kanun'un 46.

⁴¹³ Topaloğlu, 2015b: 79.

⁴¹⁴ Öztoprak, 2015: 89; Topaloğlu, 2003: 104.

⁴¹⁵ İdari irtifak hakkı kurulurken öngörülebilir zararlar, irtifak hakkı karşılığı kapsamına girmektedir. Dolayısıyla burada söz konusu olan zararlar, idari irtifak kurulurken öngörülemeyen zararlardır. Aksi hâlde aynı zarar için iki kez tazminat ödenmiş olacak ve hakkaniyete aykırı sonuçlar doğacaktır, Özdamar, 2001a: 331.

⁴¹⁶ Özdamar, 2001a: 330-331; Öztoprak, 2015: 90; Topaloğlu, 2003: 104.

⁴¹⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 10.11.1999, E. 1999/4-940, K. 1999/937, akt. Topaloğlu, 2015b: 80.

⁴¹⁸ Gülan'a göre, madencilik faaliyetlerinde bulunacak olan kişilere kamulaştırma yerine gerek arama dönemi gerekse işletme dönemi için irtifak veya intifa hakkı tesis edilmesi imkânının tanınmasının isabetli bir yaklaşım olarak kabul edilip edilemeyeceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir, Gülan, 2008: 204.

maddesinin son fıkrasında, I. grup madenler ve mıcır ile kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddesi için maden hukukuna özgü kamulaştırma yoluna başvurulamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Topaloğlu'na göre; katma değeri yüksek olmayan ve başka yerlerden temin edilmesi oldukça kolay olan yapı hammaddeleri için, anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkına kamulaştırma yoluyla müdahale edilmesinin engellenmesi açısından söz konusu hükmün isabetli olduğu söylenebilir.⁴¹⁹

Maden ruhsat sahalarında yapılacak kamulaştırma işlemlerine ilişkin düzenlemeler Maden Kanunu'nun 46. maddesinde yer almaktadır. Bu hükümde, kamulaştırma işlemlerinin 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yapılacağı ifade edilmiş ve bunun yanı sıra maden hukukuna özgü birtakım özel düzenlemelere de yer verilmiştir. Kamulaştırmanın Anayasa'da güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkına bir müdahale niteliği taşıması nedeniyle, maden hukuku bağlamında kamulaştırma kurumunun usul ve esaslarının belirlenmesi oldukça önem taşımaktadır.

Maden Kanunu'nun 46. maddesinde kamulaştırma kurumu şu şekilde ifade edilmiştir: *“İşletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmaz, taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğu karar verilmesi halinde kamulaştırılır”*. Bu hüküm uyarınca, kamulaştırma işleminin yapılabilmesi için birtakım önkoşulların sağlanması gerekmektedir.

Maden Kanunu'nun 46. maddesi uyarınca kamulaştırma yapılabilmesi için öncelikle işletme ruhsatının alınması ve fiilen işletme faaliyetlerine başlanmış olması gerekmektedir. Buna göre, işletme ruhsatı alınmış ve işletme dönemine geçilmiş olsa bile bu dönemde yapılacak arama faaliyetleri için kamulaştırma kurumuna başvurulması mümkün değildir.⁴²⁰

Maden hukukuna özgü kamulaştırma talebinde bulunulabilmesi için bir diğer koşul ise işletme ruhsatı sahibinin kamulaştırılacak taşınmazı satın alma iradesini taşınmaz malikine bildirmesine rağmen malikle anlaşmanın sağlanamamış olmasıdır. İşletme ruhsat sahibi, kamulaştırma talebinde bulunmadan önce taşınmaz malikiyle anlaşma yoluna başvurduğunu ispat etmek zorundadır. Bu bağlamda ruhsat sahibinin, Yönetmelik'in 62. maddesinin g fıkrası uyarınca, taşınmaz malikine noter aracılığıyla tebliğ ettirdiği söz konusu taşınmazı satın alma iradesi ile teklif ettiği satış bedelini içeren ihbarnameyi de kamulaştırma talebine eklemesi gerekmektedir.⁴²¹

⁴¹⁹ Topaloğlu, 2011: 329.

⁴²⁰ Topaloğlu, 2011: 328-329; Öztoprak, 2015: 93.

⁴²¹ Topaloğlu, 2011: 330; Öztoprak, 2015: 93; Günday, 2013: 254.

Kamulaştırma talebinin sadece ruhsat alanı açısından mı yoksa ruhsat alanı dışında kalsa bile işletme faaliyetleri için gerekli olan bütün taşınmazlar açısından mı söz konusu olacağı, açıklığa kavuşturulması gereken önemli bir sorundur. Kanun ve Yönetmelik'te yer alan tanımlamalarda ruhsat alanında kalan özel mülkiyet arazilerinin kamulaştırılacağı ifade edilmiştir. Fakat gerek Kanun'un 46. maddesinde gerekse Yönetmelik'in 72. maddesinde ruhsat sahası sınırlamasına yer verilmeyerek *“işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmazlar”*ın kamulaştırılabileceği hüküm altına alınmıştır. Doktrinde aksi görüşler mevcut olsa da⁴²² maden hukukuna özgü kamulaştırma yoluna sadece ruhsat alanında kalan taşınmazlar açısından başvurulması gerekmektedir; zira işletme ruhsatı, arama ruhsat sahalarında belirlenen görünür, muhtemel ve mümkün rezerv alanı üzerinden verilmekte ve geri kalan kısım taksir edilerek işletme faaliyetinin yürütüleceği alan belirlenmektedir. Dolayısıyla Kanun ve ilgili Yönetmelik'te yer alan *“işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmazlar”* ibaresinin ruhsat alanında kalan taşınmazlar olarak anlaşılması ve sadece bu alan için kamulaştırma imkânının söz konusu olacağının kabul edilmesi gerekmektedir.

Maden hukukuna özgü kamulaştırma işlemlerinde yetkili makam MİGEM'dir. Kamulaştırma talebine ilişkin dilekçe ve Yönetmelik'in 72/2 maddesinde sayılan bilgi ve belgelerin sunulması üzerine MİGEM tarafından kamulaştırma işlemlerine başlanacaktır. Danıştay bir kararında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın taşra teşkilatı bulunmadığı gerekçesiyle kaymakamlık tarafından Maden Kanunu'nun 46. maddesi kapsamında kamulaştırma yapılamayacağını ve bu konuda yetkili makamın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olduğunu vurgulamıştır.⁴²³

Maden hukukuna ilişkin kamulaştırma işlemleri, MİGEM tarafından 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir. Dolayısıyla her ne kadar ruhsat sahibi özel hukuk kişisi olsa bile Maden Kanunu kapsamında yapılacak kamulaştırma işlemleri için MİGEM tarafından kamu yararı kararının alınması zorunludur.⁴²⁴ Ayrıca kamulaştırma sürecinde gerekli masraflar ve kamulaştırma bedeli işletme ruhsatı sahibi tarafından karşılanacaktır.

Maden Kanunu'nun 46. maddesi uyarınca kamulaştırılan taşınmaz, tapuya Hazine adına tescil edilmekte ve madencilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere ruhsat sahibi adına

⁴²² Topaloğlu'na göre, işletme faaliyeti için gerekli olan bütün taşınmazlar kamulaştırılabilir. Bu noktada söz konusu taşınmazın ruhsat sınırları içinde veya dışında olmasının bir önemi yoktur, Topaloğlu, 2011: 329-330.

⁴²³ Danıştay 1. Daire, T. 14.05.2014, E. 20141/791, K. 2014/713, Danıştay Dergisi, S.137, s. 39-42.

⁴²⁴ Topaloğlu, 2011: 333; Öztoprak, 2015: 93.

tahsis edilmektedir.⁴²⁵ Ruhsat sahibinin söz konusu taşınmazı kullanma süresi ruhsat süresiyle sınırlıdır.⁴²⁶ Kamulaştırılan taşınmazın beş yıl içinde kamulaştırma amacına uygun hiçbir faaliyette kullanılmaması veya maden işletme faaliyetleri için lüzum kalmaması hallerinin Bakanlıkça tespiti üzerine eski malikin taşınmazı geri alma hakkı doğmaktadır. Bunun üzerine eski malik, Kamulaştırma Kanunu'nda öngörülen usul ve esaslara göre belirlenecek rayiç bedeli 6 ay içinde ödeyerek söz konusu taşınmazın kendisine iade edilmesini talep edebilecektir. Bu durumda eski malikin geri alma hakkını kullanırken vereceği rayiç bedel idareye ait olmaktadır.⁴²⁷ Öte yandan eski malikin geri alma hakkını kullanmaması halinde ise söz konusu taşınmaz Hazinesinin mülkiyetinde kalmaya devam edecektir.

Maden Kanunu'nun 46. maddesine ilişkin uygulamada tartışmalara yol açan bir diğer husus ise Hazine'nin özel mülkiyetinde veya devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde yapılan madencilik faaliyetleri için kira ve ecrimisil bedelinin alınmayacağını düzenleyen onuncu fıkra hükmüdür. Buna göre ruhsat sahibi, madencilik faaliyetlerinde bulunulacak taşınmazın özel mülkiyete tabi olması durumunda kamulaştırma bedeli ve diğer masrafları ödemekle yükümlüken; söz konusu taşınmazın kamuya ait olması halinde ise Kanun'un 46. maddesi uyarınca kendisinden kira ve ecrimisil bedeli alınmayacaktır. Bu durumda madencilik faaliyetlerinin yürütüleceği taşınmazın devlete veya özel kişilere ait olması durumlarında ruhsat sahipleri arasında makul olmayan bir mali yükümlülük farkı ortaya çıkmaktadır.⁴²⁸ Her ne kadar ilgili hükmün iptali için açılan davada Anayasa Mahkemesi düzenlemenin kamu yararı amacıyla öngörüldüğü gerekçesiyle hükmü anayasaya aykırı görmemiş olsa da⁴²⁹; söz konusu hükmün uygulanmasıyla madencilik faaliyetlerinde bulunacak kişiler arasında doğacak mali yükümlülük farkının dengelenmesi gerekmektedir.

Onuncu fıkranın yarattığı bu farklılığı dengelemek adına 5995 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nun 14. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca, Hazine'nin özel mülkiyetinde veya devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde yapılan madencilik faaliyetleri için devlet hakkının % 30 fazlasıyla alınacağı öngörülmüştü. Ancak ilgili hüküm, 6592 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nda yapılan değişiklikle kaldırılmıştır.

⁴²⁵ Atay'a göre, özel kişi lehine yapılan kamulaştırmalarda kamulaştırılan taşınmazın mülkiyetinin kamulaştırmayı yapan idarede kalması esastır. Zira özel kişi lehine kamulaştırma usulüne, bir kamu hizmetinin gördürülmesi, idareden alınmış olan ruhsat ve izinlere dayanarak kamunun ihtiyaçlarının sağlanması veya ülke ekonomisini açısından oldukça önem taşıyan faaliyetlerde bulunulması hallerinde başvurulabilecektir. Belirtilen bu sebeplerin ortadan kalkması halinde ise kamulaştırılan mal idareye dönecektir, Atay, 2016: 837.

⁴²⁶ Topaloğlu, 2011: 334.

⁴²⁷ Gülan, 2008: 203.

⁴²⁸ Gülan, 2008: 203.

⁴²⁹ "...Öte yandan, iptali istenen kuralın madencilik faaliyetlerini geliştirmek, özendirmek, teşvik etmek, alacağın tahsilini kolaylaştırmak gibi kamu yararı amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu düzenlemenin anayasal sınırlar içinde yasa koyucunun takdirinde olduğu açıktır...", Anayasa Mahkemesi, T. 15.01.2009, E. 2004/70, K. 2009/7, 1106.2009 tarih ve 27255 sayılı Resmi Gazete.

Gülan, onuncu fıkra hükmünün uygulanmasından kaynaklanan mali yükümlülük farkının giderilmesi noktasında birtakım yöntemler ileri sürmektedir. Buna göre idare, söz konusu taşınmazın kamu mülkiyetinde mi yoksa özel mülkiyette mi olduğuna bakmaksızın, madencilik faaliyetlerinde bulunan bütün kişilerden taşınmazın yer üstü kısmının kullanılması sebebiyle dengeleyici bir bedel alabileceği gibi, kamulaştırmanın yapıldığı durumlarda kamulaştırma bedeli ve diğer masrafları ödeyen ruhsat sahibinin mali hakları noktasında dengeleyici düzenlemeler de yapabilir.⁴³⁰

3.2. Ruhsat Alan Özel Hukuk Kişisinin Yükümlülükleri

Ruhsat sahibi özel hukuk kişisi Kanun'da belirtilen izinleri almakla ve Kanun'da belirtilen birtakım bedelleri idareye ödemekle yükümlüdür.⁴³¹

Ruhsat alan özel hukuk kişinin Madencilik faaliyetinde yer seçme şansının olmayışı ve madenlerin oluştukları yerden üretilmesi zorunluluğunun doğal bir sonucu olarak, ruhsat sahibi özel hukuk kişisi bazı sahalarda madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için Maden Kanunu'nun 7. maddesinde ve diğer kanunlarda öngörülen birtakım idari izinleri almakla yükümlüdür.⁴³² Söz konusu izinler alınmaksızın madencilik faaliyetlerine başlanması mümkün değildir. Aksi takdirde ruhsat sahibi özel hukuk kişisi, ilgili kanunlarda öngörülen birtakım yaptırımlara maruz kalabilecektir. Söz konusu izinlerin madencilik faaliyetlerinin yer bakımından sınırlandırılması anlamına gelecek şekilde yorumlanması da mümkündür.⁴³³ Zira idare çeşitli gerekçelerle bazı sahalarda ilgili izinleri vermeyerek madencilik faaliyetlerinde bulunulabilecek alanın sınırlarını çizmektedir.

Gerekli izinlerin alınması noktasında izlenecek usul ve esaslar Maden Kanunu, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği ve ilgili diğer kanun hükümleri çerçevesinde belirlenmelidir. Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği ise Maden Kanun'un 7/1 maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine⁴³⁴ hukuki dayanaktan yoksun kalmıştır.⁴³⁵ Daha sonraki yıllarda Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı neticesinde

⁴³⁰ Gülan, 2008: 203-204; Öztoprak, 2015: 94-95.

⁴³¹ Ruhsat sahibinin idareye ödemekle yükümlü olduğu bedeller idare açısından bir hak teşkil etmektedir. Dolayısıyla ilgili hususlara "3.3. İdarenin Hakları" başlığı altında değinilecektir.

⁴³² Meclis araştırma komisyonu raporuna göre, madencilik faaliyetleri alt yapısı hazırlanmış bir bölgede değil, madenin bulunduğu bölgede yapılmak zorundadır. Bu durum madencilik faaliyetlerinin diğer idare mevzuatlarının uygulama alanına girmesine ve çok sayıda idareden izin alınması zorunluluğunun doğmasına sebep olmaktadır, TBMM, 2010: 100.

⁴³³ Öztoprak, 2015: 96.

⁴³⁴ Anayasa Mahkemesi, T. 15.01.2009, E. 2004/70, K. 2009/7 K., 11.06.2009 tarih ve 27255 sayılı Resmi Gazete.

⁴³⁵ Topaloğlu, 2011: 75-76; Yeşilyurt, 2010: 41; "...Bu durumda, Anayasa Mahkemesi'nin sözü edilen iptal kararlarının gerekçesi karşısında; esasları yasada belirlenmeyen bir faaliyeti yönetmelikle düzenleyen, ayrıca bu faaliyetin ÇED Belgesi aranmadan sürdürülmesine olanak sağlayan dava konusu yönetmeliğin hukuksal dayanaktan yoksun kaldığı açık olup, yönetmeliğin anılan maddelerinde ve bu hükümlere göre müdahil firmaya

doğan boşluğun giderilmesi adına Kanun'da ve Yönetmelik'te önemli değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır.

Her şeyden önce madencilik faaliyetlerinin yürütüleceği alanlara ilişkin sınırlamaların kanun hükümleriyle getirilmesi gerekmektedir. Ancak Kanun'un 7/1 maddesiyle bu duruma bir istisna tanınmıştır. Buna göre; kazanılmış hakların korunması kaydıyla yeni verilecek ruhsat alanlarına maden işletme yöntemi, faaliyetin yapıldığı bölge, madenin cinsi, yapılacak yatırımın çevresel etkileri, şehirleşme ve benzeri hususlar dikkate alınarak ilgili kurumların görüşleri alınıp Bakanlık tarafından kısıtlama getirilebilecek ve hakkında kısıtlama getirilen sahalar Bakanlık tarafından ruhsat müracaatlarına kapatılabilecektir. Hakkında kısıtlama kararı verilen sahaya ilişkin kısıtlama gerekçesinin ortadan kalkması halinde ise söz konusu sahanın mutlaka ihale yoluyla aramalara açılması gerekmektedir. Öte yandan Yönetmelik'in 111/5 maddesi uyarınca, bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının madencilik faaliyetleri açısından izne tabi alanlara ilişkin düzenlemelerinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın da görüşü alınmalıdır. Bu düzenleme maden hukukuna ve madencilik faaliyetlerine verilen önemin bir göstergesidir. Topaloğlu'na göre de bu düzenleme ile maden ruhsatlarını ve madenciliği yok sayan genel anlayıştan kaynaklanabilecek birtakım sorunların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.⁴³⁶

Madencilik faaliyetleri ile bu faaliyetlerin yürütülmesi için gerekli olan tesisler için verilmiş olan izinler, kazanılmış hak olarak ruhsat hukuku devam ettiği sürece geçerlidir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, maden ruhsatının devri halinde devirden önce verilmiş izinler geçerliliğini koruyacağı gibi, ruhsat süresinin uzatılması halinde de alınmış olan izinlerin sürelerinin uzatılması mümkündür.⁴³⁷

Madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için izin alınması gereken hallerde, ruhsat bedelinin yatırılmasından sonra verilecek bir yıllık süre içerisinde, izin vermeye yetkili olan kamu kurum veya kuruluşuna gerekli belgelerle birlikte ruhsat sahibi tarafından başvuruda bulunularak ilgili izinlerin alınması gerekmektedir. Bu süre içinde izin alınması durumunda

---

maden arama ruhsatı verilmesi işleminde hukuka uyarlık bulunmamaktadır...", Danıştay 8. Daire, T. 11.11.2009, E. 2007/2125, K. 2009/6646, <http://www.aghukuk.org/onetli-detay.php?id=1281>. (erişim tarihi: 10.02.2017).

⁴³⁶ Topaloğlu, 2011: 79.

⁴³⁷ "...Dosyanın incelenmesinden; II- A Grubu işletme ruhsatına sahip olan davacı şirketin işbu ruhsat süresinin 2021 yılına kadar temdit edilmesi üzerine daha önce bu ruhsat alanı üzerinde madencilik faaliyetleri için almış olduğu orman izinlerinin süresinin de işletme ruhsatı süresince uzatılması talebiyle 21.10.2011 tarihinde davalı idareye başvuruda bulunduğu, bu istemin zımnen reddi üzerine de bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri doğrultusunda dava konusu olaya bakıldığında; ruhsat hukuku devam ettiği sürece ruhsatlı bu sahalar için verilmiş olan izinlerin devam edeceği açık olup; bu bakımdan orman işletme, altyapı ve tesis izinlerinin sürelerinin de ruhsat süresi kadar temdit edilmesi yönünde davacı tarafından yapılan başvurunun zımnen reddi yönündeki işlemde hukuka uygunluk bulunmamaktadır..."", Danıştay 8. Daire., T. 23.10.2014, E. 2014/1820, K. 2014/7373, (Yayımlanmamış).

Kanun'un 16. maddesi uyarınca ruhsat düzenlenecek, izin alınamaması halinde ise müracaat reddedilecektir. Başvurulan alanın bir kısmının izne tabi alanlarla çakışması halinde, çakışan kısım dışındaki serbest alan için ruhsat bedelinin yatırılmasından sonra yapılacak başvuru üzerine Kanun'un 16. maddesi uyarınca ruhsat düzenlenecek, diğer kısımlar içinse gerekli izinlerin alınması için yetkili idareye başvurulacaktır. Bu süreçte ilgili mevzuattan doğacak olan maddi yükümlülükler ruhsat sahibi tarafından karşılanacaktır.

Madencilik faaliyetlerinde bulunulacak alanın, arama ruhsatının düzenlenmesinden sonra Maden Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında izne tabi alan haline gelmesi üzerine, arama faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için ilgili kurumdan izin alınması gerekmektedir. Aksi takdirde izin alınmadan sürdürülen arama faaliyetleri durdurulacaktır.

Madencilik faaliyetlerinde bulunan işletme ruhsat alanlarının izne tabi alanlarla çakışması durumunda işletme ruhsatının yürürlük tarihi ile izne tabi alanların MİGEM'e bildirildiği tarih dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır. Buna göre, işletme ruhsatı yürürlük tarihinin, Kanun'un 7/2 maddesinde belirtilen izne tabi alanın MİGEM'e bildirildiği tarihten önce olması durumunda, ilgili kanunların öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmesi kaydıyla kazanılmış haklar korunarak madencilik faaliyetleri sürdürülebilecektir. Danıştay'a göre, söz konusu kazanılmış haklar yalnızca işletme ruhsat süresince korunacaktır. Bu kapsamdaki ruhsatlar için ruhsat süresinin uzatılmasının talep edildiği hallerde ise sonradan izne tabi alan haline gelen sahalara ilişkin gerekli izinlerin temin edilmesi gerekmektedir. Zira ruhsat süresinin uzatıldığı durumlarda daha önce verilen izinler de uzatılacaktır. Ancak bu durumda söz konusu alan için daha önce verilmiş herhangi bir izin bulunmamaktadır.⁴³⁸

Öte yandan, işletme ruhsatı yürürlük tarihinin Kanun'un 7/2 maddesinde belirtilen izne tabi alanın MİGEM'e bildirildiği tarihten sonra olması durumunda ise üretim faaliyetlerine devam edilebilmesi için ilgili kurumdan izin alınması gerekmektedir. Aksi hâlde izin alınmaksızın yürütülen üretim faaliyetleri durdurulacaktır.

⁴³⁸ "...Bu itibarla, madencilik faaliyetlerinde kazanılmış hakkın varlığından bahsedilebilmesi için maden işletme ruhsatı alınmadan önce temin edilmesi zorunlu izinlerin alınmasının gerektiği, işletme ruhsatı düzenlendikten sonra izne tabi alan kapsamına alınan yerlerde kazanılmış hakkın yalnızca ruhsat süresince korunacağı açık olup, 1995 yılında Fatih Muhafaza Ormanı statüsüne alınan sahada Orman Genel Müdürlüğüne verilmiş bir izin olmadan faaliyette bulunan davacının korunmaya değer herhangi bir kazanılmış hakkının olmadığı anlaşılmaktadır... Bu durumda; maden işletme ruhsatı bakımından kazanılmış hakkı olmadığı açık olan davacıya, muhafaza ormanı sınırları dahilinde II. Grup madenlere izin verilemeyeceğine dair davaya konu hüküm kapsamında izin verilmemesine dair davalı İdare işleminde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamaktadır...", Danıştay 8. Daire, T. 28.01.2016, E. 2011/5597, K. 2016/380, (Yayımlanmamış).

Uygulamada oldukça önem taşıyan başlıca izin türlerine aşağıdaki başlıklar altında değinilecektir. Ancak unutulmamalıdır ki söz konusu izinler belirtilen bu başlıklarla sınırlı değildir.⁴³⁹

3.2.1. Çevresel Etki Değerlendirme Süreci

Çevresel sorunların çözümü noktasında en etkili önleyici araçlardan biri olan çevresel etki değerlendirme faaliyeti⁴⁴⁰; hayata geçirilmesi düşünülen projelerin çevreye karşı olumlu ve olumsuz etkilerinin tespit edilmesi, olumsuz yönde etkilerin tespit edilmesi halinde bunların önlenmesi veya en aza indirilmesi için alınması gereken önlemlerin ortaya konulması, projelerin gerçekleştirileceği saha ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesi, söz konusu projelerin uygulanmasının izlenmesi gibi çalışmaları kapsamaktadır.⁴⁴¹ Madencilik faaliyetleri ile çevre hukuku arasındaki ince çizgi karşısında, maden hukukunun çevresel etki değerlendirme çalışmalarının en önemli ve en hassas uygulama alanlarından biri olduğu söylenebilir.

Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği'nin⁴⁴² 7/1 maddesi uyarınca; Yönetmelik'in Ek-1 listesinde yer alan projelerde, "ÇED Gereklidir" kararı verilen projelerde ve ilk aşamada ÇED kapsamı dışında değerlendirilmesine rağmen kapasite artırımı veya genişletilmesi uygulamaları sonrasında mevcut proje kapasitesi ve kapasite artışları toplamı ile birlikte yeni kapasitesi Ek-1 listesinde gösterilen eşik değerlere ulaşan veya bu değerleri aşan projelerde ÇED raporunun düzenlenmesi zorunludur.⁴⁴³

Gerek Maden Kanunu'nun 7/11 maddesi gerekse Yönetmelik'in 116. maddesi uyarınca ÇED konusunda karar vermeye yetkili makam Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'dır.⁴⁴⁴

⁴³⁹ Maden hukuku her ne kadar özel bir yasa ile düzenlenmiş olsa da madenlerin bulunduğu yerde üretilmesi zorunluluğu karşısında, madencilik faaliyetleri başka mevzuatların da ilgi alanına girebilmektedir, Yıldız, 2012: 32.

⁴⁴⁰ Sonraki kullanımlarda "ÇED" olarak anılacaktır.

⁴⁴¹ Alica, 2011: 98.

⁴⁴² Sonraki kullanımlarda "ÇED Yönetmeliği" olarak anılacaktır.

⁴⁴³ "...Bu durumda, İşletme ruhsat sahasının, 1/100000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planında yeraltı suları beslenme alanı olarak belirlenen ve yeraltı sularını kirletecek türde (sanayi, aşırı kimyasal gübre kullanımı vb.) yapılaşmalardan kaçınılması gerektiği belirtilen alanda kaldığı, patlatma yöntemi ile üretim yapılacak olmasına rağmen DSİ XI. Bölge Müdürlüğü izninin patlatma yapılmadan yürütülecek madencilik faaliyeti için verildiği dikkate alınmadan ve ÇED süreci yürütülmesi gereken projelerden olduğu hâlde ÇED Gerekli Değildir Belgesi esas alınmak suretiyle verilen işletme izninde hukuka uyarlık bulunmadığından iptali gerekirken, davanın reddine dair kararda hukuki isabet bulunmamaktadır..." Danıştay 8. Daire., T. 23.06.2015, E. 2012/4068, K. 2015/6341, (Yayımlanmamış).

⁴⁴⁴ "...Altın ve gümüş madeni işletilmesine yönelik olan uyuşmazlığa konu işletme ile ilgili gerekli olan prosedür ve bu prosedürün tamamlanması aşamasında işlemleri tesis etme konusunda yetkili olan merciler ilgili Yasal mevzuatta belirlenmiş bulunmaktadır. Bu kapsamda, olayda işletmeye ilişkin olarak verilmiş bulunan ÇED olumlu görüşü yargı kararı ile iptal edilmiş bulunduğu göre, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği uyarınca bu konuda yeniden işlem tesis etmeye Çevre ve Orman Bakanlığı yetkili olup anılan mevzuat ile bu konuda Bakanlar Kuruluna herhangi bir yetki verilmemiş olması nedeniyle Bakanlar Kurulunca Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yerine geçilerek yargı kararının uygulanamaz hale getirilmesi

Dolayısıyla madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için ÇED Yönetmeliği kapsamında izin alınması gereken alanlar söz konusu olduğunda, ruhsat sahibi tarafından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na başvurularak ÇED izninin alınması gerekmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, yapacağı inceleme neticesinde ruhsat sahibi tarafından sunulan başvuru dosyasının, Ek-3'te yer alan ÇED Genel Formatına uygun hazırlandığına karar vermesi durumunda, Yönetmelik'in 8. maddesi uyarınca bir komisyon kurmakla, komisyon toplantısından sonra halkı yatırım hakkında bilgilendirmek ve halkın projeye dair görüş ve önerilerini almak üzere halkın katılımı toplantısını düzenlemekle görevlidir. Halkın katılımı toplantısı sonrasında gerek komisyon üyesi kurum ve kuruluşların gerekse halkın görüş ve önerileri ile Bakanlık tarafından ÇED raporu özel formatı hazırlanmaktadır. Hazırlanan ÇED raporu özel formatı, halkın katılımı toplantısının tamamlanmasından itibaren üç ay içerisinde format bedelinin yatırılması üzerine, Bakanlık tarafından yedi iş günü içerisinde verilecektir. Bakanlıkça yeterli verilmiş kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan ÇED raporunun, özel formatın verilmesinden itibaren on sekiz ay içinde Bakanlığa sunulması gerekmektedir. Aksi hâlde ÇED süreci sona erecektir.

ÇED raporunun süresi içinde sunulması üzerine, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, komisyonu tekrar toplayıp, ÇED raporu ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı konusunda komisyonun görüşünü alarak "nihai ÇED raporunu" hazırlamaktadır. Hazırlanan nihai ÇED raporu, halkın görüş ve önerilerini almak üzere, Bakanlık veya valilik tarafından on işgünü halkın incelemesine açılmaktadır. Nihayet Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bu sürecin sonunda, komisyon çalışmalarını ve halkın görüş ve önerilerini göz önünde bulundurarak on işgünü içinde söz konusu proje için "ÇED olumlu" ya da "ÇED olumsuz" kararını vermesi gerekmektedir.

ÇED olumlu kararı ile söz konusu projenin çevreye karşı olumsuz bir etkisi olmadığı veya çevreye karşı olumsuz etkisi olmasına rağmen birtakım önlemlerle bu etkinin makul seviyelere indirilebileceği⁴⁴⁵; ÇED olumsuz kararı ile gerekli önlemler alınsa bile söz konusu

---

sonucunu yaratan dava konusu işleminin tesis edilmesinde yetki yönünden hukuka uyarlık görülmemiştir...", Danıştay 8. Daire, T. 22.03.2006, E. 2005/2927, K. 2006/1138, <http://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/komisyonlar/yargi-kararlari/5.pdf>. (erişim tarihi: 05.02.2017).

⁴⁴⁵ "...Ülke ekonomisi için artı değer yaratan, yapılan ihracatla döviz girdisi sağlayan ve pek çok kişiye iş olanağı açan bu tür işletmelerin kapatılması için çevre ve insan sağlığına zarar verdiğinin kesin olarak saptanmış olması gerekir. Oysa, olayda, konunun uzmanlarınca hazırlanan raporda, çevre ve insan sağlığına olumsuz etkileri alınacak önlemlerle giderilebilecek düzeyde olduğu belirtildiğinden, uyuşmazlığa konu maden sahalarına ilişkin ruhsatların, kamu yararı dengesi gözetilmeksizin, idarenin denetim yetkisinin yok sayılarak, olabilecek risk varsayımından hareketle iptali yoluna gidilmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır..." Danıştay 8. Daire, T. 28.03.2001, E. 1999/1889, K. 2001/1289, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

projenin gerçekleştirilmesinin çevrede olumsuz etki yaratacağı ve bu durum karşısında söz konusu başvuru konusu faaliyetlerin gerçekleştirilemeyeceği ortaya konulmaktadır.⁴⁴⁶

ÇED raporunun yanı sıra, ÇED Yönetmeliği'nde düzenlenen diğer bir izin usulü de seçme eleme kriterleridir. Yönetmelik'in 15. maddesi uyarınca, Ek-2 listesinde yer alan projeler ile ilk aşamada kapsam dışı değerlendirilmesine rağmen kapasite artırımı veya genişletilmesiyle birlikte yeni kapasitesi Ek-2 listesinde belirtilen eşik değerlere ulaşan veya bu değerleri aşan projelerin seçme eleme kriterlerinden geçmesi gerekmektedir.⁴⁴⁷ Maden hukuku açısından önem taşıyan nokta ise birtakım madencilik projelerinin yanı sıra sismik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, jeofizik vb. yöntemlerle yapılanlar hariç olmak üzere maden, petrol ve jeotermal kaynak arama projelerine de Ek-2 listesinde yer verilmiş olmasıdır. Diğer bir ifadeyle; sismik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, jeofizik vb. yöntemlerle yapılanlar hariç olmak üzere maden arama faaliyetleri için ÇED raporu düzenlenmesi gerekli olmayıp, söz konusu projelerin seçme eleme kriterlerinden geçmesi gerekli ve yeterlidir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yönetmelik'in 15. maddesi kapsamındaki projeler için yapılan başvuruları Ek-4'te yer alan seçme eleme kriterleri çerçevesinde incelemekte ve değerlendirmektedir. Yapılan bu değerlendirme sonucunda Bakanlık tarafından "ÇED gereklidir" veya "ÇED gerekli değildir" şeklinde bir karar verilmektedir.⁴⁴⁸ ÇED gereklidir kararı üzerine, projenin çevreye karşı olumsuz etkilerinin olabileceğinden bahisle yukarıda değinilen ÇED sürecinin işletilmesi gerekmektedir, ÇED gerekli değildir kararı ile projenin çevreye karşı herhangi bir olumsuz etkisinin olmadığı ifade edilerek izin süreci

⁴⁴⁶ Öztoprak, 2015: 99; Topaloğlu, 2011: 83.

⁴⁴⁷ ÇED Yönetmeliği'nin Ek 1 listesine göre 25 hektar ve üzeri çalışma alanındaki açık işletmeler için ÇED sürecinin, Ek 2 listesine göre 25 hektardan az çalışma alanına sahip açık işletmeler içinse seçme eleme kriterleri usulünün işletilmesi gerekmektedir. Uygulamada projelerin ÇED sürecine tabi olmalarını engellemek amacıyla maden sahalarının ruhsat sahipleri tarafından 25 hektardan küçük alanlara bölünerek her bir alan için ayrı işletme izni alma yoluna gidildiği görülmektedir. Alıcı'ya göre, bu durum büyük bir alanı kapsayacak madencilik faaliyetlerinin çevreye olan kümülatif etkisinin değerlendirilememesi sonucu doğurmaktadır, Alıcı, 2011: 106; "...Uyumsuzluğa konu olayda, işletme ruhsatına bağlanan madene ait işletme ruhsat sahasının 25 hektardan fazla olmasına karşın, bu ruhsata bağlı olarak yapılacak madencilik projesinin ilk etapta 25 hektardan daha küçük çalışma alanında gerçekleştirilmek suretiyle Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanmaktan kaçınıldığı görülmektedir. Bu durumda, söz konusu madencilik projesi için Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'ne ekli EK-I Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulanacak Projeler Listesi kapsamında Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanarak işlem görmesi gerekirken, anılan Yönetmeliğin EK-II sayılı Listesine göre Proje Tanıtım Dosyası üzerine tesis edilen dava konusu işlemden hukuka uyarlık bulunmadığından, dava konusu işlemin iptali yolundaki temyize konu mahkeme kararında sonucu itibarıyla isabetsizlik görülmemiştir..." Danıştay 6. Daire, T. 08.03.2010, E. 2009/15183, K. 2010/2254, <http://www.emsalyargi.com/danistay.php?tpage=b26e91c5ae43cf2c&page=211689e36e0aff4f&karar=d7003779e69a00bc&daire=6d209c401b3c760d&kyil=2010&kno1=5&kno2=11648>. (erişim tarihi: 06.02.2017).

⁴⁴⁸ ÇED Yönetmeliği'ne tabi projeler hakkında karar vermeye yetkili makam Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'dır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, "ÇED Gereklidir" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararının verilmesi konusundaki yetkisini, sınırlarını belirleyerek yetki genişliği esasına göre valiliklere devredebilir. Ancak "ÇED Olumlu" veya "ÇED Olumsuz" kararlarını verme yetkisi münhasıran Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na ait olup, bu yetkinin valiliklere devredilebilmesi mümkün değildir, Boz ve Öden, 2014: 675; Şimşek, 2011: 67.

tamamlanmaktadır.⁴⁴⁹ Bakanlık, bu hususta verdiği kararı valiliğe, proje sahibine ve Bakanlıkça yeterli verilmiş kurum ve kuruluşlara bildirmektedir. Bunun üzerine ÇED gereklidir veya ÇED gerekli değildir kararı, valilik tarafından ilan ve internet yoluyla halka duyurulmaktadır.⁴⁵⁰ ÇED raporunun düzenlenmesi sürecinde gerek anons, askıda ilan, internet gibi yollarla gerekse halkın katılımı toplantısı yoluyla çevre halkının bilgilendirilmesi mümkünken; seçme ve eleme kriterlerinin uygulandığı projelerde ise bu süreç işlememekte ve ancak bu konuda karar verildikten sonra çevre halkı bilgilendirilmektedir.

3.2.2. Orman Alanlarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

Maden Kanunu'nu uyarınca, ormanlık alanların sınırları dâhilinde yürütülecek madencilik faaliyetleri ile bu faaliyetler için yapılacak zorunlu ve geçici tesislere ilişkin izinler, 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre verilecektir. Söz konusu izinlerin verilmesinde yetkili makam Orman ve Su İşleri Bakanlığı'dır. Ruhsat sahibinin, Orman Kanunu ve Orman Kanunu'nun 16. Maddesinin Uygulama Yönetmeliği uyarınca, Yönetmelik'in 4. maddesindeki bilgi ve belgeleri içeren dosyayla birlikte bölge müdürlüğüne müracaatta bulunması gerekmektedir.⁴⁵¹

İlgili mevzuatta arama ruhsatı aşamasında ormanlık alanlarda yürütülecek arama faaliyetlerinin niteliğine göre iki ayrı izin sistemi kabul edilmiştir. Arama faaliyetleri kazı gerektirmiyorsa, ruhsat sahibinin başvuru belgelerini bölge müdürlüğüne teslim etmesi yeterlidir. Diğer bir ifadeyle, kazı gerektirmeyen arama faaliyetleri için izin değil bildirim usulü geçerlidir.⁴⁵² Arama ruhsat sahibinin, üzerine kayıt tarihi ve sayısı yazılarak bölge müdürlüğü tarafından kendisine verilen müracaat yazısına dayanarak ruhsat süresi içinde ilgili

⁴⁴⁹ Boz ve Öden, 2014: 674; Öztoprak, 2015: 99; Topaloğlu, 2011: 84-85; Şimşek, 2011: 71.

⁴⁵⁰ ÇED raporunun düzenlenmesi sürecinde, gerek anons, askıda ilan, internet gibi yollarla gerekse halkın katılımı toplantısı yoluyla çevre halkının bilgilendirilmesi mümkünken; seçme ve eleme kriterlerinin uygulandığı projelerde ise bu süreç işlememekte ve ancak bu konuda karar verildikten sonra çevre halkı bilgilendirilmektedir, Alica, 2011:124.

⁴⁵¹ Yönetmelik'in 4. maddesinde sayılan belgeler arasında ÇED belgesi de mevcuttur. Buna göre orman izni almak için yapılan başvurularda, maden ruhsat alanının tamamı için alınmış ÇED belgesinin de eklenmesi gerekmektedir. "...Öte yandan, madencilik faaliyetinin çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) kapsamında olduğu ve Orman Kanununun 16 ncı Maddesinin Uygulama Yönetmeliğinde, orman izni için idareye ibrazı gereken belgeler arasında ÇED Belgesi de sayıldığından, davacıya ait 100 hektarlık maden işletme ruhsat alanının tamamı için ÇED Belgesi alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, bilirkişiler tarafından, 100 hektarlık işletme ruhsat alanındaki orman izni talep edilen sahayı içine alıp almadığı hususunun değerlendirilmediği anlaşılan, 13,27 hektarlık saha için alınmış, dosyada mevcut 27.09.2007 tarihli ÇED Gerekli Değildir Belgesine dayalı olarak orman izni verilemeyeceği açık olup, davacı tarafından işletme ruhsat alanının bütününe yönelik alınmış ÇED Belgesi olup olmadığı araştırılarak, alınmış ise çevre mühendisinin de bulunduğu bilirkişi heyeti tarafından, ormanlık alanda yapılacak madencilik faaliyetinin orman, su havzaları ve çevreye etkilerinin yeniden değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekmektedir..." Danıştay 8. Daire, 06.06.2015, 2014/11861 E. 2015/5747 K. (Yayımlanmamış).

⁴⁵² Topaloğlu, 2011: 86.

sahada prospeksiyon, jeolojik harita yapımı, numune alımı, jeofizik araştırma gibi maden arama faaliyetlerinde bulunması mümkündür.

Arama faaliyetlerinin kazı gerektirmesi durumunda veya işletme ruhsatı aşamasında orman sahasında gerçekleştirilecek işletme faaliyetleri karşısında, ruhsat sahibi, bölge müdürlüklerine başvurarak orman izni almak zorundadır.⁴⁵³ Yapılan izin başvurusu üzerine bölge müdürlükleri tarafından oluşturulacak bir heyet ile arazi üzerinde birtakım incelemelerde bulunularak ön izin raporu veya kesin izin raporu düzenlenmekte ve başvuru evrakları ve düzenlenen rapor Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na gönderilmektedir. Yapılacak değerlendirme neticesinde başvurusu uygun görülen ruhsatlara, ruhsat süresi de dikkate alınarak Bakanlık tarafından orman izni verilmekte ve başvuru sahibine tebliğ edilmektedir. Tebliğ tarihinden itibaren üç ay içerisinde bedellerin ödenmesi, teminat ve onaylı taahhüt senedinin verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde orman izni, herhangi bir bildirime gerek kalmaksızın iptal edilecektir.

Muhafaza ormanlarında⁴⁵⁴ yürütülecek madencilik faaliyetleri açısından uygulanacak usul, 6831 sayılı Orman Kanunu'nda diğer ormanlık alanlar için öngörülen usulden farklı birtakım özelliklere sahiptir. Buna göre, muhafaza ormanlarında yürütülecek madencilik faaliyetleri için de Orman ve Su İşleri Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir. Ancak 13.08.1984 tarih ve 18492 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanarak yürürlüğe giren Muhafaza Ormanlarının Ayrılması ve İdaresi Hakkında Yönetmelik'in 19. maddesi uyarınca, muhafaza ormanlarında ormanın rejimine zarar verebilecek maden arama ve işletme faaliyetlerine ve mermer, taş, kum, çakıl, kireç ocağı açılmasına izin verilmeyecektir.

⁴⁵³ Topaloğlu, 2011: 85-90; "...Olayda, davacı şirketin orman izni talebinin kabul edilmeme gerekçesinin, dava konusu işlemde davalı idare tarafından belirtilmediği açık ise de; dava dosyasına sunulan savunma dilekçesinde, anılan işletme ruhsatı uyarınca davacı şirkete daha önce 191.374 m²'lik orman alanı için izin verildiği, buna ilave olarak 15.580 m² ve 8.060 m² ek orman izinleri verildiği, ayrıca temyiz dilekçesinde, davacı tarafından ilave açık işletme izni talep edilen orman alanının Lübnan sedir ağaçları ile kaplı olduğu ve verilecek izin sonucu oluşacak görsel kirliliğin Abdal Musa Şenlikleri açısından sosyal problemlere sebep olacağı belirtilmiştir. Bu durumda, davacı şirketin 26.606 m²'lik orman alanında açık işletme usulü ile yapmayı planladığı madencilik faaliyetinin orman alanını ve çevreyi olumsuz etkileyip etkilemediğinin değerlendirilerek buna göre bir karar verilmesi gerektiği açık olup, bunun tespitinin de konunun uzmanı bilirkişilerden oluşturulacak bilirkişi heyetince yapılacak inceleme sonucunda mümkün olacağı açıktır. Bu durumda; keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, Orman Genel Müdürlüğü tarafından izin verilmeme sebebinin işlemde ve savunmada yargısal denetime imkan verecek şekilde ortaya konulmadığı gerekçesiyle verilen iptal kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır..." Danıştay 8. Daire, T. 17.10.2014, E. 2014/932, K. 2014/7155, (Yayımlanmamış).

⁴⁵⁴ Muhafaza ormanlarının ayrılması 6831 sayılı Kanun'un 23/1 maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; "Arazi kayması ve yağmurlarla yıkanması tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlarla, meskün mahallerin havasını, şose ve demiryollarını, toz ve kum fırtınalarına karşı muhafaza eden ve nehir yataklarının dolmasının önüne geçen veya memleket müdafası için muhafazası zaruri görülen Devlet ormanları veya maki veya fundalarla örtülü yerler daimi olarak; tahrip edilmiş veya yangın görmüş Devlet ormanları da istihsal ormanı haline gelinceye kadar Ziraat Vekaletince muhafaza ormanı olarak ayrılabilirler."

3.2.3. Askeri Yasak Bölgelerde ve Güvenlik Bölgelerinde Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

Askeri yasak bölgeler, 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu uyarınca, yurt savunmasında taşıdığı önemin büyüklüğüne göre birinci ve ikinci derece askeri yasak bölge olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci derece askeri yasak bölgeler, yurt savunması bakımından hayati önem taşıyan alan ve tesisleri ifade etmekteyken; ikinci derece askeri yasak bölgeler ise birinci derece askeri yasak bölgelerinin çevresinde bulunan ve yurt savunması bakımından gerekli olan diğer bölgeleri ifade etmektedir.

Askeri yasak bölgelerin yanı sıra Kanun'da bazı bölgelerin güvenlik bölgesi olarak ilan edilebileceği düzenlenmiştir. Buna göre, stratejik öneme sahip olan kamu veya özel kuruluşlara her türlü yer ve tesislerin çevresinde özel güvenlik bölgeleri kurulabileceği gibi; birinci derece askeri yasak bölge ilan edilmeyen Silahlı Kuvvetlere ait kışla, kıta, karargâh, kurum, ordugâh, sabit ve seyyar depo ve cephanelikler gibi askeri tesislerin çevresinde askeri güvenlik bölgeleri kurulabilir.

Maden Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca, birinci derece askeri yasak bölgeleri için yapılan başvurularda Genelkurmay Başkanlığı'ndan izin alınmaksızın arama ruhsatının verilmesi mümkün değildir.⁴⁵⁵ 2565 sayılı Kanun'a göre de birinci derece askeri yasak bölgelerinde maden arama veya işletme faaliyetlerinde bulunulabilmesi için Genelkurmay Başkanlığı'ndan izin alınması gerektiği ifade edilmektedir.

İkinci derece askeri yasak bölgelerde ve güvenlik bölgelerinde maden ruhsatının alınmasına ilişkin herhangi bir kısıtlama maden mevzuatında yer almamaktadır.⁴⁵⁶ Öte yandan gerek 2565 sayılı Kanun'da gerekse Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği'nde ikinci derece askeri bölgelerde maden arama ve işletme faaliyetlerinde bulunulması için Genelkurmay Başkanlığı'nın olumlu görüşünün alınması gerektiği ifade edilmiştir. Buna paralel olarak güvenlik bölgeleri açısından da Yönetmelik'in 22. maddesiyle yapılan atıf gereğince, birinci derece askeri yasak bölgelere ilişkin esas ve usullerin uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre, güvenlik bölgelerinde bulunulacak madencilik faaliyetleri için de Genelkurmay Başkanlığı'nın olumlu görüşünün alınması gerekmektedir.

Özetlenecek olursa; birinci derece askeri yasak bölgelerde yürütülecek madencilik faaliyetleri için Maden Kanunu ve 2565 sayılı Kanun uyarınca, ikinci derece askeri yasak bölgelerde ve güvenlik bölgelerinde yürütülecek madencilik faaliyetleri için ise 2565 sayılı Kanun ve Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği uyarınca Genelkurmay Başkanlığı'nın olumlu görüşünün alınması gerekmektedir.

⁴⁵⁵ Topaloğlu, 2011: 90.

⁴⁵⁶ Topaloğlu, 2011: 90-91.

3.2.4. İmar Alanları ve Mücavir Alanlarda Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

İmar alanları veya mücavir alanların sınırları dâhilinde madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için ilgili yerel merciden izin alınması gerekmektedir.⁴⁵⁷ İlgili yerel merciler ifadesiyle kastedilen, Anayasa'nın 127. maddesinde düzenlenen mahalli idarelerdir.⁴⁵⁸ Buna göre; maden sahasının belediye imar ya da mücavir alanlar dâhilinde bulunması halinde izin alınması gereken yerel merci ilgili belediyedir.⁴⁵⁹ Arama veya işletme ruhsatının verilmesinden sonra maden sahasının belediye imar sınırlarına dâhil edilmesi halinde ise ruhsat sahibi ilgili belediyeden izin almaksızın faaliyetlerine devam edebilir.⁴⁶⁰ Diğer bir ifadeyle; imar planı, maden ruhsatına hak kazanılan ilk müracaat tarihinden sonraki bir tarihte kesinleşmişse ruhsat sahibi ilgili belediyeden izin almak zorunda değildir.

Kanun'un 7/12 maddesi uyarınca, imarsız alanlarda yürütülecek madencilik faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler ve bunların müstemilatı için, imar planı düzenlenmesine, inşaat ve yapı kullanma izni alınmasına gerek yoktur. Ancak bu yapı ve tesisler, fen ve sağlık kurallarına uygun olmalı ve ilgili il özel idaresine bildirimde bulunulmalıdır. Öte yandan Danıştay bir kararında, Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin⁴⁶¹ 59. maddesine⁴⁶² atıf yaparak, imar alanları dâhilinde yer alan maden

⁴⁵⁷ Demir, 2011: 190; Topaloğlu, 2011: 91; Yavuz ve Bakar, 2013: 28.

⁴⁵⁸ "...İptali istenilen kuralda, imar alanları içinde kalan madencilik faaliyetlerinin, ilgili yerel merciden izin alınarak yapılacağı öngörülmektedir. Kuralda belirtilen ilgili yerel merciin, Anayasa'nın 127. maddesinde düzenlenen mahalli idareler olduğu, bunların da belediye sınırları ve mücavir alanlar dışında ve kanunlarda münhasıran il özel idaresine yetki verilen hususlarda il özel idaresi, büyükşehir belediyesi sınırları ve mücavir alanlar içinde büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu konularda büyükşehir belediyesi, bunların dışında kalan hususlarda büyükşehir ilçe veya ilk kademe belediyesi, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediye olduğu anlaşılmaktadır..." , Anayasa Mahkemesi, T. 26.01.2012, E. 2010/85, K. 2012/13, 06.10.2012 tarih ve 28433 sayılı Resmi Gazete.

⁴⁵⁹ Öztoprak, 2015: 102; Topaloğlu, 2011: 91.

⁴⁶⁰ Bu yönde değerlendirme yapılırken imar planının kesinleşme tarihi ve maden ruhsatının hak sağlandığı ilk müracaat tarihi göz önünde bulundurulacaktır; "...Dosyanın incelenmesinden davacı adına 20.02.2008 tarihinde IR:20055740 nolu (2. Grup Doğaltaş-Mermer) işletme ruhsatı düzenlendiği, bu ruhsatı uhdesine alan davacının, Maden Kanununun 7. maddesinde belirtilen alınması zorunlu izinler kapsamında olan işyeri açma ve çalışma ruhsatı için davalı idareye başvuruda bulunduğu, söz konusu başvurunun, ruhsata konu sahanın 06.01.2009 günlü 2009/10 sayılı Bursa İl Özel İdaresi İl Genel Meclisince kabul edilen 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda "Büyük Sanayi Sitesi" olarak gösterilen sınırlar içerisinde kaldığından bahisle reddedildiği, bu işlemin iptali istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Dava konusu işlemin anılan mevzuat hükümleri ile birlikte değerlendirilmesinden; işyeri açma ve çalışma ruhsatlarına yönelik istemlerin değerlendirilme aşamasında, ruhsata konu alanın, yukarıda yer verilen ilgili Yönetmeliğin 23. maddesinde öngörülen kriterler bakımından yetkili yerel idarelerce değerlendirileceği ve bu kapsamda imar uygulamalarındaki konumunun da gözetileceği açık olmakla birlikte, olayda, davacı şirketin henüz söz konusu sahanın sanayi alanı içerisine alınmasına yönelik bir imar planı olmadan önce 20.02.2008 tarihinde işletme ruhsatı aldığı, ruhsat alındıktan sonra imar alanları içine alınan maden sahaları için ilgili merciinden izin alınmasına 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7/4. fıkrası uyarınca gerek olmadığından, sadece işletme ruhsatı alındıktan sonra kabul edilen imar planları gerekçe gösterilerek müracaatların reddedilmesine ilişkin davaya konu işlemde hukuka uyarlık, davanın reddine dair verilen kararda yasal isabet görülmemiştir..." , Danıştay 8. Daire, T. 28.05.2014, E. 2011/2468, K. 2014/4349, (Yayımlanmamış); Aynı yönde bkz. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 07.04.2005, E. 2002/775, K. 2005/228, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

⁴⁶¹ 3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği'nin adı, 19.08.2008 tarih ve 26972 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik değişikliği ile "Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği" olarak değiştirilmiştir.

işletmelerinde de bina, tesis ve müstemilat yapımı için inşaat ruhsatı alınmasının gerekmediğini ve bu durumun ilgili belediyeye bildirilmesinin yeterli olduğunu vurgulamıştır.⁴⁶³

İmarlı alanlarda, sonradan imar planı kapsamına alınmış alanlarda ve imarsız alanlarda yürütülen madencilik faaliyetlerinin belde halkının sağlığını ve esenliğini olumsuz etkilemesi durumunda, ilgili belediye, resen kesin sonuç doğuran işlem tesis edemez.⁴⁶⁴ Bu hususta yetkili makam Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'dır. Diğer bir ifadeyle; madencilik faaliyetlerinin durdurulmasına karar vermeye yetkili makam Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olup, belediyelerin bu husustaki yetkisi faaliyetin durdurulmasını Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda talep etmekten ibarettir.⁴⁶⁵

İmarsız alanlarda madencilik faaliyetlerinin yürütülebilmesi için gerekli olan geçici tesisler ve bunların müstemilatının, madencilik faaliyetinin sonlandırılmasından itibaren bir yıl içinde ruhsat sahibi tarafından kaldırılması gerekmektedir. Ancak bunlardan ÇED olumlu raporu alınmış olanların, ÇED raporunda belirtildiği şekli ile her iki alanda da yol, su, haberleşme, enerji nakil hattı, bant konveyör, havai hat ve kuyu tesislerinin ilgili idarenin onay ve talebi doğrultusunda bedelsiz olarak kalmasına izin verilebilir.⁴⁶⁶ ÇED olumlu raporu alınmamış olanların ise bir yıllık süre içerisinde yerinden kaldırılması veya çevre ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

3.2.5. Sit Alanlarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

Sit kavramı, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda şöyle tanımlanmıştır:

Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun

⁴⁶² Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin 59/3 maddesi şöyledir: “Ancak kamuya ait alanlarda kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan veya yaptırılacak olan karayolu, demiryolu, liman, yat limanı ve benzeri ulaşım tesisleri, bunların tamamlayıcı niteliğindeki iskele, açık ve kapalı barınak, tersane, tamir ve bakım istasyonları, tünel, köprü, menfez, baraj, hidroelektrik santrali, sulama ve su taşıma hatları, su dolum tesisleri, arıtma tesisleri, her tür ve nitelikteki enerji, haberleşme ve iletişim istasyonları ve nakil hatları, doğal gaz ve benzeri boru hatları, silo, dolum istasyonları, rafineri gibi enerji, sulama, tabii kaynaklar, ulaştırma, iletişim ve diğer altyapı hizmetleri ile ilgili tesisler ve bunların müstemilatı niteliğinde olan kontrol ve güvenlik üniteleri, trafo, eşanjör, elavatör, konveyör gibi yapılar, bu işleri yapmak üzere geçici olarak kurulan beton ve asfalt santralleri, yapı ruhsatına tabi değildir. Bu tür yapı ve tesislerin projelerinin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca incelenerek onaylanmış olması, denetime yönelik fenni mesuliyetin üstlenilmiş olması ve inşasına başlanacağını, ilgili yatırımcı kamu kurum ve kuruluşu tarafından mülkiyete ilişkin bilgiyle birlikte yazılı olarak ilgili idareye bildirilmesi gerekir. Bu yapılarda sorumluluk ilgili kamu kurum ve kuruluşunundur.”

⁴⁶³ Danıştay 6. Daire, T. 21.06.2004, E. 2003/6063, K. 2004/3998, akt. Topaloğlu, 2012: 93.

⁴⁶⁴ Çanga ve Çanga, 1996: 245.

⁴⁶⁵ Çanga ve Çanga, 1996: 245-246; Topaloğlu, 2011: 92.

⁴⁶⁶ Topaloğlu, 2011: 93.

olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.⁴⁶⁷

Kısaca sit kavramı; tarih öncesinden günümüze kadar gelen, medeniyetler ve yaşanan çağların birtakım özelliklerini yansıtan eser ve kalıntılar ile jeolojik özellikleri sebebiyle ender bulunan ve olağanüstü özelliklere sahip alanları ifade etmektedir.⁴⁶⁸

Maden Kanunu'nun 7/2 maddesi uyarınca, birinci derece sit alanlarında madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için yetkili mercilerden izin alınması gerekmektedir. Bunun dışındaki ikinci ve üçüncü derece sit alanlarında madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek ise ilgili mevzuatlarında öngörülen usul ve esaslara tabiidir.⁴⁶⁹

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı ilke kararı ile birinci, ikinci ve üçüncü derece arkeolojik sit alanlarında taş, toprak, kum vs. alınması ve kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vs. ocaklarının açılması yasaklanmıştır.⁴⁷⁰

Kurul'un 19.06.2007 tarih ve 728 sayılı kararına göre, birinci ve ikinci derece doğal sit alanlarından taş, toprak, kum vs. alınması ve kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vs. ocakların açılması yasaktır. Üçüncü derece doğal sit alanlarında ise koruma kurulunca belirlenecek koşullar doğrultusunda kum, çakıl, taş, maden vs. malzemelerin alınması ve bu amaçla ocak açılması mümkündür.

2863 sayılı Kanun'un 65. maddesi uyarınca; tescil edilen sit alanlarının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile izin alınmaksızın inşaat ve fiziki müdahalede bulunanlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacaklardır. Buna göre izin alınmaksızın sit alanlarında madencilik faaliyetlerinde bulunulması halinde ruhsat

⁴⁶⁷ TÜRK Dil Kurumu'na göre; sit kavramı “Tarih öncesinden günümüze kadar değişik çağların ve uygarlıkların kültür değerlerini temsil eden eser veya kalıntı”, sit alanı kavramı ise “Sit bütünlüğünü veya onun bir parçasını üzerinde bulunduran yer” anlamına gelmektedir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde ise sitler “Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.” şeklinde tanımlanmıştır.

⁴⁶⁸ Sit alanları; arkeolojik sit alanları, kentsel sit alanları, tarihi sit alanları ve doğal sit alanları olmak üzere dört grupta ele alınmaktadır, Özel, 2005: 115.

⁴⁶⁹ Topaloğlu, 2011: 94.

⁴⁷⁰ Danıştay'a göre, ÇED gerekli değildir işleminin tesis edilmesinden sonraki bir tarihte maden projesinin yürütüleceği saha için sit belirlenmesi yapılmış olması ruhsat sahibi açısından kazanılmış hak doğurmayacaktır; “...Kaldı ki anılan taşınmazın 1. Derece Arkeolojik Sit alanında yer aldığı açık olup, sit belirlenmesinin daha sonraki bir tarihte yapılmasının işlemin tesis edildiği tarihte taşınmazın sit alanı niteliğinde olmadığı anlamına gelmeyeceği, taşınmazın arkeolojik sit özelliğinin daha öncesinde de mevcut olduğu, bu konuda davacının korunabilir bir kazanılmış hakkının varlığından söz edilemeyeceği, aynı zamanda sit alanı olma özelliğinin Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği'ne göre bölgenin hassasiyeti göz önünde bulundurularak yeniden inceleme yapılmasını gerektirdiği açıktır...” Danıştay 6. Daire, T. 07.07.2010, E. 2010/3901, K. 2010/7379, <http://www.cevredavalarharitasi.org/wp-content/uploads/2015/04/Gaziantep-Maden-Davasi.pdf>. (erişim tarihi: 19.02.2017).

sahibine cezai yaptırım uygulanabilecektir. Söz konusu izinsiz fiziki müdahalelerin kültür ve tabiat varlığını bozma suçu olarak değerlendirilip cezai yaptırımlar öngörülmüş olması, kanun koyucunun sit alanlarının korunmasına verdiği önemin bir göstergesidir.⁴⁷¹

3.2.6. Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahalarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

Yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında yapılacak madencilik faaliyetleri açısından; ülkemizin de taraf olduğu Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi), 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik hükümleri ile maden mevzuatında yer alan ilgili düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

4915 sayılı Kanun 4/5 maddesi uyarınca; yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında, yaban hayatının tahrip edilmesi ve ekosistemin bozulması sonucunu doğuracak faaliyetlerde bulunmak yasaktır. Bunun yanı sıra yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarının dışında olsalar bile bu sahalar olumsuz etkisi olacak tesislere izin verilemez ve mevcut tesisler, atıklarını arıtmadan bırakamazlar.

4915 sayılı Kanun 4. maddesine dayanılarak çıkarılan Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik'te, Kanun'da belirtilen hususlar tekrar edilmiş olmakla birlikte, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında bilimsel amaçlı çalışma ve araştırmalar ile eko turizm haricinde her türlü faaliyetin yasak olduğu hükme bağlanmıştır. Bunun yanı sıra, 3213 sayılı Maden Kanunu ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri saklı olmak kaydıyla söz konusu sahalarda onaylanmış plânlarda belirtilen yapı ve tesisler dışında hiçbir yapı ve tesis kurulamayacağı ve irtifak hakkı tesis edilemeyeceği vurgulanmıştır.

Maden Kanunu'nun 7. maddesi ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 125. maddesi uyarınca, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında madencilik faaliyetlerinde bulunulabilmesi ve bu faaliyetler için gerekli geçici tesisler kurulabilmesi ilgili kurumdan izin alınması şartına bağlıdır. Söz konusu izinlerin verilmesinde çevresel etki değerlendirme raporunda belirlenen esaslar dikkate alınacaktır. Diğer bir ifadeyle; yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında yürütülecek madencilik projeleri için ÇED hükümleri kıyasen uygulanarak projenin yaban hayatına karşı olası etkileri değerlendirilecek ve söz

---

⁴⁷¹ Tezcan, 1996: 426.

konusu alanlarda madencilik faaliyetleri ve gerekli geçici tesisler için izin verilip verilmeyeceğine karar verilecektir.⁴⁷²

3.2.7. Mera Alanlarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

25.02.1998 tarih ve 4342 sayılı Mera Kanunu'na göre mera, *“hayvanların otlatılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yeri”* ifade etmektedir. Kamu malları ayırımında orta malları kategorisine dâhil olan meralar, tahsis suretiyle kamunun kullanımına veya yararlanmasına bırakılan tahsisli meralar ve herhangi bir tahsis işlemi olmaksızın örf adet yoluyla çok eskiden beri kullanılan veya yararlanılan kadim meralar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.⁴⁷³ Ancak gerek tahsisli meralar gerekse kadim meralar tıpkı madenler gibi devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.⁴⁷⁴

Meralarda yürütülecek madencilik faaliyetlerine ilişkin esas ve usuller belirlenirken, 4342 sayılı Mera Kanunu, 31.07.1998 tarih ve 23419 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mera Yönetmeliği ve 3213 sayılı Maden Kanunu ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği hükümleri birlikte değerlendirilmelidir.

4342 sayılı Kanun'un 14. maddesi uyarınca, meralardan bu Kanun'da gösterilenler dışında başka şekillerde yararlanılabilmesi için meranın tahsis amacının değiştirilmesi zorunludur. Ancak mera alanlarında yürütülecek maden arama faaliyetleri için kural olarak meranın tahsis amacının değiştirilmesi gerekmemektedir.⁴⁷⁵ Söz konusu arama faaliyetlerinin sondaj, yarma, galeri gibi fiziki müdahaleler gerektirmesi durumunda ise ruhsat sahibinin bu faaliyetlere başlamadan önce İl Tarım Müdürlüğü'ne başvurarak izin alması yeterli olacaktır.

⁴⁷² “...Bu doğrultuda, davalı Bakanlıkça temyiz aşamasında Dairemize sunulan beyan dilekçesi ekinde yer alan Konya Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün 23.03.2012 tarihli yazısında, tel kesme yöntemiyle üretim faaliyetinin ÇED Yönetmeliği kapsamına girmediği, Bozdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ile ilgili özel iznin Konya Orman ve Su İşleri 8. Bölge Müdürlüğünden alınması gerektiği belirtilmektedir. Normlar hiyerarşisine göre 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin beşinci fıkrasındaki özel hükmün, maden işletme faaliyeti yönünden ÇED Yönetmeliği kapsamına girmediği değerlendirilen haller için de yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları yönünden getirilen hüküm sebebiyle uygulanma kabiliyeti bulunduğu dikkate alındığında, davalı Valilikçe çevresel etki değerlendirmesi hükümleri kıyasen uygulanmak suretiyle davacının özel izin talebinin yeniden değerlendirilmesi gerekmekte iken bu şekilde bir değerlendirme yapılmaksızın sahanın yaban hayatı geliştirme sahasında kaldığından bahisle istemin reddolunmasında hukuka uyarlık görülmemektedir...” Danıştay 8. Daire, T. 16.02.2015, E. 2012/3195, K. 2015/855, (Yayımlanmamış).

⁴⁷³ Cin, 1975: 99; Devletin malları, kamunun ortak kullanımında bulunup bulunmamasına veya kamu hizmetine tahsis edilip edilmemesine göre, kamu malları ve devletin özel malları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kamu malları ise gerek mevzuatta gerek içtihatla gerekse doktrinde sahihsiz mallar, orta malları ve hizmet malları olarak üç gruba ayrılmaktadır. Kamu mallarının bu üçlü ayırımında meralar, orta mallar kategorisine dâhil olmaktadır. Zira orta mallar, idare tarafından kamunun kullanımına ve yararlanmasına tahsis edilen veya herhangi bir idari tahsis işlemi olmaksızın örf adet yoluyla öteden beri kamu tarafından kullanılan veya yararlanılan yollar, meralar, harman ve panayır yerleri, meydanlar, mezarlıklar gibi malları ifade etmektedir, Atay, 2016: 794-797; Giritli vd., 2015: 1026; Gözler ve Kaplan, 2016: 684; Gülan, 1999: 32- 43; Söyler, 2011: 60; Şimşek, 2014b: 96; Yavuz, 1975: 490-491.

⁴⁷⁴ Cin, 1975: 40-42; Çanga ve Çanga, 1996: 243; Yeşilyurt, 2012a: 80.

⁴⁷⁵ Topaloğlu, 2011: 99.

Arama faaliyetleri sonunda rezervi belirlenen madenlerin üretim ve üretime yönelik bütün faaliyetleri için, diğer bir ifadeyle işletme ruhsatı aşamasında meralarda yürütülecek maden işletme faaliyetleri için meranın tahsis amacının değiştirilmesi zorunludur.⁴⁷⁶

Meranın tahsis amacının değiştirilebilmesi için maden ruhsat sahibinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na başvurması gerekmektedir. Yapılan bu başvuru üzerine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, İl Tarım Müdürlüğü'nden söz konusu mera alanının tahsis amacının değiştirilmesi talebinde bulunacaktır. Bu talebe müteakip İl Mera Komisyonu ve Defterdarlığı'nın uygun görüşü alınarak ilgili Valilik tarafından⁴⁷⁷ meranın tahsis amacının değiştirilmesine karar verilebilecektir.⁴⁷⁸ Tahsis amacı değiştirilen mera alanı, Maliye Hazinesi ya da ait olduğu vakıf adına tescil edilecektir.⁴⁷⁹ Böylece işletme ruhsat sahibi, Maden Kanunu ve Yönetmelik'teki ilgili diğer hükümleri de dikkate alarak üretim faaliyetlerinde bulunabileceği gibi, bu faaliyetler için gerekli olan geçici tesisleri de kurabilecektir.

Mera alanlarında madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için tahsis amacı değişikliğinin yapılmasının zorunlu olduğu hallerde, tahsis değişikliği yapılmaksızın faaliyette bulunulması durumunda, bu durum ilgili kurum tarafından MİGEM'e bildirilecektir. Bunun üzerine, kazanılmış haklar gözetilmek kaydıyla, MİGEM tarafından mera alanlarında gerekli izinler alınmaksızın yürütülen madencilik faaliyetlerini durdurulacaktır.⁴⁸⁰

⁴⁷⁶ Baskın, 2009: 24; Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin "(4) Arama ruhsatı döneminde belirlenen rezervin 1/10'una kadar üretim yapılabilmesi için de mera tahsis amacının değiştirilmesi gerekir." şeklindeki 121/4 hükmü, Maden Kanunu'nda arama döneminde görünür rezervin %10'una kadar üretim yapılmasına imkân veren hükmün 6495 sayılı Kanun'la kaldırılması sonucunda geçerliliğini kaybetmiştir. Bu değişiklik ile arama döneminde üretim yapma imkânı ortadan kalkmıştır, Öztoprak, 2015: 70.

⁴⁷⁷ Yeşilyurt'a göre; Mera Kanunu'nun açık hükmü karşısında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yapılan tüm işlemler olumlu olarak tamamlandıktan sonra Valilik'in talebi uygun bulmaması uygulamada pek çok sıkıntıyı beraberinde getirmekte, Bakanlık'ın işlemleri Valilik'e bilgi ve belge toplama aşamasında kalmakta ve bu durum hem Maden Kanunu'na açıkça aykırılık teşkil etmekte hem de Bakanlık'ın yetki alanına bir müdahale niteliği taşımaktadır, Yeşilyurt, 2012a: 80-81.

⁴⁷⁸ "...Bu anlamda, olayda, uyumsuzluğun çözümü için uyumsuzluk konusu sahanın madencilik faaliyetlerinin yapılması için kaçınılmaz bir saha olup olmadığı, vasıf değişikliği ile mera ihtiyacı ve kaba yem açığının olup olmayacağının tespiti özel bir teknik bilgiyi gerektirdiğinden, bilirkişi incelemesi ile olanaklıdır. Bu durumda, Mahkemece bilirkişi incelemesi yaptırılarak, hazırlanan rapor sonucunda bir değerlendirme yapılmak suretiyle bir karar verilmesi gerekirken, bu şekilde bir inceleme yaptırılmadan verilen kararda hukuki isabet görülmemiştir..." Danıştay 8. Daire, T. 14.05.2014, E. 2013/10839, K. 2014/3942, (Yayımlanmamış).

⁴⁷⁹ Topaloğlu, 2011: 100.

⁴⁸⁰ "...Bu duruma göre belediyenin merası olan alanda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından izin alınarak yapılan maden arama ve işletme çalışmalarının durdurulabilmesi için ilgili belediyenin anılan madde kuralı uyarınca bakanlığa başvuruda bulunması ve iznin durdurulması ya da kaldırılmasını bu yolla sağlaması gerekirken doğrudan maden alanına karışması ve işlem yapması yasaya uygun bulunmadığından ve ileri sürülen başkaca nedenlerde Sakarya İdare Mahkemesince verilen 26.5.1988 gün ve 293 sayılı kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden temyiz isteminin reddine ve mahkeme kararının onanmasına 26.1.1990 gününde oybirliğiyle karar verildi." Danıştay 8. Daire, T. 26.01.1990, E. 1988/1086, K. 1990/114,

3.2.8. Su Toplama Havzalarında Yapılacak Madencilik Faaliyetleri

Maden Kanunu'nun 7/8 maddesinde, içme ve kullanma suyu havzalarında yapılacak madencilik faaliyetleri üç ayrı ihtimal dâhilinde değerlendirilmiştir.

İlk olarak, içme ve kullanma suyu havzasının maksimum su seviyesinden itibaren 1000 metre mesafedeki alanda madencilik faaliyetlerinde bulunulması yasaktır. Ancak 5995 sayılı Kanun değişikliğinden önce, içme ve kullanma suyu havzasının maksimum su seviyesinden itibaren 1000 metre mesafedeki alan içerisinde bulunan ve ilgili kurumlardan izin alınmış olan maden işletme ruhsat sahalarında kazanılmış haklar korunarak ilgili kurumlardan alınan izinler geçerliliğini sürdürecektir ve madencilik faaliyetlerine devam edilebilecektir.⁴⁸¹

İkinci durumda, içme ve kullanma suyu havzasının maksimum su seviyesinden itibaren 1000-2000 metre arasındaki alanlarda madencilik faaliyetlerinde bulunulmasına belli şartlar dâhilinde izin verilebilir. Buna göre; söz konusu alanda madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için galeri usulü patlatma yapılmaması, alıcı ortama arıtma yapılmadan doğrudan su deşarj edilmemesi ve yürütülecek faaliyetlerin çevre ve insan sağlığına zarar vermeyeceğinin bilimsel ve teknik olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Üçüncü ve son durumda ise madencilik faaliyetlerinde bulunulacak alan içme ve kullanma su havzalarının maksimum su seviyesinden itibaren 2000 metreden sonraki koruma alanı içinde olabilir. Bu durumda, ÇED raporuyla uygun görülmesi kaydıyla, söz konusu alanlarda her türlü madencilik faaliyetinde bulunulması ve bu faaliyetler için gerekli olan tesislerin yapılması mümkündür.

3.2.9. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı

10.08.2005 tarih ve 25902 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik uyarınca, Yönetmelik'in Ek-2 listesinin (A), (B) ve (C) bölümlerinin 3 numaralı "*Maden Sanayii*" adlı alt başlığında yer alan maden üretim faaliyetlerinde bulunulabilmesi ve bu faaliyetlere ilişkin gerekli geçici tesislerin kurulabilmesi için işyeri açma ve çalışma ruhsatının, diğer bir ifadeyle gayri sıhhi müessese⁴⁸²

<http://www.emsalyargi.com/danistay.php?tpage=b26e91c5ae43cf2c&page=211689e36e0aff4f&karar=aabf9f6b1b338a06&daire=2bc3029229299b8b&kyil=1990&kno1=13&kno2=1536>. (erişim tarihi: 20.02.2017).

⁴⁸¹ Topaloğlu, 2011:101.

⁴⁸² İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'e göre gayri sıhhi müesseseler, "*Faaliyeti sırasında çevresinde bulunanlara biyolojik, kimyasal, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden az veya çok zarar veren veya vermesi muhtemel olan ya da doğal kaynakların kirlenmesine sebep olabilecek müesseseleri*"; sıhhi müesseseler ise "*Gayrisıhhi müesseseler dışında kalan her türlü işyerini*" ifade eder.

izninin, alınması gerekmektedir.⁴⁸³ Danıştay da gerek imar planı sınırları dâhilinde bulunan maden sahalarında gerekse imar planı sınırları dışındaki maden sahalarında yürütülecek madencilik faaliyetleri için işyeri açma ve çalışma ruhsatı alınmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁸⁴ Maden arama faaliyetleri için ise Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 113/3 maddesi uyarınca işyeri açma ve çalışma ruhsatının alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Maden üretim faaliyetlerinde bulunulabilmesi ve bu faaliyetler için gerekli geçici tesislerin kurulabilmesi için işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermeye yetkili makam il özel idaresidir.⁴⁸⁵ Öte yandan büyükşehir belediyesi kurulan illerde, il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır.⁴⁸⁶ Dolayısıyla büyükşehir belediyesi kurulan illerde madencilik faaliyetlerine ilişkin işyeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin yetki ve görevler, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3/7 maddesiyle valiliklere devredilmiştir.⁴⁸⁷

Danıştay 13.02.2002 tarihinde verdiği bir kararında; madencilik faaliyetlerinin sağladığı döviz girdisi ve geniş iş imkânları karşısında, salt gayri sıhhi müessese ruhsatının olmaması gerekçesiyle maden ruhsatının iptal edilemeyeceğini ifade etmişti.⁴⁸⁸ Maden Kanunu'nun 7/21 maddesinde 6592 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle ise işyeri açma ve çalışma ruhsatı olmaksızın faaliyette bulunulduğunun tespit edilmesi halinde ruhsat sahibine 30.000 TL tutarında idari para cezası uygulanarak bu alandaki işletme faaliyetlerinin durdurulacağı ve bu ihlallerin üç yıl içinde üç kez veya daha fazla yapıldığının tespiti edilmesi halinde ise maden ruhsatın iptal edileceği düzenlenmiştir.

⁴⁸³ “...Bu durumda, yukarıda yer verilen mevzuat kurallara göre, 11.06.2001 günlü işletme ruhsatı ve işletme izni ile faaliyetlerde bulunmaya başlayan davacının, ilgili idareden gayrisihhi müessese ruhsatı almak zorunluğu bulunduğu, söz konusu ruhsatı almaksızın madencilik faaliyetinde bulunması nedeniyle oluşturulan işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır...”, Danıştay 8. Daire, T. 07.05.2014, E. 2013/3906, K. 2014/3728.(Yayımlanmamış).

⁴⁸⁴ “...Dolayısıyla, yukarıda yer verilen mevzuat ve kurallara göre, imar planı sınırı içerisinde bulunsun ya da bulunmasın madencilik faaliyetleri için gayrisihhi müessese ruhsatı alma zorunluğu bulunmakta olup, İdare Mahkemesinin, anılan alanın sonradan imar planı sınırları içerisine alındığından bu alanda yürütülecek madencilik faaliyetinin gayrisihhi müessese ruhsatına tabi olmadığı değerlendirilmek suretiyle işlem tesis edilmesi gerektiği gerekçesiyle dava konusu işlemleri iptal etmesinde hukuki isabet bulunmamaktadır...”, Danıştay 8. Daire, T. 10.06.2014, E. 2012/1619, K. 2014/4978, Danıştay Dergisi, S. 137, 197-200.

⁴⁸⁵ Demir, 2011: 192.

⁴⁸⁶ Gözler ve Kaplan, 2016: 205-214.

⁴⁸⁷ 6360 sayılı Kanun'un 3/7 maddesi “(7) 3213 sayılı Kanuna göre maden üretim faaliyetleri ile bu faaliyetlere dayalı ruhsat sahasındaki tesisler için işyeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin yetki ve görevler, il özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valiliklerce yürütülür” şeklindedir; Arıkboğa, 2013: 72.

⁴⁸⁸ Danıştay 8. Daire, T. 13.02.2002, E. 2001/1389, K. 2002/998, akt. Topaloğlu, 2011: 103.

3.2.10. İzin Alınması Gereken Diğer Durumlar

Yukarıda değinilen izinlerin yanı sıra madencilik faaliyetlerinin yürütüleceği alanın niteliğine bağlı olarak gerek Maden Kanunu'nda gerekse diğer kanunlarda birtakım izinler öngörülebileceği gibi bazı alanların madencilik faaliyetlerine kapatılması da söz konusu olabilir.

3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 20. maddesi uyarınca, zeytinlik sahaları içinde veya bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinlerin vegetatif ve generatif gelişmesine engel olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran madencilik tesisleri yapılması ve işletilmesi yasaktır.⁴⁸⁹

Maden Kanunu'nun 7/13 maddesi uyarınca; kamu hizmetine tahsis edilen veya kamunun yararlanmasına bırakılan ibadethane, okul, hastane, kütüphane, karayolu, demiryolu gibi yer ve tesislere 60 metre mesafe dâhilindeki alanlarda madencilik faaliyetinde bulunulabilmesi için MİGEM'den izin alınması gerekmektedir. Durumun gerektirdiği hallerde Kanun'da belirtilen 60 metrelik mesafenin madencilik faaliyetlerinin boyutu, emniyet tedbirleri, işletme yöntemi, arazinin topoğrafik ve jeolojik yapısı dikkate alınarak MİGEM tarafından artırılması mümkündür.

Maden Kanunu'nun 7/13 maddesine göre; özel kişilere ait binalara 60 metre, avlu, bağ, bahçe gibi özel mülkiyete konu olan arazilere 20 metre mesafe dâhilindeki alanlarda madencilik faaliyetlerinde bulunulabilmesi için mülk sahibinin izninin alınması gerekmektedir.⁴⁹⁰ Kanun'da belirtilen bu mesafeler madencilik faaliyetlerinin boyutu, işletme yöntemi, emniyet tedbirleri ve arazinin yapısı dikkate alınarak MİGEM tarafından her faaliyet türü için ayrı olarak belirlenebilir. Öte yandan yeraltı madencilik faaliyetlerinin tekabül ettiği yüzey alanı için herhangi bir izin alınmasına gerek yoktur. Dolayısıyla özel kişiye ait olan bina veya arazilere tekabül eden yeraltı madencilik faaliyetleri için mülk sahibin izninin alınması gerekmemektedir. Ancak bu şekilde yürütülen madencilik faaliyetleri ile özel

⁴⁸⁹ "...Zeytinlik alanlarda yürütülecek faaliyetlere dair olarak öncelikle dikkate alınması gereken özel düzenlemenin 3573 sayılı Kanun hükümleri olduğuna kuşku bulunmamaktadır. Anılan Kanun'un 20. maddesinin amacının, gerekli tedbirler alınmış olsa bile zeytinlik sahalarında ve bu sahalara 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri hariç kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran ya da sayılan olumsuz sonuçlara yol açma ihtimali bulunan tesislerin yapılmasını ve işletilmesini önlemek olduğu açıktır. Ayrıca; zeytinlik sahalarında açılacak zeytin ürünlerine dair işletmeler için dahi Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın izni gerekmektedir, maden sahası için anılan Yasa metninde belirtilen mesafe şartının öncelikle dikkate alınması gerektiği tartışmasızdır. Kaldı ki; zeytinliklerle kaplı olan maden arama sahalarında ve zeytinlik alanlarına 296 ile 1812 metre mesafede olan maden işletmesinde zeytinliklere zarar vermeden, toz ve duman çıkarmayacak şekilde faaliyette bulunulması hayatın olağan akışına aykırıdır. Bu durumda, 3573 sayılı Kanun uyarınca zeytinlik sahalarına 3km den daha kısa mesafede kurulması mümkün olmayan tesislerden olan maden ocağı için verilen davaya konu ruhsat ve izinlerde hukuka uyarlık bulunmamaktadır...", Danıştay 8. Daire, T. 25.02.2014, E. 2012/10542, K. 2014/1256, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

⁴⁹⁰ Çanga ve Çanga, 1996: 228-229; Topaloğlu, 2011: 106.

mülkiyete konu olan mülklere zarar verildiğinin tespit edilmesi halinde ruhsat sahibine Kanun'un 7/21 maddesinde belirtilen yaptırımlar uygulanacaktır.⁴⁹¹

3.3. İdarenin Hakları

İdarenin ruhsat ilişkisinden doğan en temel hakkı Kanun'da belirtilen bedellerin ödenmesini talep edebilmesidir. Diğer taraftan idarenin sahip olduğu bu hak, ruhsat alan özel hukuk kişinin en temel yükümlülüklerinden birine karşılık gelmektedir. Bu başlık altında Maden Kanunu'nda düzenlenen idarenin ruhsat sahibinden talep edebileceği bedeller ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.3.1. Ruhsat Bedeli

Maden arama veya işletme ruhsatı almak isteyen özel hukuk kişisi, Maden Kanunu'nun 13. maddesinde belirtilen usule göre hesaplanacak ruhsat bedelini idareye ödemekle yükümlüdür. Ruhsat bedeli kavramı, maden hukukumuzda 04.02.2015 tarih ve 6592 sayılı Kanun değişikliği ile dâhil edilmiş ve maden ruhsatının alınması için yatırılması gereken harç ve teminat bedelleri, ruhsat bedeli adı altında birleştirilmiştir. Kanun'un gerekçesinde, ruhsat sahiplerinden harç ve teminat adı altında farklı tutarlarda alınan bedellerin takip ve tahsilinde yaşanan sorunlar ile ödenmeyen bedellerin yaptırımlarının uygulanmasındaki gecikmeler sebebiyle böyle bir değişikliğe gidildiği vurgulanmıştır.

Ruhsat bedeli; taban bedelinin, maden grubu ve alan büyüklüklerine göre belirlenen katsayılarla çarpılması suretiyle arama ruhsatlarında ekli (1) ve işletme ruhsatlarında ekli (2) sayılı tablolarda gösterildiği şekilde hesaplanmaktadır. Arama ruhsatlarında ruhsat taban bedeli 1.000 TL, işletme ruhsatlarında ruhsat taban bedeli ise 10.000 TL'dir. Bu bedeller her yıl 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen yeniden değerlendirme oranı nispetinde artırılabilmektedir.

Yürürlükteki ruhsatlar için her yıl ocak ayının sonuna kadar ruhsat bedelinin tamamının yatırılması gerekmektedir. Ruhsat bedelinin yatırılmaması veya eksik yatırılması durumunda 20.000 TL idari para cezası uygulanır ve ruhsat bedelinin üç ay içinde tamamlanması istenir. Verilen üç aylık süre içerisinde ruhsat bedelinin yatırılmaması durumunda ise ruhsatın iptal edilmesinin yanı sıra; yatırılmayan ruhsat bedelinin %70'ine karşılık gelen tutar, 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil edilmesi için ilgili tahsil dairesine bildirilir.

⁴⁹¹ 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7/21 fıkrası "*Çevresel etki değerlendirmesi ile ilgili karar, işyeri açma ve çalışma ruhsatı, mülkiyet izni olmadan veya on üçüncü fıkraya aykırı faaliyette bulunulduğunun tespiti hâlinde 30.000 TL tutarında idari para cezası uygulanarak bu alandaki işletme faaliyetleri durdurulur. Bu ihlallerin üç yıl içinde üç kez veya daha fazla yapıldığının tespiti hâlinde ise ruhsat iptal edilir.*" şeklindedir.

Arama ruhsat bedelinin tamamı, genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere ilgili muhasebe birimi hesabına; işletme ruhsat bedelinin %70'i genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere ilgili muhasebe birimi hesabına, %30'u çevre ile uyum planı çalışmalarını gerçekleştirmek üzere ruhsatı veren idarenin muhasebe birimi hesabına aktarılacak üzere Bakanlığın belirlediği bankada açılacak teminat hesabına yatırılmalıdır.

3.3.2. Devlet Hakkı ve İl Özel İdare Payı

Madenlerin çıkarılmasıyla elde edilecek gelirden devletin payına düşen kısmı ifade eden devlet hakkı kavramı, İngiltere'de hükümdarın çıkarılan cevherden derhal bir pay almak istemesiyle ortaya çıkmıştır.⁴⁹² Mali rejimin yatırım anlaşmalarıyla belirlendiği hukuk sistemlerinde, taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklar karşısında yatırım anlaşmalarının tekrar gözden geçirilmesinin gerekmesi ve bu durumun yatırımcılar üzerindeki caydırıcı etkisi, hukuk sistemlerini her olaya özgü yatırım anlaşması yapılması uygulamasının terk edilmesine ve bunun yerine karşılıklı anlaşmayı gerektirmeyen açık ve kesin olarak belirlenmiş bir mali rejimin belirlenmesine yöneltmiştir.⁴⁹³ Bütün bu gelişmeler neticesinde devlet hakkı kavramı ortaya çıkarak ülkelerin maden mevzuatlarında yer almaya başlamıştır. Ülkemiz maden mevzuatına 6309 sayılı Kanun ile dâhil edilen devlet hakkı kavramı, yıllar içinde pek çok değişikliğe uğrasa da günümüz maden mevzuatında hâlâ mevcudiyetini korumaktadır.

Devlet hakkı hususunda tartışmaların yoğunlaştığı noktalardan biri, alınacak bedelin hesaplanması ve miktarı noktasındadır. Madencilik faaliyetlerinin stratejik önemi karşısında, ülkelerin devlet hakkının belirlenmesi hususunda yapacakları düzenlemelerin ne devletin kârını yalnızca vergi dışı faydalarla sınırlandıracak ne de yatırımcılar açısından caydırıcı etki yaratacak düzeyde olması gerekmektedir.⁴⁹⁴ Kanun koyucu yapacağı düzenlemelerle iki taraf için de kabul edilebilir bir miktar belirleyerek taraflar arasındaki hassas dengeyi sağlamaya çalışmalıdır. Zira taraflardan biri lehine yapılacak değişiklikler, bu dengenin diğer taraf aleyhine bozulmasına sebebiyet verecektir.

Madenlerin günümüz dünyasında ekonomik ve siyasi alanlar başta olmak üzere pek çok farklı alanda taşıdığı stratejik değer karşısında, devlet hakkının oldukça düşük belirlenerek devletin yalnızca vergi dışındaki getirilerle yetinmek zorunda kalması doktrinde de tasvip edilmemektedir. Bu doğrultuda Azrak da 6309 sayılı Kanun'un 15. maddesinde %1-3 olarak kabul edilen devlet hakkı oranının diğer ülkelere göre çok düşük olduğunu belirterek

⁴⁹² Bu uygulamadan önce İngiltere'de, madencinin yaptığı yatırımı geri alıncaya kadar vergi vermemesi uygulaması benimsenmekteydi, Göğer, 1979: 269.

⁴⁹³ De Sa, 2005: 498-499.

⁴⁹⁴ Otto vd., 2006: 8.

gerçekçi bir bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁹⁵ Öte yandan 1973 yılında yaşanan petrol krizi neticesinde petrol fiyatlarının yükselmesiyle, pek çok ülke madencilğe ilişkin vergilerin azaltılması yönünde politikalar geliştirmiştir. 2006 yılından itibaren hız kazanan bu politikalarla yüksek devlet hakkı oranının yarattığı caydırıcı etkinin azaltılarak yatırımcıları madencilik faaliyetlerinde bulunmaya teşvik etmek amaçlanmıştır.⁴⁹⁶

Doktrinde tartışmaların yoğunlaştığı bir diğer nokta ise devlet hakkının hukuki niteliğinin tespiti hususundadır. Doktrindeki bazı yazarlara göre; devlet hakkı, madenlerin, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının doğal bir sonucu olarak işletilen madenlerden devlete ayrılan bir pay niteliğindedir. Gülan’a göre devlet hakkı, vergi, resim ve harç niteliğinde olmayıp, aslında idareye ait olan hakkın bir başkası tarafından kullanılması sebebiyle, sağlanan bu imkân karşılığında alınan bedel anlamına gelmektedir.⁴⁹⁷ Danıştay içtihatları da devlet hakkının, vergi ve vergilendirme olarak nitelendirilemeyeceğini yönündedir.⁴⁹⁸

Doktrinde bazı yazarlar ise devlet hakkının Anayasa’nın 73. maddesi kapsamında vergilerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁴⁹⁹ Şimşir, Madencilik Terimleri Sözlüğü’nde devlet hakkının “*acreage, rent, mine tax, rent, royalty*” terimlerine karşılık geldiğini ifade etmiştir.⁵⁰⁰ Fındıklıgil, devlet hakkı kavramını “*Madenlerle İlgili Vergiler ve Devlet Hakkı*” başlığı altında ele almıştır.⁵⁰¹ Üstüner ise vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kavramlarını açıklayarak devlet hakkının benzeri mali yükümlülükler kapsamına dâhil edilebileceğini ifade etmiştir.⁵⁰²

6309 sayılı Kanun döneminde, Kanun’un gerekçesinden hareketle devlet hakkının bir resim türü olarak kabul edildiği söylenebilir. Gerekçede bu husus aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

⁴⁹⁵ Azrak, 1980: 9.

⁴⁹⁶ Otto vd., 2006: 11.

⁴⁹⁷ Gülan, 2008:142-146.

⁴⁹⁸ “...Anayasanın ve Maden Yasasının yukarıda metni açıklanan hükümleri uyarınca, madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olmaları nedeniyle, Devlete ait madenlerin girişimciler tarafından işletilmesi ve satılması sonucu Maden Yasasının açık hükmü üzerine alınan devlet hakkının vergi ve vergilendirme olarak nitelendirilemeyeceği...”, Danıştay İdari Dava Daireleri, T. 24.04.2013, E. 2009/2021, K. 2013/1547, (Yayımlanmamış); Aynı yönde bkz. Danıştay 8. Dairesi, T. 27.05.2009, E. 2008/6095, K. 2009/3541, (Yayımlanmamış).

⁴⁹⁹ Anayasa’nın vergi ödevine ilişkin 73. maddesi şöyledir:

“Madde 73 – Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.”

⁵⁰⁰ Şimşir, 2004: 40.

⁵⁰¹ Fındıklıgil, 1966: 461-478.

⁵⁰² Üstüner, 2016: 91-93.

Madenlerden öteden beri nisbî ve mukarrer resim unvanları altında muhtelif resimler alınmakta idi. Bu tasarıda gerek memleket içinde istihlâk edilen ve gerek yabancı piyasalara satılan cevherlerden Devlet hakkı unvanı altında bir resim alınmasıyla iktifa edilmiş, miktarı da madencilik teşvik edecek surette azaltılmış, mukarrer resim tamamen kaldırılmıştır.

Madencilik sektöründeki sorunları ortaya koymak ve bu sorunlara çözüm önerileri getirebilmek adına kurulan TBMM meclis araştırma komisyonu raporunda ise devlet hakkı, cebri olmayan kamu gelirleri kapsamında mülk ve teşebbüs gelirlerinin bir türü olarak değerlendirilmiştir.⁵⁰³

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu'nda idare payının düzenlendiği 10/1-e maddesinin⁵⁰⁴ iptali için açılan davada, idare payının benzeri mali yükümlülük kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁰⁵

Afyonkarahisar İdare Mahkemesi de Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına atıf yaparak Maden Kanunu'nda yer alan devlet hakkına ilişkin düzenlemelerin Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu'nda yer alan idare payına ilişkin düzenlemeler ile aynı niteliğe sahip olduğunu, devlet hakkının kamu gücüne dayalı olarak, tek taraflı bir iradeyle ve gereğinde zorla alındığını ve bu özellikleri sebebiyle benzeri mali yükümlülük kapsamında değerlendirilebilecek bir kamu geliri niteliği taşıdığı sonucuna ulaşmıştır.⁵⁰⁶ Nitekim Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi de bir kararında, devlet hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin vergi mahkemeleri olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰⁷

Öte yandan Manisa Vergi Mahkemesi; devlet hakkının vergi, resim ve harç ile benzeri mali yükümlülük olmadığını, kanunla konulmuş olmasının devlet hakkına vergisel bir nitelik kazandırmadığını, mali yükümlülük içeren bütün idari tasarrufların vergi mahkemelerinde

⁵⁰³ “Mülk ve teşebbüs gelirleri, devletin sahip olduğu mal varlıklarını satması, kiralaması, işletmesi gibi faaliyetler sonucunda elde ettiği gelirlerden oluşmaktadır. Madenlerin çıkarılması ve işletilmesi hakkı devlete aittir. Devletin madenleri çıkarma ve işletme hakkını devretmesi karşılığında elde ettiği gelirler, devlet hakkını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, devlet hakkı vergiler içerisinde değil, mülk ve teşebbüs gelirleri içerisinde yer almaktadır.”, TBMM, 2010: 150.

⁵⁰⁴ “Devir, sicil, ihale, harç, teminat ve idare payı

MADDE 10 – (1) Devir, sicil, ihale, harç, teminat ve idare payına ilişkin esaslar aşağıdaki şekildedir:

...

e) İdare payı: Akışkanın doğrudan ve/veya dolaylı kullanıldığı tesislerin gayrisafi hasılatının % 1'i tutarında idare payı, her yıl Haziran ayı sonuna kadar idareye ödenir. Tahsil edilen tutarın beşte biri, idare tarafından, kaynağın bulunduğu belediye veya köy tüzel kişiliğine bir ay içerisinde ödenir...”

⁵⁰⁵ “...İdare payı, idarece verilen ruhsat (izin) çerçevesinde yürütülen bir faaliyet kapsamında alınan mali bir yükümlülük olması itibarıyla resme benzemektedir. Buna karşılık idare payının, faaliyetin sonucunda elde edilen yıllık gayrisafi hâsılat üzerinden alınması yönüyle de vergiye benzediği ifade edilebilir. Dolayısıyla, kamu gücüne dayalı olarak, tek taraflı bir iradeyle ve gereğinde zorla alınan söz konusu pay, belirtilen özellikleriyle “benzeri mali yükümlülük” kavramı içinde değerlendirilebilecek bir kamu geliri niteliği taşımaktadır...” , AYM, T. 31.10.2013, E. 2013/41, K. 2013/124, 28.12.2013 tarih ve 28865 sayılı Resmi Gazete.

⁵⁰⁶ Afyonkarahisar İdare Mahkemesi, T. 14.02.2014, E. 2014/93, K. 2014/85, (Yayımlanmamış); Aynı yönde bkz. Manisa 2. İdare Mahkemesi, T. 12.12.2016, E. 2016/1681, K. 2016/1401, (Yayımlanmamış).

⁵⁰⁷ Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi, T. 05.06.2015, E. 2015/1832, akt. Üstüner, 2016: 94.

görülmemesinin yargılama hukukunun genel kurallarıyla bağdaşmadığını ifade ederek devlet hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda idare mahkemelerinin görevli olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁵⁰⁸ Nihayet görevli mahkemenin belirlenmesi amacıyla dosyanın gönderildiği İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Başkanlığı, Danıştay Başkanlar Kurulu'nun 24.06.2016 tarihli 2015/252 esas ve 2016/305 karar sayılı kararına atıf yaparak devlet hakkının vergi, resim ve harç ile benzeri mali yükümlülük olmadığı ve devlet hakkına ilişkin uyuşmazlıkların idari yargının görev alanına girdiği sonucuna ulaşmıştır.⁵⁰⁹

Yönetmelik'in 86/16 maddesi uyarınca, devlet hakkının tahakkuk edeceği diğer bir ifadeyle ödenmesi gereken duruma geleceği tarih, ocak başında satışı yapılan veya üretim sahası dışındaki tesislere sevk edilen madenlerde sevkiyat tarihi; üretim sahasında stokta bekletilenler için stoktan satış yapıldığı tarihtir. Üretim sahasında stokta bekletilen satışı yapılmamış madenlerden ise devlet hakkı alınmayacaktır.

Devlet hakkı, kural olarak çıkarılan ham madenin ocak başı satış fiyatı esas alınarak hesaplanmaktadır. Ancak bazı durumlarda ocak başı satış fiyatının tespit edilmesi karmaşık bir hal alabilmektedir. Bu noktada uygulamada çıkabilecek tereddütleri gidermek adına Kanun ve Yönetmelik'te birtakım düzenlemeler getirilmişti. Buna göre:

- Bir madenin satış fiyatının oluşması için zenginleştirme işlemine tabi tutulması veya bazı işlemlerden geçirilmesi gereken hallerde, madenin çıkarılmasından ilk satışının yapıldığı ana kadar kadarki nakliye, zenginleştirme veya uygulanan diğer işlemlere ilişkin kullanılan tesis ve ekipmanın amortismanı gibi giderler satış fiyatından çıkarılarak devlet hakkına esas alınacak ocak başı satış fiyatı bulunur.⁵¹⁰
- Üretilen maden, ruhsat sahibinin kendi tesisinde kullanılıyor ise aynı madenin piyasadaki ocak başı satış fiyatı emsalleri dikkate alınarak bir hesaplama yapılması gerekmektedir.
- Birden fazla işletme iznine sahip ruhsatlarda kompleks cevher üretilmesi halinde olması halinde projede beyan edilen tüvenan kompleks üretim miktarı üzerinden; kompleks olmayan madenlerde ise işletme iznine konu olan her maden için ayrı ayrı devlet hakkı alınacaktır.⁵¹¹

⁵⁰⁸ Manisa Vergi Mahkemesi, T. 21.12.2016, E. 2016/990, K. 2016/946, (Yayımlanmamış).

⁵⁰⁹ İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Başkanlığı, T. 05.01.2017, E. 2016/718, K. 2017/9, (Yayımlanmamış); Devlet hakkının hukuki niteliğinin tespit edilmesi hususundaki tartışmalar vergi hukukunun kapsamına dâhil olduğu için, bu başlık altında ilgili tartışmalara ilişkin genel çerçevenin çizilmesiyle yetinilmiştir.

⁵¹⁰ Gülan, 2008: 144.

⁵¹¹ Topaloğlu, 2011: 165-166.

Ocak başı satış fiyatının belirlenmesinde ruhsat sahibinin beyanı esas alınmaktadır.⁵¹² Ancak bu hâlde dahi ocak başı satış fiyatı, MİGEM tarafından ilan edilen emsal ocak başı satış fiyatından düşük olamaz. Ruhsat sahibi tarafından beyan edilen fiyatlara, Kanun'un 10/4 maddesinde her maden grubu için ayrı ayrı öngörülmüş olan oranlar uygulanarak ödenmesi gereken devlet hakkı tutarı tespit edilmektedir. Bu şekilde belirlenecek devlet hakkı tutarı, ruhsat taban bedelinden az olamayacaktır.

Maden mevzuatı incelendiğinde, Bakanlar Kurulu'na ruhsat sahibi özel hukuk kişinin çeşitli mali yükümlülüklerinde indirim yapabilme imkânının tanındığı görülmektedir.⁵¹³ Bu yönde bir düzenleme devlet hakkı oranlarının belirlenmesi noktasında da mevcuttur. Kanun'un 10/14 maddesi uyarınca; Bakanlar Kurulu, madenin cinsi, üretildiği bölge gibi hususları göz önünde bulundurarak devlet hakkı oranlarında % 25'e kadar indirim yapma yetkisine sahiptir. Bu düzenleme, jeolojik açıdan oldukça zor koşulların hâkim olduğu sahalardaki madencilik faaliyetleri veya stratejik önemi yüksek olan madenlerin çıkarılması açısından teşvik edici nitelik taşımaktayken; Bakanlar Kurulu'na takdir yetkisini kullanırken dikkate alacağı ölçütlerin mevzuatla belirlenmemiş olması açısından eleştirilere açıktır.⁵¹⁴

Devlet hakkı hususunda özel hukuk kişilerine Kanun'un 10/7 maddesiyle tanınan bir diğer imkân ise yeraltı işletme yöntemi ile maden üretimi yapılan hallerde devlet hakkının %50'sinin alınmamasıdır. Kanun'da bu yönde bir düzenlemeye yer verilmemiş olsaydı, Bakanlar Kurulu'nun, Kanun'un 10/14 maddesi uyarınca takdir yetkisini kullanarak yeraltı işletmeciliği ile üretim yapılan hallerde devlet hakkı oranlarında indirim yapması söz konusu olabilirdi. Ancak kanun koyucu, bu işletmelerde üretilecek madenler için özel bir düzenleme yaparak devlet hakkında indirim yapma yetkisini Bakanlar Kurulu'nun takdirine bırakmamıştır. Bu düzenleme kanun koyucunun yeraltı maden işletmeciliğine verdiği önemin bir göstergesidir.

Devlet hakkına ilişkin bir diğer istisnai düzenleme ise Kanun'un 10/16 maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; kamu kurum ve kuruluşlarınca yol, köprü, baraj, gölet, liman gibi projelerin inşasında kullanılacak yapı ve inşaat hammaddelerinin üretiminden devlet hakkı alınmayacaktır.

5995 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nda yapılan değişiklik uyarınca, Bakanlık, devlet hakkının mevzuata uygun ve doğru bir şekilde hesaplanmasına veya beyanına ilişkin tüm hususları yeminli mali müşavirlerin tasdikine tabi tutabilir. Buna göre; devlet hakkına ilişkin hesaplamaların yanlışlık ihtiva etmesine rağmen yeminli mali müşavir tarafından

⁵¹² Maden Kanunu'nun 10/5 maddesi uyarınca, ruhsat sahibinin beyanı Bakanlık'ın denetimine açıktır.

⁵¹³ Gülan, 2008: 155.

⁵¹⁴ Öztoprak, 2015: 113.

onaylanmış olmaları halinde, idarenin uğramış olduğu zararlardan ve bu sebeple kesilecek cezalardan, tasdik in kapsamıyla sınırlı olmak üzere, ruhsat sahibiyle beraber yeminli mali müşavir de müştereken ve müteselsilen sorumlu olacaktır.⁵¹⁵

Yukarıda belirtilen süreçlerden geçerek hesaplanan devlet hakkı, her yıl haziran ayının son günü mesai bitimine kadar ruhsat sahibi tarafından yatırılmalıdır. Tahakkuk eden devlet hakkının süresinde ödenmemesi halinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca gecikme zammı uygulanarak yine bu Kanun uyarınca takip ve tahsil edilecektir.⁵¹⁶ Söz konusu gecikme zammı, 6183 sayılı Kanun'un 51. maddesinde belirtilen şekilde hesaplanacaktır.

Kanun'un 10/12 maddesi uyarınca, ruhsat sahibi tarafından yatırılan devlet hakkının % 25'i il özel idare payı olarak ruhsatın bulunduğu ilin özel idaresine, % 25'i Köylere Hizmet Götürme Birlikleri hesabına ve % 50'si de Hazine hesabına yatırılmaktadır. Bu hükümden hareketle il özel idare payının devlet hakkını oluşturan kalemlerden biri olduğu, belediye payı gibi devlet hakkına ilaveten yatırılması gereken bir bedel olmadığı söylenebilir. Öte yandan büyükşehir belediyesi kurulan illerde il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3/8-a maddesi ile bu hususta yapılan düzenle uyarınca, devlet hakkının il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri hesabına yatırılacak kısmının genel bütçeye gelir kaydedileceği ifade edilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile büyükşehir belediyesi sınırları dâhilinde faaliyet gösteren maden işletmelerinden alınacak devlet hakkı, hiçbir kesintiye uğramaksızın bütünüyle hazine adına tahsil edilecektir.⁵¹⁷

3.3.3. Belediye Payı

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun mükerrer 97/b maddesine göre, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde faaliyet gösteren maden işletmelerinden, Maden Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca hesaplanıp yatırılacak devlet hakkına ilave olarak, devlet hakkının % 0,2'si oranında belediye payının da ruhsat sahibi tarafından Haziran ayı sonuna kadar ilgili belediyeye ödenmesi gerekmektedir.

Belediye payı, Yönetmelik'in 90/2 maddesi doğrultusunda ilgili belediye tarafından takip ve tahsil edilecektir. Uygulamada en çok karşılaşılan sorun, maden ocağının bulunduğu

⁵¹⁵ Topaloğlu, 2011: 166.

⁵¹⁶ Gülan'a göre; Maden Kanunu'nun 10/15 maddesiyle 6183 sayılı Kanuna yapılan bu atıf, devlet hakkının vergi, resim ve harç niteliğinde olmadığını, süresinde ödenmeyen devlet hakkının bu Kanun uyarınca tahsil edilebilmesi için ayrıca atıfta bulunulduğunu göstermektedir, Gülan, 2008: 145-146.

⁵¹⁷ Öztoprak, 2015: 114.

yer ile madenin işletme fabrikasının bulunduğu yerin farklı belediyelerin sınırları dâhilinde yer almaları durumunda, hangi belediyenin “ilgili belediye” sayılacağı hususudur.⁵¹⁸ Danıştay’ın yetkili belediyenin tespitine ilişkin içtihadı da zaman içinde pek çok değişikliğe uğramıştır. Danıştay’ın bu husustaki ilk görüşü, belediye payının hem maden ocağının bulunduğu yer belediyesine hem de maden işletme fabrikasının bulunduğu yer belediyesine ödenmesi gerektiği yönündedir.⁵¹⁹ Daha sonraki yıllarda Danıştay’ın görüşü belediye payının yalnızca maden işletme fabrikasının bulunduğu yer belediyesine ödenmesi gerektiği yönünde değişmiştir.⁵²⁰ Nihayet Danıştay 9. Dairesi 09.02.2006 tarihli kararıyla belediye payının sadece maden ocağının veya üretim tesislerinin bulunduğu yer belediyesine ödenmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵²¹ Nitekim 2010 yılında yürürlüğe giren Yönetmelik’in 90/1 maddesi, Danıştay’ın son içtihadı doğrultusunda ele alınmıştır. Buna göre; belediye payının yalnızca madenin tüvenan olarak üretildiği diğer bir ifadeyle maden ocağının bulunduğu yer belediyesine ödenmesi gerekmektedir.

3.3.4. Çevreyle Uyum Teminatı

5995 sayılı Kanun ile 3213 sayılı Maden Kanunu’nun 13. maddesinde yapılan değişiklikle maden hukukumuzda getirilen çevre ile uyum teminatı, işletme ruhsat bedelinin %30’luk kısmına karşılık gelmektedir. Buna göre; her yıl ocak ayının sonuna kadar, işletme ruhsat bedelinin %70’inin genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere ilgili muhasebe birimi hesabına, %30’unun ise çevre ile uyum planı çalışmalarını gerçekleştirmek üzere ruhsatı veren idarenin muhasebe birimi hesabına aktarılacak üzere Bakanlığın belirlediği bankada açılacak teminat hesabına yatırılması gerekmektedir.⁵²² Ruhsat hukukunun sona ermesi halinde, madencilik faaliyetlerinde bulunulan alanın çevre ile uyumlu hale getirildiğinin tespit edilmesi üzerine çevreyle uyum teminatı ruhsat sahibine iade edilecektir.

3.3.5. Uzatma Bedeli

Maden Kanunu’nu 24. maddesi uyarınca, I(a) grubu madenler için maden işletme ruhsat süresi beş yıldır; diğer maden grupları açısından bu süre, on yıldan az olmamak üzere görünür ve muhtemel hale getirilmiş rezerv ve işletme projesine göre belirlenmektedir. V.

⁵¹⁸ Topaloğlu, 2011: 170.

⁵¹⁹ Danıştay 9. Daire, T. 28.09.1993, E. 1992/1744, K. 1993/3234, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

⁵²⁰ Danıştay 9. Daire, T. 28.09.2004, E. 2002/4572, K. 2004/4773, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

⁵²¹ Danıştay 9. Daire, T. 09.02.2006, E. 2005/404, K. 2006/230, Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası.

⁵²² Yeşilyurt’a göre; günümüz mevzuatında işletme ruhsatının işletme iznine çevrilmesinin oldukça zor olduğu ve hatta bazen imkânsız olduğu göz önünde bulundurulduğunda, faaliyete başlanması mümkün olmayan işletme ruhsatının ruhsat bedelinin %30’unun çevre ile uyum teminatı olarak ayrılması yerinde bir uygulama değildir, Yeşilyurt, 2017c: 111.

grup madenler için ise işletme sertifikası süresi beş yıldır. Öte yandan durumun gerektirdiği hallerde Kanun’da öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla bu sürelerin uzatılması mümkündür. Süre uzatım işlemlerinde Kanun’un 24. maddesi ve Yönetmelik’in 39 ve 40. maddeleri doğrultusunda hareket edilecektir.⁵²³

Ruhsat süresinin uzatılması hususunda Kanun’un 24/3 maddesiyle I(a) grubu madenler için özel bir düzenleme getirilmiştir. Diğer maden gruplarından farklı olarak, I(a) grubu madenlerin işletme ruhsat sürelerinin uzatılabilmesi için, ruhsat süresi uzatma talepleriyle birlikte uzatma bedeli alınmaktadır. Uzatma bedeli, işletme ruhsat bedelinin beş katından fazla olmamak üzere büyükşehir belediyesi olan illerde valilik, diğer illerde ise il özel idaresi tarafından belirlenmektedir.

3.4. Uyuşmazlık Çözüm Yolları

3.4.1. Özel Hukuk Kişisinin Yürüttüğü Madencilik Faaliyetlerinin Denetimi

Anayasa’nın 168. maddesi uyarınca; madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğuna, bunların aranması ve işletilmesi hakkının devlete ait olduğuna ve devletin bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebileceğine yukarıdaki başlıklar altında değinilmiştir.

Maden arama ve işletme faaliyetlerini belli süreler için özel hukuk kişilerine devreden idarenin, özel hukuk kişilerinin faaliyetlerini denetleyebilmesi ve gerektiğinde bazı yaptırımlar uygulayabilmesi, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olması ilkesinin doğal bir sonucudur.⁵²⁴ Nitekim Anayasa’nın 168. maddesinde de maden arama ve işletme faaliyetlerinde bulunulmasının özel hukuk kişilerine devredildiği durumlarda, idarece yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyidelerin kanunla gösterileceği düzenlenmiştir. Anayasa’da ve ilgili diğer kanunlarda özel hukuk kişilerince yürütülecek madencilik faaliyetleri için idarenin gözetimi ve denetiminin öngörülmüş olması, kanun koyucunun madencilik faaliyetlerine verdiği önemin bir göstergesidir. Böylelikle gerek arama döneminde gerek işletme döneminde gerekse madencilik faaliyetlerinin terki aşamasında devletin gözetim ve denetimi altında madenlerin en uygun şekilde aranmasının ve işletilmesinin sağlanarak israf edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.⁵²⁵

Madenlerin kamu malları sınıflandırmasında sahipsiz mallar grubuna dâhil olduğu hususuna da önceki başlıklar altında değinilmiştir. Dolayısıyla temelinde kamu malı olan madenler için, genel olarak tüm kamu mallarına uygulanan denetim usullerinin

⁵²³ Bu konu “2.3.2.2. İdareye başvuru ve işletme ruhsatının düzenlenmesi aşaması” başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

⁵²⁴ Telli, 1989: 128.

⁵²⁵ Telli, 1989: 128-129.

uygulanabileceğini söylemek mümkündür.⁵²⁶ Bu ifadeyle kastedilen kamu mallarının edinilmesi, yönetimi ve elden çıkarılması aşamalarının kanuna uygunluk, verimlilik ve kamu yararı noktalarında denetlenmesidir.⁵²⁷

Öte yandan madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmasında, madencilik faaliyetlerinin kamu hizmeti olarak kabul edilmesi durumunda kamu hizmetinin gereği gibi görülmesine dair ilkeler uygulama alanı bulacaktır.⁵²⁸

Madencilik faaliyetlerinin teknik ve mali açıdan denetlenmesi hususunda yetkili makam ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'dır. Bakanlık, kendisine verilen bu kontrol ve denetim yetkisini MİGEM aracılığıyla kullanmaktadır. Diğer bir ifadeyle; ruhsat veya sertifika sahibince düzenlenmiş mali ve teknik belgelerin, ruhsat veya sertifika alanındaki madencilik faaliyetlerinin, ihbar ve şikâyetlerin inceleme, kontrol ve denetimi kural olarak MİGEM tarafından görevlendirilen personeller aracılığıyla yerine getirilmektedir. Öte yandan Kanun'un 11. maddesi uyarınca; Bakanlık, durumun gerektirdiği hallerde ihtisaslaşmış devlet kuruluşlarından da yararlanabilmektedir.⁵²⁹

Maden sahasında yürütülen madencilik faaliyetlerinin denetiminde ise MİGEM görevlidir. MİGEM, faaliyetlerin denetimi hususunda il ve ilçelerde bulunan kamu görevlilerine yetki ve talimat verebilir. Ancak mülki idare amirlerinin böyle bir yetkilendirme olmaksızın kendiliğinden maden ruhsat sahasında denetim yapma yetkileri bulunmamaktadır.⁵³⁰ Faaliyetlerin denetimi hususunda en önemli sorun, MİGEM'in taşra teşkilatının bulunmamasıdır. Günay'a göre; MİGEM'in denetim yapabilmesi için taşrada da örgütlenmesi veya en azından madencilik faaliyetinin fazla olduğu illerde teşkilatlanmasının sağlanması gerekmektedir.⁵³¹

⁵²⁶ Telli, 1989: 129.

⁵²⁷ Kırbaz akt. Telli, 1989: 130.

⁵²⁸ Telli, 1985: 129.

⁵²⁹ İhtisaslaştırılmış devlet kuruluşları Kanun'un 3. maddesinde "*Maden İşleri Genel Müdürlüğü, MTA Genel Müdürlüğü, TKİ Kurumu Genel Müdürlüğü, TTK Genel Müdürlüğü, Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, EİE İdaresi Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret, Tarım ve Köyişleri, Çevre ve Orman bakanlıklarına bağlı kuruluşlar, Karayolları Genel Müdürlüğü ve Elektrik Üretim A.Ş. gibi madencilik faaliyetleri ile ilgili konularda ihtisas sahibi Devlet kuruluşları.*" şeklinde tanımlanmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Gülan, 2008: 148-151.

⁵³⁰ Topaloğlu, 2011: 127.

⁵³¹ Günay, 2016a: 169.

3.4.2. İdare Tarafından Uygulanabilecek Yaptırımlar

İdari yaptırımlar; idari düzenin ihlal edilmesi üzerine, kanunla açıkça yetki verilen hallerde⁵³², araya bir yargı kararı girmeksizin idare hukukuna ilişkin ilke, usul ve düzenlemeler göz önünde bulundurularak, doğrudan idari merciler tarafından uygulanan yaptırımlardır.⁵³³ Maden Kanunu'nda da maden mevzuatında düzenlenen usul ve esaslara aykırı davranışlarda bulunan ruhsat sahipleri için birtakım idari yaptırımlar öngörülmüştür. İlgili Kanun hükümleri incelendiğinde, kanun koyucunun büyük ölçüde mali nitelikteki idari yaptırımları tercih ettiği söylenebilir.⁵³⁴

6592 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nun idari yaptırımlara ilişkin hükümlerinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişikliklerle, arama ve işletme döneminde harç ve teminat alınması uygulamasına son verilerek ruhsat bedeli adı altında bir bedelin alınacağı öngörülmüştür. Bu değişikliğin doğal bir sonucu olarak, teminatın irad kaydedilmesi⁵³⁵ yaptırımına Kanun'un son halinde yer verilmemiş ve yerini idari para cezası yaptırımına bırakmıştır.⁵³⁶

3154 sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun uyarınca, Maden Kanunu'nda öngörülen idari yaptırımları uygulamakla yetkili ve görevli idari makam Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olup, bakanlık bu yetkisini MİGEM aracılığı ile kullanmaktadır.⁵³⁷

3.4.2.1. İdari Para Cezası

Maden Kanunu'nda düzenlenen ihlallerin büyük bir kısmı için öngörülen yaptırım idari para cezasıdır. Bir önceki başlıkta da değinildiği üzere, 6592 sayılı Kanun değişikliği ile teminatın irad kaydedilmesi uygulamasına son verilmesi, maden hukukunda idari para cezası yaptırımının uygulama alanını oldukça genişletmiştir.

⁵³² Özay'a göre; idari yaptırımlar, yasaların açıkça yetki verdiği veya yasaklamadığı hallerde uygulanır, Özay, 1985: 35.

⁵³³ Erdinç, 2012: 248-249; Karabulut, 2008: 22-25; Kurt, 2014: 133-135; Oğurlu, 1999: 149-154; Özkaya Özlüer, 2015: 12-15; Tan, 2005: 310-311.

⁵³⁴ Gülan, 2008: 189.

⁵³⁵ Teminatın irad kaydedilmesi, 6592 sayılı Kanun değişikliği öncesinde en geniş uygulama alanına sahip yaptırımlardan birisidir. Buna göre; Kanun'da düzenlenen belirli ihlallerin gerçekleşmesi üzerine, ruhsat sahibi tarafından yatırılmış olan teminat irad kaydedilmekte ve belirli süreler içinde teminatın tamamlanması gerekmektedir. Gülan'a göre; teminatın irad kaydedilmesi yaptırımı bu yönüyle idareye etkin mali yaptırım ve derhal tahsilat imkânı sağlamaktaydı. Ancak teminat uygulaması, sonradan geri alınacak olsa bile hiç ihlalde bulunmamasına rağmen teminat yatırması gereken yatırımcılar açısından mali bir külfet getirmesi ve hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmasının muhtemel olması noktalarında eleştirilmekteydi. Bu doğrultuda Gülan, teminatın irad kaydedilmesi yaptırımının bir çeşit ön ödemeli idari para cezası uygulaması sayılabileceğini ifade etmiştir. Topaloğlu'na göre de teminat bedeli, peşinen alınan ceza avansı niteliğindedir, Gülan, 2008: 177-183; Topaloğlu, 2011: 153.

⁵³⁶ Öztoprak, 2015: 117.

⁵³⁷ Özdemir, 2016: 556; Öztoprak, 2015: 117.

İdari para cezaları, diğer idari yaptırımlarda olduğu gibi, idari merciler tarafından idari usul ve esaslar doğrultusunda düzenlenmektedir. Dolayısıyla genelde idari yaptırımlar özelde ise idari para cezaları idari işlem niteliğine sahiptir ve söz konusu idari yaptırım kararlarının idari işlemlerin taşınması gereken özellikleri taşınmaları gerekmektedir.⁵³⁸ Bu bağlamda idari yaptırım kararları da gerekçeli olması⁵³⁹, Anayasa'nın 40/2 maddesi doğrultusunda olağan başvuru yolları ve süreleri verilen kararda gösterilmesi gerekmektedir.⁵⁴⁰ Öte yandan, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesi uyarınca, idari yaptırımlar her ne kadar idari işlem niteliği taşıyorsa da bu işlemlere karşı yapılacak başvurular için, diğer kanunlarda aksine bir düzenleme olmaması kaydıyla Kabahatler Kanunu hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Nitekim Kabahatler Kanun'un 27. maddesinde de idari para cezalarına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren on beş gün içinde adli yargı merciine başvurulabileceği düzenlenmiştir.

Maden hukukunda idari para cezalarına ilişkin temel düzenleme Maden Kanun'un 13/3 maddesinde yer almaktadır.⁵⁴¹ İlgili hükümde, Maden Kanunu uyarınca verilen idari para cezaları için Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulama alanı bulacağı ifade edilmiştir. Ancak idari para cezalarına karşı yapılacak başvurularda idari yargının görevli olacağına dair açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla Maden Kanunu uyarınca verilecek idari para cezalarına karşı başvurularda adli yargı mercileri görevli olacaktır. Uyuşmazlık Mahkemesi de bir kararında; Kabahatler Kanunu'nda idarî yaptırım kararlarına karşı başvurulacak kanun yoluna ilişkin hükümlerin diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağını, Maden Kanunu'nda bu hususta görevli mahkemenin gösterilmediğini ve dolayısıyla Maden Kanunu uyarınca verilecek idari para cezalarına itiraz edilmesi noktasında adli yargı mercilerinin görevli olduğuna hükmetmiştir.⁵⁴²

⁵³⁸ Karabulut, 2008:11-12; Oğurlu, 2001: 125-127; "...İdare, idari cezayı kendi organları eli ile kararlaştırır ve uygular, idari cezalar bu nedenle idari işlem niteliğindedirler...", Uyuşmazlık Mahkemesi, T. 12.07.1988, E. 1988/11, K. 1988/19, 26.10.1988 tarih ve 19971 sayılı Resmi Gazete; "...Öğretide de kabul edildiği gibi idarenin, bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği bir yetkiye dayanarak idare hukukuna özgü yöntemlerle, doğrudan doğruya bir işlemi ile uyguladığı yaptırımlarla verdiği cezalara "idarî yaptırım" denilmektedir...", Anayasa Mahkemesi, T. 23.10.1996, E. 1996/48, K. 1996/41, Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi, S. 33, s. 175-183.

⁵³⁹ Oğurlu, 2001: 233-237.

⁵⁴⁰ Gözübüyük ve Tan, 2016: 394-395; Oğurlu, 2001: 237.

⁵⁴¹ İlgili fıkra "Bakanlık, mülki idare amirlikleri ve il özel idareleri tarafından bu Kanuna göre verilen idari para cezaları hakkında 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanır. Bu Kanuna göre verilen idari para cezaları tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenir. Tahakkuk eden ve ödenmeyen Devlet hakları 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil edilmek üzere ilgili tahsil dairesine bildirilir." şeklindedir.

⁵⁴² "...İncelenen uyuşmazlıkta, öngörülen idari para cezasının 5326 sayılı Kanun'un 16. maddesinde belirtilen idari yaptırım türlerinden biri olduğu, 3213 sayılı Maden Kanunu'nda idari para cezasına itiraz konusunda görevli mahkemenin gösterilmediği anlaşılmıştır. Bu durumda, Kabahatler Kanunu'nun 5560 sayılı Kanun'la değişik 3. maddesinde belirtildiği üzere, idarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağı nedeniyle, görevli mahkemenin

Öte yandan Kabahatler Kanunu'nun 27/8 maddesi uyarınca, idari yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren başka kararların da verilmiş olması halinde, idari yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddialarının bu işlemin iptali talebiyle birlikte idari yargı merciinde görüleceği hüküm altına alınmıştır.⁵⁴³ Bu düzenleme ile Kanun'un değişiklik gerekçesinde de belirtildiği gibi, aynı dosyadan verilen ve kanun yolu farklı olan kararların aynı yargı merciinde bir bütün olarak incelenmesinin sağlanarak, değişiklik öncesinde söz konusu olan bağlantı sorununun ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.⁵⁴⁴ Söz konusu fıkayı maden hukuku bağlamında değerlendiren Özdemir, Maden Kanunu uyarınca idari para cezası ile ruhsatın iptaline ilişkin idari yaptırımların aynı idari işlem kapsamında tesis edilmeleri halinde, bu işleme karşı yapılacak başvurularda idari yargı görevli olacağını ifade etmiştir.⁵⁴⁵

3.4.2.2. Uyarma

Maden Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca, madencilik faaliyetine ilişkin teknik ve mali konularda ruhsat sahibi ve teknik elemanların yazılı beyanları aksi ispat edilene kadar doğru kabul edilmekte ve yapılacak denetimlerde bu beyanlar esas alınmaktadır.⁵⁴⁶ Teknik elemanlar yalnızca ihtisas sahibi oldukları konularda beyanda bulunabilirler ve sorumlulukları da ilgili husustaki beyanlarıyla sınırlıdır. Ruhsat sahipleri ise teknik konular dışında kalan hususlarda beyanda bulunabilirler ve bu beyanlarıyla sorumludurlar.

Teknik eleman ve ruhsat sahibi tarafından teknik ve mali konularda bulunulacak bu beyanlar maden hukuku açısından oldukça önemlidir. Zira maden hukukuna ilişkin denetimlerin bu beyanlar üzerinden yapılmasının yanı sıra devlet hakkı, belediye payı, buluculuk payı gibi bedeller bu beyanlar esas alınarak hesaplanmaktadır.⁵⁴⁷

---

belirlenmesinde 5326 sayılı Yasa hükümleri dikkate alınacağından, idari para cezasına karşı açılan davanın görüm ve çözümünde, anılan Kanunun 27. maddesinin (1) numaralı bendi uyarınca adli yargı yerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır...", Uyuşmazlık Mahkemesi, T. 09.04.2012, E. 2012/72, K. 2012/87, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/00539301-7966-4952-8b7f-7f02c20df060?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>. (erişim tarihi: 21.03.2017).

⁵⁴³ "...İncelenen uyuşmazlıkta, öngörülen idari para cezasının 5326 sayılı Kanun'un 16. maddesinde belirtilen idari yaptırım türlerinden biri olduğu, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda da idari para cezasına itiraz konusunda görevli mahkemenin gösterilmediği, ancak; idari para cezasına konu yapı ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararın (mühürleme ve yapı tatil zaptı) da verildiği anlaşıldığından; idari para cezasına ilişkin kararın hukuka aykırılığı iddiasının da idari yargı yerinde görüleceği kuşkusuzdur...", Uyuşmazlık Mahkemesi, T. 05.11.2012, E. 2012/245, K. 2012/260, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/3ad14a8e-b77e-4aaf-aceb-1bf5a463de06?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>. (erişim tarihi: 21.03.2017).

⁵⁴⁴ Uğur, 2010: 414-415.

⁵⁴⁵ Özdemir, 2016: 150-151.

⁵⁴⁶ Gülan, 2008: 195; Topaloğlu, 2011: 118.

⁵⁴⁷ Gülan, 2008: 196; Topaloğlu'na göre; 6309 sayılı Maden Kanunu'nun aksine, 3213 sayılı Maden Kanunu vatandaşa güven ilkesini getirmiştir, Topaloğlu, 2011: 118.

Teknik eleman ve ruhsat sahiplerinin madencilik faaliyetlerine ilişkin teknik ve mali konulardaki beyanlarının maden hukuku açısından taşıdığı önem karşısında, söz konusu beyanların hatalı, eksik, gerçek dışı veya yanıltıcı olması durumları için Maden Kanunu'nda birtakım yaptırımlar öngörülmüştür. Buna göre; beyanlardaki hata ve eksikliklerin tespit edilmesi üzerine sorumlular idare tarafından uyarılacak ve gerekli düzeltmelerin yapılması için ilgililere iki aylık bir süre tanınacaktır. Bu süre içinde gerekli düzeltmelerin yapılmaması halinde ise idari para cezası yaptırımı ile karşı karşıya kalınacaktır.

Beyanların gerçek dışı veya yanıltıcı nitelik taşıması halinde, beyanların sahibi teknik elemanlar ise bu kişiler uyarılacak, ilgili beyanların ruhsat sahibine ait olması halinde ise ruhsat sahibi uyarılmaksızın doğrudan idari para cezası yaptırımı uygulanacaktır. Bu hususta önemli olan nokta gerçek dışı veya yanıltıcı beyanlarda bulunularak Maden Kanunu'nun hükümlerinin uygulanmasının engellenmesi ve haksız surette hak iktisabının sağlanmasıdır. Öte yandan gerçek dışı veya yanıltıcı beyanlar, Kanun hükümlerinin uygulanması engelleyecek ve haksız yere hak iktisabı sağlayacak nitelikte değilse beyanda bulunan kişi veya kişilere bu madde kapsamında yaptırım uygulanması mümkün gözükmemektedir.⁵⁴⁸

Uyarı yaptırımının uygulanabileceği bir diğer durum ise daimi nezaretçinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halidir. Buna göre, atandığı ruhsat sahasındaki faaliyetleri düzenli bir şekilde denetlemeyen veya tespit ve önerilerini daimi nezaretçi defterine kaydetmeyen daimi nezaretçi, Kanun'un 10/5 maddesi uyarınca uyarılacaktır. Daimi nezaretçinin aynı ruhsat ile ilgili olarak bu yükümlülüklerini ikinci kez yerine getirmemesi halinde ise gerçek dışı veya yanıltıcı beyanda bulunmak suretiyle Maden Kanunu hükümlerinin uygulanmasını engelleyen ve haksız yere hak iktisabına sebep olan teknik elemanlara ilişkin Kanun'un 10/4 maddesi hükmü uygulanacaktır.

3.4.2.3. Faaliyetin Durdurulması

Maden Kanunu ile idareye tanınan bir diğer yaptırım faaliyetin durdurulmasıdır. Kanun'da öngörülen birtakım durumların gerçekleşmesi üzerine, ruhsatın iptaline gerek olmaksızın, madencilik faaliyetlerinin geçici olarak durdurulmasına karar verilebilir.⁵⁴⁹ Faaliyetin durdurulması yaptırımı ile madencilik faaliyetleri kalıcı olarak durdurulmamakta, faaliyetin durdurulmasına sebep olan durumların ortadan kaldırılması üzerine madencilik faaliyetlerine kaldığı yerden devam edilebilmektedir. Nitekim Kanun'un 7/10 maddesinde, çevre ve insan sağlığına zarar verdiği tespit edilerek durdurulan madencilik faaliyetlerine gerekli önlemlerin alınması üzerine devam edilebileceği belirtilmiştir. Kanun'un 29/1

⁵⁴⁸ Danıştay 8. Daire, T. 07.11.1994, E. 1994/704, K. 1994/2872, akt. Topaloğlu, 2011: 122.

⁵⁴⁹ Gülan, 2008: 183-184.

maddesinde de işletme projesine aykırı olarak işletme faaliyetinde bulunulması ve bu faaliyetlerin işletme açısından tehlike arz etmesi halinde söz konusu tehlikeli durum giderilinceye kadar üretim faaliyetlerinin doğrudan durdurulabileceği öngörülmüştür.

Öte yandan maden işletme ruhsatı olmadan veya maden işletme ruhsatı olup da işletme izni olmadan, ruhsat alanı içerisinde ancak ruhsatta belirtilen maden grubu dışında veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde üretim yapıldığının tespit edilmesi; eksik yatırılan veya hiç yatırılmayan devlet hakkı ve teminatın verilen üç aylık sürede tamamlanmaması; işletme projesine aykırı faaliyette bulunulduğunun tespit edilmesi üzerine ruhsat sahibine verilen altı aylık süre içerisinde projeye aykırılığın giderilmemesi; her yıl nisan ayı sonuna kadar bir önceki yıl içinde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin teknik belgelerin, işletme faaliyet raporunun ve işletme sahasında arama yapmış ise arama ile ilgili bilgilerin MİGEM'e sunulmaması; daimi nezaretçinin istihdam edilmesine ilişkin hususlar yerine getirilmeksizin maden işletme faaliyetinde bulunulması; Bakanlık'ın izni alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmelerine dayanılarak faaliyette bulunulması; Kanun'da izin verilen haller dışında yer altı kömür işletmelerine ilişkin yapılan rödovans sözleşmeleriyle faaliyette bulunulması gibi durumlarda maden işletme faaliyetlerinin durdurulacağı Maden Kanunu'nda öngörülmüştür. Kanun'un 10/7 maddesi uyarınca, MİGEM tarafından faaliyeti durdurulmasına rağmen ilgili sahalarda üretim faaliyetinde bulunulması haksız yere hak iktisabı sayılacak ve bu hususlarla ilgili yapılmış beyanlar da gerçek dışı ve yanıltıcı beyanlar olarak kabul edilecektir.

3.4.2.4. Ruhsatın Feshedilmesi ve Ruhsatın İptal Edilmesi

Maden Kanunu'nda bazı durumlar için fesih yaptırımı bazı durumlarda için ise iptal yaptırımı öngörülmüştür.

Ruhsatın feshi, hakların hiçbir bildirime gerek kalmaksızın otomatik olarak feshedilmesi anlamına gelmektedir. Kanun'un 5. maddesinde, mirasçılara intikal eden maden hak ve vecibelerinin, dava söz konusu değil ise 6 ay içerisinde intikal işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerektiği, aksi hâlde ilgili ruhsatların idare tarafından hiçbir bildirime gerek olmaksızın feshedilebileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm devletin madencilik faaliyetlerinde devamlılığın sağlanmasına verdiği önemin bir göstergesidir. Nitekim Gülan da bu hükmü, intikal işlemlerinin hemen tamamlanarak madenin çalıştırılmasının sağlanmasına yönelik bir yaptırım tehdidi olarak nitelendirmiştir.⁵⁵⁰

Ruhsatın iptali yaptırımı ise genelde diğer yaptırımların uygulandığı ancak sonuç alınmadığı veya Kanun'da belirtilen ihlallerin tekrarlandığı durumlar için öngörülen ve en

⁵⁵⁰ Gülan, 2008: 186.

ağır hukuki ve maddi sonuçlar doğuran bir yaptırım türüdür.⁵⁵¹ Madencilik faaliyetlerinin ülke ekonomisine getirdiği katma değer ve madenlerin ulusal ve uluslararası alanda sahip olduğu stratejik önem karşısında, ruhsatın iptaline sebep olabilecek koşulların Kanun’da açıkça düzenlenmiş olması ve Kanun’da belirtilen ihlaller için son çare niteliği taşıması gerekmektedir.

Diğer yaptırımların uygulanmasına rağmen ihlallerin giderilmediği hallerde uygulanacak ruhsatın iptali yaptırımına Kanun’un 24/12 maddesi örnek verilebilir. Buna göre, ruhsat bedelinin yatırılmaması veya eksik yatırılması halinde idari para cezası verilecek ve ruhsat sahibine bedelinin tamamlanması için üç aylık süre tanınacaktır. Bu süre içinde ruhsat bedelinin tamamlanmaması halinde ise ilgili ruhsat iptal edilecektir. Tekerrür eden ihlaller sebebiyle ruhsatın iptali yaptırımının uygulanabileceği duruma ise Kanun’un 10/6 maddesi örnek verilebilir. Bu hükümle, gerçek dışı veya yanıltıcı beyanda bulunmak suretiyle Kanun hükümlerinin uygulanmasını engelleyen ve haksız surette hak iktisap eden ruhsat sahiplerine idari para cezası verileceği, bu fıkranın ikinci kez ihlal edilmesi halinde bir önceki idari para cezasının katlanarak uygulanacağı, üç yıl içinde madde hükümlerinin üçüncü kez ihlal edilmesi halinde ise ruhsatın iptal edileceği düzenlenmiştir.

3.4.2.5. Üretilen Madene El Koyma

Üretilen madene el koyma yaptırımının uygulanmasını gerektiren haller Kanun’un 12. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre; sevk fişi⁵⁵² olmaksızın maden sevk edildiğinin tespit edilmesi durumunda sevk edilen madene, ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde ya da ruhsat alanında ruhsat grubu dışında üretim yapıldığının tespit edilmesi halinde ise üretilen madene mülkî idare amirlikleri veya il özel idareleri tarafından el konulacaktır. Bu madde kapsamında el konulan madenler, mülki idare amirlikleri tarafından satılarak bedeli il özel idaresi hesabına aktarılacaktır.

El koyma yaptırımı açısından en önemli sorun, el konulma imkânı ortadan kalkan madenler açısından nasıl bir yol izleneceği hususudur. Kanun’da ve Yönetmelik’te bu hususa ilişkin, ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde ya da ruhsat alanında ruhsat

⁵⁵¹ Gülan, 2008: 186.

⁵⁵² Maden Kanunu’nun 3. maddesinde “213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 2365 sayılı Kanunla değişik 240ıncı maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinde yer alan taşıma irsaliyelerindeki bilgileri ihtiva eden beyan niteliğinde belge.” şeklinde tanımlanan sevk fişi, maden hukuku açısından oldukça önem taşımaktadır. Zira Kanun’da ruhsat alanında üretilen madenin sevkiyatının sevk fişi ile yapılmasının zorunlu olduğu öngörülmüştür. Yönetmelik’in 47. maddesinde de ruhsat sahasında açılan ocaktan doğrudan satışlarda, stok alanları, kırma-eleme tesisi veya zenginleştirme tesislerine kadar yapılan birincil sevkiyatlarda sevk fişlerinin kullanılmasının zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Topaloğlu’na göre bu düzenleme ile sevk fişi aracılığıyla ruhsat alanında yapılan üretimin kayıt altına alınarak devlet hakkının hesaplanmasında kolaylık sağlanması ve böylelikle MİGEM tarafından ruhsat sahibinin kontrol altında tutulması amaçlanmaktadır, Topaloğlu, 2011: 131-132; Yeşilyurt, 2017b: 110-112.

grubu dışında üretilmiş olup el konulan veya el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin ocak başı satış bedelinin üç katı tutarında idari para cezası uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. El konulma imkânı olan madenler ile el konulma imkânı ortadan kalkan madenler için aynı yaptırımın öngörülmüş olması uygulamada ve doktrinde eleştirilmektedir.⁵⁵³

Bu yaptırım açısından değinilmesi gereken bir diğer husus ise adli takibattır. 5995 sayılı Kanun değişikliği öncesinde Maden Kanunu'nda bu şekilde maden çıkarılmasının veya sevk edilmesinin devlet malına karşı işlenmiş fiil sayılacağı ve bu fiili işleyenlerin adli takibat yapılmak üzere ilgili makamlara bildirileceği düzenlenmişti. Bu düzenleme ile ruhsat alınmaksızın maden çıkarılması veya nakledilmesi fiillerinin, unsurları gerçekleşmişse Türk Ceza Kanunu bağlamında hırsızlık, güveni kötüye kullanma gibi ayrı bir suç oluşturabileceğine işaret edilmekteydi.⁵⁵⁴ Ancak 10.06.2010 tarih ve 5995 sayılı Kanun değişikliği ile bu hüküm kaldırılmış ve Kanun'un 12. maddesinde belirtilen fiillerin Kabahatler Kanunu kapsamında idari yaptırım gerektireceği hükme bağlanmıştır.

3.4.2.6. Projede Belirtilen Üretim Miktarının %10'u Üzerinden Devlet Hakkı Alınması

Maden işletme projesi, Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesinde "*Maden kaynaklarının değerlendirilmesi amacına dönük belirli girdileri seçilmiş bir teknoloji kullanarak mevcut ve potansiyel talebi karşılamak üzere maden ve/veya madene dayalı ürünleri üretmek için çalışmaları düzenleyen beyan niteliğindeki raporu*" şeklinde tanımlanmıştır. İşletme projesinin, Yönetmelik ekinde yer alan Ek Form-10'a uygun olarak hazırlanması ve imzalanması gerekmektedir.

Maden sahasında gerçekleştirilecek olan yıllık üretim miktarının işletme projesi kapsamında beyan edilmesi gerekmektedir. Öte yandan MİGEM de; madenin cinsi, rezerv miktarı, kalitesi, üretimin yapıldığı bölge, işletme izin alanı gibi hususları göz önünde bulundurarak yıllık asgari üretim miktarlarını belirleyebilme yetkisine sahiptir.

Madenlere ve madencilik faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesine verilen önem sebebiyle, üretimin olması gereken miktarın altında kalması veya üretim yapılmaması durumları için Kanun'da birtakım yaptırımlar öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle maden işletme ruhsatlarının atıl kalmasının veya spekülatif amaçlarla kullanılmasının önüne geçerek,

⁵⁵³ Yeşilyurt'a göre; bilmeden ve kusuru olmadan ruhsat alanı dışına taşan ruhsat sahibi ile bilerek ve isteyerek ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde ya da ruhsat alanında ruhsat grubu dışında üretim yapan ruhsat sahibi eşit tutulmuştur. Bu durum, bilerek ve isteyerek ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde ya da ruhsat alanında ruhsat grubu dışında üretim yapan ruhsat sahibini ürettiği madeni hemen naklettirip el konulma ihtimalini ortadan kaldırmaya yöneltecektir, Yeşilyurt, 2017b: 111.

⁵⁵⁴ Gülan, 2008: 187-188; Topaloğlu, 2011: 148.

idarenin doğacak devlet hakkı alacağına bir ölçüde güvence sağlamak ve kamu yararının gerçekleştirmek amaçlanmaktadır.⁵⁵⁵

Kanun'un 24/12 ve 24/13 maddeleri uyarınca, beş yıllık süre içinde mücbir sebep veya beklenmeyen hal söz konusu olmaksızın üç yıldan fazla üretim yapılmaması veya üç yıllık süre içinde yapılan toplam üretimin işletme projesinde beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %10'undan az olması halinde, ruhsat sahiplerine idari para cezası uygulanacak ve tekrerrür halinde ruhsat iptal edilecektir. Buna ilave olarak, maden üretiminin yapılmaması veya belirli oranların altında üretim yapılması ihtimalleri karşısında, üretim yapılamayan her bir ruhsat için, projede belirtilen üretim miktarının % 10'u üzerinden devlet hakkı alınması gündeme gelecektir. İşletme ruhsat süresinin uzatıldığı durumlarda, beş yıllık sürede mücbir sebepler ve beklenmeyen haller dışında üç yıldan fazla üretim yapılmaması halinde de bu hüküm uygulama alanı bulacaktır.

---

⁵⁵⁵ Gülan, 2008: 188-189; Topaloğlu, 2011: 239.

SONUÇ

Beşeri bir müdahale olmaksızın doğada kendiliğinden oluşan ve canlı hayatının devamında elzem olan hava, su, toprak, bitki örtüsü, madenler vs. tüm zenginlikler doğal kaynaklar olarak ifade edilmektedir. Doğal kaynaklar kavramının en önemli başlıklarından biri olan madenler ise yerkabuğunda çeşitli doğal etkenlerle oluşan ve ekonomik bir değere sahip olan mineralleri ifade etmektedir. Taşıdığı ekonomik değere sebebiyle toplumların ve ülkelerin gelişmesinde lokomotif görevi üstlenen madenler tarihteki pek çok savaşın temel sebebini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle tarihte yaşanan pek çok savaşın arkasında maden yataklarına sahip olma mücadelesi yer almaktadır.

Madencilik faaliyetlerinin tarihi en az insanlık tarihi kadar eskidir. Hukuki açıdan da maden hukukuna ilişkin gelişmelerin, doğal kaynaklar hukukunda yer alan diğer dallardan daha önce gerçekleştiği ve maden hukukunun diğer dalları önemli derecede etkilemiş olduğu doktrinde savunulmaktadır. Madenlerin ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açılardan gelişmelerinde, ekonomik bağımsızlıklarını elde edebilmelerinde, sanayilerini geliştirebilmelerinde ve savunmalarını güçlendirebilmelerinde hayati öneme sahip olduğu dikkate alındığında, maden politikalarının ve maden mevzuatlarının oluşturulmasında dikkatle hareket edilmesi gerekmektedir.

Bu tezde esas olarak ülkemiz maden mevzuatında öngörülen maden işletme usullerinin yargı kararları ışığında ayrıntılı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca madenlerin yenilenemeyen doğal kaynaklardan olması ve madencilik faaliyetleriyle çevreye oldukça zarar verilmesi karşısında bir çözüm yolu olarak ortaya atılan sürdürülebilir kalkınma ilkesine değinilmiş ve madencilik faaliyetleri çevre hukuku kapsamında genel olarak değerlendirilmiştir.

İlk olarak “Ortak Geleceğimiz” başlıklı Brundtland Raporu ile gündeme gelen sürdürülebilir kalkınma ilkesi, günümüz ihtiyaçlarını gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkânlarını riske atmaksızın karşılamak olarak tanımlanmaktadır. En temel ifadeyle sürdürülebilir kalkınma; çevre, sosyal kalkınma ve ekonomik kalkınma arasında dengenin sağlanması faaliyeti olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınmanın bu üç boyutundan birine daha fazla önem verilmesi durumunda söz konusu denge bozulacak ve kalkınmanın sürdürülebilirliği gerçekleştirilemeyecektir.

Madencilik faaliyetlerinin çevreye birtakım olumsuz etkileri olduğu aşîkârdır. Ancak sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutuna indirgenerek ele alınması halinde, günümüzde madenlerin taşıdığı sosyal, ekonomik, teknolojik, siyasi ve politik önem karşısında, ülke

ekonomisinin küresel gelişmelerin gerisinde kalması söz konusu olabilecektir. Öte yandan sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik kalkınma boyutuna indirgenerek ele alınması durumunda sürdürülebilir kalkınma için ön şart niteliği taşıyan sürdürülebilir çevrenin gerçekleştirilmesi mümkün olmayacaktır.

Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için en önemli unsurlardan biri de çevre halkının çevresel karar alma süreçlerine dâhil edilmesidir. Katılım hakkı olarak da adlandırılan bu ilkeye göre, kendi hayatlarını etkileyebilecek ve geleceklerini yüküm altına sokabilecek kararlar karşısında, bireyler, çevresel yönetim sürecinin çeşitli aşamalarına farklı biçimlerde katılarak bu süreci yönlendirebilmelidir. Söz konusu katılma hakkı esas olarak bilgi ve belge edinme hakkı, çevresel yönetim sürecine katılma hakkı ve yargıya başvurma hakkından ibarettir.

Bu kapsamda ülkemiz maden ve çevre mevzuatı açısından önem taşıyan kurum halkın katılım toplantısıdır. Bu toplantıyla ÇED sürecinde halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, halkın görüşlerini, önerilerini almak ve itirazlarını dinlemek amaçlanmaktadır. Halkın katılım toplantısıyla bölgeyi yakından tanıyan yerel halkın görüş, öneri ve itirazları dinlenmekte, bölgeye yabancı olan uzmanlarca dikkat edilmeyen hususların sürece dâhil olmasını sağlamak ve yerel halkla uzlaşmaya çalışılmaktadır. Ancak ÇED Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemeler yalnızca halkı bilgilendirmeye yöneliktir ve halkın katılım toplantısı neticesinde düzenlenecek olan tutanak bağlayıcı değildir. Bu durum katılım ilkesinin gerçekleştirilmesi açısından oldukça sıkıntılıdır. Zira madencilik faaliyetlerinden etkilenecek çevre halkı, çevresel yönetim sürecini yönlendirememektedir.

Ülkelerin tam anlamıyla kalkınabilmesi için maden hukuku ile çevre hukuku arasındaki dengeyi kurmaları gerekmektedir. Meclis araştırma komisyonu raporunda da ifade edildiği gibi çevreye saygılı bir madencilik ve madencilğe saygılı bir çevrecilik yaklaşımının esas alınması gerekmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, madenlerin özel kişiler tarafından işletilmeleri usulleri ülkemiz maden mevzuatı çerçevesinde yargı kararları ışığında ele alınmıştır. Madenlerin özel kişiler tarafından işletilme usullerinden biri rödovans sözleşmesidir. Maden hukukuna hâkim olan bölünemezlik ilkesini aşmak amacıyla geliştirilen rödovans sözleşmeleri, ilk olarak 10.06.2010 tarihli 5995 sayılı Kanun değişikliği ile 3213 sayılı Maden Kanunu'na eklenen ek 7. madde ile yasal dayanağa kavuşmuştur. En genel ifadeyle ruhsat sahibinin maden işletme iznini rödovans adı verilen bir bedel karşılığında bir başkasına kiralaması anlamına gelen rödovans sözleşmeleri, Soma ve Ermenek'te rödovans sözleşmesiyle işletilen maden sahalarında meydana gelene elim maden kazaları neticesinde oldukça eleştirilmiştir. Bunun

üzerine 6592 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nda yapılan değişiklikle, ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılacak rödovans sözleşmeleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın iznine tabi tutulmuş ve yer altı kömür işletmelerinde kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri dışındaki maden ruhsat sahiplerinin ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapmaları yasaklanmıştır. Doktrinde bu değişiklik kanun koyucunun rödovans sözleşmelerinden kısmen vazgeçtiği şeklinde yorumlanmıştır.

Madenlerin ve madencilik faaliyetlerinin ulusal ve uluslararası alanda taşıdığı önem karşısında, madenlerin işletilmesinde önemli bir yer tutan rödovans sözleşmelerinin ayrıntılı olarak yasal düzenlemeye kavuşturulması gerekmektedir. Bunun yanı sıra alt işverenlik sözleşmesinden farklı olarak rödovans sözleşmelerinde İş Kanunu, iş sağlığı ve iş güvenliğinden doğan yükümlülükler rödovansçıya aittir. Dolayısıyla rödovans sözleşmelerin kuruluş aşamasında rödovansçıda mali yeterliliğin aranması gerekmektedir. Nitekim yönetmelik taslağında da bu yönde bir düzenleme mevcuttur.

Madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının doğal bir sonucu olarak maden arama ve işletme faaliyetlerinde bulunmak isteyen yatırımcıların idareye başvurarak arama ruhsatnamesi/sertifikası ve işletme ruhsatnamesi/sertifikası alması gerekmektedir.

3213 sayılı Maden Kanunu uyarınca maden arama dönemi sırasıyla ön arama dönemi, genel arama dönemi, detay arama dönemi ve fizibilite dönemi olmak üzere dört farklı aşamadan oluşmaktadır. Bu süreç II(b), III ve V. grup madenler açısından genel arama dönemiyle ve IV(a) grubu madenler açısından detay arama dönemiyle son bulmaktadır. IV(b), IV(c) ve IV(d) grubu madenler açısından ise ruhsat sahibi başvurusu üzerine MİGEM tarafından yapılacak değerlendirmede fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu ve başvurunun yerinde olduğu sonucuna varılırsa ruhsat sahibi fizibilite dönemine hak kazanmaktadır. Dolayısıyla fizibilite döneminin diğer arama dönemlerine kıyasla ihtiyari nitelik taşıdığı söylenebilecektir.

Arama faaliyetleri neticesinde ruhsat sahasının belirli bir bölgesinde maden rezervi keşfeden yatırımcının arama ruhsatını işletme ruhsatına dönüştürebilmek için MİGEM'e başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvuru üzerine MİGEM tarafından yapılacak değerlendirmede belgelerde herhangi bir eksiklik olmaması ve başvurunun yerinde görülmesi hallerinde, arama ruhsat alanının görünür, muhtemel ve mümkün rezerv alanı ile geçici tesis alanı için işletme ruhsatı düzenlenecek ve arama ruhsat alanının maden bulunmamış olan geri kalan kısımları taksir edilecektir. Taksir işlemiyle esas olarak kullanılmayacak sahaların

tekrar tedavüle sokulması ve yeni aramalara açık hale getirilerek atıl kalmalarının önlenmesi amaçlanmaktadır.

Ruhsat alanında madencilik faaliyetlerinde bulunabilmek için işletme ruhsat sahibinin ayrıca işletme izni alması gerekmektedir. Aksi hâlde ruhsat sahibi birtakım yaptırımlarla karşı karşıya gelebilecektir. İşletme izni almak isteyen işletme ruhsat sahibinin, işletme ruhsatı yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında gerekli izinleri alması ve çevreyle uyum teminatını yatırarak MİGEM'e müracaatta bulunması gerekmektedir.

Madenlerin bulundukları yerde üretilmeleri zorunluluğu, maden ruhsat alanları ile Maden Kanunu'nun 7. maddesinde veya ilgili diğer kanunlarda belirtilen bazı özel alanların çakışmasına sebep olabilmektedir. Bu durumda söz konusu alanlarda madencilik faaliyetlerinde bulunmak isteyen ruhsat sahibi özel hukuk kişinin yetkili idarelere başvurarak ilgili izinleri alması gerekmektedir.

Kanun'da belirtilen süreler içinden kanunlarda belirtilen izinlerin ve işletme izninin alınamaması halinde, maden işletme ruhsatını almış olan ruhsat sahibi işletme faaliyetlerine başlayamayacaktır. Dolayısıyla yatırımcıları mağdur etmemek adına izin sürecinin öne çekilerek gerekli izinler alındıktan sonra işletme ruhsatının verilmesi yerinde bir uygulama olacaktır.

Maden arama ve işletme ruhsatı, ruhsat sahibi özel hukuk kişisine bir taraftan maden arama ve işletme hakkı verirken diğer taraftan birtakım yükümlülükler yüklemektedir. Ruhsat sahibinin en temel yükümlülüğü, Maden Kanunu'nun 13. maddesinde belirtilen usule göre hesaplanacak ruhsat bedelini idareye ödemektir. Bunun yanı sıra ruhsat sahibi çıkarılan ham madenin ocak başı satış fiyatı esas alınarak Kanun'un 10/4 maddesi uyarınca hesaplanacak devlet hakkını ve hesaplanıp yatırılacak devlet hakkının % 0,2'si oranında belediye payını ödemekle yükümlüdür.

Tez yazım sürecinde, Kanun'da yapılan önemli değişikliklerin yürürlükteki Yönetmelik'e işlenmemiş olması sebebiyle birtakım zorluklarla karşılaşmış ve bu zorluklar Yönetmelik taslağı da dikkate alınarak çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle uygulamada doğabilecek tereddütleri gidermek adına mevcut Yönetmelik'te gerekli uyarlamaların yapılması ve yeni Yönetmelik'in bir an önce yürürlüğe girmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, M. (1996). *Oluşum ve Yapılanma Sürecinde Türk Çevre Hukuku*. Kocaeli Kitap Kulübü Yayınları. Kocaeli.
- Akpınar, N., Kara, D. ve Ünal, E. (1993). “Açık Ocak Madenciliği Sonrası Alan Kullanım Planlaması”. *Türkiye 13. Madencilik Kongresi*. 10-14 Mayıs 1993, İstanbul, s. 327-340.
- Alıca, S. S. (2011). “Çevresel Etki Değerlendirmesinin Yargı Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(3): 97-130.
- Alpay, P. (2016). “Rödovans Sözleşmesinin Hasılat Kirası ve Alt İşverenlik Hükümleri Yönünden Değerlendirilmesi”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 239-256.
- Amıklioğlu, H. (2016). *Rödovans Sözleşmesi*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Anıl, M. (2016). “Zeytin Yasasının Madencilik İşletmeciliği Üzerindeki Olumsuz Etkisi”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s.423-446.
- Aral, B. (2010). *Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak Kolektif Haklar*. Siyasal Kitapevi. Ankara.
- Aral, F. ve Ayrancı, H. (2015). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Arıkan, C. (2011). *Türk Anayasa Hukukunda Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Arıkboğa, E. (2013). “Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli”. *Yerel Politikalar*, S. 3: 48-96.
- Arıtı Erdem, İ. (2016). “Vergi Hukukunda Hâkimin Hukuk Yaratması: Boşluk Doldurma”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1): 1-26.
- Arol, A. İ., “Current Status of Foreign Direct Investment and Environmental Issues in Mining in Turkey”. <http://www.oecd.org/turkey/1819472.pdf>. (erişim tarihi: 28.06.2016).
- Atay, E. E. (2016). *İdare Hukuku*. Turhan Kitapevi. Ankara.
- Avşaroğlu, N., “Türkiye Madencilik Sektöründe Yabancı Sermaye”, http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/e443d6819ae22b2_ek.pdf?tipi=23&turu=X&sube=0 (erişim tarihi: 29.10.2016).
- Aybay, R. (2013). “Tapu Sicili “Herkes Açık” Mıdır? Çelişkiler Yumağı Bir Madde: MK 1020”. *İstanbul Barosu Dergisi*, 87(2): 15-31.

- Aydal, D. (2007). *Maden Savaşları Dünyanın Kara Talihi*. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Azapagic, A. (2004). “Developing a Framework For Sustainable Development Indicators For The Mining and Minerals Industry”. *Journal of Cleaner Production*, 12(6): 639-662.
- Azrak, A. Ü. (1980). “Türkiye’de Madenlerin Hukuki Rejimi Üzerine Düşünceler”. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 1(2): 3-9.
- Balkar, K. G. (1946). “Maden İmtiyaz Mukavele ve Şartnamelerinin Hukukî Mahiyeti”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1(4): 686-694.
- Baskın, M. Z. (2009). *Maden Ocakları Açılırken Alınması Gereken İzinler ve Yıllankale (Ceyhan) Taş Ocaklarındaki Uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana.
- Bastida, E. (2002). *Integrating Sustainability into Legal Frameworks For Mining in Some Selected Latin American Countries*. Improvised Explosive Device Disposal ve World Business Council For Sustainable Development. London.
- Bastida, A. E. (2005). “Mineral Law: New Directions?”. E. Bastida, T. Wälde ve J. Warden-Fernandez (ed.). *International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects*. *Kluwer Law International*. The Hague. s. 409-425.
- Bastida, A. E. (2008). “Mining Law in the Context of Development: An Overview”. P, Andrews-Speed (ed.). *International Competition For Resources: The Role of Law, State and Markets*. Dundee University Press, s. 101-136.
- Baş, H. H. (2009). *Maden Hukuku İle İlgili İdari Yargı Kararları ve Mevzuat*. Beta Basım. İstanbul.
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı. “Sagalassos Ziyaretçi Kılavuzu”. http://www.tursaga.com/usrfiles/files/yayinlar/sagalassos_ziyaretci_kilavuzu.pdf. (erişim tarihi: 21.04.2017).
- Baycık, G. (2006). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Maden İşçileri*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Baycık, G. (2011). “Rödovans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Tarafların İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri”. *Prof. Dr. Sarper SÜZEK’e Armağan*, Beta Basım Yayın, İstanbul, C. I: 1895-1956.
- Bayraktar, F. (2003). *Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları*. Türkiye Kalkınma Bankası. Ankara.
- Bilgili, F. ve Demirkapı, E. (2015). *Ticaret Hukuku Bilgisi*. Dora Basım Yayın. Bursa.
- Bilir, F. ve Hamdemir, B., “Çevre Hakkı ve Uygulaması”. <http://avekon.org/papers/354.pdf>. (erişim tarihi: 23.01.2017).

- Borand, M. N. (2012). *Açık ve Kapalı Maden İşletmeciliğinde Çevresel Etki*. Yayımlanmamış Ders Projesi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Boz, S. S. ve Öden, M. K. (2014). “A Brief Overview of the Environmental Impact Assessment Regulation”. *Journal of Selçuk University Natural and Applied Science, Digital Proceeding of the International Conference on Environmental Science and Technology*, 14-17 Mayıs 2014, Side, s.671-686.
- Bucaktepe, A. (2012-2013). “Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17-18(26-27-28-29): 93-122.
- Cin, H. (1975). *Eski ve Yeni Türk Hukukunda Mer'a Yaylak ve Kışlaklar*. Sevinç Matbaası. Ankara.
- Coşkun, A. A. (2001-2002). “Aarhus Sözleşmesinin İdare Hukuku Açısından İrdelenmesi”. *İnsan Hakları Yıllığı*, S. 23-24: 147-160.
- Çağlayan, R. (2016). *İdare Hukuku Dersleri*. Adalet Yayınevi. Ankara.
- Çakmak, N. M. (2013). *İdare Hukukunda Kuramsal Olarak Kamu Yararı*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Çal, S. (2007). “Kamu Hizmeti: Bir Tanım Denemesi”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2): 599-655.
- Çal, S. (2009). “Kamu Hizmeti Kavramı Üzerine Kimi Düşünceler”, *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan*. Vedat Yayıncılık, İstanbul, s.1829-1906.
- Çanga, H. E. (2005). *5177 Sayılı Açıklamalı Maden Kanunu ve Yönetmelikleri*. Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı Yayınları. İstanbul.
- Çanga, H. E. ve Çanga, B. (1996). *Maden Kanunu (Danıştay Kararları ile) Açıklamalı (I. Kitap)*. Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı Yayınları. İstanbul.
- Çankaya, O. G. (2014). “Rödovans Sözleşmesi Alt İşverenlik Sözleşmesi Midir?”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 13(3): 1-21.
- Çevre ve Orman Bakanlığı. (2004). *Türkiye Çevre Atlası*. Çevre ve Orman Bakanlığı. Ankara.
- Dadak, K. (2015). “Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 5: 309-326.
- De Sa, P. (2005). “Mineral Policy: a World Bank Perspective”. E. Bastida, T. Wälde ve J. Warden-Fernandez (ed.). *International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects. Kluwer Law International*. The Hague. s. 493-504.
- Değerli, E. (2016). “Çevre Mevzuatının Uygulanmasında Yeterlik Belgesi Almış Kurum/Kuruluşlar ile Çevre Görevlisinin Rolü”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 283-322.

- Değerli, E. ve Güner, M. O. (2016). “Madencilikte Çevre Mevzuatı ve ÇED Yönetmeliği Uygulamaları”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 323- 412.
- Demir, R. (2011). “Madencilik Faaliyetlerine İl Özel İdaresince İşyeri Açma ve Çalıştırma Ruhsatı Verilmesi”. *Dış Denetim Dergisi*, S. 4:189-202.
- Demirkol, S. (2013). “Kamu Yönetiminde Bir İlk; ÇED Raporu Uygulaması İle İşlem Üretme Sürecine Halkın Katılımının Sağlanması”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 107: 51-74.
- Dikmen, Ç. ve Gül, A. (2015). “Türkiye’de Arazi Kullanım Dinamikleri ve Madencilik Sektöründe Yaşanan Mekânsal Değişimler”. *5. Maden ve Çevre Sempozyumu*. 26-27 Kasım 2015, Antalya, s. 195-210.
- Dinç, G. (2008). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Çevre ve İnsan*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Ankara.
- Dizdar, Y. (1993). “Açık Maden Alanlarının İmarı”. *Tabiat ve İnsan*, S. 4: 32-33.
- Doğanay, H. ve Altaş, N. T. (2013). *Doğal Kaynaklar*. Pegem Akademi Yayıncılık. Erzurum.
- Doğutepe, E. (2015). “Çevre Mevzuatına Göre Madencilik Faaliyetine Başlama Koşulları, Çevresel İzinler”. Y. Umucu ve S. Özün (ed.). *Madencilik ve Çevre Sempozyumu*, 26-27 Kasım 2015, s.91-99.
- Dupuy, K. (2014). “Community Development Requirements in Mining Laws”. *The Extractive Industries and Society*, 1(2): 200-215.
- Duran, L. (1982). *İdare Hukuku Ders Notları*. Fakülteler Matbaası. İstanbul.
- Düzgün, Ş., “28 Ekim 2014 Tarihinde Ermenek’te Bir Yeraltı Kömür Ocağında Meydana Gelen Facia İle İlgili Değerlendirmeler”. http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2014/11/ermenek_10.11.2014.pdf. (erişim tarihi: 30.07.2016).
- Egeran, E. N. (1940). “Prospeksiyon”. *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, S. 18: 93-99.
- Elçin, A. B., “Küreselleşmenin Tarihçesi”. <http://www.meritymm.com/wpcontent/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf>. (erişim tarihi: 25.07.2016).
- Erdinç, B. (2012). “İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması”. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2: 241-276.
- Erekmekeçi, M. ve Süleymanoğlu, G. (2016). “Rödovans Sözleşmesi”. *İstanbul Barosu Dergisi*, 90(1): 133-145.
- Eren, F. (2014). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Eren, F. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Eren, F. (2016). *Mülkiyet Hukuku*. Yetkin Yayınları. Ankara.

- Ergüzeroğlu Kilim, E., “Madencilik Sektöründe Taşeronlaştırma ve Özelleştirme Yöntemi: Rödovals”. <http://esrakilim.blogcu.com/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-r/3306167>. (erişim tarihi: 30.05.2016).
- Erhürman, T. (2011). “Çevre Davalarında “Menfaat İhlali”: Danıştay ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60(3): 447-484.
- Erol, A. (2009). *İdari Yaptırımların Hukuki Nitelikleri ve İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Yargısal Başvuru Yolları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.
- Etimaden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, “Maden Terimleri Sözlüğü”. <http://www.etimaden.gov.tr/d/page/dijital-medya-maden-terimleri-sozlugu-m-harfi-ile-baslayanlar>. (erişim tarihi: 06.06.2016).
- Fındıklıgil, Y. (1966). *Maden Hukuku*. İstanbul Teknik Üniversite Matbaası. İstanbul.
- Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T. ve Berk, K. (2015). *İdare Hukuku*. Der Yayınları. İstanbul.
- Göğer, E. (1979). *Maden Hukuku*. Sevinç Matbaası. Ankara.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2016). *İdare Hukuku Dersleri*. Ekin Basım Yayın Dağıtım. Bursa.
- Gözübüyük, A. Ş. (2016). *Yönetim Hukuku*. Turhan Kitapevi. Ankara.
- Gözübüyük, A. Ş. ve Tan, T. (2016). *İdare Hukuku Genel Esaslar*. C. I. Turhan Kitapevi. Ankara.
- Gül, İ. (2014). “Danıştay Kararlarında “Kamu Yararı” Kavramı”. *Ankara Barosu Dergisi*. S. 2: 535-550.
- Gülan, A. (1999). Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim. Alfa Basım Yayın Dağıtım. İstanbul.
- Gülan, A. (2008). *Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri*. Lamure Yayınevi. İstanbul.
- Gülmez, M. ve Noyan Yalman, İ. (2010). “Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri: Sivas İli Örneği”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2): 235-257.
- Günay, Ö. (2016a). *Maden Hukuku Kavramlar-İlkeler-Tanımlar*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Günay, Ö. (2016b). “Maden Hukukunda Temel Kavramlar”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 69-80.
- Günday, M. (2013). *İdare Hukuku*. İmaj Yayınevi. Ankara.
- Güneş, A. M. (2010). “Aarhus Sözleşmesi Üzerine Bir İnceleme”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1): 299-333.

- Güray, B. ve Abut, M. (2016). “Maden Mevzuatındaki Son Gelişmeler Işığında İşçi Hakları ve İş Güvenliği”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 149-174.
- Gürsel, M. K. (2007). “Teknoloji Geliştirme Bölgesinde Kamulaştırma ve Ruhsat(İzin) Verme Yetkisi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 9: 999-1018.
- Gürseler, İ. G. (2008). “İnsan Hakları, Çevre, Anayasa”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 75: 199-208.
- Handl, G. (2012). “Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (Stockholm Declaration), 1972 and the Rio Declaration on Environment and Development, 1992”. *United Nations Audiovisual Library of International Law*, S. 11: 1-11.
- Hartman, H. L. ve Mutmanský, J. M. (2002). *Introductory Mining Engineering*. John Wiley & Sons. Hoboken.
- Hilson, G. ve Murck, B. (2000). “Sustainable Development in The Mining Industry: Clarifying The Corporate Perspective”. *Resources Policy*, 26(4): 227-238.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Hukuki Müzakere Toplantıları 28.11.2013 – 01.12.2013, <http://hmt.hsyk.gov.tr/toplantilar/2013/adli-yargi/guz-nevsehir/raporlar/2013-Guz-nevsehir-8-Grup-kira.pdf>. (erişim tarihi: 22.08.2016).
- Humphreys, D. (2001). “Sustainable Development: Can the Mining Industry Afford It?”. *Resources Policy*, 27(1): 1-7.
- Kaboğlu, İ. Ö. (1988-1989). “Çevre Hakkı Üzerine Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri”. *İnsan Hakları Yıllığı*, S. 10-11: 107-137.
- Kaboğlu, İ. Ö. (1991). “Dayanışma Haklarının Hukuksal Değeri (Soyut Talepler mi? İnsan Hakları mı?)”. *İnsan hakları Yıllığı*, S. 13: 37-48.
- Kaboğlu, İ. Ö. (1992). “İnsan Haklarının Gelişmeci Özelliği ve Anayasa Yargısı (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden Günümüze)”. *Anayasa Yargısı*, S. 9: 121-136.
- Kaboğlu, İ. Ö. (1996). *Çevre Hakkı*. İmge Kitabevi. Ankara.
- Kabukçuoğlu, M. S., “Herkes İçin Fizibilite”. http://fizibilite.info/wp-content/uploads/2014/12/herkes_icin_fizibilite.pdf. (erişim tarihi: 23.09.2016).
- Kahraman, F., “Cevher Zenginleştirme Nedir?”. <http://madenturk.org/forum/index.php?topic=923.0;wap2>. (erişim tarihi: 11.06.2016).

- Kalkınma Bakanlığı, “Sagalassos Ziyaretçi Kılavuzu”.
http://www.tursaga.com/usrfiles/files/yayinlar/sagalassos_ziyaretci_kilavuzu.pdf
 (erişim tarihi: 21.04.2017).
- Kamu Denetçiliği Kurumu, “Soma Maden Kazasından Hareketle Kömür Madenciliğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Özel Raporu”.
<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/soma%20rapor%2030122014.pdf>.
 (erişim tarihi: 22.04.2017)
- Kaplan, A. (1999). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları. Ankara.
- Kaplan, G. (2008). “İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet Sorunu Üzerine Düşünceler”. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2: 23-54.
- Karabulut, M. (2008). *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi*. Turhan Kitapevi. Ankara.
- Karahanoğulları, O. (2015). *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim)*. Turhan Kitapevi. Ankara.
- Karakurt, H. (2002). *Ege Bölgesinde Açık Kömür İşletmeciliği Yapılan Orman Sahalarının Yeniden Ağaçlandırılması İçin Toprak Verimliliği Yönünden Alınacak Önlemler Üzerinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Kartalkanat, A. (1990). “Osmanlılarda Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Madencilik Politikası”, *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, S. 36: 65-71.
- Kaya, C. (2011). *Kararlarından Hareketle Kamu Yararı Kavramına Danıştay’ın Bakışı*. On İki Levha Yayıncılık. İstanbul.
- Kayadelen, 2009, “Kamu Yararı Açısından Madenciliğimiz, Sorunlar – Öneriler”.
http://kayadelen.gen.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=36:kamu-yarar-acsndan-madenciliimiz&catid=6:madencilik&Itemid=11. (erişim tarihi: 23.06.2016).
- Kazancı, M. N. (2014). *Zorunlu İrtifaklar*. Yayımlanmamış Doktora Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Keleş, R. (1994). “Kent ve Çevre Haklarının Korunması Üzerine Gözlemler”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49(3): 275-281.
- Keskin, Ö. (2011). “Osmanlı Devleti’nde Maden Hukukunun Tekâmülü (1861-1906)”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 29: 125-147.
- Kılıçoğlu, A. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Turhan Kitapevi. Ankara.

- Kırca, Ç. (2005). “Zorunlu İrtifakların Hukuki Niteliği”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(4): 65-76.
- Kocaman, R., Kayar, B. ve Kocaman B. (2016). “Rödovans Sözleşmelerine Maden Hukuku Açısından Bakış”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 223-238.
- Köse, H. M. (1992). “Alternatif Madencilik Politikaları İçin Görüşler”. *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni*, S. 5: 29- 32.
- Köse, H. M. ve Karadeniz, M. (2001). “Madencilikte Yabancı Sermaye: Peru ve Türkiye Örneği”. *Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi*. 19-22 Haziran 2001, Ankara, s. 265-271.
- Kula, M. (2016). “Agrega İşletmeciliğinin Türk Hukuk Sistemi İçindeki Yeri”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 257-281.
- Kurt, H. (2014). “İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(1): 131-178.
- Kurtoğlu, S. (1959). “Maden Arama Ruhsatnamesinin Devri Hakkında Bir Temyiz Kararı”. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4-5: 216-220.
- Kuzu, B. (1997). *Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı (Çevreye Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı)*. Filiz Kitapevi. İstanbul.
- Küçükbüçakçı, E. (2010). *Roma Hukukunda Mülkiyet Hakkının Sınırları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Mengi, A. (1998). “Çevre Koruma Yöneltileri, İlkeleri ve Araçları”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7(3): 65-71.
- Maden İşleri Genel Müdürlüğü, “Madencilik Terimleri Sözlüğü”. <http://www.migem.gov.tr/sozluk/sozluk.html>. (erişim tarihi: 29.04.2017).
- Munnik, V. (2010). *The Social and Environmental Consequences of Coal Mining in South Africa*. Environmental Monitoring Group. Amsterdam.
- Obstfeld, M. ve Taylor, A. M. (2003). “Globalization and Capital Markets”. M. D. Bordo, A. M. Taylor ve J. G. Williamson (ed.). *Globalization in Historical Perspective*. University of Chicago Press, Chicago, s. 121-190.
- Oğurlu, Y. (1999). “İdari Yaptırımlara Genel Bir Bakış ve İdari Yaptırım-Ceza Yaptırımı Ayırımı”. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1): 143-194.
- Oğurlu, Y. (2001). *İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.

- Oğuzman, M. K. ve Öz, M. T. (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. C. II. Vedat Kitapçılık. İstanbul.
- Oktay, S. (1995-1996). “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55(1-2): 263-296.
- Onar, S. S. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*. C.II. İsmail Akgün Matbaacılık - Hak Kitabevi. İstanbul.
- Otto, J. M. (1997). “A National Mineral Policy as a Regulatory Tool”. *Resources Policy*, 23(1/2): 1-7.
- Otto, J. M. (2014). “Maden Kullanım Haklarının Güvenliği: Süre Tahditleri”. (Çev. M. Z. Yıldırım). *Küresel Bakış*, S. 13: 49-73.
- Otto, J. M., Andrews, C., Cawood, F., Doggett, M., Guj, P., Stermole, F., Stermole, J. ve Tilton, J. (2006). *Mining Royalties*. The World Bank. Washington.
- Ovalıoğlu, S. (2015). “Danıştay Kararları Işığında Üstün Kamu Yararı Kavramı”. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 10(24): 124-146.
- Oygür, V. (1992). “Çeşitli Ülkelerin Maden Yasaları Üzerine Bir İnceleme, Jeoloji Mühendisliği Dergisi”. *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni*, S. 5: 5-6.
- Öğütçü, M. (2009). “Dayanışma Hakkı Olarak Yurttaşların Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı”. *İnsan Hakları Yıllığı*, 27: 35-48.
- Özay, İ. H. (1985). *İdari Yaptırımlar*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Özbudun, E. (2016). *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Özdamar, D. (2001a). “Maden Hakkı ve Maden İrtifakı”. *Prof. Dr. Mahmut Tevfik BİRSEL’e Armağan*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, s. 319-335.
- Özdamar, D. (2001b). “Maden Hakkının Verilmesi ve Bu Hakkın Devri”. *Prof. Dr. Turhan Tüfan YÜCE’ye Armağan*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, s. 119-148.
- Özdemir, N. (2016). “3213 Sayılı Maden Kanunu Kapsamında İdari Para Cezalarının Değerlendirilmesi”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 551-572.
- Özel, S. (2005). “5226 Sayılı “Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” Üzerine Bir Değerlendirme”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 63(1-2): 113-138.
- Özer, A. (1998). “Çevre Hakkı ve 1982 Anayasası”. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1: 75-83.

- Özkaya Özlüer, I. (2015). “İdari Yaptırımların Özellikleri ve Çevre Kanunu”. *Ankara Barosu Dergisi*, 73(1): 123-186.
- Öztoprak, S. (2015). *6592 sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerle Kömür Ocaklarının Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmesi*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Öztürk, G. (2010). *Teoride ve Uygulamada Hasılat Kirası*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Pallemaerts, M. (1997). “Stockholm’dan Rio’ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı?”. (Çev. B. Duru). *Ankara Üniversitesi Siyasal Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu’na Armağan)*, 52(1): 613-632.
- Pertev, B. (1980). “Kamu Hizmeti Hakkında”. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 1(1): 113-116.
- Pielow, J. C. (2014). Almanya’da Maden Hukuku. (Çev. M. Z. Yıldırım). *Küresel Bakış*, 4(14): 1-32.
- Pulaşlı, H. (2015). *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*. Adalet Yayınevi. Ankara.
- Seçkin, B. ve Yayım, Ş. D. (2006). “Taş ve Maden Ocağı Alanlarının Rehabilitasyonu Olanakları (İstanbul Ağaçlı Yöresi Açık Maden Alanı Örneği)”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 56(2): 1-9.
- Semiz, Y. (2014). “Anayasa Mahkemesi’nin Çevre Hakkı Perspektifi”. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 4(2): 9-46.
- Sert, M. ve Şahverdioğlu, İ. (2016). “Maden Kanunu’nda Yapılan Son Değişikliklerin Sektöre Muhtemel Olumlu ve Olumsuz Etkilerinin İrdelenmesi”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 175-204.
- Sohn, L. B. (1973). “Stockholm Declaration on the Human Environment”. *The Harvard International Law Journal*, 14(3): 423-515.
- Söyler, İ. (2011). “Kamu Malları Teorisi Açısından Devletin Hüküm ve Tasarrufundaki Yerler”. *Sayıştay Dergisi*, S. 83: 57-68.
- Süzek, S. (2017). *İş Hukuku (Genel Esaslar-Bireysel İş Hukuku)*. Beta Basım. İstanbul.
- Şimşek, S. (2014). “Kamu Mallarının Özel Mülkiyete Konu Olmaması İlkesinin Mülkiyet Hukukuna Yansımaları”. *Sayıştay Dergisi*, S. 92: 93-115.
- Şimşek, T. (2011). “Çevresel Etki Değerlendirmesi: Mevzuat, Uygulama ve Sorunlar”. *Danıştay ve İdari Yargı Günü 142. Yıl*, 11 Mayıs 2010, Ankara, s. 63-91.
- Şimşir, F. (2004). *Madencilik Terimleri Sözlüğü*. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ankara.
- Tamer, A. (2013). “Tacirler Bakımından Cezai Şart (Ceza Koşulu)”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 4(14): 731-770.

- Tamzok, N. (2004). “Küresel Politikalar ve Türkiye Madencilik Sektörü”. *Türkiye 14. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı*. 02-04 Haziran 2004, Zonguldak, s. 359-370.
- Tan, T. (2005). “İdari Yaptırımlar ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki Güvenceler”. *Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan*. Turhan Kitapevi, Ankara: 309-326.
- Tanrıver, S. (2010). “Madencilik Alanında Bir İhtisas Mahkemesinin Oluşturulmasına Gerek Olup Olmadığı Üzerine Bazı Düşünceler”. *Ankara Barosu Dergisi*, 68(4): 199-207.
- Telli, S. (1989). *İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Açısından Madenler*. S Yayınları. Ankara.
- Tezcan, D. (1996). “Arkeolojik Kültür Varlıklarının Korunması ve Milletlerarası Ceza Hukuku”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51(1-4): 425-451.
- Tombul, M., Kaçmaz, E. ve Akbulut, A. (2016). “3213 Sayılı Maden Kanunu’nun Değişiklik Gerekçesi ve 6592 Sayılı Kanun ile Madencilik Sektörüne Yeni Bir Bakış”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 99-108.
- Topaloğlu, M. (1993). “Kaçak Maden Üretiminin Hukuksal Yönü”. *Türkiye 13. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi*. 10-14 Mayıs 1993, İstanbul, s. 397-406.
- Topaloğlu, M. (2001). “Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi*. 19-22 Haziran 2001, Ankara, s. 249-253.
- Topaloğlu, M. (2003). *Maden ve Taşocakları Hukuku*. Karahan Kitapevi, Adana.
- Topaloğlu, M. (2011). *Maden Hukuk*. Karahan Kitapevi, Adana.
- Topaloğlu, M. (2013a). “Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal Nedeniyle Geçici Tatil”. *Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni*, S. 47: 50-52.
- Topaloğlu, M. (2013b). “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Maden Ruhsatlarının Şirketlere Sermaye Olarak Konulması”. *Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni*, S. 45: 42-46.
- Topaloğlu, M. (2015a). “Rödovans Sözleşmeleri İle İlgili Değişiklikler ve Yasaklamalar”. *Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni*, S. 57: 82-90.
- Topaloğlu, M. (2015b). “Yeni Yasal Düzenleme ve Maden İrtifakları”. *Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni*, S. 58: 76-80.
- Topaloğlu, M. (2016). “Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 205-221.
- Truchet, D. (2005). “Fransız Danıştay’ı Kararlarında Kamu Yararı: Kaynağa ve Dengeye Dönüş”. (Çev. E. E. Atay). *Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan*. Turhan Kitapevi, Ankara, s. 357-375.

- Turhan, M. (2014). Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku ile İlgili Mevzuat. *Türkiye Madenciler Derneği*. İstanbul.
- Turhan, M. (2016). “Türkiye’de Maden Hukukunun Tarihi Gelişimi ve Bazı Ülkelerle Mukayesesi”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 17-40.
- Türk, H. S. (1979). “Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Üzerine Açıklamalar”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 36(1-4): 83-119.
- Türk, H. S. (1981). “Madenlerin Devletleştirilmesi”. *Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik 7. Kongresi Tebliğleri*. 16-20 Şubat 1981, Ankara, s. 33-45.
- Türk Tabipler Birliği ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. Soma Maden Faciası İnceleme Raporu. <http://www.ttb.org.tr/images/stories/haberler/file/somasonweb1.pdf>. (erişim tarihi: 27.08.2016).
- Türkiye Barolar Birliği. (2014). *Soma Maden Faciası Raporu*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), “Madencilik Sektöründeki Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss544.pdf> (erişim tarihi: 24.11.2016).
- Uçkan, Ö. (1983). *Türk Hukukunda Madencilğe İlişkin Haklar ve Bunların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi*. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları. Eskişehir.
- Uğur, H. (2010). “Yüksek Mahkeme Kararları Işığında Kabahatler Kanunu’na Göre Kanun Yolları (Başvuru ve İtiraz)”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 89: 405-438.
- Ulusoy, A. (2013). *İdari Yaptırımlar*. On İki Levha Yayıncılık. İstanbul.
- Uyumaz, A. ve Güngör, F. (2015). “Rödovans Sözleşmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(4): 145-185.
- Ülgen, H., Helvacı, H., Kendigelen, A., Kaya, A. ve Nomer Ertan, N. F. (2015). *Ticari İşletme Hukuku*. On İki Levha Yayıncılık. İstanbul.
- Üstüner, S. (2016). “3213 Sayılı Maden Kanunu’nda Düzenlenen Devlet Hakkının Hukuki Niteliğinin Değerlendirilmesi”. *Maden Hukuku Bildiriler Kitabı*. 3-4 Ekim 2015, Afyon, s. 81-98.
- Warden-Fernandez, J. (2001). *Indigenous Communities and Mineral Development*. Improvised Explosive Device Disposal ve World Business Council For Sustainable Development. London.

- Western Cape Education Department (WCED). (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press. Oxford.
- Yamatomi, J. ve Okubo, S. (2011). "Surface Mining Methods and Equipment". *Civil Engineering*, S. 2: 155-170.
- Yavuz, N. (1975). "Türk Hukukunda Kamu Malları". *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4: 486-493.
- Yavuz, C. I. ve Bakar, C. (2013). *Türk Tabipler Birliği Kaz Dağları ve Çanakkale Yöresi Madencilik Girişimleri Raporu*. Türk Tabipler Birliği Yayınları. Ankara.
- Yayar, R. ve Demir, Y. (2012). "Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Teşvikleri: Tokat İlinde Bir Uygulama". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 39: 119-146.
- Yayla, Y. (2010). *İdare Hukuku*. Beta Basım. İstanbul.
- Yaylacı, E. D. ve Düzgün, H. Ş. (2015) "Madencilik Sektörü için Sürdürülebilirlik Kriterleri". Y. Umucu ve S. Özün (ed.). *Madencilik ve Çevre Sempozyumu*, 26-27 Kasım 2015, s. 1-14.
- Yeşilyurt, C. (2010). "Orman İzinlerinin Durdurulması". *Madencilik Türkiye Dergisi*. S. 5: 40-42.
- Yeşilyurt, C. (2012a). "Mera Alanlarında Madencilik Faaliyetleri-2". *Madencilik Türkiye Dergisi*, S. 20: 80-83.
- Yeşilyurt, C. (2012b). "Rödovans Sözleşmeleri-I". *Madencilik Türkiye Dergisi*. S. 21: 80-82.
- Yeşilyurt, C. (2012c). "Rödovans Sözleşmeleri-II". *Madencilik Türkiye Dergisi*. S. 22: 84-86.
- Yeşilyurt, C. (2013). "İşletme Dönemi İşlemleri". *Madencilik Türkiye Dergisi*, S. 33: 94-98.
- Yeşilyurt, C. (2017a). "Maden Yasasında İdari Para Cezaları-I". *Madencilik Türkiye Dergisi*, S. 60: 100-102.
- Yeşilyurt, C. (2017b). "Maden Yasasında İdari Para Cezaları-II". *Madencilik Türkiye Dergisi*, S. 61: 110-112.
- Yeşilyurt, C. (2017c). "Maden Yasasında İdari Para Cezaları-III". *Madencilik Türkiye Dergisi*, S. 62: 110-112.
- Yıldız, T. D. (2012). *3213 Sayılı Maden Kanunu Öncesinde ve Sonrasında Türkiye'de Maden Mevzuatında Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yılmaz Turgut, N. (2011). "Çevre Hakkı - Kuramsal ve Ampirik Çerçeve, İlgili Temel Kavram ve İlkeler: Yargının Rolü". *Danıştay ve İdari Yargı Günü 142. Yıl*, 11 Mayıs 2010, Ankara, s. 13-62.
- Yılmaz Turgut, N. (2012). *Çevre Politikası ve Hukuku*. İmaj Yayınevi. Ankara.

Zanbak, C. (2005). “Environmental Spending Trends in Europe Within the Context of Sustainability of Development”. *International Symposium on Implementation of the European Environmental Directives: Problems And Solutions*. 28-29 Eylül 2004, Bükreş, s. 37-40.

Zevkliler, A. ve Gökyayla, K. E. (2016). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Turhan Kitapevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

<http://ec.europa.eu/environment/aarhus/>. (erişim tarihi: 17.04.2017).

<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/minventory/country-summaries?country=Belgium>. (erişim tarihi: 20.09.2016).

<http://madenturk.org/forum/index.php?topic=923.0;wap2>. (erişim tarihi: 11.06.2016)

<http://www.aghukukburosusu.com/sayfa-723-danistay-kararlari-5.html>. (erişim tarihi: 23.06.2016)

<http://www.aturk.net/ata/iktisatk.html> (erişim tarihi: 28.06.2016).

<http://www.cevredavalariharitasi.org/wp-content/uploads/2015/04/Gaziantep-Maden-Davasi.pdf>. (erişim tarihi: 19.02.2017).

<http://www.eisourcebook.org/cms/South%20Africa%20Mineral%20&%20Petroleum%20Resources%20Development%20Act%202002.pdf>. (erişim tarihi: 16.06.2016).

emsal.yargitay.gov.tr (Emsal Yargıtay Kararları).

www.ekarar.net (Danıştay ve Yargıtay Karar Arama Motoru).

http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewer.jspx;jsessionid=Mum7HOUmD583MFWxDwpDMFNMmnwPgUSwBcsLJhS5EMnFqIMK-3L5!-1862781349?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-167551&parentPage=yatirim&_adf.ctrl-state=112qfiiv83_4&_afLoop=169603654097562&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3F_afWindowId%3Dnull%26_afLoop%3D169603654097562%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-167551%26parentPage%3Dyatirim%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dpyt8w3gln_4. (erişim tarihi: 15.11.2016).

<http://www.etimaden.gov.tr/d/page/dijital-medya-maden-terimleri-sozlugu-m-harfi-ile-baslayanlar> (erişim tarihi: 06.06.2016).

<https://www.icmm.com/en-gb/about-us/member-commitments/icmm-10-principles>. (erişim tarihi: 11.04.2017).

<http://www.investopedia.com/terms/r/royalty.asp>. (erişim tarihi: 01.08.2016).

<http://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/komisyonlar/yargi-kararlari/5.pdf>.

(erişim tarihi: 05.02.2017).

<http://www.mevzuatdergisi.com/2010/05a/01.htm>. (erişim tarihi: 29.06.2016).

[http://mom.gov.af/Content/files/Afghanistan-%20Minerals%20Law-19-May-](http://mom.gov.af/Content/files/Afghanistan-%20Minerals%20Law-19-May-2015%20English.pdf)

[2015%20English.pdf](http://mom.gov.af/Content/files/Afghanistan-%20Minerals%20Law-19-May-2015%20English.pdf). (erişim tarihi: 16.06.2016).

<https://www.ontario.ca/laws/statute/90m14>. (erişim tarihi: 16.06.2016).

<http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/1/Documents/Ba%C5%9Fvuru+Rehberi/teblig3>

[5.pdf](http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/1/Documents/Ba%C5%9Fvuru+Rehberi/teblig3). (erişim tarihi: 22.05.2017).

http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/211/kuresellesmenin_boyutlari_ve_etkileri. (erişim tarihi:

25.07.2016).

http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF. (erişim tarihi: 17.04.2017).

<http://www.meritymm.com/wp-content/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf>. (erişim tarihi:

25.07.2016).

<http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr> (Türkiye Cumhuriyeti Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları).

www.emsalyargi.com (Emsal Yargı Kararları).

www.hukukmedeniyeti.org (Emsal Kararlar).

www.kararara.com (Yargı Kararları).

www.kazanci.com.tr (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası).

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Muradiye ÇEVİKÇELİK

Doğum Yeri - Tarihi: Eğirdir/Isparta – 10.09.1991

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : 15 Temmuz Şehitler Anadolu Lisesi, Burdur, 2009

Lisans Diploması : Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2013

Yabancı Dil : İngilizce

İş Denevimi

Çalıştığı Kurumlar : Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İdare Hukuku Ana Bilim Dalı (Devam Ediyor.)

İletişim

E-Posta : mcevikcelik@konya.edu.tr